

H h

H h

♦ **H h** Bashkëtingëllorja **h**.

♦ *si em f* **h ja** Shkronja **h**; grafia dhe tingulli i saj. **H-ja e madhe**.

H *kim shkurt i* Hidrogjen.

ha **hëngra** **ngrënë**

I *kal*

♦ Përtyp dhe kapërdij (*diçka*) për t'u ushqyer. **Ha një kokërr mollë**.

♦ Më pëlqen të ha (*diçka*). **A i ha ëmbëlsirat?**

♦ Kafshoj; thumboj, pickoj. **E hëngri grerëza (gjarpri). E ha me dhëmbë. E kanë ngrënë pleshtat (tartabiqet).**

♦ E gërryej a e grij (*diçka* pak e nga pak, e brej duke e kruar a duke e fërkuar me diçka ose pas diçkaje; e prish (*diçka* duke e copëtuar grimca-grimca. **Ndryshku e ha hekurin. Pusi e ka ngrënë litarin. I ka ngrënë mola rrobat. E ka ngrënë krimbi drurin. Uji ha edhe gurin. E ka ngrënë lumi (përroi) bregun. I hëngri pak anët (qoshet). Po i ha myku. Ha me limë. E ha me dhëmbë perin e këput me dhëmbë.**

♦ *fig* Më mundon (*diçka*) përbrenda vazhdimisht; më grin përbrenda pak e nga pak; më bren, s'më lë të qetë; vuaj përbrenda. **E ha meraku (kërshëria, dyshimi, hidhërimi). E hëngri malli për dikë. Ha inat me vetveten. E ha krimbi përbrenda. Ha veten me dhëmbë. Ha veten nga marazi (nga inati). Mua më ha gjetkë më shqetëson diçka tjetër; dyshoj për diçka a për dikë tjetër.**

♦ Shqiptoj gjysma-gjysma, në mënyrë jo të plotë, jo shkoqur. **I ha fjalët (rrokjet, tingujt). I ha ë-të fundore.**

♦ E prish; e shpenzoj krejt; e shkrij; *veta III* kërkon; merr; do. **E hëngri mallin (pasurinë). I hëngri të gjitha paratë. Do të hajë krahë kjo punë. Shtëpia hëngri shumë tulla. Byreku hëngri mjaft gjalpë. Kostumi hëngri tre metra stof.**

♦ Marr (*një ushtar, figurë a një gur të kundërshtarit në lojën e shahut, të damës etj.*). **I hëngri kalin. Ha kalanë (mbretëreshën).**

♦ *bis* Marr një të goditur; më qëllonjë me diçka; më futet diçka në trup; marr; pësoj diçka, vuaj një pasojë. **Hëngri një grusht (shkelm, pëllëmbë, shuplakë). Hëngri dru (dajak, kopaçe) e rrahën shumë; e qortuan rëndë. Hëngri një shi të mirë u bë qull nga shiu. Hëngri plumbin. Hëngri thikën e qëlluan me thikë; e çanë, e operuan. Hëngri ca të shara. Ka ngrënë goditje të rënda. E hëngri keq. Pse ta hante ai? E hëngrëm kot tërë këtë rrugë. Hëngrën tre gola.**

♦ *fig* E mendoj shumë (*dikë*); e bezdis a e mërzit shumë. **Ia hëngri shpirtin. Ia hëngri veshët e mërziti duke i folur gjithnjë për diçka. Ia hëngri zorrët u bë i padurueshëm për dikë me zhurmën që bën a me fjalët që thotë. E hëngri me fjalë (me llafë). Na hëngre me këto.**

♦ *fig* Përdoret në togje fjalësh dhe në disa njësi frazeologjike, zakonisht me lidhëzën **sa**, me kuptimin: "sa arrin caku më i lartë a më i largët, sa mban, sa kap, sa përfshin, sa rrok, sa ka mundësi". **I ra sa i hante krahun (shpatulla). Qëllonte sa i hante palla. Ecte sa i hanin këmbët. Thërriste sa i hante zëri. Bërtiste sa i hanin mushkëritë. Ulërinte sa i hante fyti (goja). Fliste sa i hante gjuha. Ishte tepër larg, s'ta hante syri. Ishte aq larg sa ha plumbi (pushka). E ha pushka e**

arrin plumbi i pushkës, mund ta qëllosh me pushkë.

♦ *fig* E pranoj ose e marr për (*diçka*); e pranoj (*diçka*); e duroj; e mbaj ose e marr parasysh; *keq* e marr (*diçka*) që ma japin me një qëllim të caktuar. **S'e ha as qeni (macja, derri). E hëngri sapunin për djathë (shapin për sheqer). S'e ha kilen për okë. S'e ha shapin për sheqer. S'e ha thatë** nuk e gënjejnë dot të tjerët; nuk ia hedh dikush. **S'e ha lehtë (kollaj). Nuk ha shaka. Nuk hante arsye (këshilla). Se ha (ryshfetin, bakshishin). S'e ha mikun** nuk pranon të bëjë lehtësira të pamerituara për hatër të mikut. **S'i ha lajkat.**

♦ *fig* E ul a e pakësoj (*diçka* për qëllime të caktuara; mohoj (*diçka*) që e kam thënë më parë, nuk e mbaj fjalën e dhënë. **I ha vitet** e ul moshën, paraqitet sikur është më i ri. **E hëngri me të pabesë. Të hante pas shpine. Se ha fjalën (zotimin).**

♦ *fig* Ia heq a ia marr (*dikujt*) atë që i takon; nuk ia jap atë që i përket; përvetësoj pasurinë e (*dikujt*); e vjedh duke e mashtruar; e gënjej. **I hëngri djersën (mundin). I hëngri hakun (të drejtën). Ia hëngri paratë (mallin, pasurinë). E hëngri në peshë (në kandar, në hesap).**

♦ *fig* E zbut (*dikë*) me fjalë e me sjellje të mira; e bëj për vete.

♦ *fig* Më mundon shumë, më sflit dhe më shkatërron shëndetin; më mbyt, më vdes, më shpie në varr, më asgjëson. **Ia hëngri kokën. E hëngri sëmundja. Na hëngri vapa (lagështia). E hëngri kurbeti. I hëngri gërnja. Lakmia e tepërt të ha kokën. Çdo vit lumi hante një njeri. S'e ha ndonjë e keqe. S'e ha gjë. E ngrëntë (e hëngërt) dreqi (lugati)! mallk. E ngrëntë (e hëngërt) flama (kolera, fruthi)! mallk. E ngrëntë (e hëngërt) dheu mallk. E ngrëntë (hëngërt) mortja! mallk.**

♦ *bis* (*zakonisht me pjesëzën mohuese nuk, s'*) Marr vesh; kuptoj. **Nuk ha shqip. Nuk ha me të mirë** nuk merr vesh me të mirë; e do me të keq. **Nuk ha fjalë.**

♦ *bis* Mund ta kryej (*diçka*); jam i aftë për (*diçka*); besoj se e bëj (*diçka*); matem me (*dikë*); ia dal, e përballoj; mendoj, besoj, them se ... **E ha të përtpjetën. Se ha dot këtë rrugë. Se hante dot atë punë. Nuk e ha dot me të. Nuk të ha s'është i zoti. Ma ha syri** besoj se e bëj *diçka*. **Ma ha mendja** mendoj, them se ia dal *diçkaje*. **S'ma ha zemra** s'më besohet; s'dua ta besoj *diçka*.

♦ *bis* E kaloj, e shkoj kohën me vështirësi e me mundime; më merr, më zë (*një kohë të caktuar*). **Ka ngrënë kurbet. E hëngri jetën udhëve. Ka ngrënë jetën e tij (me një punë).** Njeriu e ha më lehtë me shokë. Na hëngri shumë kohë.

II *jokal*

♦ Ushqehem; përdor si ushqim; marr ushqimin në një kohë të caktuar. **Ha në shtëpi (restorant). Ha shumë (pak). Ha shpejt (ngadalë, herët, vonë). Ha mëngjes (drekë, zëmër, darkë).**

♦ Më kruhet. **Më ha trupi (shtati). Më ha lëkura (koka, dora, hunda).**

♦ *veta III. fig* Anon, merr a shmanget në një anë. **Ha ana anon. Ha nga e djathta (nga e majta). Pushka ha lart (poshtë, majtas, djathtas). Kau ha majtas (djathtas, me shpatull).**

*

Ç'i ha goja do t'ia tregojë boja *ff u* Si ushqehet, do ta ketë trupin.

Çoj një pelë e ha një thelë Harxhoj shumë dhe fitoj pak; më kushton shumë shtrenjtë *diçka*.

Dimri ha beharin *ff u* Prodhimet e verës harxhohen në dimër; ato që grumbullohen kur puna ecën mirë harxhohen në ditë të vështira.

Dimri ha gurë (kashtë, gozhdë) Në dimër, meqë nuk ka prodhime të shumta e bën ftohtë, hahen edhe ushqimet më të këqija.

Djemtë (fëmijët) hanë kumbulla (thana, pleqve u mpihen dhëmbët iron Njëri bën një veprim dhe dikush tjetër shqetësohet pa nevojë për të.

Do ta hash dardhën Do ta gjesh dënimin e merituar; do ta pësosh patjetër.

E bëj të hajë bar për b E vë poshtë; e mposht.

E ha barin pa shkop keq Veproj lirisht; nuk më pengon asgjë, livadhis.

E ha barutin me grushte Është trim i madh; është luftëtar i zoti.

E ha me dhëmbë Jam i sigurt që e bëj një punë duke vënë të gjitha forcat.

E ha me gjithë lecka E mund fare lehtë.

E ha me sy

♦ E shikoj me ngulm a me vëmendje të madhe dikë a diçka që e dëshiroj shumë; e përpij me sy.

♦ E marr mësysh.

E ha preshin nga bishti E nis punën së prapthi.

E ha të gjallë

♦ E ha me dhëmbë; jam i sigurt që e bëj një punë duke vënë të gjitha forcat.

♦ E mendoj shumë, s'e lë të qetë gjithë jetën.

E hante (i kishte hyrë, e brente) krimbi E mundonte diçka përbrenda vazhdimisht; e grinte përbrenda pak e nga pak s'e linte të qetë (*një mendim, një dyshim etj.*).

E ha bukën me lot Vuaj shumë në jetë; mezi nxjerr bukën e gojës; jetoj në mjerim.

E han grurin (që) në arë I shpenzoj të ardhurat shpejt e para kohe; nuk di t'i përdor me ekonomi të ardhurat; nuk di të kursej.

E hëngri (e mori) dreqi (djalli) keq Përfundoi keq; e mori lumi.

E ha (pres) në besë

♦ E tradhtoj.

♦ Nuk e mbaj fjalën e dhënë; e shkel fjalën.

E hëngri barin (kullotën, livadhin, çairin)

♦ E kaloi pjesën më të madhe të jetës; u plak.

♦ I ka ikur koha, i ka ardhur fundi.

♦ E gjeti ose do ta gjejë së shpejti një e keqe e madhe; e pësoi keq, kaq e pati.

E hëngri me gjithë pupla keq E vuri poshtë keq; e mposhti; e groposi.

E hëngri tagjinë tall

♦ Mbaroi; mori fund me gjithçka, e hëngri çairin, e hëngri kullotën.

♦ *mospërf* Vdiq.

E hëngri tekun keq U gënjye.

E ka ngrënë çorbën përpara diku Di më shumë se dikush; ka përvojë më të madhe se dikush; e ka parë diellin para diku.

E ka ngrënë turpin me bukë Nuk turpërohet fare për gjërat e pahijshme që bën, është i pacipë.

E ngrëntë (e hëngërt, e përpiftë) dheu! mallk Vdektë, e shtifshin në varr!

Edhe i ha, edhe i djeg iron Edhe ka qejf për diçka, edhe nuk i leverdis; edhe do, edhe s'do.

Është shkund e ha Atë që fiton sot e ha sot; nuk mendon fare për të nesërmen.

Fiton pesë e ha (prish) gjashtë Shpenzon, prish më shumë sesa merr.

Ha (bren) hekurin (çelikun, plumbin, gurin) me dhëmbë

♦ Është shumë i zoti, është shumë trim etj.; ia del mbanë çdo gjëje; të merr gjak në vetull.

♦ Bën njërën nga inati; s'përmbahet nga zemërimi..

Ha (kafshoj) buzët me dhëmbë Pendohem për atë që bëj a them.

Ha (kafshoj) dhe (botë) përçm Vdes.

Ha (marr) majë me majë Ha pak nga të gjitha; sa e prek pak gjellën.

Ha (pi) me dy gryka Jam i pangopshëm; jam grykës i madh.

Ha (vë) sedër me dikë Përpiqem t'ia kaloj dikujt në një punë etj.

Ha (zë, kafshoj) gjuhën

♦ Hesht; e mbaj gojën.

♦ Pendohem për atë që them.

♦ *përçm* Vdes

Ha baltë përçm Vdes.

Ha bukë

♦ Bukohem, ha mëngjesin, drekën ose darkën; silloj, drekem ose darkem.

♦ Ka vlerë, sjell dobi, shkon.

♦ Siguron mjetet e jetesës.

♦ *bis* Punon diku.

Ha bukë me grushte barkut Ha shpejt e shpejt pothuajse pa e përtypur ushqimin; e rras ushqimin në bark pa e përtypur mirë.

Ha bukë veç (veçan) të tjerëve është më i mirë se të tjerët; dallon nga të tjerët.

Ha bukën e mikut, bën duanë e armikut *ff u* Punoj për kundërshtarin ose armikun e atij që më mban, më ushqen a më mbron.

Ha bukën e përmbys kupën Nuk ia di të mirën tjetrit; jam mosmirënjohës, bukëshkalë.

Ha bukën time Nuk u bie në qafë të tjerëve.

Ha çallëza Përtypem kot.

Ha dynjanë Heq keq; vuaj shumë.

Ha gur e dru Bëj be; betohem me dorë në zemër.

Ha inat

♦ Përpiqem të dalë e imja, ngul këmbë.

♦ Përpiqem t'ia kaloj dikujt; hahem me dikë.

Ha këmbë gjelëze Jetoj me të gjitha të mirat.

Ha këmbët e mia Vuan shumë sa s'duroj dot më.

Ha lak e lëmsh Ha shpejt e shpejt, me nxitim.

Ha në një çanak me dikë *keq* Kam të njëjtat pikëpamje e interesa me dikë; jam i afërt me dikë e veproj së bashku me të.

Ha nga dhjami im Mbahem me ato që kam; harxhoj nga malli im.

Ha qen e shpend S'lë gjë pa ngrënë; ha gjithçka; përlej çdo gjë; e thaj tepsi e sini.

Ha të hequr (Një punë) zgjat, vazhdon shumë.

Ha tokën (dheun) me dhëmbë S'di ç'të bëj nga zemërimi.

Ha veten (duart) me dhëmbë

♦ Mundohem shumë; sfilitem; bëj ç'është e mundur për të arritur a për të plotësuar diçka.

♦ Më vjen inat me veten.

Ha veten nën lëkurë Më bren fort diçka përbrenda.

Hamë bukën tonë e bëjmë davanë e botës (rrahim thekrën e botës) Merremi me një punë që s'na përket.

Hante (bluante) egjër Ishte shumë i varfër, mezi mbante frymën me bukë..

Hante urov Vuante; hiqte keq.

Hëngri (i dhanë, mori) gjysmën e lekut përçm U pushkatua.

Hëngri shtatin U tërhoq me ngadalë praptas e duke përkulur trupin.

I ha (marr) arrat dikujt Jam më i zoti se dikush; ia kaloj dikujt; ia hedh dikujt; e mund dikë.

I ha koka për brirë E kërkon të keqen vetë; kërkon të vejë si breshka te nallbani.

I ha lëkura dikujt Jep shkak që ta rrahin a ta qortojnë; i ha kurrizi.

I ha përseshin macja Është fare i mefshtë, nuk është i zoti; është i humbur.

I ha pula qurrat mospërf Nuk është i zoti as për vete; është shumë i ngathët e i qullët.

I ha shyta e i nxjerr me brirë Beson lehtë gënjeshttrat dhe ua thotë edhe të tjerëve të shtuara e të zbukuruara.

I hanë veshët Jep shkak që t'i heqin veshët, ta qortojnë.

I hëngri (gëlltiti, përpiu) fjalët I mohoi të gjitha ato që kishte thënë.

I hëngri vetë Vetë kërkoi sherr dhe e pësoi.

I ngrënça (ndafsha, bëfsha) hallvën! mallk Vdektë.

I ngrënça drekën! mallk E pafsha të vdekur; vdektë!

I ngrëntë (hëngërt) në jastëk! mallk Mos i gëzoftë me shëndet paratë; rëntë i sëmurë; lëngoftë!

Ia ha bukën gomari mospërf Është shumë i ngathët dhe i mefshtë.

Ia ha syri në qime E sheh fare mirë dikë dhe mund ta qëllojë me pushkë.

Ia ha zemrën dikujt

♦ E mërzit shumë; e lodh pa masë; ia plas shpirtin.

♦ E bëj për vete, ia fitoj zemrën; e bind me të mirë për diçka.

Ia hëngri bukën dikujt I mori dikujt atë që i takonte; i hyri në pjesë.

Ia hëngri hijen dikujt Bëri që të mos jetë më; e mposhti dikë; e vuri përpara dhe e theu.

Ia hëngri kokën (kryet) dikujt E çoi në varr; i solli vdekjen.

Ia hëngri kokën (me të mirë) dikujt ia mbushi mendjen a e zbuti duke e marrë me të mirë.

Ia hëngri orën dikujt E vuri poshtë dikë; ia hëngri kokën; e çoi në varr.

Ia hëngri palcën dikujt E mundoi shumë, e shfrytëzoi së tepërmi.

Ia hëngri sytë dikujt

♦ E bëri të vuante shumë, e mundoi mjaft.

♦ E bezdisi shumë dikë; nuk iu nda sa ia arriti qëllimit.

Ia ka ngrënë çorbën dikujt E njeh mirë dikë; ia ka pirë lëngun dikujt.

Ka ngrënë baltë Është munduar shumë; ka rrojtur me të keq, ka vuajtur.

Ka ngrënë bukë e mjaltë me dikë Ka shkuar shumë mirë me dikë.

Ka ngrënë lule thane

♦ Ka shëndet të mirë, i ecën shëndeti.

♦ I ka marrë masat me kohë.

Ka ngrënë me gjysmë luge iron Është shumë i dobët nga trupi; është si i ngordhur.

Ka ngrënë me shumë mjaltë se bukë

♦ Ka trup të shëndoshë e të lidhur mirë; është i hijshëm e plot shëndet.

♦ Është gojëmbël e zemërmirë.

Ka ngrënë plëndës pule *shak* Flet shumë; është llafazan i madh.

Ka sa të hajë dreqi *keq* Ka shumë; ka pa masë; ka sa të duash.

Ka sa të hanë qentë (lopët) *bis* Ka shumë, ka pa masë, ka sa të duash.

Kam ngrënë me një lugë me dikë E kam pasur shok a mik të ngushtë dikë; e njoh shumë mirë.

Kemi ngrënë një furrë bukë (një thes kripë, një hambar miell) me dikë Njihemi prej kohësh; punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

Kërkon të hajë me dy lugë *keq* Kërkon të përfitojë nga të dy krahët; përpiket të nxjerrë përfitime për vete duke e pasur mirë me të dy palët.

Kërkon të hajë me lugë të madhe *keq* Kërkon të përfitojë nga diçka më shumë nga sa i takon; është lakmitar.

Kokën të hanë! *mospërf* Le të zihen e të vriten, as që bëhem merak për ta.

Ku ha pula gurë (strall) Vend që është fare i zhveshur, plot me gurë, që nuk ka fare bimësi; vend shumë i varfër.

Kur s'ha kumbulla, s'të mpihen dhëmbët (dhëmballët) *fj u* Pa bërë gjë s'ke pse të shqetësohesh, s'ke pse të kesh frikë (*i thuhet zakonisht dikujt që ka bërë një faj a gabim, por shtiret sikur nuk është fajtor*).

Kur s'ke pulën, ha (edhe) sorrën *fj u* Duhet të pranosh diçka më të keqe nga ajo që dëshiron a kërkon; njeriu bën si bën, mësohet edhe me kushte të vështira.

Kur s'ke rrush, ha edhe larushk *fj u* Kur s'ke pulën, ha (edhe) sorrën.

Kush ha bukë, bën edhe thërrime *fj u* Po punove do të bësh edhe ndonjë gabim të vogël; puna ka edhe ndonjë te metë të vogël.

Ma ha (ma merr, ma pret) mendja se ... Besoj se...; kujtoj se...; më duket se...

Më ha (më bren) zemra Dyshoj për dikë a për diçka, më ha dyshimi..

Më ha (më qan) mendja për dikë a për diçka Mendoj shumë për dikë a për diçka; aty e kam mendjen; për të jam i shqetësuar.

Më ha ana me dikë Prirem, anoj nga dikush.

Më ha dora Kërkoj të qëlloj me pëllëmbë dikë.

Më ha gjuha Nuk më rrihet pa folur.

Më ha koka Jap shkak vetë që të më qortojnë a të më godasin; e kërkoj të keqen vetë; s'rri rehat.

Më ha kurrizi (shpina) Jap shkak që të më rrahin a qortojnë.

Më ha qafa për këmborë (dashi) E kërkoj vetë diçka jo të pëlqyer a të vështirë.

Më ha sharra Më shkojnë mirë punët, nuk kam pengesa e vështirësi.

Më ha vendi S'rri dot në një vend; nuk më mban vendi; rri si mbi gjemba.

Më hanë brirët > MË HANË HUNDËT.

Më hanë duart (për punë) Kam dëshirë të madhe për punë; nuk më rrihet pa punë.

Më hanë dhëmbët Kam shumë dëshirë të ha diçka.

Më hanë hundët Dua sherr; kërkoj të rrihem me dikë.

Më hanë zorrët për dikë Nuk e duroj dot dikë.

Më hëngri (më plasi) shpirtin Më mërzi shumë; më dëshpëroi shumë; më mundoi shumë.

Më hëngri gjarpri me dy koka Më gjeti një e keqe e madhe..

Më hëngri gjuha Fola pa dashur për diçka, për të cilën nuk duhej të shprehesha.
M'i hëngri veshët Më mërzi shumë duke më thënë a duke kërkuar të njëjtën gjë vazhdimisht.

Na hëngri mëlçinë na lodhi e na mërzi shumë, nuk e durojmë dot më.

Nuk më lë hunda të ha bar Jam tepër krenar; s'e ul veten.

Nuk ha bar (kashtë) Nuk është budalla; nuk gënjehet lehtë; i di si janë punët, e kupton ç'bëhet.

Nuk ha bukë Nuk shkon më, nuk ka më vlerë.

Nuk i ha ato gorrica (vadhëza, kumbulla) S'ma hedh dot; s'më gënjen dot.

Nuk më ha palla Nuk çaj kokën për asgjë; nuk më bëhet vonë për asgjë; nuk bëhem merak.

Po nuk hëngre hudhër, nuk bie erë *ff u* Po nuk pate bërë vërtet faj, nuk mund të të bëjnë fajtor.

Pre mish e ha Në asnjë mënyrë, e pamundur, kurrsesi.

Qeni leh atje ku ha *ff u keq* Mban pa të drejtë anën e atij, nga i cili ka përftime.

Qeni që leh nuk të ha (kafshon) *ff u* Ai që të kanoset me fjalë të shumta nuk ka fuqi të të dëmtojë; mos ki frikë nga ai që ka shumë fjalë.

S'ia ha qeni shkopin diku Është shumë i zgjuar e i zoti; nuk ia hedh dot njeri.

S'e ha (s'e ngjyen) turpin me bukë Nuk pranon të turpërohet.

S'e ha atë kokërr ulliri Nuk bie në kurth; nuk gënjem; nuk e pranoj diçka që e di se është e keqe.

S'e ha bukën kot E meriton atë që merr; jeton me djersën e vet.

S'e ha guri i mullirit Është shukë i fortë.

S'e ha pazari Nuk shkon; s'hahet.

S'ha (s'merr) pykë (të gdhendur) Nuk i pranon fare këshillat dhe qortimet, nuk merr vesh sado t'i flasësh, nuk ndreqet.

S'ha bodec

♦ Nuk ka nevojë për ta nxitur, e bën vetë punën.

♦ Sado ta nxitësh, nuk tundet.

S'ha pulë të ngordhur Nuk është budalla; nuk ia hedh dot.

Si buka që ha (që hamë) Me siguri; pa asnjë dyshim.

S'i ha macja cironkat!? *iron* Shtiret e bën gjoja se nuk i pëlqen diçka..

S'ia ha pulat dhelpra diku Është i zoti; nuk ia hedh dot, s'ia ha qeni shkopin.

Sikur i ka ngrënë gomari bukën Shumë i mërziur, shumë i dëshpëruar.

Sikur i ka ngrënë macja brumin Shumë i mërziur; shumë i dëshpëruar.

Sikur qeni qepën të hajë Medoemos; me çdo kusht; patjetër; sido që të bëhet.

S'më ha barku për dikë Nuk bëhem merak për dikë, s'e çaj kokën për të.

S'më ha malli për dikë a për diçka Nuk shqetësohem fare; as që bëhem merak për dikë a për diçka; aq më bën.

Të ha (të qëron) të bardhën e syrit Është shumë i zoti; të merr gjak në vetull.

Të ha kokërdhokun (e syrit)

♦ Nuk të lë të qetë sa të mbarojë punën e vet, e arrin qëllimin e vet me çdo mënyrë.

♦ Të bezdis tepër.

Të ha në dritë të syrit

♦ S'i trembet syri fare; nuk pyet për askënd.

♦ Nuk e mashtron dot; nuk ia hedh dot; s'ia ha qeni shkopin.

Të ha shalqirin e të rreh me lëkura Është mosmirënjohës; ha bukën dhe përmbys kupën.

ha *pasth (nxitje)* Hajde; hə. [**Ha dhe pak,/ Hajde, or Marathonomak!** (FN)]

ha. *shkurt i* Hektar.

h ja dhe h. ja *shkurt i*

♦ *Njëqind.*

♦ *gjeom* Lartësi.

habeas corpus /hábeas kórpus/*shpr lt drejt* Urdhër për të nxjerrë në gjyq të arrestuarin.

habemus papam /habémus pápam / *shpr lt* Kemi papë (*papa i ri u zgjodh*).

habér i m sh e et bis Lajm; njoftim. **Çoj (marr) haber.**

*

S'kam haber fare S'di gjë prej gjëje; jam tapë topi. [**porse kah "strategjia" ai s'merr vesh asgja, s'ka kurrfarë haberi, asht bylmez e malok e asht fare bosh.** (KM).]

S'merr haber Nuk kupton; s'merr vesh për çka i thua.

haberçësh•ë a f sh a at f e **HABERÇI U^{1,2}.**

haberçi a m sh j jt krahin G > **HABERÇI U^{1,2}.**

haberçi u¹ m sh j jt G > **HABERÇI U^{1,2}.**

haberçi u² m sh ë ët m sh nj njtë > **HABERTAR I.**

haberçi•e ja f sh je jet f e **HABERÇI U^{1,2}.**

haberçínj të sh i **HABERÇI U.**

haber•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis keq (Njeri) që mëson lajme andej e këtej dhe i përhap ato; që i çon fjalët lart e poshtë.

haber•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri që mëson lajme të ndryshme andej e këtej dhe i përhap ato, që i çon fjalët lart e poshtë.

haber•mádh mádhe f sh mëdhá mëdhátë f e **HABER•MADH MADHI.**

habermëdhá të f sh i **HABER•MADHE MADHJA.**

habermëdhéj t Gg m sh i **HABER•MADH MADHI.**

habermëdhénj të m sh i **HABER•MADH MADHI.**

haberdís kal a ur vjet Njoftoj; lajmëroj.

habertár e mb

♦ *vjet (Njeri)* që sjell lajm; lajmëtar.

♦ *bis (Shkrehje arme)* që lajmëron diçka; që jep shenjën për diçka. **Pushkë**

habertare.

habertár i m sh ë ët vjet Lajmëtar.

habertár•e ja f sh e et vjet f e **HABERTAR I.**

haberxhí a m sh j jt vjet G > **HABERXHI U.**

haberxhí u m sh nj njtë vjet > **HABERTAR I; LAJMËTAR I.**

haberxhíj t G sh i **HABERXHI A.**

haberxhínj të sh i **HABERXHI U.**

haberzéz•ë a f sh a at f e **HABER•ZI ZIU.**

haber•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) që sapo ka vdekur.

haber•zí zíu m sh zínj zínjtë Ai që sapo ka vdekur.

haberzíj t G sh i **HABER•ZI ZIU.**

habí a f Ndjenjë a përshtypje që na krijohet nga diçka e jashtëzakonshme, e papritur, e çuditshme ose e pakuptueshme për ne; gjendje hutimi përpara diçkaje të papritur ose të pakuptueshme; çudi. **Mbetem shtang nga habia. Shoh me habi.** [Këto janë tiparet gegënishte që "gjuha e njësuar" ka huajtë nga gegënishtja. Vetëm këto? do të pyesë lexuesi me habí. Auktorja përmendë edhe disa cikrrime tjera (APp)]. [Pas gjashtë muajsh më sollën fotografinë e saj kufomë. Sytë i kishin mbetur hapur, në një habi të përjetshme. (ED)]. [- Unë po pres - tha ministri. - Sytë e tij iu ngulën shefit të Tropojës, i cili nuk e fshehu habinë. (IK)].

habítím i m rrallë libr Aftësi (e pedagogut për mësimdhënie).

habin•óhem óva (u) úar pës e HABIN•OJ.

habin•ój kal óva úar Mallkoj; nëm.

habinúar (i e) mb I mallkuar; i nëmur.

habí•s kal ta tur > HABIT.

habít¹ kal a ur

♦ I ngjall habi (*dikujt*); i bëj përshtypje me diçka të papritur a të pabesueshme; çudit. **Habiti botën.**

♦ E lë pa mend (*dikë*); e lë me gojë hapët me diçka të jashtëzakonshme ose shumë të mirë; e mahnit; e hutoj. **E habiti shumë. Të habit loja skenike e... Ngadalë se më habite! iron.**

habít² kal G > HABIT•Ë (me).

habitájk•ë a f > HABITUJ•Ë A.

habítán e mb G

♦ I habitshëm; që të lë pa mend; që ngjall habi.

♦ (*Njeri*) i lënë nga mendtë; i mangët.

habítán i m sh a at G Njeri i lënë nga mendtë; njeri i mangët.

habítán•e ia f sh e et G f e HABITAN I.

habítát i m sh e et dhe bio Mjedis në të cilin jeton një organizëm a grup organizmash. > **MJEDIS I.**

habít•em¹ a (u) ur

I vetv

♦ Më bën përshtypje të madhe diçka e papritur, e pabesueshme ose e pakuptueshme; më vjen habi, nuk e besoj diçka; çuditë. **Habitem me të. U habita kur e pashë. Është për t'u habitur që...**

♦ Mbetem pa mend përpara dikujt a diçkaje; mbetem me gojë hapët para diçkaje të jashtëzakonshme ose shumë të mirë; habitem; hutohem; jepem i tëri pas diçkaje sa harroj se ku jam e ç'po bëj. **U habitën pa masë. Habitem pas punës. U habitën pas lojës. U habit pas ngjyrave (pas luleve). Mos u habit.**

II pës e HABIT•EM¹.

habít•em² vetv a (u) ë G > HABIT•Ë (me u).

habít•ë (me) kal a ë G

♦ > **HABIT.**

♦ Budallalleps; lë pa mend.

♦ Ngatërroj; ia bëj mendjen dhallë (*dikujt*).

habítë (me u) vetv G

♦ > **HABIT•EM.**

♦ Budallallepsem.

♦ Më bëhet mendja dhallë.

habítës e mb I habitshëm; i çuditshëm.

habítj•e a f Habi; çudi.

habítóre mb gjuh Që shpreh diçka të papritur, të çuditshme a si gjë që na habit.

Fjali habitore.

mënyra habitore Një nga mënyrat e foljes në gjuhën shqipe, që shpreh një veprim a një gjendje që kryhet ose ngjet papritur dhe ngjall habi te folësi.

habítóre•e ja f gjuh Mënyrë habitore. **Folje në habitore. Habitörja e kam është paskam.**

habítshëm ndajf Me habi; me çud; duke qenë i hutuar. [**E shumta kalojnë habitshëm** (EK).]

habítsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Ngjarje, veprim etj.*) që ngjall habi; që ka diçka të papritur ose të pabesueshme; i çuditshëm.

♦ Që ka tipare të veçanta, të cilat shmangen nga rregulli i zakonshëm e normal; që sillet e vepron ndryshe nga të tjerët; që s'është krejt normal. **Njeri i habitshëm.**

Sjellje e habitshme.

♦ I jashtëzakonshëm; që të mahnit, i mahnitshëm. **Shpejtësi e habitshme.**

Përparime të habitshme.

♦ *bis* (*Njeri*) që hutohet shpejt; që e humb mendjen; që s'e mban mendjen aty.

habítújë mb G > HABITAN E.

habítúj•e a m dhe f sh a at krahin G Burrë a grua i lënë nga mendtë.

habítun (i e) mb

♦ > **HABITUR (i e).**

♦ I budallallepsur; i lënë nga mendtë.

♦ I hutuar.

habítur (i e) mb

♦ Që është habitur nga diçka, i çuditur; i hutuar. **Njeri i habitur. Pyeti (mbeti) i habitur.**

♦ Që shpreh habi ose hutim. **Shikim (qëndrim) i habitur.**

háçkëla si mb vjet (*Shtresë shoqërore*) e ulët.

hád•e ja f sh e et A Ahur i bagëtisë.

Hádes i m mit gr

♦ Botë e shpirtrave të vdekur.

♦ Perëndi e botës së përtejme; Pluton.

♦ *bis* Ferr.

hadém i m sh ë ët vjet Eunuk.

hadúm i m sh a at vjet

♦ > **HADËM I.**

♦ *krahin G* Hermafrodit; deledash.

hadh i¹ m mit gr > HADES I.

hadh i² m sh e et A Ahur i bagëtisë.

hadhí a f A Gëzim; lumturi.

hadhiplótë mb A Gëzimplotë.

hadhjár e¹ *mb A I* gëzuar; i lumtur.

hadhjár e² *mb A* Fisnik.

hadhjár•ënj *vetv a ur A* Jam a ndihem i gëzuar, i lumtur.

háe ja f sh na nat *G* Ushqim; *sh* të ngrëna. [E zonja e shpis ka tagër me ndreqë tryezën e me da haenat (K).]

háes e *mb G* I ngrënshëm; që bën për të ngrënë.

háes i *mb G*

♦ (Njeri) hamës.

♦ (Njeri) grykës.

háes•e ja f sh e et *G f e* **HAES I.**

háesh•ëm (i) me (e) *mb G* I ngrënshëm; haes.

háës i m sh - it *G* Njeri hamës. **Haës i madh.**

háës•e ja f sh e et *G f e* **HAËS I.**

hafëz *si kallëzues: E bëj hafëz dikë* e qortoj rëndë dikë; e sjell në dinë dikë.

hafëz i m sh ë ët fet Titulli më i ulët i klerikëve myslimanë; klerik me këtë titull, që di përmendësh Kuranin dhe ua thotë besimtarëve gjatë shërbimeve fetare.

hafif e *mb vjet*

♦ (Njeri) i dobët; i hequr; i hollë e i thatë. **Fytyrë hafife. E ka trupin hafif.**

♦ I lehtë; me peshë të lehtë. **Këpucë hafife. Ngarkesë hafife.**

♦ (Ushqim) i lehtë; që tretet lehtë. **Ëmbëlsirë hafife.**

♦ *fig* Mendjelehtë. **Qenka hafif ky!**

hafij•e a m sh e et *vjet* Spiun. **Hafijet e lagjes.**

hafíz i m sh ë ët > **HAFIZ I.**

hafniúm i m kim Element metalik me veti kimike të ngjashme me zirkonin; haset në minerale të zirkonit dhe ka veti të përthithë neutronet (*simboli Hf*).

hafýz i m sh ë ët *G* > **HAFËZ I.**

Hág•ë a f gjeog Qytet ku ndodhet selia mbretërore e Holandës dhe e Gjykatës Ndërkombëtare.

hagësím i m sh e et *Ç* Gogësimë. **Më vjen hagësim për gjumë.**

hagësít *jokal a ur Ç* Gogësi; më hapet goja për gjumë.

hagrép i m sh ë ët krahin *G* > **AGREP I.**

hagjân i m sh a at *G* Dash i zi.

hagjeríz•em *vetv krahin G* > **HAGJERIZ•Ë (me u).**

hagjeríz•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G* Qesh me zë të lartë.

hagjerízun it (të) *as krahin G* E qeshur me zë të lartë.

hagjét *ndaif vjet krahin G (Jap, marr)* hua; me qira.

hagjiográf i m sh ë ët libr Ai që shkruan hagjiografi.

hagjiográf•e ja f sh e et libr f e **HAGJIOGRAF I.**

hagjiografí a f libr

♦ Shkrime për jetën e shenjtorëve.

♦ *keq* Shkrim plot lëvdata të pamerituara.

hagjiografík e *mb libr* I hagjiografisë; që ka të bëjë me hagjiografinë; i shkruar me stilin e hagjiografisë.

hagjiolatrí a m libr Adhurim a falje e shenjtorëve.

hagjiológ u m libr Ai që shkruan hagjiologji.

hagjiológ•e ia libr f e **HAGJIOLOG U.**

hagjiologji *a f libr* Letërsi për jetën dhe legjendat e shenjtoreve.

hagjiologjik *e mb libr* I hagjiologjisë; që ka të bëjë me hagjiologjinë.

ha-há *pasth* Tingull i të qeshurit (*kryesisht për burra*).

hahalís *jokal a ur* A Qesh me të madhe.

hahalísje *e a f sh e et* A E qeshur me të madhe.

hahám *i m sh ë ët vjet fet* Rabin; mësues i fesë hebraike.

hahalís•enj *jokal a ur* A

♦ > **HAHALIS**.

♦ Përqesh.

haharís *jokal a ur* Qesh me të madhe.

haharís•em *vetv a (u)* ur Qesh me të madhe.

hahá•s *jokal ta tur* > **HAHAT**.

hahát *jokal* Qesh me ha-ha; qesh me të madhe.

hahát•em¹ *vetv a (u)* ur Mbetem gojëhapur përpara dikujt a diçkaje; habitem e hutohem nga diçka.

hahát•em² *vetv G* > **HAHAT•Ë** (me).

hahát•ë (me) *jokal a ë G* Ia plas gazit, të qeshurit me të madhe.

hahátë (me u) *vetv a (u)* ë G Më hipën një gaz i madh.

hahátun (i e) *mb G* Që qesh me të madhe.

hahátur (i e) *mb* I habitur a hutuar.

hahátur it (të) *as* > **HAHATJ•E** A.

háhem hëngra (u) *ngrënë*

I *vetv*

♦ *veta III* Përdoret, merret a shërben si ushqim;; nuk të dëmton po ta hash. **Ngjala**

hahet e skuqur. Çdo gjë nuk hahet.

♦ *veta III* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më pëlqen, dua, dëshiroj të ha diçka; kam oreks. **Më hahet bukë. Jepja kur t'i hahet. S'më hahet** s'kam oreks.

♦ *veta III sh* (*Kafshët*) kafshojnë a hanë njëri-tjetrin. **Hahen qentë (kuajt). Kur hahen qentë, i ha ujku dhentë** *fj u*.

♦ *veta III* Gërryhet a brehet duke u kruar ose duke u fërkuar me diçka a pas diçkaje; zvogëlohet diçka pak e nga pak. **I janë ngrënë dhëmbët. I janë ngrënë rrobat (këpucët). Ka nisur të hahet hëna.**

♦ *fjg* Zihem a grindem me dikë; bëj sherr; kapem me fjalë. **U hëngrën me fjalë.**

Haheshin në mes tyre. U hëngrën për hiçgjë. Haheshin si qentë. Hahen me dhëmbë zihen keqas. **Hahem me veten (me veten time)** jap e marr me veten vras mendjen për të zgjidhur diçka që më mundon; vuaj përbrenda për të zgjidhur një çështje pasi pendohem a nguroj për diçka.

♦ *veta III fjg* Shkon, vete mirë diçka; pajtohet; është për t'u besuar, besohet; pranohet, durohet dikush ose diçka; kuptohem me dikë; mund të merrem vesh me të. **S'më hahet fjala (muhabeti) me dikë. Më hahet shoqëria (miqësia). Nuk hahet aspak (fare). A hahet kjo? Nuk na hahet së bashku. S'më hahet buka me dikë** nuk shkoj mirë me të.

♦ *fjg* Matem me dikë; i bëj ballë, e përballoj. **Hahet edhe me të mirët. Nuk hahet dot me ne. S'hahet aq lehtë kjo e përpjetë.**

♦ *fjg* (*kryesisht me pjesëzën mohuese s'* ose **nuk** dhe me trajtë të shkurtuar të

përemrit vetor në dhanore) Nuk përtoj, nuk më vjen rëndë të bëj diçka; nuk kursehem për një punë. **S'më hahet goja** nuk përtoj të flas, t'i them dikujt për një punë. **S'më hahen këmbët** nuk më vjen rëndë të shkoj diku për një punë; nuk kursehem për të bërë diçka

II *pës* e HA.

*

Hahen (zihen) si qentë në garroq Zihen e grinden pa pushim, hanë kokat njëri me tjetrin.

Më hahen mendtë (ndër vete) Mendoj shumë se si të veproj a si t'ia dal mbanë një pune; vras mendjen; e lodh mendjen për diçka; jam në mëdyshje; një mendje më thotë po, një mendje më thotë jo.

Nuk hahet as me hudhra

♦ Është njeri shumë i keq, nuk durohet dot.

♦ Nuk besohet fare; është gjë e pabesueshme; nuk ta pranon arsyeya.

Pema pa u pjekur s'hahet *ff u* Çdo gjë do kohën e vet, do kushtet e nevojshme që të bëhet a të zhvillohet.

S'hahet as me vaj, as me uthull

♦ Nuk mund të pranohet a të durohet.

♦ Nuk shkon fare.

haidjár e *mb A* Bujar; dorëdhënë.

haidhár e¹ *mb A* Bujar; dorëdhënë.

haidhár e² *mb A* I sjellshëm.

haidhí a¹ *f sh - të A, Ç, K* Përkëdhelje; ledhatim.

haidhí a² *f A, Ç* Bujarí.

haidhí a³ *f A* Mirësjellje; sjellje e mirë.

haidhiár e *A, Ç, K* I këndshëm; i dashur; me sjellje të mirë.

haín i¹ *m sh a at G >* **HAJN I.**

haín i² *m sh ë ët J* Njeri mosmirënjohës.

Hainán i *m gjeog* Krahinë që përfshin ishullin me këtë emër në Detin e Kinës Jugore.

haín•e ja *f sh e et G f e* **HAJN I.**

hainí a *f sh - të G* Vjedhje; strujni.

haír i *m bis* Mbarësi; lumturi; mirësi e dikujt; dobi. **Njeri (djalë) i hairit. Sahati i hairit. I shoh hairin dikujt a diçkaje** përfitoj; kam dobi prej tij a prej saj. **S'bën hair** nuk sjell dobi; nuk sjell ndonjë të mirë. **S'ia kam parë hairin. Bëfsh hair! ur** të vajttë mbarë. **Mos bëftë hair! mallk. Hair qoftë! (hair të bëhet!)** për të mirë qoftë!; ashtu u bëftë! **U bëftë i hairit! urim** u bëftë i mbarë (fëmija)! **I pafsh hairin! iron** Mos e bëftë pikën e hairit! *mallk. Të qoftë për hair! urim.*

*

Manastir pa hair *vjet* Njeri shumë dorështrënguar; njeri që s'të jep as një pikë ujë; shtëpi jomikpritëse.

Më mbiu sherri midis hairit Më ndodhi një e keqe e papritur.

hairpák e *mb*

♦ (*Punë*) jo fort e dobishme.

♦ (*Bjeri*) që s'bën hair.

hairpákët *mb >* **HAIRPAK E.**

hairséz e mb bis (Njeri) që s'bën hair.

hairtë (i e) mb bis Që sjell mbarësi e lumturi; që sjell të mira a dobi, i hairit. **Djalë i hairtë.**

Haïti m gjeog Republikë në ishullin me këtë emër në Indet Perëndimore.

haitián e mb I Haitit; që ka të bëjë me Haitin, me vendësit a banorët e tij.

haitián i m sh ë ët Vendës a banor i Haitit.

haitián•e ia f sh e et f e **HAITIAN** I.

haj bis

I lidh: **Haj... haj... ose... ose...; si... si... Haj këtu, haj atje** ose këtu, ose atje.

II *pasth* Mjerë; sa keq. **Haj, medet!**

hjaméndas *ndajf* Me hamendje.

haját i m sh e et

♦ Shesh përpara derës së një ndërtese, i shtruar me dhe të ngjeshur ose me rrasa, i mbuluar me çati të vendosur mbi shtylla dhe zakonisht pa mur rrethues ose i rrethuar me mure të ulëta a me parmakë; treme. **Hajati i kishës (xhamisë). Shtyllat e hajatit.**

♦ Pjesë e gjerë në katin e poshtëm të një ndërtese, zakonisht e shtruar me pllaka guri, mermeri etj., ku hyhet nga dera kryesore.

♦ *bis* Haur i bagëtive në katin e poshtëm të shtëpisë; katua. **Hajati i lopëve. I mbylli kuajt në hayat.**

♦ *bis* Ndërtesë e thjeshtë njëkatëshe me çati të lartë e pa mure, ku mbahen veglat bujqësore. **E futi qerren në hayat.**

♦ *vjet* Limer. Hajati i kaçakëve (i hajdutëve).

*

E prish hayatin me dikë I prish marrëdhëniet me dikë; zihem me dikë; i ndaj hesapet me dikë.

I jap hayat diçkaje Mbuloj një gënjeshtër; i bëhem strehë rrenës.

hajtár i m sh ë ët *euf* Organ seksual i mashkullit.

hájde *veta II nj bis*

I *pasth*

♦ Përdoret për të thirrur, ftuar a nxitur dikë që të fillojë një punë a të bëjë diçka.

Hajde të shkojmë (bisedojmë, këndojmë)! Hajde, gështenja të pjekura! Hajde, mos ki gajle! Hajde, se nuk të lëmë vetëm! Hajde, ja Akropolia,/ Ja qyteti e njerëzia (FN).

♦ Përdoret për të shprehur miratim, admirim, habi, urim, pakënaqësi, mospërfillje ose ndonjë ndjenjë tjetër. **Hajde, t'ju rrojë! Hajde ç'vete! Hajde ç'djalë që është! Hajde ç'trim ka qenë! Hajde djalë, hajde! Hajde mendje, hajde! iron. Hajde, hajde, ç'paska këtej!** [Vasili tha:/ - Hajde plep, hajde, që të mbolli dora e Krishtit! (DhP)]

♦ Përdoret kur bëhet fjalë për diçka që nuk mund të kundërshtohet, që duhet bërë patjetër ose që është shumë e vështirë të bëhet për shkak të një kundërshtimi, të pasojave të këqija etj. **Hajde ta urdhërosh atë! Hajde mos e pastro! Hajde mos e qep po deshe! Hajde bëje, po të duash! Hajde merre, po të ta mbajë!**

II *si kallëzues* Eja. **Hajde ditën! Hajde vetëm. Hajdeni me ne! Hajdeni pas meje!**

*

Hajde baba të të tregoj arat (vreshtin)! iron I tregoj babait arat.

Hajde de Gjene mirë s'është keq; ku e gjen të jetë kështu! **Të jetë ashtu si thua ti, hajde de!** po të jetë si thua ti, është gjysma e së keqes.

hajdedë *pj* Gjene mirë s'është keq; ku e gjen të jetë kështu!

hájde-hájde *pasth bis* Përdoret për të shprehur habi a tallje.

hajdejá *ndajf K* Vajtje-ardhje; tvojtetardhë.

hájdeni *veta III sh pasth bis* **Hajdeni të shkojmë. Hajdeni, djema!**

Hajdelbérg u *m gjeog:* **Njeriu i Hajdelbergut** *antro* Qenie e zhdukur e homonoidit të periudhës së hershme të Pleistocenit të mesëm, i identifikuar vetëm nëpërmjet një kocke të nofullës, të zbuluar në Hajdelberg të Gjermanisë jugperëndimore.

Hajderabád i *m gjeog* Kryeqytet i shtetit indian të Andra Pradeshit.

hajdíj•e *a f vjet krahin G* Bamirësi; sevap.

hajdúçe *ndajf* > **HAJDUTÇE.**

hajdúk u *m sh ë ët vjet*

♦ Kaçak.

♦ *hist* Luftëtar çetash në Kroaci, Serbi e vise të tjera të Ballkanit kundër pushtuesve otomanë etj.

♦ > **HAJDUT I.**

hajdút e *si mb (Njeri etj.)* që vjedh; që rrëmben tinëz. **Djalë hajdut. Mace hajdute.**

hajdút i *m sh ë ët bis*

♦ Vjedhës; cub kusar. **Hajdut i regjur. Hajdut xhepash (dyqanesh, shtëpish).**

Hajdut me damkë (me çizme) hajdut i regjur. **Hajdut me katër duar (me gjashtë gishta)** hajdut i shkathët, i regjur. **Hajdut me doreza (dorashka)** hajdut që vepron me shumë kujdes; hajdut me përvojë. **Fole (çerdhe, strehë) hajdutësh.** ["I shkreti." **Tha Romina në shqip. "S'duket si hajdut."** (ED)]

♦ Kaçak. **Hajdut malesh.**

hajdútçe¹ *ndajf bis* Hajdutërisht; si hajdut. **Hyri (iku, e mori) hajdutçe.**

hajdútçe² *mb* Kaçakçe; e kaçakëve. **Feste (valle, këngë) hajdutçe..**

hajdút•e *ja f sh e et bis f e* **HAJDUT I.**

hajdutëri a f

♦ *përmb* Tërësi e hajdutëve; hajdutë. **Hajdutëria e lagjes** hajdutët e lagjes.

♦ Vjedhje. **Hajdutëri me dhunë.**

hajdutërisht *ndajf* Fshehurazi; vjedhurazi; si hajdutët; hajdutçe. **Hyri (u fut)**

hajdutërisht. E bëri hajdutërisht.

hajdútk•ë *a f sh a at J* Hajdute.

hajdutllë•k *ku m sh qe qet*

♦ Vjedhje.

♦ Mënyrë jetese e hajdutit.

hajdutllëqe t sh i **HAJDUTLLË•K KU.**

hajdh i *m sh e et A* Banesë; shtëpi.

hajdhár e *mb A* Gazmor; i qeshur.

hajdhéps kal a ur Ç I jap a bëj një dhuratë (*fëmijës*).

hajdhí a f sh - të Ç

♦ Dhuratë; peshqesh.

♦ *kryes sh* Pekulí; ëmbëlsira, pemë a të holla që i jepen fëmijëve për t'i gëzuar.

♦ *dhe A* Përkëdhelje.

hajdhísht *ndaif* A, Ç Me përkëdheli; për përkëdhelje.

hajdhíshte *mb* A, Ç Përkëdhelës.

háj•e a f sh e et Gjëra që hahen.

hajedréq *pasth* Përdoret për të shprehur pakënaqësi të fortë.

haje•kéq kéqe *mb sh këqíj këqíja* (Njeri) me shumë naze për të ngrënë; ngrënëkeq.

haje•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë* Njeri me shumë naze për të ngrënë; ngrënëkeq.

haje•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat e* **HAJE•KEQ KEQI.**

hajeújk u *m* Shakullimë ere.

háj•ë (me) *jokal a ë* G Qaj me zë.

háj•ë a f > **HAJ•E A.**

háj•ër ri *m* Dobi; e mirë. > **HAIR I.** [- Hajrin, djalë, un ty ta pasha,/ se beli i emi

kenke kanë! (CV)] [**Je kokëfortë, ndaj s'do të bësh hajër në jetë.** (ED)]

hajërli *pasth* Për hajër (për mirë) qoftë.

hájës e *mb krahin* G I ngrënshëm. > **HAES E.**

Hájfa *f gjeog* Qytet në pjesën veriore të Izraelit.

hajgále *mb* G (Mur etj.) gati për t'u shembur.

hajgál•e ja G

♦ > **HAJGALL•E JA.**

♦ Greminë.

♦ Borde, vrimë e madhe e hapur në mur; çepojë.

hajgáll e *mb* G (Mur) i zgafulluar.

hajgáll•e ja¹ *f* G Hauz.

hajgáll•e ja² *f sh e et* G Shtëpi e rrënuar.

hajgár i *m sh e et kryes sh* G Shaka; hokë.

hajgáre *pasth* G Turp (të kesh); (paç) faqen e zezë.

hajgáre ja *f sh e et* G

♦ Shaka; mahi.

♦ Shakatar; mahitar.

♦ *keq* Njeri jo serioz.

hajgarexhí e *mb* (Njeri) shakatar.

hajgarexhí u *m sh nj një* Njeri shakatar.

hajgarexhí•e ja *f sh e et* G *f e* **HAJGAREXHI U.**

hajgarexhíj jt *G sh i* **HAJGAREXHI U.**

hajgarexhínj një *sh i* **HAJGAREXHI U.**

hajgarís kal G > **HAJGARIS•Ë (me).**

hajgarís•em G *vetv dhe pës e* **HAJGARIS•EM > HAJGARIS•Ë (me u).**

hajgarís•ë (me) *kal a ë* G Bëj shaka, tallem me (*dikë*); i bëj lojna (*dikujt*).

hajgarís•ë (me u) a (u) *ë* G

I *vetv* Bëj shaka në kurriz të dikujt.

II *pës e* **HAJGARIS•Ë (me).**

hajgarísj•e a f sh e et G Shaka; hajgare.

hajgarísun (i e) *mb* G Që bën shaka; që i bën lojna dikujt.

hajgarísun it (të) *as* G > **HAJGARISJ•E A.**

hajgér i *m sh ë ët*

♦ > **HAMSHOR I.**

♦ Dem për ndërzim.

hájhúj ndajf *G* (*Udhëtoj*) me ngadalë; (*eci*) me hap të ngadalshëm; pa nxituar.

Hajhuj, dolëm në Durrës.

hájhúj e *mb G*

- ♦ (*Njeri, fis*) endacak.
- ♦ *fig* (*Njeri*) mendjelehtë.
- ♦ *fig* (*Femër*) lozonjare.
- ♦ *keq* (*Femër*) e përdalë.

hájhúj i *m sh - t krahin G*

- ♦ Njeri a fis endacak.
- ♦ *fig* Njeri mendjelehtë.

hájhúj•e a *f sh e et krahin G*

- ♦ Femër lozonjar.
- ♦ Femër e përdalë.

hájhújt *krahin G*

I ndajf (*Bëj diçka*) shpejt e shpejt; pa e zgjatur; pa u menduar gjatë; si më vjen në çast.

II si *mb*

- ♦ (*Njeri*) që ndërron mendje dy gisht më dy gisht.
- ♦ (*Njeri*) i leshtë; mendjetrashë.

hájhún i *m sh ë ët* Plaçkitës.

hájín i *m sh ë ët krahin G* > **HAJN I.**

hájka ndajf *krahin G*: **Çohem hájka** ngrihem vrik.

hájk•ë a *f sh a at G*

- ♦ Thirrje ngadhënjimi, e ngadhënjimtarit.
- ♦ Gërvallë; gërvallje.

hájkóm•ë a *f sh a at* Kovë.

hájkurác e *mb K* Endacak.

halár *mb m* (*Njeri*) mujshar.

hajlár i *m sh ë ët vjet* Njeri mujshar.

hajlí a *f Ç, G* Gëzim; lajm i gëzueshëm.

hajmalí a *f sh - të vjet* Send i vogël, që mbahet me vete ose që u varet kafshëve, sepse, sipas besimeve të kota, gjoja kishte fuqi t'i shëronte nga sëmundjet, t'i mbronte nga rreziqet e fatkeqësitë, t'u sillte mbarësi etj.

hajmán•e ia *f sh e et K*

- ♦ Njeri endacak.
- ♦ Dele arrakate.

hajmedét *pasth* Sa keq.

hájm•ë (**i**) e (**e**) *mb G* I hollë dhe elegant.

hájmi•s kal ta të *G* > **HAJMIT•Ë** (**me**).

hájmit kal *G* > **HAJMIT•Ë** (**me**).

hájmit•em *G vetv dhe pës e* **HAJMIT•Ë** (**me u**).

hájmit•ë (**me**) kal a ë *G E* josh, e bëj për vete (*dikë*).

hájmit•ë (**me u**) a (**u**) ë *G*

I vetv Joshem.

II pës e **HAJMIT•Ë** (**me**).

hájmitj•e a *f sh e et G* Joshje.

hajmítun (i e) *mb G I* joshur.

hajn i m sh a at *G* Vjedhës; hajdut.

hájn•e ja f sh e et *G f e* **HAJN I.**

hajnésh•ë a f sh a at *G* Hajdute.

hájni urdh e **EJANI, HAJDENI.**

hajní a f sh - të *G* Hajdutëri.

hajnisht ndajf *G* Si hajn; hajdutërisht; (për)vjedhtas. **Kaloj hajnisht.**

hajn•óhem pës e **HAJN•OJ. > HAN•UE (me u).**

hajn•ój kal *G >* **HAJN•UE (me).**

hajn•úe (me) kal óva úe *G*

♦ Vjedh; grabit.

♦ *veta III (Dhija)* Zgjaten për të kapur ndonjë gjethe nga degët e ulëta të drurëve.

hajn•úe (me u) óva (u) úe *G pës e* **HAJN•UE.**

hajnúem (i) e (e) *mb G I* vjedhur; (*shtëpi*) që i kanë hyrë hajnat.

hajnúem it (të) *as G* Vjedhje; grabitje.

haj•njerí njeríu m sh njérëz njérëzit mit gr Njeri me trup shumë të madh dhe me një sy të vetëm në mes të ballit. **> CIKLOP I; KATALLAN I.**

hajnjérëz it sh i **HAJ•NJERI NJERIU.**

hajr i m > **HAJ•ËR RI.**

hajrán i¹ m sh ë ët teks krahin *G* Qilim a belce me lesh deleje.

hajrán i² m sh ë ët vjet krahin *G* Dhallë.

hajrát i m sh e et vjet Bamirësi; vepër bamirësie.

hajrét i m fet Botë e përtejme.

Hájro ja m shkurt i Hajredin.

hajsomér i m sh e et Ç Vend grumbullimi a mbledhjeje; vend takimi.

hajsh pj krahin *G (përdoret për të treguar dikë a diçka që ndodhet larg)* Ja; qe.

hájsh•ëm (i) me (e)¹ mb I ngrënshëm; haes.

hájsh•ëm (i) me (e)² mb *G (Njeri)* hollak; truphollë; i hajthëm.

hajt¹ pasth

♦ **> HAJDE. [- Të thashë se ti ke zbrazur bosh, më havadan. Ti s'hyn në rradhën e burrave. Hajt! (DhP)]**

♦ *G* Largohu.

♦ Jepi; o burra.

♦ Lëre mos ia var.

*

Hajt e hajde Vajtje-ardhje.

Hajt e hajt Ec e ec; me hap të ngadalshëm; dalëngadalë. **Hajt e hajt ranë në qytet.**

Hajt edhe ka nja *G* Ta pijmë edhe nga një (gotë)!

Hajt, mbushu! Ik!; qërohu!; shko!; largohu!

Hajt për rrugë! Shih punën tënde!; lagohu kënde!

Hajt pra! Mirupafshim!

hajt² ndajf *J: Iu bë hajt djali* djali i ka marrë rrugë të keqe.

hajtandéj ndajf

♦ (*Vazhdo, jepi*) edhe ca; edhe pak.

♦ Ca më shumë.

♦ Ca më tutje.

hajt*bír* *pasth* *G* Jepi; forca; vazhdo.

hajt-hújt *si ndajf*: **Hajt-hujt, mbërritëm në shtëpi** dalëngadalë mbërritëm në shtëpi.

hájtni *pasth dhe urdh sh* Nisuni; ikni; shkoni.

hájth•em *vetv a (u) ur* Bëhem i hajthëm.

hájth•ëm (i) me (e) mb I hollë nga trupi dhe fytyra, por i shkathët e i zhdërvjellët.

hajthmëri a f Të qenët i hajthëm.

hájthtë (i e) mb

♦ I hajthëm; delikat.

♦ (*Degë etj.*) e hollë dhe e brishtë, e thyeshme.

hájthur (i e) mb I holluar nga trupi.

hajújk u m euf

♦ Djall; qoftëlarg.

♦ Shakullinë; dredhë.

hajván *mb shar* I trashë nga mendja; budalla. **Ç'hajvan djalë!**

hajván i m sh ë ët bis

♦ Kafshë shtëpiake, zakonisht kafshë ngarkese.

♦ Sasi e ngarkesës që mban një kafshë; barrë. **Një hajvan dru. Dy hajvanë drithë.**

♦ *shar* Njeri i trashë nga mendja, budalla, gomar. **Ç'hajvan qenka!**

[**Me dy krahë do hajvanë?/ Budallenj pa din e iman** (FN).]

hajvanát i m përmb vjet Kafshë; kope kafshësh; tërësi hajvanësh, kafshësh të barrës.

hajvanát•ë a f sh a at vjet Hajvan.

hajvánçe ndajf Si hajvan; si gomar.

hajvanëri a m sh - të Sjellje prej hajvani.

hajvanërisht ndajf (*Sillem*) i hajvan. > **HAJVANISHT.**

hajvaní a f vjet Të qenët hajvan; veprim prej hajvani; hajvanllëk.

hajvanísht ndajf (*Sillem*) si hajvan.

hajvanllë•k u m sh qe qet vjet Veprim a sjellje prej hajvani. > **HAJVANI A.**

hajz e mb K Grykës; llupës; hamës.

hajz i m sh a at K Njeri grykës, llupës, hamës.

hajz it¹ m sh G Halë pishe etj.; gjethe halore. **Hajzit e grunit.**

hajz it² m sh fizio G Të përmuajshmet e grave.

hájz•e ja f sh e et K f e **HAJZ I.**

hajzër ndajf *vjet J* Gati; i përgatitur. > **HAZËR.**

hajz it¹ m sh Halë pishe; halë e kallirit të grurit, elbit etj.

hajz it² m sh bis fizio Të përmuajshmet e grave.

hak si mb I vërtetë.

hak u m sh a at A Derr; thi; harç.

Hak u dhe i m vjet Perëndi.

hak i m vjet G > **HAK U. Kija inatin po folja hakin f** u rri shtrembër e fol drejt.

ha•k ku m sh qe qet bis

♦ Shpërblim për një punë që merret përsipër dhe kryhet me marrëveshje; pagesë për punën e kryer. **Haku i punës (ustait). Ia hëngri hakun. Sa të bën haku? S'të kam hak** nuk të detyrohem gjë.

♦ Borxh; detyrim.

♦ Hakmarrje, shpagim. **E mori hakun. Haqe të vjetra.**

♦ E drejtë që më takon; ajo që meritoj. **Hak për hak** sipas punës edhe shpërblimi. **E ka (me) hak** e takon me të drejtë; e meriton. **Ia hëngri hakun** nuk i dha aq sa i takonte.

♦ E drejtë; arsyë. **Ka hak** ka të drejtë; ka arsyë. **I jap hak** i jap të drejtë. **Hak e pa hak** me a pa të drejtë. [- **Hak hyqmet zoti e ka ba,/ sa ni qyqe shtatin ia ban/ e me hangër gjeth e kran,/ e me hangër bar e gjeth,/ me i than' qyqe për ket jetë,/ emni qyqe i ka metë.** (CV)]

*

E bëri hak E meritoi diçka.

I dal hakut (borxhit, nga borxhi) dikuajt E bëj detyrën ndaj dikuajt; bëj gjithçka që më takon; e paralajmëroj me kohë.

I hyj në hak dikuajt Ia mohoj të drejtën dikuajt.

I vij hakut (për hak) dikuajt keq Ia punoj ashtu si e meriton.

Ia laj haqet dikuajt Marr hak kundër dikuajt për të këqijat që më ka bërë.

Kija inatin (mëri) dhe foli hakun! (kija inatin, po hakun mos ia ha!) *fj u* Jepi dikuajt atë që i takon; vlerësoje drejt dikë a punën e tij edhe në s'të pëlqen; rri shtrembër e fol drejt.

Më zuri haku i tij Sillem keq pa të drejtë me dikë dhe e pësoj.

Pa hak as hile Pa asnjë borxh a detyrim.

hakamár i m sh ë ët ent Ç Mashkull i bletës.

hakarél•e-ja f sh e et A Dosë.

hakarép e mb J (Fytyrë) e shëmtuar. > **HAKARET.**

hakarés kal a ur krahin E katranos; e bëj shumë keq (*një punë*).

hakarét: Për hakaret shpr ndajf bis (*Punë e bërë*) shumë keq; si mos më keq.

Qenka për hakaret qenka shumë i shëmtuar.

hakarét i m bis

♦ Gjendje e keqe.

♦ Shëmti. **Qenka hakaret i dheut!** qenka shumë i shëmtuar!

♦ I rritur së tepërmi e pa bukuri, pa lezet.

♦ Përbuzje. **E pres me hakaret.**

haká•s jokai ta tur > **HAKAT.**

hakát jokai a ur Përpiqem fort; rrekem; mundohem shumë; rropatem. **Hakata më kot.**

hakát•em vetv a (u) ur bis Përpiqem sa mundem të bëj diçka; mundohem shumë, rropatem. **U hakat shumë. Hakatet të zbresë. U hakat ta gjente.**

hakátj•e a f Përpijekje; rropatje.

hákçe ndajf bis Sipas së drejtës që më takon; tamam, me hak; ashtu si duhet; pa hile.

Punoj hakçe. Foli hakçe. E ka hakçe. Ta themi hakçe.

hakér i m sh ë ët inf Programues që depërton në sisteme kompjuterike për të dëmtuar a vjedhur informacion.

hakér•e ja f sh e et f e **HAKER I.**

hák•ë a f bis > **HA•K KU.**

hák•ël la f sh a at G

♦ Halë peshku.

♦ Spicë druri.

hakëlím i m sh a at *K* Gogësitje, gogësimë; hapje e gojës për gjumë.

hakël•ój *jokal K* > **HAKËL•UE (me).**

hakël•úe (me) *jokal óva úe K* Gogësit; më hapet goja për gjumë.

hakëlúem (i) e (e) *mb K (Gojë)* e hapur për gjumë.

hakërr•éhem *vetv éva ýer* Bërtas fort e me të egër; i kanosem dikujt; i kërcënohem me fjalë dikujt. > **HAKËRR•OHEM.**

hakërrí a¹ f > **HAKËRRIM•Ë A**

hakërrí a² f Afsh i dosës dhe i hakoçit (derrit) në kohën e ndërzimit.

hakërrím i m sh e et

♦ Britmë e fortë, me të egër; kanosje; qortim a kërcënim me zë të lartë.

♦ Gërmushje me egërsi (*e qenit*).

♦ Tërbim i, furi e erës.

♦ > **HAKËRRIM•Ë A.**

hakërrím•ë a f sh a at

♦ Britmë e fortë dhe me të egër; qortim me zë të lartë e me kërcënim; kanosje, gërmushje; egërsi.

♦ Kërcënim me të lehura të forta e skërmitje të dhëmbëve; gërmushje e qenit.

♦ Kapardisje; ngrefosje; krekosje.

hakërrít•em *vetv a (u) ur* > **HAKËRR•OHEM.**

hakërrítj•e a f Kanosje; gërmushje. > **HAKËRRIM•Ë A.**

hakërrítur (i e) *mb* I hakërryer; i gërmushur.

hakërríz•ë a f sh a at > **HAKËRRÍ A.**

hakërr•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ I bërtas fort e me të egër dikujt; e shaj a e qortoj dikë me zë të lartë e me kërcënim; i kanosem dikujt; i gërmushem dhe e tremb dikë; egërsohem shumë. U hakërrohet lopëve (qenve). **Iu hakërrua të birit. I hakërrohej si bishë. Të hakërrohet qeni.** [- **E plake - u hakërrua një nga zdatat - të vjen për të qeshur, e?** (ED)]

♦ *veta III* Egërsohet; fryn me tërbim. **U hakërrua era.**

♦ Ngrefosem, krekosem. **Hakërrohej majë kalit. [Hermesi me një vile të stafidhosur rrushi/ I hakërrohej Dionisit: (GB).]**

hakërr•óhet *vetv úa (u) úar* *veta III (Dosa)* ndërzehet; merr hakoç.

hakërrúar (i e)¹ mb

♦ I egërsuar shumë; kërcënues. **Kalë i hakërruar. Turmë e hakërruar. Me fytyrë të hakërruar. Me sy të hakërruar.**

♦ (*Erë*) e tërbuar; që fryn me tërbim.

hakërrúar (i e)² mb (*Dosë*) në afsh për t'u ndërzyer.

hakërrúes e mb Kërcënues; kanosës. **Vështrim hakërrues.**

hakikát i¹ m *vjet bis*

♦ Siguri e huamarrjes.

♦ Drejtësi.

hakikát i² m *vjet bis* Pastërti e ndjenjave; sinqeritet. [**Të desha me hakikat,/ Të pata nuse të re** (Pop).]

haklí a f sh nj *të vjet*

♦ Borxhli.

♦ Ai që ka përgjegjësi për diçka.

♦ Njeri i drejtë.

haklím i m sh e et *vjet* Kontroll; verifikim.

hakl•ój kal G > HAKL•UE (me).

hakl•úe (me) kal óva úe G

♦ Kontrollloj; verifikoj.

♦ *K* Gjurmtoj; hetoj; hulumtoj.

haklúem (i) e (e) mb G I kontrolluar; i verifikuar.

haklúem it (të) as G

♦ Kontroll; verifikim.

♦ *K* Gjurmim; hetim; hulumtim.

haklúes e mb Që kontrollon a verifikon.

haklúem it (të) as G > HAKLIM I.

hakll•ón jokall veta III K > HAKLL•UE (me).

hakll•úe jokall ói úe K (Përroi etj.) shushurin; gurgullon.

hakllúes e mb K (Përrua) shushuritës; gurgullues.

hakmárrës e mb

♦ Që shpaguehet për një të keqe, dhunë, krim a padrejtësi, për një fyerje, qortim a kritikë etj., duke e ndëshkuar a dëmtuar me mënyra të ndryshme atë që e ka bërë; i prirë për të marrë hak. **Luftë hakmarrëse. Njeri hakmarrës. Synime (qëllime) hakmarrëse.**

♦ Që i merr gjakun një të vrari; gjakmarrës (*sipas zakonit*). **Shtëpia hakmarrëse.**

hakmárrës i m sh - it

♦ Ai që shpaguehet për një të keqe, dhunë, krim a padrejtësi.

♦ Ai që i merr gjakun një të vrari (*sipas zakonit*).

hakmárrës•e ja f sh e et f e HAKMARRËS I.

hakmárrj•e a f sh e et

♦ Shpagim për një të keqe, krim a padrejtësi. ; vengeance. **Zakoni i hakmarrjes** blood-feud; vendetta. **[Ishte një vrasje me natyrë politike e në të njëjtën kohë edhe hakmarrje. (AN)]**

♦ Gjakmarrje.

hak•mérrem vetv móra márrë

♦ Shpaguehem për një të keqe, dhunë, krim a padrejtësi, fyerje, qortim a kritikë etj., duke e ndëshkuar a dëmtuar me mënyra të ndryshme atë që e ka bërë. **[Dhe ja ku ta them: s'do të isha i lig, si ata që kërkojnë të hakmerren për poshtërimin. (IK)]**

♦ I marr gjakun një të vrari (*sipas zakonit*).

hakóç i m sh ë ët Derr i patredhur që mbahet për mbarsje; hakoç.

hak•ój kal óva úar vjet Caktoj shpërblimin për një punë që merret përsipër me marrëveshje; jap hakun për një punë të kryer.

hakrrí a f

♦ Afsh i dosës dhe i hakoçit (derrit) në kohën e ndërimit.

♦ *fig* Dëshirë; mall.

hakrrím, hakrr•ój etj. > HAKËRRIM, HAKËRR•OJ etj.

hakrróç i m sh ë ët *zoote* Derr i padredhur; hakoç; harç.

haksh e mb K Mendjelehtë.

haksh i m sh a at K Njeri mendjelehtë.

háksh•e ja f sh e et K f e HAKSH I.

haktalá ja *f vjet* Zot i Madh.

haktivíst i m bis inf Përkrahës i veprimtarisë së hakerëve.

halá ndajf bis Ende. **Hala s'është pjekur. Hala ke ura ti** ti ke mbetur shumë prapa; me atë mendje më rri.

hala- fjalëform bis (përforcuese): haladreq punë dreqi; punë rrokupujë, pa rregull.

halabák e mb bis

♦ (Njeri) pa kurrfarë vlere.

♦ *krahin* Shpifë.

halabák u m sh ë ët Njeri pa vlerë, që e merr jetën lehtë e sillet pa edukatë. [**Deshi t'i thoshte: përse e çante kryet për ca halabakë, por iu kujtua se në listat e fundit të të ikurve ishin tre studentë dhe një violinist i Theatrit të Operas.**

(IK)]

halabák•e ja¹ f sh e et f e HALABAK U.

halabák•e ja² f sh e et krahin Kërpudhë e zakonshme.

halabakërí a m

♦ Sjellje halabaku.

♦ *përmb* Tufë a tërësi halabakësh.

halabari a f

♦ Fuqi; gjallëri.

♦ Mburi; shumicë.

halabar•ój kal óva úar

♦ Forcoj; gjallëroj.

♦ *jokal* Harlisem.

halabarúar (i e) mb

♦ I forcuar; i përtëritur; që i janë përtëritur forcat.

♦ I bollshëm; i shumtë.

haladréqaz ndajf (I bëj punët) rrëmuje; keq; rrëmujshtëm; për dreq.

halahúl i m sh ë ët J

♦ Njeri qesharak.

♦ Njeri i gjatë pa lezet.

halalís jokál G > HALALIS•Ë (me).

halalís•ë (me) jokál a ë G Bëj zhurmë.

halámi ndajf bis Ende; akoma; prapë.

halamrúk ndajf vjet (E bëj punën) shkeleshko; pa pikë kujdesi; duke i përplasur sendet.

halamrúk e mb vjet (Njeri) që i bën punët shkeleshko, pa pikë kujdesi, duke i përplasur sendet.

halamrúk u m sh ë ët vjet Njeri që i bën punët shkeleshko, pa pikë kujdesi, duke i përplasur sendet.

halamrúkas ndajf VJET

♦ Duke përplasur me zhurmë.

♦ Rrëmujshtëm; pa rregull; ngutshëm e pa plan.

halamrúk•e ja f sh e et vjet f e HALAMRUK U.

halamrúkaz ndajf G > HALAMRUKAS.

halarúc i m sh ë ët Peshk halës, me shumë hala.

hálb•ë a f sh a at Cefël lëkure; leskër e lëkurës së drurëve halorë; kreshkë.

halbur•óhem *vetv G > HALBUR•UE (me u).*

halburór e mb A (Njeri) kurnac; dorështrenguar.

halbur•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Ha me shumë ëndje.

halç mb K Me shumë hala; halës. **Elb halç** elb halës, me shumë hala; elb i lig.

*

Si halça në mellishta Pa edukatë.

hálç•ë a¹ f sh a at Halë pishe etj.

hálç•ë a² f sh a at bot Bimë barishtore me kërcell të ashpër dhe gjethe të ngjashme me halat e pishës, që rritet në ligatina.

haldh i m sh a at A Dhomë e vogël.

hále dhe halé si mb I ndyrë. **Gojë hale** njeri që flet larë e pa larë. **E bëri gojën hale** e qelbi gojën; foli larë e pa larë; foli ndyrë. **Ky vend është hale** ky vend është shumë i ndyrë.

halé ja f sh - të

♦ Nevojtoje. [të zbrazim zorrët/ në një hale Ballkani (EB).]

♦ keq Gojë e ndyrë. ["Mbylle atë hale më mirë, se s'kam fuqi të grindem." (ED)]

hál•e ja f sh e et bis G > HALE JA.

halenár i m sh e et A Kapistër i kalit etj.

halét i m sh e et kryes sh vjet bis

♦ Vegël pune.

♦ Takëme të kalit etj.

♦ sh euf Organe gjinore të mashkullit; hallate.

hálë si mb dhe fig Shumë i mprehtë. **I ka dhëmbët halë. E mprehu briskun e bëri halë. E ka gjuhën halë.**

hál•ë a¹ f sh a at

♦ Secila nga eshtrat e gjata dhe të holla si gjilpërë, në të dyja anët e boshtit të kurrizit ose nëpër mish të peshkut. **Halë peshku. Peshk pa hala. E shpoi (i ngeci) një halë.**

♦ Fije e hollë dhe e mprehtë te kalliri i të lashtave. **Grurë me (pa) hala.**

♦ Gjethe e hollë dhe e gjatë e drurëve halorë. **Halë pishe (bredhi).**

♦ bot Pishë e zezë; pishë. **Dru hale. Pyll hale. Si hala në bjeshkë.**

♦ Copë e hollë guri që nxjerr çekiçi gjatë latimit të gurit.

♦ Thumb. **Halë këpucësh.**

♦ fig Spicë; thumb. **Shokut s'i flitet me hala.**

*

Fjalë e halë Thashetheme.

E bëj halën (qimen) tra I stërmadhoj gjërat; i paraqit gjërat shumë më të mëdha sesa janë.

Iu bëftë halë në grykë! *mallk* I ngectë në grykë!

E kam halën në grykë Jam në gjendje të vështirë; e kam litarin në grykë.

E kam halë (ferrë, gjemb, shushull) në sy E urrej shumë; nuk e shoh dot me sy; s'e duroj dot.

Kërkoj halën në përpeq Kërkoj të gjej të meta e gabime me çdo kusht, edhe aty ku nuk ka.

Nuk kam as fjalë, as halë për dikë Nuk kam asnjë vërejtje për dikë.

**

halë breshkëz *bot* > **HALËBRESHKËZ A.**

halë e kurrizit *anat Ç* Bosht i kurrizit.

hál•ë a² f sh a at Shkëlqim; lustrim.

hál•ë a² f sh a at ent Anzë; arëz; grerëz; greth.

halëbárdhë *mb bujq (Grurë)* me halë të bardhë.

halëbárdh•ë i m bujq Grurë me halë të bardhë.

halëbrëshkëz a f sh a at *bot (Hordeum murinum)* Bimë barishtore njëvjeçare deri 40 cm e lartë, me kallë si të elbit, rreth 8 cm të gjatë, që mbin tufa-tufa në viset mesdhetare, në Europën Qendrore, në Afrikën Veriore me lagështirë mesatare, që mbin me shumicë në kullota.

halëkúq *mb (Grurë)* me halë të kuqe.

halëkúq i m bujq Grurë me halë të kuqe.

hálës e mb

♦ (*Peshk*) me shumë hala.

♦ *bujq (Kalli gruri, elbi etj.)* halëgjatë; me halë të gjatë.

hálës i m sh - it Peshk me shumë hala.

hálëz a f sh a at *bot* Pishë e zezë.

hálëz a² f sh a at Halë e hollë.

hálëz a³ sh a at J Majë peme; majë e pemës, e drurit.

hálëz a⁴ f sh a at *krahin* Tokë e askujt.

halëzí *mb (Grurë)* me hala të zezë.

halëzí u m bujq Grurë me halë të zezë.

halëzím i m bujq Formim i halave (*të kallirit të grurit, elbit etj.*).

halëz•óhet úa (u) úar *vetv veta III* > **HALËZ•ON.**

halëz•ón jokall ói úar (*Kalliri i grurit, elbit etj.*) lëshon a nxjerr halat.

halëzúar (i e) mb (*Grurë etj.*) me halë të formuar.

halí a¹ f sh ë ët Qilim; belce; sixhade. > **HALLI A.**

halí a² f përmb vjet *krahin G*

♦ Popullsi; njerëzi.

♦ Banorë të një treve.

♦ Vegjëli.

halí a² f sh - të *krahin G* Tokë e askujt.

halibár•e ja f sh e et *krahin G* Lëpushë e misrit.

halíc i m sh ë ët

♦ Gur i vogël, copë e vogël guri; zhur. **Haliç i bardhë. Haliçët e murit. Haliçët e rrugës. Haliçët e lumit. I vogël sa një haliç. Shtroj (mbush) me haliçë.**

♦ *kryes sh* Gjëra të hedhura; hedhurina.

*

Humbi si meli në haliç (në rërë) U zhduk fare; nuk duket gjëkund.

haliçët (i e) mb K I dobët; i lig; shëndetlig; i pashëndetshëm.

haliçk e mb K (Njeri) i përkëdhelur; i lazduar; lazdran.

Halífáks i m gjeog Kryeqytet i provincës së Skocisë së Re në Kanada.

halijer si mb vjet I braktisur; i lënë pas dore; i shkretë. **Vend (tokë) halijer. Mal**

halijer.

halijér i m vjet

♦ Vend që i përket gjithë fshatit; gjë pa zot. **Kullotnin në halijer.**

♦ Mall a gjë pa zot.

halík e mb krahin G

♦ Shëndetlig.

♦ (Vezë) me lëvozhgë të paformuar

♦ (Kalli misri) i pazhvilluar.

halík u¹ m kryes sh Hedhurina; gjëra të hedhura.

halík u² m sh ë ët

♦ Kalli misri i pazhvilluar, me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BËRÇUK U; BRUMAK U; KACIRAM I; RRALLAN I; ZANAK U.**

♦ Vezë me lëvozhgë të paformuar.

halinós•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* Kalbet; prishet.

♦ Më vjen të fikët, vilani; vilanosem; alivanosem.

halinós•e a f sh e et

♦ Kalbje.

♦ Të fikët; alivan; vilani.

halinós•ëm (i) me (e) mb A

♦ I kalbur; i prishur.

♦ (Njeri) i mbrapshtuar; i zvetënuar; i prishur.

halinós•ënj kal a ëm A Kalb; prish.

halinósur (i e) mb

♦ I dobësuar.

♦ I kalbur; i prishur.

halíq i m sh e et Gurë të vegjël a të thyer për mbushjen e mureve.

halíqsh•ëm (i) me (e) mb I dobësuar; i lëkurët.

halistrí a f sh - të A Shat.

halísht•e ja f sh e et > HALISHT•Ë A.

halísht•ë a f sh a at Pyll me pisha; pishnajë.

halít kal K > HALIT•Ë (me).

halít i m sh e et min Gur kristalor që përmban klorur natriumi (NaCl).

halít•em K vetv dhe pës e HALIT•Ë (me u).

halít•ë (me) kal a ë K Prish; lazdroj; llastoj (*fëmijën*); i jap llasë, liri të tepruar (*fëmijës*).

halít•ë (me u) a (u) ë K

I vetv Prishem; lazdrohem; llastohem; marr llasë.

II pës e HALIT•Ë (me).

halítj•e a f K Prishje; lazdrime liri e tepruar.

halít•ë (i e) mb K > HALITSH•ËM (i) ME (e).

halítsh•ëm (i) e (e) mb K > HALITUN (i e).

halítun (i e) mb K I prishur; i lazdruar; i llastuar.

halivanós•em vetv K > HALIVANOS•Ë (me u).

halivanós•ë (me u) vetv a (u) ë K vetv Hutohem; trullosem.

halivanós•e a f sh e et K Hutim; trullosje.

halivanósun (i e) mb K I hutuar; i trullosur.

haljalís•ë a f sh a at A

- ♦ Gaz; gëzim.
- ♦ Dëfrim.
- ♦ Zhurmë.

halkánxje *a f A* Vrazhdësi; arrogancë.

halkóm i *m A* Bakër.

halkóm•ë *a f sh a at A*

- ♦ Kusi bakri.
- ♦ Ngrohtore (kaldajë) e vogël prej bakri.

halmësh•úar óri *m sh órë órët Ç* Kalë i egër, i pashtuar.

halmúc•ë *a f sh a at bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me kalli si gruri, që e ha shumë breshka. > **BAR BRESHËN; BAR BRESHKE.**

halobiotík *e mb bio (Qenie)* që jeton a rritet në mjedis të kripur.

halofít *e mb bot (Bimë)* që rritet në toka kripërishte.

halofíte *t f sh bot* Bimë që rritet në toka kripërishte.

halogjén i *m sh ë ët kim* Një nga pesë elementet jometalike (fluori, klori, bromi, jodi dhe astatina), që bëjnë pjesë në grupin VII A të tabelës periodike dhe gjenden të lirë si molekula dyatomike; kur bashkohen me hidrogjenin, japin acide të paoksigjenuara dhe gjenden në natyrë vetëm si kripëra.

halogjeník *e mb (Llambë etj.)* e mbushur me halogjen; që punon me halogjen.

halogjenúr *e mb kim (Lëndë)* e përftuar nga zëvendësimi i një atomi të hlogjenit me një atom hidrogjeni në hidrokarburet, ose nga zëvendësimi i një grupi hidroksil në alko(o)l.

haloíd *e mb kim (Lëndë)* e krijuar nga bashkimi i një halogjeni me metal.

haloíd i *m sh e et kim* Lëndë e krijuar nga bashkimi i një halogjeni me metal.

haloperidól i *m farm* Qetësues për shqetësime psikotike.

halór *e mb*

- ♦ *bot* I hollë, i gjatë dhe me majë të mprehtë si halë; me gjethet në këtë trajtë; që përbëhet nga halorë. **Gjethe halore. Dru halor. Pyll halor.**
- ♦ *teks (Lesh)* i fortë si halë; (*fije*) e trashë si halë.

halóre *t em bot* Familje e drurëve përherë të gjelbër si pisha, bredhi, selvia etj., me gjethet të holla si hala dhe me kokrrat si boçe.

halórë *t m sh ikt* Grup i madh peshqish me shumë hala.

hals *e mb G (Peshk)* halës; me shumë hala.

hals•ë *i f sh a at G* Peshk halës, me shumë hala.

halth i *m sh e et* Gjethe e hollë si halë (*e pishës etj.*).

hálthët (i e) *mb* I hollë si gjilpërë, si halë.

halucinación i *m sh e et psik* Ndjim a përfytyrim i rremë që i shfaqet të sëmurit në kllapi, ose kur është tronditur shumë shpirtërisht etj. **Halucinacion pamor**

(dëgjimor). **Halucinacionet e nuhatjes.**

halucinatív *e mb psik* Që ka halucinacione.

halucinogjén i *em ë ët farm* Bar që shkakton halucinacione.

halucinogjeník *e mb farm* Që shkakton halucinacione.

halurín•ë *a f a at kryes sh*

- ♦ Halë ose diçka tjetër e hollë dhe e gjatë si halë; grumbull halash. **Halurinat e peshkut. Halurinat e pishës. Halurinat e degëve shkarpat.**
- ♦ *mospërf* Peshk me shumë hala.

♦ *bis* Dru halor.

halvetí u m sh nj një *vjet fet*

♦ Sekt mysliman hermetik.

♦ Hermit mysliman.

♦ Pasues i këtij sekti.

halvetínj të fet sh i HALVETI U.

hall *ndaif* Keq. **Hall** kështu, **hall** ashtu. **Hall** me të, **hall** pa të. **Hall** me buaj, **hall** me qe *ff* u.

*

Hall me burrë, **hall** pa burrë, **hall** të mos martohesh kurrë Gjendje pa zgjidhje.
hall i m sh e et bis

♦ Gjendje e vështirë; mundim që vjen nga mungesa e diçkaje, nga vuajtjet etj.; nevojë e madhe për diçka, ngushticë. **Ra në hall. Ishte në hall e s'dinte ç'të bënte. E bëri (e pati) nga halli. Kishte një hall. Erdhi për hall. E shtyu halli. Është në hall për diçka** ka shumë nevojë për diçka. **Ia di hallin. Ia zgjidhi hallin. E la në hallin e tij (e saj).**

♦ Diçka që sjell kokëçarje; çështje shqetësuese që duhet zgjidhur, shqetësim; diçka që shkakton vuajtje shpirtërore, hidhërim a brengë. [- **Unë vërtet s'kam punë me tela me gjemba e me qen, por kam halle tjera, më të ndërlikuara.** (IK)]

♦ Zgjidhje, rrugëdalje. **Bëj hall** gjej diçka, e rregulloj (me vështirësi); gjej rrugëdalje në një farë mënyre. **I bëhet halli** i gjendet rrugëdalja në një farë mënyre. **I jap hall diçkaje** i jap rrugë diçkaje; i jap dum diçkaje. **Si do t'i vejë halli?** (*një pune a diku*)? si do të zgjidhet; si do të marrë fund; si do të përfundojë (*diçka a dikush*)? **I bëhet halli** i gjendet zgjidhja. [Ndoshta **ja bajnë hallin apostujt e mëshirës** (Mgj).] [Veç se **ata i a bënë hallin/ E nuk ndejn kot tu' u tallë** (GjF).]

*

E bëj nga halli e jo nga malli E bëj nga e keqja e jo se dua vetë.

Është halli që ... (halli është se ...) Puna është se ...; duhet të shqetësohem për ...

I qaj hallin diku

♦ I tregoj hallin tim diku për t'u këshilluar me të ose për të kërkuar ndihmë.

♦ Më vjen keq për dikë; marr pjesë në hidhërimin e dikujt; shqetësohem e merakosem për dikë.

I qan hallin kalorësit se i varen këmbët Mos u shqetëso kot për një njeri që i ka punët në rregull dhe ka mbështetje a përkrahje të fortë.

Ishte në ditë (në pikë) të hallit Ishte në gjendje shumë të vështirë.

Ishte për të qarë hallin Ishte shumë keq, ishte në gjendje shumë të vështirë.

Kam hall sa ... dua sa..., e kam për detyrë sa... (të bëj diçka); e kam keq sa...; e kam vështirë sa...

Ku e ke hallin? Ku kërkon të dalësh?; çfarë synon të arrish?

Mos i qaj hallin atij! Mos u bëj merak për të (*se është në gjendje t'i përballojë vështirësitë vetë*)!

S'më zë halli (meraku, qederi) Nuk e çaj kokën; s'më bëhet vonë; nuk pyes fare; nuk shqetësohem.

Vaj halli! Më gjeti e keqja!; s'di si t'ia bëj!

hallá

I ndaif Fort; me fuqi.

II *pasth* Jepi; forca.

hallabrebír *bis krahin G*

I *pasth* Jepi; forca.

II *si mb* I rrëmujshtëm; që vepron si t'i vijë për mbarë.

III *si ndajf* Rrëmujshtëm; me rrëmujshtë.

hallabýk u *m krahin G* Zhurmë; tollovi; zallamahi.

hallác i *m sh a at krahin G* Njeri gojëndyrë.

hallaçúke t f sh krahin G Vjetërsira e gjëra pa vlerë.

halladí•s kal ta tur > HALLADIT.

halladít kal a ur Freskoj; ftoh.

*

Ia halladit mendjen dikujt Ia bëj mendjen çorap dikujt.

halladít•em vetv a (u) ur Freskohem; ftohem.

halladítsh•ëm (i) me (e) mb Freskues.

halladrî ni m G Hall; vështirësi.

hallagrép ndajf krahin Kot më kot; shpejt e pa u menduar; kuturu; pa rregull; mbarë e prapë. **Fliste hallagrep. S'bëhet puna hallagrep.**

hallájk•ë a f sh a at

♦ Shërbëtore.

♦ *keq* Vajzë që flet pa mend.

♦ *keq* Lavire; kurvë.

hallák u *m sh ë ët krahin G* Dash a cjaç i patredhur.

hallakámas ndajf G

♦ Me shumë zhurmë.

♦ Rrëmujshtëm; me rrëmujshtë.

♦ Anamendas; hutueshtëm.

hallakámë ndajf G > HALLAKAMAS.

hallakám•ë a f sh a at G

♦ Vikamë; zhurmë e madhe; potere.

♦ Rrëmujshtë.

♦ Hallakatje.

♦ Njeri i hallakatur.

hallaká•s kal ta tur > HALLAKAT.

hallakát kal a ur bis

♦ Shpërndaj andej e këtej (*një grumbull a një tufë*). **Hallakat dheun (plehun).**

Hallakat misrin. Hallakat pulat. I hallakati njerëzit.

♦ Hap diçka të mbledhur a të mbërthyer mirë; zgafulloj; prish. **Hallakat rrobat.**

♦ Prish. **Hallakat murin.**

♦ E çoj (*dikë*) lart e poshtë që të mos mbarojë punë; e bëj të merret me gjëra të ndryshme e pa rëndësi; e sorollat pa i mbaruar punë. **E hallakati rrugëve. E hallakati kot. Ai të hallakat e s'të mbaron punë.**

*

Ia hallakat brinjët dikujt E rrah fort sa i thyej brinjët.

hallakátas ndajf Në mënyrë të hallakatur.

hallakát•em¹ a (u) ur bis

I *vetv*

♦ (*Grumbulli, tufa etj.*) shpërndahet andej e këtej. **Iu hallakatën flokët. U hallakatën njerëzit. U hallakatën dhentë (pulat, bletët). U hallakatën retë. U hallakatëm andej-këtej.**

♦ *veta III* Hapet diçka e mbledhur a e mbërthyer;,, zgafullohet. **M'u hallakatën rrobat. U hallakat fare.**

♦ Endem andej e këtej; bredh poshtë e lart pambaruar punë; merrem me gjëra të vogla e pa rëndësi; sorollatem. **Hallakatej rrugëve gjithë ditën.**

II pës e HALLAKAT.

hallakát•em² vetv krahin G > HALLAKAT•Ë (me u).

hallakát•ë (me u)¹ vetv - (u) ë krahin G (Bariu) bërtet me zë të lartë për të trembur bishat.

hallakát•ë (me u)² vetv - (u) ë krahin G

♦ Çoroditem.

♦ Prishem mendsh.

♦ Rrjedh nga trutë; bëhem si i rrjedhur.

hallakát•ëm (i) me (e) mb krahin G > HALLAKATUN (i e)^{1,2}.

hallakátës e mb krahin G Çoroditës.

hallakátj•e a¹ f sh e et

♦ Shpërndarje andej-këtej.

♦ Endje lart e poshtë; sorollatje.

hallakátj•e a² f sh e et G

♦ Prishje mendsh.

♦ Çoroditje.

♦ Rrokatje; rrjedhje nga mendtë (*e plakut*).

hallakátun (i e)¹ mb G

♦ I prishur mendsh.

♦ I çoroditur.

♦ I rrokatun; i rrjedhur mendsh.

hallakátun (i e)² mb G > HALLAKATUR (i e).

hallakátur (i e) mb

♦ I shpërndarë andej-këtej. **Dhe (pleh) i hallakatur. Fshat i hallakatur. Me flokë të hallakatur.**

♦ I hapur a i zbërthyer; i zgafulluar; i prishur. **Me rroba të hallakatura. Gardh i hallakatur.**

♦ *fīg (Njeri)* që s'e mbledh mendjen në një punë; i shpërndarë. **Me mendje të hallakatur.**

hallakatrúm ndajf G

♦ Verbtas; verbërisht; kuturu; pa i këqyrë punët si duhet.

♦ Pa u menduar; pa mend.

hallakátshëm ndajf Rrëmujshtëm; me shumë rrëmujshtë.

hallakátsh•ëm (i) me (e) mb > HALLAKATUR (i e).

hallakátun (i e) mb krahin G I prishur nga mendja; i dalë mendsh.

hallakátun it (të) as krahin G Britmë e bariut për të trembur bishat.

hallakátur (i e) mb bis

♦ I shpërndarë andej-këtej. **Dhe (pleh) i hallakatur. Fshat i hallakatur. Me flokë të hallakatur.**

♦ I hapur a i zbërthyer; i zgafulluar i prishur. **Me rroba të hallakatura. Gardh i hallakatur.**

♦ *fig* (Njeri) që s'e mbledh mendjen në një punë; i shpërndarë. **Njeri i hallakatur. Me mendje të hallakatur.**

halláll e mb (Njeri) I mirë e i drejtë; i mbarë. **Vajzë hallalle.**

halláll i¹ *m bis*

♦ Diçka e lejueshme dhe e drejtë; diçka e fituar me punë e me djersë; diçka e merituar. **Mori hallallin. E paç hallall! ur. Hallall të qoftë! ur. Mos përziej hallallin me haramin** *ff u.*

♦ Njeri i mirë e i drejtë; njeri i mbarë. **Hallalli i shtëpisë.**

*

Ia bëri hallall

♦ Ia dha me gjithë zemër.

♦ Ia fali fajin; e ndjeu. [**Ma bëni hallall, unë gjërat që mund të rrëfehen me një rrokje i tjerr një vit të tërë, e ato që lipsen të rrëfehen me hollësi i cunjoj për ibret.** (ED)]

halláll i² *m bis* *fet* Bekim.

halláll•e ja f e HALLALL I¹.

hallallebekúe *pasth* E pastë hallall atë që iu dha për bamirësi.

hallallhák•ë a f bis Gjë e merituar, e fituar me hak.

hallallím i m bis Falje.

hallall•óhem *vetv óva (u) úar bis*

♦ Përsëndetem e përfalem me dikë; ndahem me dikë duke ia bërë hallall diçka.

♦ I jap lamtumirën e fundit dikujt.

hallall•ój kal óva úe E fal (*dikë*); ia fal gabimin, mëkatin (*dikujt*).

hallallós kal a ur bis > HALLALL•OJ.

hallallós•em *vetv a (u) ur bis > HALLALL•OHEM.*

hallallúar (i e) mb bis I falur; që i është falur mëkati.

hallán i krahin G Njeri gojëndyrë.

hallaní *pasth G* Jepini, o burra; jepini kush asht trim.

hallás kal a em dhe ë ur A Holloj; grij (*rrobat*).

hallás•ëm (i) me (e) mb A (Rrobë) e holluar, e grirë nga përdorimi.

hallásur (i e) mb A > HALLAS•ËM (i) ME (e).

hallashtís kal a ur bis > HALLALL•OJ.

hallashtís•em *vetv a (u) ur bis > HALLALL•OHEM.*

hallát i m sh e et bis

♦ Vegël; mjet i thjeshtë pune; përdorëse. **Hallatet e punës. Hallatet e rrojës.**

♦ *sh zharg* Vegla të mashkullit; organ seksual mashkullor. [**"Haleve të tilla më mirë të mos u lëshosh pe. Leqë atij i qelbet hallati një erë që... baaahhhh."** U rrëqeth. (ED)]

hallavís kal ta tur > HALLAVIT.

hallavít kal a ur Kënaq; zbavit.

hallavít•em¹ *vetv a (u) ur* Sillem kot; sorollatem; e shkoj kohën kot, pa bërë gjë.

Hallavitem *rrugëve.*

hallavít•em² *vetv a (u) ur* Kënaqem; zbavitem.

hallavítj•e a f Sorollatje.

hallavítur (i e) *mb* I sorollatur; që sillet kot; që e shkon kohen kot, pa bërë gjë.

hallázm•ë a f sh a at Ç

♦ Gërmadhë.

♦ Greminë.

halldúp i m sh ë ët ♦ përb, vjet Pushtuesi osman; tradhtar vendas, që mbante anën e pushtuesit osman. [**O halldup shallvaregjërë,/ Në të zënça dot guberë,/ Do ta bënj si tjetër herë!** (Pop)]

♦ *shar* Njeri i pagdhendur ose i trashë nga mendja; njeri i keq. **Ik, or halldup.**

halldúpçe bis

I ndajf

♦ Në gjuhën e halldupëve, e osmanëve. **Fliste halldupçe.**

♦ Sipas mënyrës së halldupëve; si halldupët; si turçeli. **Këndonte (vishej)**

halldupçe.

♦ *keq* Kot më kot; pa e menduar mirë diçka; kuturu; në mënyrë të trashë. **Ia futi halldupçe. Fliste halldupçe.**

II si mb E tillë, siç e këndonin a e kërcenin halldupët. **Këngë (valle) halldupçe.**

halldupëri a f përmb vjet

♦ Pushtuesit osmanë; tradhtarë vendas që mbanin anën e pushtuesit osman.

♦ Njerëz të trashë, të pagdhendur.

hallebír

I mb I çoroditur; i hutuar.

II ndajf Në mënyrë të çoroditur.

hallbú lidh J Megjithatë.

halledrí mb m G (Njeri) me shumë halle; i mbytur nga hallet; halleshumë; në gjendje shumë të keqe ekonomike.

hálle-hálle mb bis (Njeri) hallemadh; me shumë halle. **Halle-halle kjo dynja, halli hallit nuk ia gjâ.**

halle•kéq kéqe mb këqíj këqíja > HALLE•ZI ZEZE.

halle•líg mb, m sh lígj, f sh líga

♦ I mbytur nga hallet.

♦ Shumë i varfër.

♦ Shëndetlig.

halle•líg lígu mb m, sh lígj lígjt

♦ Njeri i mbytur nga hallet.

♦ Njeri shumë i varfër.

♦ Njeri shëndetlig.

hallegí•ë a f sh a at f e HALLE•LIG LIGU.

hallegíj t sh i HALLE•LIG LIGU.

hallemádh e mb

♦ *bis (Njeri)* me shumë halle. **Nënë (jetë) hallemadhe.**

halle•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me shumë halle; njeri i shumëvuahtur.

halle•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e HALLE•MADH MADHI. [Më lër të bie në prehrin tënd të ngrohtë/ **O hallemadhja ime shekullorë!** (DA)]

hallemédhá të sh i HALLE•MADHE MADHJA.

hallemédhëj t G sh i HALLE•MADH MADHI.

hallemëdhénj të *sh i* HALLE•MADH MADHI.

hallepús *mb* > HALLEDRI.

hallestís *jokal a ur* Kam dhembje.

halleshúmë *mb (Njeri)* me shumë halle. > HALLE•MADH MADHE.

halleshúm•ë *a f sh a at f e* HALLESHUM•Ë I.

halleshúm•ë *i m sh ë ët* Njeri me shumë halle.

hallexhësh•ë *a f sh a at bis f e* HALLEXHI U².

hallexhí *a m sh j jt krahin G* > HALLEXHI U².

hallexhí *e mb*

♦ *(Njeri)* me halle.

♦ Nevojtar.

hallexhí *u¹ m sh j jt G* > HALLEXHI U².

hallexhí *u² m sh nj njtë*

♦ *bis* Njeri me halle ose në hall; nevojtar.

♦ > HALLE•MADH MADHE.

hallexhí•e *ja f sh e et f e* HALLEXHI U.

hallexhínj të *sh i* HALLEXHI U².

hallexhíj *t G sh i* HALLEXHI U².

hallezéz•ë *a f sh a at e* HALLE•ZI ZIU.

halle•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza bis* > HALLE•MADH MADHE.

halle•zí zíu *m sh zínj zínjtë bis* HALLE•MADH MADHI.

hallezíj *t G sh* HALLE•ZI U.

hallezínj të *sh* HALLE•ZI U.

háll•ë *a¹ f*

♦ Motër e babait.

♦ *krahin* Grua e ungjit.

Të puth halla në të dy faqet *iron* U lamë bashkë; s'ke ç'merr; mos prit gjë; mori fund me kaq.

háll•ë *a² f bis: S'ma mban halla* s'kam guxim.

hallháll•e *ja f sh a at krahin G*

♦ Byzylyk.

♦ *euf* Pranga të duarve.

hallí *a f sh - të* Qilim prej leshi a mëndafshi, me push dhe me lule ngjyra-ngjyra, që shtrohet në dhomë ose varet në mur për zbukurim; sixhade e madhe.

hallís•em *vetv krahin G* > HALLIS•Ë (me u).

hallís•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* Bëj hall; ia dal me vështirësi; e nxjerr jetesën me të keq e vështirësi.

hallísj•e *a f krahin G* Vështirësi për të nxjerrë jetesën.

hallk u *m përmb bis* Njerëzi; turmë; bota. [Hallku flasin, s'i dhemb goja (Pop).]

[Të marrin hallku nëpër gojë (Pop).] [Fort shumë hallk ka çu ne kamë/ Marka Kulin për me e xanë (Pop).]

*

Fjalët e hallkut e vrimat e gardhit s'mbyllen kurrë *ff u* Njerëzve s'u mbyllet goja kurrë.

Punët e hallkut Punët e botës; punët e të tjerëve.

hallkáll•e ja f sh e et Varg me rruaza për t'i mbajtur në qafë.

hallkán i m sh ë ët Rreth i trashë hekuri që u vihet në qafë qenve të stanit, kur mbahen lidhur.

hall•kéq kéqe mb, m sh këqínj këqínjt, f sh këqíja këqíjat bis

♦ I dërrmuar nga hallet.

♦ I dobët, shëndetlig.

hall•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë bis

♦ Njeri i dërrmuar a i mbytur nga hallet.

♦ Njeri i dobët, shëndetlig.

hall•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat e HALL•KEQ KEQI.

hállk•ë a f sh a at

♦ Rreth i vogël metalik, që së bashku me të tjerë të lidhur varg, përbën një zinxhir;

Hallkat e zinxhirit (e vargoit). Hallka e derës.

♦ Rreth hekuri ku kapet, mbahet a lidhet diçka. **Hallka e parmendës (zgjedhës, kosës).**

♦ *fig* Pjesë përbërëse e diçkaje, që lidhet ngushtë me pjesët e tjera në një varg a sistem. **Hallkat e sistemit arsimor.** [Formula e pagëzimit ... përmban një hallkë të rëndësishme që lidh Shqipërinë paraturke me Shqipërinë e kohës osmane. (GjSh)] [Ky njeri i shekullit tonë ishte hallkë e studimeve shqiptare nga koha e paraluftës me periudhën e pasluftës (ES).]

♦ Lak. **Hallka e litarit. Hallkë për të zënë lepuj.**

♦ Rreth që u vihet disa kafshëve në qafë; kular.

♦ *sh bis* Pranga; vargonj. **I vë (hedh, heq) hallkat. Këput hallkat.**

♦ *sh krahin* Vathë grash në trajtë unaze.

*

Ia heq hallkën dikujt Nuk kujdesem më për dikë; s'pyes më për të; ia heq fillin; e lë të bëjë ç'të dojë e si të dojë.

Hallka që mungon Fosil ose specie kalimtare nga shimpanzeja te njeriu.

hallk•ój kal óva úar

♦ Lidh me hallkë.

♦ I vë rrethin (*zgjedhës, parmendës*).

♦ Zë me lak (*lepurin etj.*).

hallkóm•ë a f sh a at Vragë e thellë e mbushur me baltë, që lënë ujërat e rrëmbyeshëm ose rrotat e qerreve në tokë. **Hallkomat e qerres.**

hall-lígshtë mb

♦ (*Njeri*) shëndetlig.

♦ (*Njeri*) që i ka ardhur fundi.

♦ *K (Njeri)* shumë i varfër.

hállm•ë a fushq Hallvë.

hallm•ój kal óva úar krahin Rrëmoj thellë; e zgavroj.

hallmúar (i e) mb krahin I rrëmuar thellë; i zgavruar.

hallník e mb

♦ (*Njeri*) në hall të madh; në gjendje të ngushtë ekonomike; pa një lek në xhep.

♦ Shëndetlig.

hallók•e ja f sh e et K Plakë.

hallós kal a ur Ç, J Bëj hall; gjej me vështirësi.

hallpák e mb krahin G (Njeri) me halle; që mezi e siguron bukën.

hallsimâzí mb krahin G I varfër sa s'ka më keq; i varfër si ai e kthehu prapa; i këputur.

hallúq•e ja f sh e et krahin përk Hallë.

hallvá ja ushq > **HALLV•Ë** A.

hallvasí a f ushq Hallvë e ndrequr me vaj susami.

hallvashítës i m sh - it Ai që shet hallvë. > **HALLVAXHI** U².

hallvashítës•e ja f e **HALLVASHITËS** I.

hallvaxhésh•ë a f e **HALLVAXHI** U².

hallvaxhí a m sh j jt krahin G > **HALLVAXHI** U².

hallvaxhí e mb Grua e pakujdesshme në punë, që i bën punët shkeleshko.

hallvaxhí u¹ m sh j jt G > **HALLVAXHI** U².

hallvaxhí u² m sh nj një bis

♦ Ai që bën dhe shet hallvë.

♦ keq Njeri i pakujdesshëm në punë, që i bën punët shkeleshko.

hallvaxhí•e ja f sh e et f e **HALLVAXHI** U².

hallvaxhíj t G sh i **HALLVAXHI** U¹.

hallvaxhínj të sh i **HALLVAXHI** U².

hállv•ë a f sh a at ushq Embëlsirë e gatuar me miell të skuqur, me vaj s gjalpë dhe me sheqer. **Hallvë me arra. Hallvë shtëpie.**

*

Hallvë e ftohtë keq Diçka që mund të mos bëhet; diçka pa shpresë; punë e ftohtë.

Hallvë e pjekur Diçka që është bërë; punë e kryer.

Të ngrënsha (ndafsha, bëfsha) hallvën! mallk Vdeksh!

**

Hallvë e bardhë

♦ Hallvë e gatuar vetëm me sheqer të zier në lëngun e rrënjëve të një bime.

♦ Hallvë e gatuar me miell, qumësht, sheqer, gjalpë ose dhallë të trashë dhe aromatizues.

Hallvë e zezë Hallvë e gatuar me sheqer, miell gruri e vaj dhe, pasi ngjyroset me sheqer të djegur, pritët në copa të holla.

hallvëshítës i m sh - it **HALLVASHITËS** I.

hallvëshítës•e ja f sh e et f e **HALLVASHITËS** I.

ham¹ ndajf G (Vë) pjerrët.

ham² ndajf G Pa punuar.

ham³ onomat Zë i lehjes së qenit.

hâm i¹ m sh a at G Pjekë ose pengojcë e kalit në kullotë a në lëmë.

hâm i² m sh a at G Hamshor.

hamâ pasth G Thirrje për të nxitur dikë të lëvizë, të tundet vendit, të bëjë diçka.

hamadák u m G Hov; turr; vrull.

hamadréq fj ndërmj krahin G Haje dreq. **Hamadreq nderën e tij** nuk e dua të mirë prej tij.

hamadréq e mb

♦ (Njeri) që nuk punon, e i bën paratë rrush e kumbulla; prishanik

♦ Aventurier.

♦ (Njeri) që s'e vret mendjen; ku rafsha mos u vrafsha.

♦ (*Trim*) kokëshkretë.

hamadréq i m sh ë ët

♦ Njeri që i bën paratë rrush e kumbulla; prishanik.

♦ Aventurier.

♦ Njeri që s'e vret mendjen.

♦ Trim kokëshkretë.

hamadréq•e ja f e HAMADREQ I.

hamadriád i¹ m sh ë ët zool Babuin i madh i Etiopisë.

hamadriád i² m sh ë ët zool (*Eophiophagus hannah*) Kobër e madhe helmuese e Azisë Juglindore.

Hamadriád•ë a f sh a at mit gr Nimfë pylli që rron në dru dhe vdes kur thahet druri.

hamáj të sh i HAM•ALL ALLI.

ham•áll álli m sh áj ájtë dhe éj éjtë dhe állë állët bis Punëtori që mbart, ngarkon a shkarkon një mall zakonisht me krahë; bartës, punëtor i ngarkim-shkarkimit.

Hamall i skelës (portit). [Tre mijë vjet rrjesht/ nga muzeu në muzera,/ unë hamalli i mermertë, gënjeshtren mbaj (IK). [Hamallët japin e marrin me ngarkimin e ndoca makinave në traget. (ED)]

*

Punoj si hamall Punoj shumë dhe pa hile, por pa mjeshtëri.

Shaj si hamall Shaj ndyrë.

hamáll•e ja f sh e et

♦ Hamullore që përdoret si kullotë për bagëtitë. **Hamalle gruri (misri).** >

HAMULLOR•E JA.

♦ > **HAMALL•Ë A. Preu (bëri) gjethe në hamalle.**

hamállçe ndajf vjet bis > HAMMALLISHT.

hamáll•ë a f sh a at kryes sh Pyll ku priten gjethe, që vihen mullar përdoren në dimër si ushqim për bagëtinë.

hamall•ék ku m sh qe qet

♦ Punë e hamallit.

♦ *keq* Punë krahë e rëndë a e mërzitshme që nuk kërkon ndonjë aftësi a lodhje mendore; punë e pafrytshme, që nuk jep ndonjë përfitim; puna më e mërzitshme dhe më pak e rëndësishme. **Hamallëqet e shtëpisë.**

hamallí a f sh - të bis > HAMALLË•K KU.

hamallísht ndajf Në mënyrë jo të hijshme, në mënyrë të trashë; pa u përmbajtur fare; rëndë; shumë. **Ha (sillem, punoj) hamallisht.**

hamám si kallëzues: E bëj hamam shtëpinë e ngroh shumë shtëpinë.

hamám i m sh e et

♦ Banjë allaturka. **Lahem në hamam.**

♦ *krahin* Nevojtoje.

hamamxhësh•ë a f sh a at > HAMAMXHIJ•E A.

hamamxhí a m sh j jt G > HAMAMXHI U².

hamamxhí u¹ m sh j jt G > HAMAMXHI U².

hamamxhí u² m sh nj njtë vjet Kujdestar hamami.

hamamxhij jt G sh i HAMAMXHI U¹.

hamamxhí•e a f sh e et Gruaja e hamamxhiut.

hamamxhík u m sh ë ët vjet Banjë e nevojtoje për dhomën e gjumit.

hamamxhínj *njtë G sh i* **HAMAMXHI U².**

hamár *si kallëzues G >* **HAMBAR.**

hamár i m sh ë ët *G >* **HAMBAR I.**

Hamás i m fet, pol Lëvizje islamike palestineze që kërkon themelimin e shtetit të Palestinës, ku të përfshihet shteti i Izraelit dhe Bregu Perëndimor.

hamásht•ër ra f sh ra rat *vjet* Govatë e madhe ku regjen lëkurët.

hambár *ndajf:* **Bëhem hambar** ha shumë; dendem; e mbush barkun sa nuk mban më. **E kam zemrën hambar** jam shumë i durueshëm; e kam zemrën të gjerë. **E bëj barkun hambar (katua)** duroj shumë.

hambár i m

♦ Arkë e madhe (prej) druri, ku shtihet drithë ose miell; kasolle e thurur me thupra a me dërrasa ku shtihet drithë; drithnik. **Fut drithin në hambar. Mbush (zbraz) hambarët.**

♦ Arkë e madhe prej dërrasash për të mbajtur diçka. **Hambar qymyri.**

♦ *det* Pjesë e anijes nën kuvertë, ku vihen mallrat.

♦ *fig* Vend që prodhon shumë drithëra. **Hambari i vendit. Myzeqeja - hambari i Shqipërisë.**

*

Më ushtojnë hambarët (kadet, sheket) S'kam asgjë në shtëpi; nuk më ka mbetur asgjë në shtëpi; jam shumë i varfër.

Kemi ngrënë një hambar miell (një thes kripë, një barrë kripë, një furrë bukë) **bashkë** Bashkë njihemi prej kohësh; punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

Më ka zënë hambari merimanga Jam shumë i varfër; s'kam bukë në sofër.

Mos e fut në hambar pa e shoshitur *ff u* Mos e bëj mik dikë pa e njohur mirë!

Po shtire mizën (milingonën), të iku hambari *ff u* Një armik i brendshëm, sado i vogël qoftë, mund të të sjellë një dëm shumë të madh.

**

hambar i peshkut (në peshkatore) Vend në anije ku mbahen peshqit e zënë.

flutur e hambarëve *ent (Pyrallis farinalis)* Flutur e vogël e përhapur në Europë e Azi, vemjet e së cilës ushqehen me të lashta në hambarë dhe me mbeturina kashte në grazhde etj.

tenjë e hambarëve *ent* Vemje e hollë që ushqehet me drithë në hambarë.

hambaríst i m sh ë ët Punëtor i hambarit, që ngarkon mallin në hambar ose e shkarkon nga hambari i anijes.

hambar•mádhe mádhja *f* Erë e ngrohtë, e ngarkuar me lagështirë që fryn nga jugu; sjell shi e rrit të lashtat.

hambarthát•ë a *f* Erë e ngrohtë që fryn nga jugu dhe prish të lashtat.

hambél i m sh a at Kulesë.

Hámbërsájd i m gjeog Konté në Anglinë Verilindore, në brigjet e Detit të Veriut.

Hambúrg u m gjeog Port i madh detar në Gjermaninë Veriore.

hambúrger i m sh - ët ushq

♦ Sanduiç me një qofte petashuqe dhe shpesh e ndrequr me perime.

♦ Mish kau i grirë.

hamdré *pasth* Ta hajë dreqi.

haméj të sh i **HAMA•LL LLI.**

haméndas *ndajf* Me hamendje; me afërsi.

haménd•e ja f sh e et G > HAMENDJ•E A. [...po deshte me shkruet historín e komít, e cilla me hamende nuk shkruhet... (GjF)]

haménd•em *vetv a (u) ur*

♦ Mendothem mirë, thellë.

♦ Mëdyshem.

♦ *K > HAMEND•UE (me).*

hamendësím i f sh e et libr Përfundim i arritur me mendje në mënyrë të përafërt; mendim i nxjerrë sipas gjasës dhe që mund t'i afrohet së vërtetës.

hamendës•óhet úa (u) úar *pavet e HAMENDËS•OJ.*

hamendës•ój kal óva úar *libr*

♦ Nxjerr (*një përfundim*) duke gjykuar në mënyrë të përafërt.

♦ Ma merr mendja se.

hamendësúar (i e) mb (Përfundim) i nxjerrë duke gjykuar në mënyrë të përafërt.

hamendësúesh•ëm (i) me (e) mb libr Që mund të hamendësohet.

hamendësueshmëri a f libr Të qenët i hamendësueshëm.

haméndj•e a f sh e et Përfundim a vlerësim i arritur me mendje në mënyrë të përafërt dhe jo sipas të dhënave të sigurtat e të mjaftueshme; mendim i nxjerrë sipas gjasës dhe që mund t'i afrohet së vërtetës. **Shkoj (flas, gjej) me hamendje.**

hamend•ój kal K > HAMEND•UE (me).

haméndsh•ëm (i) me (e) mb (Përfundim) i nxjerrë duke gjykuar në mënyrë të përafërt.

hamendshmëri a f libr Të qenët i hamendësueshëm.

haméndthi *ndajf* Me hamendje.

hamend•úe (me) vetv óva úe K Habitem; çuditim; vras mendjen.

haméno *mb bis J* Trushkull.

hámës e mb

♦ (*Njeri, kafshë, shpend*) që ha shumë; që do të hajë shumë; grykës; llupës.

♦ (*Njeri*) që i pëlqen të hajë mirë.

♦ Ç Që ha pa bërë naze; (*njeri*) pa sqimë në të ngrënë.

hámës i m sh - it Njeri, kafshë a shpend që ha shumë; grykës; llupës.

*

Hamësi e ha kamësin *fj u* Kush ha pa mend e prish ekonominë e vet.

hámës•e ja f sh e et f e HAMËS I.

hamësi a f Të qenët hamës; dëshirë për të ngrënë shumë.

hamëtór e mb Hamës; llupës.

hamëtór i m sh ë ët > HAMËS I.

hamëtór•e ja f sh e et f e HAMËTOR I.

hamgjí•s kal ta tur > HAMGJIT.

hamgjístár e mb Tërheqës; që ta prish mendjen ose të josh (*me bukurinë*).

hamgjístár i m sh ë ët Ai që të tërheq e ta prish mendjen.

hamgjístár•e ja f sh e et f e HAMGJISTAR I.

hamgjít kal a ur E tërheq, e bëj për vete, e josh (*dikë*); ia prish mendjen (*diku*); e mashtror. **E hamgjíti bukuria.**

hamgjítës e mb Tërheqës; joshës.

hamgjítj•e a f sh e et Tërheqje; joshje.

ham-hám *onomat* Lehje e qenit; gam-gam.

hamilé *mb f (Grua)* shtatzënë; e rëndë. **E la hamile** e la me barrë.

Hamiltón i m *gjeog* Kryeqytet i Bermudës.

hamitík e mb: **Gjuhë hamitike** grup gjuhësh të Afrikës Veriore, të përafërta me gjuhët semitike.

hámj•e a f sh e et E ngrënë; ushqim; haje. **Hamje për njerëz (kafshë).**

háml•e ja¹ f sh e et K

♦ Herë; radhë. **Me dy hamle e kreva** e mbarova me provën e dytë.

♦ Ngut; nxitim.

*

Njeri me hamle Njeri me hënë, me damar.

háml•e ja² f sh e et krahin Hakmarrje.

hamodráq e mb A

♦ I pangopur; i pangishëm.

♦ Shumë lakmitar.

hamoqéllë mb J (Kasolle) shkatërr, e keqe.

hamoqéll•ë a f sh a at J Kasolle e keqe.

hamorídh•ë a f sh ë ët zool J > IRIQ I.

hamoxhúl e mb J I pangopur; i pangishëm.

hamoxhúl i m sh ë ët J Njeri që ha e s'ka të ngopur.

hamoxhúl•e ja f sh e et J f e HAMOXHUL I.

hámp•ë a f sh a at K Turmë; lukuni.

hámsë mb > HAMËS E.

hamsí a f libr Aftësi për ngrënë lloje të ndryshme ushqimesh. > **POLIFAGI A.**

hamsín i m vjet krahin G Periudhë e funddimrit, nga 1 shkurti më 22 mars.

hamsh¹ ndajf Në mënyrë të papërmbajtur; pa frena; pa kontroll.

hamsh² si mb G I papërmbajtur; i pafrenueshëm.

hamsh i m

♦ *zoovet* Hamshor i ri.

♦ *fig* Djalë azgan; djalë beqar që s'i përmban ndjenjat.

hamshadél i m sh a at K Gruár.

hamshór e mb G (I ri) i harbuar, si hamshor.

hamshór i m sh ë ët

♦ *zootek* Kalë i patredhur që mbahet për ndërzim.

♦ *iron* Njeri i ushqyer mirë, i fortë e i papërmbajtur.

♦ *iron* Djalë i harbuar pas femrave.

hamsh•úer óri m sh órë órët

♦ *zootek G > HAMSHOR I.*

♦ *fig*

hamulít jokál i ur J (Qeni) leh; bën ham-ham.

hamulítj•e a f J Lehje ham-ham e qenit.

hámull

I ndajf Në flakë. **Marrin hamull (drutë)** marrin flakë; ndizen.

II si mb Shumë i ngrohtë; valë.

*

Bëhem hamull Marr zjarr; më hipën gjaku në kokë; zemërohem shumë.

hámull a¹ f sh a at

♦ > **HAMULLOR•E JA.**

♦ > **HAMALL•Ë A.**

♦ Zjarr i madh; flakadan.

hámull a² f sh a at

♦ Vorbull uji.

♦ *fíg* Rrjedhë e vrullshme e ngjarjeve.

hámull i m Zjarr i madh flakadan.

hamullisht•e ja f sh e et > **HAMULLOR•E JA.**

hamullisht•ë a f sh a at > **HAMULLOR•E JA.**

hamullít jokal i ur veta III (Qeni) leh; bën ham-ham.

hamullítj•e a f sh e et Lehje e qenit; ham-hamet e qenit.

hamull•óhem¹ vetv óva (u) úar

♦ I vërsulem, i derdhem, i lëshohem me zemërim dikujt.

♦ Marr zjarr; më hipën gjaku në kokë; nxehem; zemërohem shumë

hamull•óhem² vetv óva (u) úar Hungëroj.

hamull•ón jokal ói úar (Zjarri) digjet me flakë të fortë.

hamullór e mb

♦ (*Arë*) që është e korrur pasi më parë ka qenë e mbjellë me të lashta ose me misër.

♦ (*Misër etj.*) i mbjellë vonë në hamullore, që nuk arrin të piqet dhe përdoret zakonisht si ushqim i njomë a i thatë për kafshët. **Fasule hamullore. Panxhar hamullor.**

♦ *krahin G (Arë)* që ka qenë mbjellë me grurë.

hamullór•e ja f sh e et *Arë* e korrur, që ka qenë e mbjellë më parë me të lashta ose me misër. **Hamullore gruri (tërshëre, elbi, misri). Mbjellim hamullore.**

hamúr si kallëzues bis Pa kujdes; pa mjeshtëri. **Punë hamur.**

hamurík u m G Uri; un.

hamurí•k ku m sh q qtë zool

♦ (*Talpa*) Urith. **Vrimë e hamurikut.**

♦ *krahin Iriq.*

hamuríq i m sh ë ët bot (Erica) Shkurre e ulët me degë të holla e të dendura, me gjethe si hala dhe lule ngjyrë trëndafili.

han i¹ m sh e et

♦ *vjet* Ndërtesë pranë udhës ose në qytete që shërbente si bujtinë për udhëtarët, ne vend për kafshët e tyre.

♦ *keq* Hotel që nuk mbahet pastër a që nuk ka as pajisjet më të thjeshta; hotel i keq.

♦ *keq* Vend me rrëmujë të madhe, ku hyn e nga ku del kush të dojë e kur të dojë.

Han me dy (me shtatë) porta. U bë shtëpia han.

*

As në han, as në va Pa vend të caktuar; as në qiell, as në tokë.

hanák u m sh ë ët Lakror i hollë, me petë të grunjta dhe me hithra.

han i² m sh ë ët Grup etnik kinez, i Azisë Lindore, i përqendruar kryesisht në Kinë,

Tajvan, Singapor e më pak në vende të tjera.

han i³ m sh ë ët Sundimtar në vende aziatike.

hânabrénda ndajf > **HËNABRENDË.**

hânajáshtë ndajf > **HËNAJASHTË.**

hanák u m sh ë ët ushq Lakror i hollë, me hithra e me petë të grunjta.

hânakéq ndajf > HANAJASHTË.

hanák•ë a f A Varëse gushe.

hânaprápë ndajf > HËNAPRAPË.

hanár i m sh ë ët vjet Hanxhi.

hânas ndajf K Shumë kohë më parë.

handakós kal bis

♦ Vras; dërrmish (*krahun etj.*).

♦ *fig* Dëmtoj rëndë; shkatërroj; prish sa s'ndreqet më. **E handakosi punën.**

handakós•e a f

♦ Dërrmishje (*e krahut etj.*).

♦ *fig* Dëmtim; prishje.

handakós•em a (u) ur bis

I vetv

♦ Vritem; dërrmishem.

♦ *fig veta III* Dëmtohet rëndë; priset sa s'ndreqet më.

II pës e HANDAKOS.

handakósur (i e) mb bis

♦ I dërrmuar, i vrarë keq. Me trup (me fytyrë) të handakosur.

♦ *fig* I dëmtuar rëndë; i shkatërruar; i prishur. **Në gjendje të handakosur.**

♦ *fig* I munduar; shumë i vuajtur; i raskapitur. **Plak i handakosur.**

handár i m sh ë ët krahin Shul i derës etj.; lloz.

hând•ër ra f sh ra rat G Mbeturina të fijeve të mëndafshit.

handrak e mb bis (Punë) e trashë; pa mjeshtëri.

handrá•k ku m sh qe qet krahin

♦ Qelb. **Handraku i plagës.**

♦ Qurra.

♦ Jashtëqitje e njeriut dhe e kafshëve. **Handraku i bagëtime.**

♦ Ndyrësi; gjë e ndotur.

♦ Mbeturinë. **Handraqet e tullave.**

♦ *fig* Ndyrësi; mbeturinë, fundërrinë; llum. **Handraqet e lagjes.**

handráqe t sh i HANDRA•K KU.

handúr e mb J (Njeri) i pabukur; i palezet.

háne bis

I ndajf

♦ Shumë kohë më parë; prej kohësh; qëkur. **Ka hane që ka ardhur.**

♦ Dikur; në kohët e para. **Hane këtu punonin gratë. Hane këto rroba i vishnin burrat.**

II pj

♦ Përdoret për të dhënë shkallën më të lartë të habisë. **Hane sa i thellë! Hane sa i gjatë! Hane sa larg! Hane sa do kjo punë!**

♦ Përdoret e përsëritur në kundërvënie, mospajtim a mospërputhje, me kuptimet **ku; tjetër; çfarë. Hane ç'them unë, hane ç'thua ti. Hane ku** në një vend të largët, diku larg. **Hane kur** në një kohë të largët e të papërcaktuar.

♦ (*në kundërvënie, me përsëritje*) Tjetërpërtjetër. **Hane tas, hane hamam; hane Shan, hane Bagdad** tjetër flas unë, e tjetër thua ti.

hané ja¹ f sh - të vjet Ç Shtëpi.

hané ja² f sh - të vjet Zonjë.

hân•e ja (e) f sh a at (të) G E hënë; ditë e hënë.

hanebërdush ndajf J I pastrehë; pa shtëpi.

hanedân e mb J (Shtëpi) mikpritëse.

hane-dâne ndajf G Shumë kohë më parë.

hâne-hâne¹ ndajf > HANE.

hâne-hâne² pasth (habi) Hajde-hajde.

hanekú ndajf G Shumë larg.

hanekúr ndajf G Shumë kohë më parë.

hân•ë a¹ f sh a at G > HËN•Ë A. [pat kenë çmue prej fisesh t' tana/ kah bjen dielli e kah merr hana! (CV)]

hân•ë a² (e) f sh a at (të) G Ditë e parë e javës.

hânëm ja f sh e et > HANËM•E JA.

hanëm•e ja f sh e et vjet

♦ Zonjë. **Zër një punë me dorë, mos më rri si hanëme.**

♦ Emër me të cilin burri i drejtohet së shoqes te besimtarët myslimanë.

hânëplótë mb G (Natë) me hënë pesëmbëdhjetëshe.

hânëplótë mb poet (Natë) e ndriçuar nga hëna pesëmbëdhjetëshe.

hân•ërr rra f sh rra rrat Mbeturina të fijeve të mëndafshit. > **HÂND•ËR RA.**

hânët (të) as fizio G Të përmuajshmet e femrave.

hânëz a¹ f sh a at zvog e HAN•Ë A.

hânëz a² f sh a at G Monedhë argjendi që mbahet si varëse gushe.

hânëzjarm ndajf G: Jemi pa hanëzjarm jemi parë hënëhumbur; s'na u puqën mendjet që në krye të herës.

hangár i m sh ë ët

♦ Ndërtesë me çati mbi shtylla druri a betoni dhe pa mure, që shërben për të tharë prodhime bujqësore, për t'i mbrojtur nga dielli e nga moti i keq ose për të mbajtur në të mjete e vegla bujqësore. **Hangar duhani (drithi, bari).**

♦ Ndërtesë e veçantë ku qëndrojnë, ruhen ose ndreqen aeroplanët.

hangaróz e mb K Gërnjar; grindavec.

hangaróz i m sh ë ët K Njeri gërnjar, grindavec.

hangaróz•e ja K f e HANGARÓZ I.

hângaták e mb krahin G Hamës; grykës

hângaták u m sh ë ët krahin G Njeri hamës, grykës; njeri që ha shumë.

hângaták•e ja f sh e et krahin G f e HANGATAK U.

hângëllí•n jokai G > HANGËLLI (me).

hângëllí (me) jokai u - veta III G (Kali) hingëllin.

hângëllim•ë a f sh a at G Hingëllimë e kalit.

hâng•ëm (i) me (e) mb krahin G > NGRËNË (i e).

hângm•e ja (e) f sh e et (të) G E ngrënë. **Dy të hangme s'të bajnë keq.**

hângër (me) kal, jokai hângra hângër bis G > HA; NGRANË (me). Bâj me

hângër bëj për të ngrënë; gatuaj. **Kam hângër.**

hângërm (i) e (e) mb bis G (Rrobë) e ngrënë nga fërkimi etj.

hângërm•e ja (e) f sh e et (të) bis G E ngrënë.

hângërn (i) e (e) mb bis G > NGRËNË (i e).

hângërsh•ëm (i) me (e) *mb bis G* Që hahet; që bën për të ngrënë. >

NGRËNSH•ËM (i) ME (e).

hângërt *G dëshir e* **NGRANË (me).** **E hangërt dreqi! Të hangërt uku pa dhambë!**

hângm•e ja (e) *f sh e et (të) bis G* E ngrënë; të ngrënë.

hângra *G kr thj e* **NGRANË (me).**

hângrangópe *mb K I* pangopur; që s'ka të ngopur.

hangrís *jokal krahin G* > **HANGRIS•Ë (me).**

hangrís•ë (me) *jokal a ë krahin G* Qesh kot.

hangróç i *m bot (Pisum sativum)* Bimë barishtore njëvjeçare e arave, që kultivohet për bishtajat e ngrënshme dhe përdoret për plehërim të gjelbër. > **BATH•Ë A.**

hângsh *veta II dëshir e* **HA; NGRANË (me).** **E hangshin njiqind qen (njiqind dreqën)!**

hângsh•ëm (i) me (e) *mb G I* ngrënshëm.

hângtë *veta III dëshir e* **HA.** **Hangtë fatin e vet!**

hângtë (i e) *mb krahin G*

♦ > **NGRËNË (i e).**

♦ *fig (Bel)* i hollë; i ngushtë.

hângun (i e) *mb G* > **NGRËNË (i e).**

hângun it (të) *as G*

♦ Ngrënie. > **NGRËNËT (të).**

♦ Gërryerje.

hani¹ *urdh e* **HA.**

hani² *pasth (nxitje)* Jepini; forca. **Hani burra!** forca burra!

hánko ja *f sh - t vjet*

♦ Emër me të cilin thirreshin zonjat myslimane.

♦ Emër me të cilin thirrej vjehrra ose kunata nga nusja e shtëpisë.

hankonén•e ja J

♦ Vjehërr.

♦ Gjyshja e burrit.

hanmbájtës i *m sh - it* Pronar hani; hanxhi.

hanmbájtës•e ja *f sh e et f e* **HANMBAJTËS I.**

Hanói *m gjeog* Kryeqytet i Vietnamit.

hanór i¹ *m sh ë ët zootek G* Kafshë mashkull për mbarsje.

hânór i² *m sh ë ët*

♦ Njeri që ka shumë teka e trille, që e ndërron mendjen orë e çast e nuk di as vetë se ç'dëshiron e se ç'kërkon; që nuk e përmban dot veten; nj i përthënë.

♦ Njeri vramuz, që s'i qesh buza kurrë.

hânor *mb m G*

hânór e *mb G*

♦ I Hënës; që ka të bëjë me Hënën. **Eklips (peizazh) hënor.**

♦ I matur a llogaritur sipas rrotullimeve të Hënës rreth Tokës ose sipas ciklit të saj të plotë. **Vit (kalendar) hanor.** > **HËNOR E.**

hanór i *m sh ë ët zoovet G* Dash a cjaq i patredhur që mbahet për ndërzim.

hanós•ënj kal a ur A Acaroj nga nervat (*dikë*); ia acaroj nervat (*dikujt*).

hanóstë (i e) *mb A I* acaruar nga nervat.

hantóre *mb f* Hënor; i hënës.

han•úer óri *m sh* **órë órët** *zootek krahin G* Dash a cjav i patredhur.

Hanúk•ë *a f fet* Festë e Dritës në judaizëm.

hân•x•ë *a f sh a at bis G* > **HËN•Ë A.**

*

Në **hanxë(t)** *G* Kurrë; as mos të të shkojë nëpër mend.

Nji herë në hanxët Shumë rrallë.

hanxhár i¹ *m sh* ë ët

♦ *vjet* Thikë e madhe dhe e gjatë, me dy presa e me majë të hollë, që përdorej si armë.

♦ Thikë e madhe dhe e gjerë për të prerë mishin. **Hanxhari i kasapit. Pres (ndaj) me hanxhar.**

*

E kam hanxhar në zemër E kam gozhdë në zemër.

I bie me hanxhar diçkaje E dëmtoj rëndë; e prish keq.

I nxjerr hanxharin dikujt E kërcënoj; i kanosem ashpër.

I rri me hanxhar në dorë E kërcënoj vazhdimisht.

Ia pres me hanxhar Ia them hapur e menjëherë; ia them copë.

Më vajti bari sa hanxhari Shpenzova shumë; më shumë humba se fitova.

hanxhár i² *m sh* ë ët *euf* Organ shumë i madh seksual i mashkullit.

hanxhárk•ë *a f sh a at K* Hanxhar i vogël.

hanxhésh•ë *a f sh a at f e* **HANXHI U^{1,2}.**

hanxhí a *m sh j jt* *G* > **HANXHI U².**

hanxhí u¹ *m sh j jt* *G* > **HANXHI U².**

hanxhí u² *m sh nj njtë vjet* Ai që mban han; pronar hani.

*

I bëj hesapet pa hanxhinë I bëj llogaritë pa pyetur atë që do ta bëjë një punë, atë që përgjigjet drejtpërdrejt për një punë a që e di mirë një çështje; veproj pa i menduar e pa i peshuar mirë të gjitha rrethanat e mundësitë.

hanxhí•e *ja f sh e et f e* **HANXHIU^{1,2}.**

hanxhíj t *G sh i* **HANXHI U¹.**

hanxhínj njtë *sh i* **HANXHI U².**

Hanxhóu *m gjeog* Kryeqendër e krahinës me këtë emër në pjesën jugore të Kinës. >

KANTON I.

hân•z•ë *a¹ f sh a at G* > **HËNËZ A.**

*

hân•z•ë *a² f sh a at ikt G (Lophius)* Një ndër 10 llojet e peshqve mjaft të përhapur në ujërat bregdetare të Europës, deri 1 m e 30 cm i gjatë, me trup të përçudshëm dhe kokë e gojë të stërmadhe në krahasim me trupin, me disa radhë dhëmbësh shumë të mprehtë, me bark të zi dhe pendë jeshile që ngjajnë si gjethe të mëdha algash.

hân•z•ë *a³ f sh a at ndërt krahin G* Hark prej guri në derë.

hânzórë t *f sh ikt G (Lophiidae)* Familje e peshqve hanzë.

hap a ur

I kal

♦ Lëviz (*diçka*) duke e shtyrë a tërhequr, mënjanoj a ngritur një derë, kanat, kapak etj. për të hyrë lirisht diku a për të dalë prej andej, për të vënë diçka brenda a për të

marrë diçka prej andej ose për të lidhur mjedisin e brendshëm me të jashtëmin; çel.

Hap derën (dritaren). Hap tenxheren. Hap arkën (kutinë, valixhen). Hap xhamin e makinës. Hap kasafortën me çelës.

♦ I heq tapën, mbyllësen a mbështjelljen (*diçkaje të mbyllur ose të mbështjellë*); çel, zbërthej a shqit (*diçka të mbyllur, të mbërthyer ose të ngjitur*). **Hap shishen. Hap pakon (zarfin). Hap motorin. Hap zinxhirin e bluzës.**

♦ Shpalos (*diçka të palosur, të mbledhur a të mbyllur*); shtrij e drejtoj (*diçka të përthyer*); ndaj e largoj (*dy gjëra ose anët e puthitura a të afruara të diçkaje*); shtyj mënjane. **Hap perdet. Hap çarçafët. Hap çadrën. Hap librin (gazetën, fletoren). Hap gishtat (dorën, këmbët, krahët). Hap sytë. Hapi sqepin. Hap gërshërët. Hap trastën (thesin, çantën, kuletën).**

♦ Përhap ose shpërndaj (*diçka të mbledhur a të grumbulluar*); shtrij hollë (*diçka*); shprish, lënur. **Hap prushin. Hap letrat. Hap misrin në diell. Hap petë. Hap leshin (lirin). Hap flokët. Hap skuadrën në pozicion luftimi.**

♦ Çel (*diçka duke çarë, duke shpuar a duke germuar, çaj; zgjeroj (diçka që ka qenë e ngushtë)*); kthej, i bëj punimin e parë (*tokës*). **Hap një vrimë. Hap një dritare në mur. Hapi gropën (varrin). Hapi një pus. Hapi një hendek (një vijë uji, një kanat). Hapi tunelin (galerinë). Hapën rrugën. Hapën tokën (ugarin). Ia hapi plagën bis ia çau plagën me thikë.**

♦ Ndërtoj, krijoj, themeloj a vë në shfrytëzim (*diçka*); çel dhe bëj që të nisë nga puna; bëj që të fillojë veprimtarinë. **Hap një rrugë të re (kalim). Hapi portin. Hapën një shkollë. Hapën një vendburim. Hapi shtëpi të re. Hapën një ekspozitë (muze). E hapi dyqanin shpejt.**

♦ Heq (*diçka që ka mbuluar a që ka zënë një vend*); zbuloj (*diçka që ka qenë e mbuluar*); liroj (*diçka që ka qenë e zënë*). **Hap dëborën. Hap rrugën nga dëbora. Hap vendin për të kaluar. Hap gjoksin.**

♦ dhe fig Vë në veprim, lëshoj që të punojë; e lë të lirë, e lë të kalojë etj. **Hap dritën. Hap ujin (çezmën, musllukun). Hap ajrin (gazin). Hapën kufirin. Hap shtegun.**

♦ fig Bëj që të nisë (*diçka*); filloj; nis i pari; shpall. **Hap mbledhjen (kuvendin, seancën). Hap bisedën. Hap një diskutim (një debat). Hap festivalin (programin). Hapën luftë. Hap zjarr filloj të shtie me armë. Hap vallen nis i pari vallen. Hap listën jam i pari në listë. Hap lojën nis lojën; luaj i pari.**

♦ fig Krijoj mundësitë për të ecur përpara, mënjanoj pengesat ose vështirësitë për të arritur diçka; çel. **Hap rrugë (horizonte) të reja.**

♦ fig Nxjerr, krijoj, sjell. Na hapi punë. Na hapi ngatërresa (telashe, vështirësi).

♦ fig Zbuloj diçka që s'ka dalë në shesh, nxjerr në shesh, paraqit. **I hapën mosmarrëveshjet (grindjet).**

♦ fig Përhap. **Hap fjalën. Hap lajmin. Hap thashetheme. Ka hapur sikur...**

♦ Shënoj kllapat a thonjëzat e fillimit. **Hap kllapat (thonjëzat).**

♦ tek Ndaj diçka të lidhur, këput lidhjen në një vend. **Hap qarkun el.**

♦ fin Vendos të jap të holla dhe të kryej veprimet financiare që lidhen me to; çel diçka që lidhet me veprime të mëtejshme. **Hap një kredi. Hap një llogari. Hap një librezë. Hap një zë të veçantë.**

♦ veta III Lirohet diçka, nuk është më i zënë. **Hap një vend në organikë.**

♦ jokan veta III Çel burbuqja, sythi etj., shpalosen petlat ose gjethet duke u rritur;

lëshon lule, lulëzon, çel. Hapën lulet. Hapën gjethet. Hapi trëndafili. Hapën pemët. Hapi molla (kumbulla). Hapën boçet e pambukut.

II *jokal veta III*

♦ Nis të zbardhë, agon (për dritën e ditës). **Hapi drita. Hapi dita (agimi, mëngjesi). Pa hapur mirë (dita).**

♦ Kthjellohet, pastrohet nga retë, çel. **Hapi koha (moti). Hapi qielli.**

*

E hap (bëj, kam) gojën çorap Flas shumë; llomotit tepër, jam llafazan i madh.

E hap (zgjidh) qesen (kuletën, trastën) Nuk i kursej paratë; tregohem dorëhapët, bëhem dorëlëshuar (*ndryshe nga zakonisht*).

E hap dheun me thonj Bëj çmos për të arritur diçka; bëj përpjekje shumë të mëdha.

E ka hapur shumë gojën Ka filluar ta teprojë me fjalë; thotë gjëra që s'duhën thënë.

Hap (çel) dyert Fillon nga puna, nga veprimtaria etj.

Hap (çel) e s'mbyll keq Nuk pushoj së foluri; jam llafazan i madh.

Hap (çel) gojën Filloj të flas, them diçka; nuk rri pa folur; e ngre zërin për diçka.

Hap (çel, bëj) një parantezë libr E them ndërmjet të tjerash, jo si diçka kryesore.

Hap (shqyej) sytë Habitem së tepërmi; nuk u besoj syve për atë që shoh.

Hap (zbardh, zbulon) dhëmbët keq Zgërdhihem; qesh me të tallur.

Hap defterët (e vjetër) vjet Ringjall një çështje (zakonisht të pakëndshme), që është mbyllur më parë; rikujtoj të kaluarën; kujto; hesapet a meritë e vjetra që kam me dikë.

Hap e mbyll dollapin Merrem me punë të kota, nuk bëj asnjë punë të dobishme, e kaloj kohën kot, hap e mbyll derën; luaj derën.

Hap gojën e shikon qiellin Është dembel i madh, pret që gjithçka t'ia bëjnë gati të tjerët.

Hap gjoksin Tregoj trimëri; i dal rrezikut ballas.

Hap kat e (më) kat I hap të dyja kanatet, hap krejt (*një dritare, një derë etj.*).

Hap krahët Tregoj se nuk di gjë; rrudh supet.

Hap shteg (shtegun) për diçka Jap rast për diçka.

Hap veshët Dëgjoj me kujdes e me vëmendje të madhe, rri ngrehur për të dëgjuar mirë.

Hap zërin Ngre zërin për diçka, hap gojën filloj të flas.

Hapi (çeli) sytë! Ki kujdes!; mos rri i shkujdesur!; mos e fli mendjen!; ruaju!

I hap (çel) oreksin

♦ E bëj të ketë dëshirë për të ngrënë.

♦ I ndez lakminë për diçka.

I hap (i çel) gojën dikujt i jap shkas tjetrit për të folur; e mësoj keq, i hap syrin, i lë shteg që të kërkojë gjëra të tepërta që nuk i takojnë.

I hap (i çel) sytë dikujt

♦ I jap dije e kulturë; i zgjeroj horizontin, e zhvilloj.

♦ E bëj t'i shohë gjërat ashtu siç janë në të vërtetë; i zbuloj të vërtetën.

I hap (i çel) zemrën dikujt I tregoj tjetrit me çiltëri e me besim mendimet, ndjenjat e të fshehtat ose hallet që kam.

I hap (lëshoj, bëj) rrugë (udhë) dikujt Tërhiqem përpara dikujt a diçkaje;

mënjanohem; e lë të lirë të veprojë si të dojë.

I hap (zbraz, zbuloj) barkun dikujt

♦ Nxjerr gjithçka kam në mendje; i tregoj të gjitha të fshehtat; nxjerr dufin; shfrej.

♦ I qaj hallin dikujt duke ia treguar të gjitha, ia them të gjitha ato që më shqetësojnë.

I hap (zbuloj) letrat (kartat) I zbuloj të fshehtat; flas hapur me dikë.

I hap kokën (trutë) dikujt

♦ E godit rëndë, e plagosi në kokë; e vras.

♦ I nxjerr telashe të mëdha.

I hap shtegun dikujt I krijoj mundësi për diçka.

I hap (çel) derën (dyert, portën) E lë të hyjë pa pengesa kushdo a çdo gjë.

I hap (bëj) gropën (varrin) dikujt

♦ E dërrmoj keqas; e mposht dhe e shkatërroj; e vras.

♦ Kurdis një të keqe të madhe kundër dikujt; i ngre kurth a grackë për ta shkatërruar.

I hapi sytë

♦ Ka filluar t'i shohë gjërat ashtu siç janë në të vërtetë.

♦ Është arsimuar, ka marrë dije e kulturë; merr vesh se ç'bëhet; njeh njerëz e vende të tjera.

I hap zorrët dikujt E vras; e shqyej.

Ia kam hapur syrin dikujt E kam përkëdhelur shumë a i kam bërë lëshime, duke e përkrahur në veprime të palejueshme; e kam mësuar keq; e kam llastuar.

Ia hap plagën dikujt E lëndoj duke i kujtuar diçka të hidhur, që e ka vuajtur më parë dhe është fashitur disi.

Kur shtie drutë, hap sytë! *ff u* Kur fillon një punë të rëndësishme, duhet të përgatitesh mirë e të kesh shumë kujdes.

Mos e hap postatin! Mos e kalo masën e shpenzimeve! mos e tepro!, mos e ndiz sherrin!

Mos e hap vallen shumë! Mos e kalo masën e shpenzimeve; mos e tepro!

Na hapi barkun

♦ Na shkaktoi një hidhërim të thellë; na pikëlloi.

♦ *keq* Na ngjalli neveri; na bëri të na vijë pështirë; na ngjalli krupën.

Na hapi zorrët Na ngjalli neveri; na bëri të na vijë pështirë; na ngjalli krupën; na hapi barkun.

Po i hape derën, të rrëmben shtëpinë Po i bëre një lëshim a një të mirë të vogël, të kërkon një gjë më të madhe; po i dhe gishtin të rrëmben dorën.

Sa hap (sa çel) e mbyll sytë Në një kohë shumë të shkurtër, në çast.

hap i m sh a at

♦ Një e hapur e njëres këmbë para, prapa ose anash dhe vendosja e saj në tokë, kur eci, bëj një ushtrim ose kërcej; largësi ndërmjet shputave të këmbëve gjatë kësaj lëvizjeje, që merret edhe si masë gjatësie. **Hap i madh (vogël, plotë).** Gjysmë hapi. Hap para! (prapa! anash!). Disa hapa larg. Hapat e parë të fëmijës. Në çdo hap. Portë me dhjetë hapa. Numëroj hapat. Bëj ca hapa. Hedh (shtrij) hapin.

♦ Mënyrë të ecuri gjatë ushtrimeve dhe në ushtri; ecje; mënyrë ecjeje e ngadaltë e kalit; zhurmë që bën dikush kur ecën. **Hap i shpejtë (ngadaltë, lehtë).** Me hap të

shtrirë. Me hap rreshtor. Me hap të lirë (rregullt). Hap marshimi. Mbaj (ndal) hapin ndalem. Nis hapin eci. Rregulloj hapin. Shpejtoj (ngadalësoj) hapin. Dëgjohen hapa. Eci me hap. Eci me një hap.

♦ *fig* Ecje përpara, përparim; fazë a etapë në rrugën e zhvillimit të diçkaje, në një punë a veprimtari. **Hapi i parë (fundit). Me hapa të shpejtë (viganë). Ecën me hapin e kohës. Hedh (bëri) hapin e parë (hapat e parë)** sapo nis të veprojë. **Bëj hapa përpara** përparoj. **Ka bërë hapa prapa** ka rënë më poshtë nga ç'ka qenë, ka ecur prapa.

♦ *fig* Mënyrë si veproj a si sillem në një rast të caktuar; veprime e përpjekje që bëj për të arritur diçka; përçapje. **Hap i rëndësishëm (i sigurt, i drejtë). Hap i pamatur (i gabuar, i nxituar). Hap vendimtar. Hap me përgjegjësi.**

♦ *tek* Largësia më e madhe e lëvizjes drejtvizore të një mekanizmi; madhësia e detaleve të makinave etj. **Hapi i rrotave të dhëmbëzuara. Hapi i helikës.**

*

Bëj hapa (rri, qëndro, mbetem, ngel, numëroj) në vend Nuk përparoj më tej; mbetem në të njëjtën gjendje; mbetem prapa, nuk eci me kohën; mbetem aty ku isha; nuk ndryshoj.

Bëje (mate, lëshoje) vrapin sa ke hapin *ff u* Vepro sipas mundësisë që ke.

E bëj hapin kilometër Eci me hap të shpejtë, shkoj shumë shpejt përpara; përparoj me hapa vigane.

Është katër hapa (larg) Është shumë afër.

Hap pas hapi

♦ Pa iu ndarë, këmba-këmbës.

♦ Shkallë-shkallë; vazhdimisht; pa ndërprerje.

Hap për (me) hap

♦ Krahës; pa iu ndarë.

♦ Kudo; në çdo hap.

Kaq e kam hapin (çapin) Kaq mundësi kam; kaq fuqi kam, kaq e kam frymën.

Me gjysmë hapi Ngadalë; pa siguri.

Me hapin e breshkës Shumë ngadalë.

Në çdo hap (çap) Kudo.

Nuk ia ndaj hapin dikujt E ndjek kudo; i shkoj pas kudo.

Hap i m mit egj Perëndia e lumit Nil.

hapaçel e mb

♦ (*Ai*) që ecën me këmbë të hapura.

♦ (*Ai*) që ecën me hapa të mëdha; hapmadh. **Burrë hapaçel.**

hapaçel i m sh a at Njeri që ecën me hapa të mëdha. **Dërgoi një hapaçel.**

hapaçalas ndajf (*Eci, shkoj*) duke çaluar.

hapaçelz•óhem *vetv G* > **HAPAÇELZ•UE** (*me u*).

hapaçelz•úe (*me u*) *vetv úe (u) úe veta III G* Humbet freskinë; fishket.

hapaçelzúem (*i*) *e (e) mb G I* fishkur.

hapadollápa ndajf **Lojë hapadollapa** lojë me grup fëmijësh; njëri prej tyre mbyll sytë dhe numëron deri në 100, deri sa të fshihen të tjerët, pastaj i kërkon; kur i fshehuri zbulohet, të dy vrapojnë deri tek vendi ku është bërë numërimi dhe kush mbërrin i pari pështyn në të dhe fiton.

hapadollápçe ndajf > **HAPADOLLAPA.**

hapagójas *ndajf* Gojëhapur; duke gogësirë përgjumësh.

hapagó•ë a f sh a at Gogësimë.

hapagó•ë a f sh a at *krahin* G Gogësitje.

hapagjatas *ndajf bis*

♦ (*Eci*) me hapa të gjata.

♦ Së gjati. **Shtrihem hapagjatas** shtrihem sa jam i gjatë.

hapakâmb *ndajf* G > **HAPAKËMBAS.**

hapakâmb i m folk G Këmbëshpejti i përrallave.

hapakâmbç i m sh a at K Këmbje.

hapakâmbas *ndajf* G Hapashalthi. > **HAPAKËMBAS.**

hapakâmb•em *vetv* G > **HAPAKAMB•Ë (me u).**

hapakâmb•ë (me u) *vetv a (u)* ë G Eci me hapa të shpejta.

hapakâmbsh e mb G Shalëhapur.

hapakêmbas *ndajf* > **HAPASHALTHI.**

hapakêmbazi *ndajf* > **HAPASHALTHI.**

hapakráh *ndajf* (*Dritare e hapur*) me të dy kanatet.

hapallé•jem *vetv* G > **HAPALLEJ•Ë (me u).**

hapallé•jë (me u) *vetv va (u) jë* G Shëndoshem; dhjamosem; vë dhjamë; rëndohem nga trupi.

hapalléjun (i e) *mb* G I shëndoshur; i dhjamosur.

hapané *mb* J (*Shtëpi*) E mbajtur keq;

hapaqórras *ndajf* Kuturu; në tym; qorrthi.

haparán e mb G

♦ (*Ecje*) me duar e këmbë hapur.

♦ (*Njeri*) me tipare të shëmtuara si gojëmadh, gojëshqyer.

♦ (*Njeri*) tepër i shëndoshë, i trashur.

♦ Lakmitar.

♦ *fig* (*Njeri*) tutës; që e lëshon lehtë veten.

haparán i m sh a at G

♦ Njeri që ecën shëmtuar, me duar e këmbë hapur.

♦ Njeri me gojë tepër të madhe, gojëshqyer.

♦ Trashalug; shumë i trashë nga trupi; i dhjamosur.

♦ Njeri që e lëshon veten para tundimit të epshit.

♦ *fig* Njeri që e lëshon veten para rrezikut; tutës.

haparán•e ia f sh e et G *f e* **HAPARAN I.**

haparáv *kal* G > **HAPARAV•Ë (me).**

haparáv•em *vetv* G > **HAPARAV•Ë (me u).**

haparáv•ë (me) *kal a ë* G

♦ I hap fort e shëmtuar (*këmbët, krahët*).

♦ Shpërndaj pa rregull (*sendet*).

haparáv•ë (me u) *vetv a (u) ë* G

♦ Shëndoshem e trashem shëmtuar; dhjamosem.

♦ Eci me këmbë e duar hapur; eci shëmtuar.

♦ *fig* Kanosem me duar e me këmbë.

♦ *fig* Shpërndahem shumë në punë.

♦ *fig* E lëshoj veten; tutem.

♦ *bis* Kam shumë epsh; më hipën epshi.

haparávj•e a f G

♦ Shëndoshje e shëmtuar; dhjamosje.

♦ Ecje me këmbë e duar hapur; ecje e shëmtuar.

♦ *dhe sh e et fig* Kanosje me duar e me këmbë.

♦ *fig* Shpërndarje në shumë punë; paaftësi për t'u përqendruar në një punë.

♦ *fig* Lëshim i vetes; tutë.

♦ *bis* Paaftësi për të kontrolluar dëshirat a epshin.

haparávun (i e) mb G > HAPARAVTË (i e).

♦ I shëndoshur tepër; i trashur në mënyrë të shëmtuar; i dhjamosur.

♦ (*Ecje*) me duar e këmbë hapur.

♦ *fig* (*Lëvizje*) që shprehin kanosje.

♦ *fig* I tutshëm.

♦ *fig* I paaftë të kontrollojë dëshirat a epshin.

haparësh ndajf K (*Eci, sillem*) si haparan.

haparësh i m sh a at K Haparan.

haparësh•em vetv K > HAPARESH•Ë (me u).

haparësh•ë (me u) vetv a (u) ë K Haparavem. > **HAPARAV•Ë (me u).**

haparëshj•e a f K > HAPARAVJ•E A.

haparëshun (i e) mb K > HAPARAVUN (i e).

haparét•em vetv K > HAPARET•Ë (me u).

haparét•ë (me u) vetv a (u) ë K > HAPARAV•Ë (me u).

♦ Hapem në shumë punë, pa kontrolluar si duhet asnjërin.

♦ Zdërgjahem. > **HAPARAV•Ë (me u).**

haparétj•e a f K Ecje e shëmtuar, pa i kontrolluar gjymtyrët.

haparétun (i e) mb K (*Njeri*) që ecën shëmtuar, pa i kontrolluar lëvizjet e gjymtyrëve. > **HAPAVARUN (i e).**

haparí a f G Krenari; kryelartësi.

haparít•em vetv G > HAPARIT•Ë (me u).

haparít•ë (me u) vetv a (u) ë G Krenohem (*me a për diçka ose dikë*).

haparítj•e a f G Krenim.

haparújë mb krahin G (*Grua*) gojëmadhe.

haparúj•ë a f sh a at krahin G Grua gojëmadhe.

hápas ndajf krahin G (*Kali ecën*) ngadalë e me hapa të mëdhenj.

hapasés ndajf Ç Befas; papritmas.

hapashála ndajf A > HAPASHALTHI.

hapashálas ndajf > HAPASHALTHI.

hapashál•ë a f sh a at Largësi e matur nga maja e një këmbë te thembra e këmbës tjetër; hap.

hapashálthi ndajf Me këmbë të hapura, duke hapur shalët. **Rri hapashalthi në kalë** rri me këmbët nga të dyja anët e shalës së kalit.

hapdrenúshë mb poet (*Vajzë*) që e ka hapin të shpejtë.

hapé ja¹ f sh - të bis Sipërfaqe që zë diçka në një vende. **Hapeja a pusit.**

hapé ja² f bis fig Bollëk; begati.

háp•e ja f sh e et farm Kokërr bari. **Hape për fuqi (gjumë).**

hapekráh ndajf G Tejpërtej; tejmatanë.

háp•em¹ a (u) ur

♦ *veta III* Lëviz dera, kanati etj. dhe krijohet vendkalim i lirë për të hyrë diku a për të dalë prej andej ose për t'u lidhur mjedisi i brendshëm me të jashtëm; çelet. **U hap dera (dritarja). Hapet nga jashtë (nga brenda). U hap vetë. U hap me vrull.**

♦ *veta III* I hiqet tapa, mbyllësja a mbështjellja diçkaje të mbyllur ose të mbështjellë; çelet, zbërthehet a shqitet diçka e mbyllur, e mbërthyer ose e ngjitur. **U hap shishja. U hap karfica. U hap zinxhiri i çantës. U hap zarfi.**

♦ *veta III* Çlirohet nga pengesat; pastrohet; bëhet i tillë që ta ketë më të lirë kalimin. **U hap gypi (tubi). U hap pipthi. Iu hap fyti (gryka). M'u hapën veshët. U hap rruga (kalimi).**

♦ *fig veta III* Krijohet mundësia për të ecur përpara; mënjahen pengesat ose vështirësitë për të arritur diçka; çelet. **Hapen horizonte të reja (perspektiva të mëdha). M'u hap rruga.**

♦ *veta III* (*Diçka e palosur, e mbledhur a e mbyllur*) shpaloset, shtrihet e drejtohet; (*dy gjëra ose anët e puthitura a të afuara të diçkaje*) ndahen e largohen; shkon mënjane. **U hap perdja (çadra). Nuk më hapen sytë (gishtat). Më hapet goja për gjumë. Është hapur muri. U hapën dërrasat.**

♦ *veta III* (*Diçka e mbledhur a e grumbulluar*) përhapet ose shpërndahet; (*diçka*) shtrihet hollë; përhapet; shprishet, lënuhet. **U hapën fletët nëpër oborr. U hapën njerëzit nëpër arë. U hapën lojtarët në fushë. U hap bagëtia nëpër livadhe. Iu hapën flokët në erë. I hapej boja. Hapet lehtë. Ky lesh mezi hapet.**

♦ *veta III dhe fig* Shtrihet përpara a zgjerohet më tej; rritet, shtohet e zmadhohet; përhapet. **Përpara hapej qyteti. Nga veriu hapet fusha. Shtëpitë hapen në faqen e kodrës. U hap gripi. Është hapur pjergulla. U hap puna. Hapet në të djathtë e në të majtë.**

♦ *fig* Merrem me shumë punë njëherësh pa u përqendruar në njërin prej tyre a në një fushë të caktuar; e shtoj punën tej mundësive; përhapem. **Qenke hapur shumë.**

♦ Largohem prej dikujt a mënjanohe në një vend për të lënë të lirë kalimin; *veta III* lejohet kalimi; (*një vend*) lihet i lirë për të kaluar. **Hapem mënjane. Hapuni andej! U hap kufiri. U hap vendi.**

♦ *fig* Bëhem më i gjallë e i zhdërvjellët në jetë. **Është hapur ca.**

♦ *fig* Gëzohem, më qesh fytyra, çelem. **U hap në fytyrë.**

♦ *fig* Ia zbuloj një tjetri mendimet, ndjenjat, të fshehtat ose hallet e mia; i hap zemrën. **Nuk hapet me këdo. S'më është hapur kurrë. Hapju partisë, se ke lehtësira!**

♦ *veta III* (*Burbuqja, sythi etj.*) çel; (*petlat ose gjethet*) shpalosen duke u rritur; (*bima*) lëshon lule, lulëzon; çel. **U hap trëndafili (zambaku). U hapën pemët.**

♦ *veta III* (*Dita*) nis të zbardhë; agon. **U hap mëngjesi.**

♦ *veta III* (*Qielli*) kthjellohet; pastrohet nga retë; çel. **Po hapet moti**

♦ *veta III* (*Plaga*) më vritet, më çahet a më ngacmohet; (*trup*) më dhemb shumë nga lodhja, nga një plagë etj. **Iu hap plaga. M'u hap koka.**

II pës e HAP.

*

Hapem si vaji në lakra (në ujë)

♦ Flas a lëviz pa drojtje e pa u matur mirë; e teproj duke u sjellë kudo si në shtëpinë

time.

♦ Kërkoj të bëj shumë punë njëherësh, pa bërë asnjërën si duhet.

I janë hapur (çelur) sytë

♦ Ka filluar t'i shohë gjërat ashtu siç janë në të vërtetë; e ka zbuluar të vërtetën.

♦ Ka marrë arsim, dije e kulturë; merr vesh ç'bëhet; ka njohur njerëz e vende të tjera.

Iu haptë varri (dheu) nën këmbë! *mallk* Vdektë!

M'u hap (ça) hunda (për duhan) Nuk duroj dot më pa pirë duhan.

M'u hap (çel) dera E siguroj vijimësinë e familjes me lindjen e një fëmije (*zakonisht të një djali*).

M'u hap (iu çel) oreksi

♦ M'u ngjall dëshira për të ngrënë.

♦ M'u ndez lakmia për diçka.

M'u hap (më iku) barku U trondita shumë kur pashë diçka të rëndë a tragjike; u tmerrova.

M'u hap punë Më dolën kokëçarje, ngatërresa e vështirësi të paparashikuara.

M'u hap syri

♦ Mora zemër, guxim.

♦ Më përkrahën jashtë mase.

M'u hap zemra

♦ U tremba shumë; u trondita thellë.

♦ Më erdhi shumë keq; m'u këput shpirti për dikë.

M'u hapën qiejt U gëzova shumë.

M'u hapën trutë Më dhemb koka shumë; kam dhimbje të madhe koke.

M'u hap (iu çel) goja Nisa të flas pa druajtje.

S'më hapet (pëlçet, digjet) barku për dikë *përçm* S'më ha merak fare për dikë; nuk shqetësohem për të; nuk ndien asgjë për të.

S'më hapet goja nuk ka fare oreks, nuk ka fare dëshirë për të ngrënë; nuk do të flasë, nuk i pëlqen të shprehet për diçka.

T'u haptë dera! *shak* Qofsh i uruar! Paç mbarësi!

U hapën detet (u hap deti) U hapën rrugët e lundrimit për të shkuar lirisht në vende të tjera nëpër det (*zakonisht pas një lufte, gjatë së cilës anijet bllokohen*).

háp•em² vetv G > HAP•Ë (me u)^{1,2}.

háp•enj kal a ur A Hap; çel.

hapeplót ndajf G Me bollëk.

háp•ë (me u)¹ vetv a (u) ë G > HAP•EM.

háp•ë (me u)² vetv a (u) ë G fīg Mblidhem një dorë nga frika.

háp•ë (me u)³ vetv a (u) ë G Nisem me vrap.

háp•ë a f sh a at

♦ Hap.

♦ *tek* Hap i filetës.

hapërcím i m Grisje; shqyerje.

hapërc•óhem vetv e HAPËRC•OJ.

hapërc•ój kal Gris; shqyej; shkafanjit.

hapërcúar (i e) mb I grisur; i shqyer; i shkafanjitur.

hapërcúar it (të) as > HAPËRCIM I.

hapërçí (me u) *vetv na (u)* - *krahin* G E bëj hapin të madh; e shtrij mirë hapin.

hapërçí•hem *vetv krahin* G > **HAPËRÇI (me u)**.

hapërdá•hem *vetv va (u)* rë Shpërndahem a përhapem andej-këtej; përndahem; hallakatem. U **hapërdanë shpendët**. U **hapërdanë njerëzit**. U **hapërda gruri** (misri). Mos u **hapërda shumë!**

hapërdá•j *kal va rë* Shpërndaj, përhap andej-këtej, përndaj; hallakat. **Hapërdaj pulat**. **Hapërdaj grurin**.

hapërdámj•e *a f sh e et* G Shpërndarje; përhapje andej-këtej; hallakatje.

hapërdárë (i e) *mb* I shpërndarë; i hallakatur.

hapërí *a f krahin* G Dalldi.

hapërí *m* Ecje me hap.

hapërlím *i m* G Zgurdullim (*i syve*).

hapërl•óhem *vetv* G > **HAPËRL•UE (me u)**.

hapërl•ój *kal* G > **HAPËRL•UE (me)**.

hapërl•úe (me) *kal óva úe* G Shqyej, zgurdulloj (*sytë*).

hapërl•úe (me u) *vetv óva (u) úe* G Shqyej, zgurdulloj *sytë*.

hapërl•úem (i) e (e) *mb* G (*Sy*) të shqyer; të zgurdulluar.

hapër•ój *jokal óva úar* Eci me hap të zakonshëm.

hapërrím *i m* G Shpenzime pa mend.

hapërr•óhem *G pës e* **HAPËRR•OJ**. > **HAPËRR•UE (me u)**.

hapërr•ój *jokal* G > **HAPËRR•UE (me)**.

hapërr•úe (me) *jokal óva úe* G

♦ Shpenzoj pa mend.

♦ Tregohem i pamatur.

♦ > **HAPËR•OJ**.

hapërr•úe (me u) óva (u) úe *G pës e* **HAPËRR•UE (me)**.

hapërr•úem (i) e (e) *mb* G (*Sy*) të shqyer; të zgurdulluar.

hápës e *mb* Që shërben për të hapur diçka; që bën lidhjen e qarkut dhe lejon të kalojë rryma elektrike. **Çelës hapës e mbyllës**.

hápës i¹ *m sh e et* Çelës.

*

I hedh hapëset Dorëzohem.

Ka (mban) hapëset (çelësat) e kashtës *iron* S'ka asgjë në dorë; nuk varet aspak prej tij (*një punë*).

S'jam në hapës S'jam në rregull nga mendja.

hápës i² *m sh - it* Punëtor që merret me hapjen e gropave, të puseve etj. **Hapës pusesh**. **Hapës varresh** varrmihës.

hápës•e *ja f sh e et*

♦ Vegël me një thikë të kthyer a me një turjelë të vogël, për të hapur shishe, kuti teneqeje etj. **Hapëse shishesh (konservash)**.

♦ Mjet për të hapur diçka. **Hapëse zarfesh**.

hapësí *a f sh - të* > **HAPËSIR•Ë A**.

hapësin•ë *a f sh a at* G > **HAPËSIR•Ë A**.

hapësinór *e mb*

♦ I hapësirës; që ka të bëjë me hapësirën. **Kufi hapësinor**. **Lidhje (marrëdhënie) hapësinore**. [...në kushtet e sotme, kur po duket qartë prirja e rimarrjes së

zellshme tendencioze të antitezave të periudhave të mëparshme historike, duke filluar nga ajo e një burimi tjetër etnik e hapësinor të popullit shqiptar (joilir, ose, së paku, jo vetëm ilir) (ShS).]

♦ Që përhapet në hapësirë; që shtrihet në të gjitha drejtimet. **Valë (shtrirje) hapësinore.**

hapësirë•*a f sh a at*

♦ Shtrirje e pakufizuar në të gjitha drejtimet e përmasat; shtrirje e gjerë brenda caqesh të caktuara; vend i hapët e i rrafshët; vend i gjerë e i lirë; pjesë e madhe e sipërfaqes së tokës ose të ujërave. **Hapësirë e pafund (paanë). Hapësira ajrore (qiellore). Hapësirë tokësore (ujore, detare) e shtetit shqiptar. Hapësirë ndëryjore (ndërplanetare, kozmike). Gjeometri në hapësirë stereometri. Shkeli hapësirën ajrore. [Hapësirat e pamatura i dua,/ po dua sa më pranë të jem me tokën. (BXh)]**

♦ *fil* Një nga format kryesore, të përgjithshme e objektive të qenies së materies në lëvizje, e cila shpreh karakteristikat e objekteve materiale, si gjatësinë, gjerësinë, lartësinë, formën, ndërtimin e tyre dhe largësinë ndërmjet tyre. **Koha dhe hapësira.**

♦ Pjesë e brendshme, e zbrazët e diçkaje; brendësia e diçkaje. **Hapësira e kraharrorit (barkut, kafkës) anat.**

♦ Zbrazëti që ndan një send nga një tjetër, një pjesë nga e tëra etj.; largësi ndërmjet dy pjesëve të diçkaje. **Hapësira ndërmjet molekulave (ndërmolekulare).**

Hapësira ndërmjet vrimës dhe boshtit të qerres. Hapësirat e vijave. Hapësirë njëshe (dyshe) ndërmjet rreshtave.

♦ *libr* Areal. [bashkëpërkimet mitologjike ndërballkanike, si element kryesor i formimit të hapësirës kulturore ballkanike (ShS).]

*

Liri e hapësirës ajrore (liri e ajrit) E drejtë e shteteve të ndryshme për të përdorur lirisht hapësirën ajrore të njëri-tjetrit.

hapësirëdrít•*a f sh a at tek* Lejesë e një detali; hapësirshmëri.

hapësirëmátës i m sh - it mek Pajisje e thjeshtë, e përbërë nga fletë të holla metalike, për matjen e lejesës së detaleve. > **SPESIMET•ËR RI.**

hapësirór e mb > HAPËSINOR E. Anije hapësirore.

hapësirsh•*ëm (i) me (e) mb* (*Banesë etj.*) me hapësirë të madhe; e gjerë.

hápët ndajf A, G Haptas; pa fshehur gjë. > **HAPUR.**

hápët (i e) mb

♦ I hapur. **Vend i hapët. Në fushë të hapët. Në det të hapët.**

♦ I gjerë. **Studim (punim shkencor) i hapët.**

♦ (*Ngjyrë*) e hapur; e çelët; jo e fortë. **Me ngjyra të hapëta.**

háp•*ëm (i) me (e) mb krahin G > HAPËT (i e); HAPUR (i e).*

hapgjátë mb Që e ka hapin të gjatë, që ecën me hapa të gjatë; hapmadh.

hapgját•*ë i m sh ë ët* Njeri që e ka hapin të gjatë, që ecën me hapa të gjatë.

hapgját•*a f sh e et f e HAPGJAT•Ë I.*

hápj•*e a¹ f sh e et*

♦ Çelje e diçkaje të mbyllur, vulosur a shtuposur.

♦ Përhapje; shpërndarje.

♦ Zbërthim; shqitje.

♦ Largim i diçkaje që zë rrugën etj.; zhbllokim.

- ♦ Çarje; gërmim; shpim. **Hapje e gropës (pusit, tunelit etj.).**
- ♦ Fillim i diçkaje; kohë e fillimit të diçkaje. **Hapja e shkollave. Hapja e lojës (në shah).**
- ♦ Vënie në veprim.
- ♦ Pjesë e fillimit a hyrje e një vepre letrare, muzikore etj. **Në hapje të poemës.**
- ♦ Krijim i mundësisë për të ecur përpara.
- ♦ Zbulim; nxjerrje në shesh (*e diçkaje të panjohur*).
- ♦ Lirim (*i një vendi pune*).
- ♦ Çelje (*e luleve*); bulëzim (*i gjetheve*).
- ♦ *el* Ndarje e lidhjes elektrike. **Hapje e qarkut.**

*

Pika e hapjes *usht* Qendër ku mbahen armët e pajisjet e tjera të një reparti ushtarak.

hápj•e a² f sh e et Hape; kokërr (*ilaçi*). [- **Të jap unë një hapje, edhe më shumë biles, shqyrr zotit më kanë mbetur ca** (ED).]

hapléhtë mb Që ecën me hap të lehtë; që e ka hapin të lehtë.

haplografi a f gjuh Gabim në shkrimin e shkronjave dyshe (**ll, rr** etj.) vetëm me një.

haplografik e mb gjuh I haplografisë; që ka të bëjë me haplografinë.

haploid e mb bio I haploidit; që ka të bëjë me haploidin.

haploid i m sh e et bio Qelizë a organizëm me një palë kromosome.

haplologji a f gjuh Ngrënie e njëres prej dy rrokjeve pothuajse të njëjta në një fjalë.

hap•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Që e ka hapin të madh, të gjatë.

> **HAPGJATË.**

hapmátës i m sh - it mek Pajisje për matjen e hapit të vidhës etj.

hap•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Ai që e ka hapin të madh.

hap•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e **HAP•MADH MADHI.**

hapmëdhéj t G m sh > **HAPMËDHENJ TË.**

hapmëdhénj të sh i **HAP•MADH MADHI.**

hapór•e ja f sh e et Derë prej lese ose trine e vathës së dhenve etj.

hap-péndël mb Që e ka hapin shumë të lehtë.

haprëndë mb Që ecën me hap të rëndë; që ka hapin të rëndë.

haprrím i¹ m sh e et

♦ Grisje; shqyerje.

♦ Hapje e gojës për gjumë.

haprrím i² m G Udhëtim i shpejtë.

haprr•óji¹ kal óva úar Hap shumë; shqyej (*gojën*).

haprr•óhet vetv úa (u) úar veta III (Goja) hapet shumë, shqyhet.

haprr•óji² jokall G > **HAPRR•UE (me).**

haprrúar (i e) mb (Gojë) e hapur shumë; e shqyer.

haprr•úe (me) jokall óva úe G Udhëtoj shpejt.

happ si ndajf (Mbyll) në burg.

happ i m sh - it vjet

♦ Burg.

♦ I burgosur.

happ i² m sh a at Çelës.

happán•e ia f sh e et > **HAPSAN•Ë A.**

hapsán•ë *a f sh a at vjet* Burg. [N'hapsane t'Shkodrës po duen me m'ndry (Pop).]

hapsí *a f sh - të G* Hapësirë. [ngasin nëpër qiell dhe zhduken n'hapsi. (MC)].

hapsínë *f sh a at G > HAPËSIR•Ë A*. [Për vetveten, poezia është hapsina e shpirtit në hapsinën e fjalës. (AÇ)]. [të lutem, o Zot,/ më ndihmo të kaloj i qetë, pa dhimbje,/ kufinin e hapsinave të gjalla në hapin drejt amshimit, (AÇ)].

hapsinór *e mb* I hapësirës; që ka të bëjë me hapësirën.

hapsór *i m sh e et vjet* Burg.

hapsós *kal a ur vjet* Burgos; shtie në hapsanë.

hapsós•em a (u) ur vjet

I *vetv* Bie në burg.

II *pës e* **HAPSOS**.

hapsósj•e *a f vjet* Burgim.

hapsósur (i e) *mb vjet* I burgosur.

hapshál•ë *a f sh ë ët* Largësia ndërmjet shputave të këmbëve gjatë ecjes, e cila merret edhe si masë gjatësie; hap. **Eci dy-tri hapshalë.**

hápshtëm *ndajf* Me vëmendje.

hapshkúrtë, hapshkúrtën *mb G > HAPSHKURTËR*.

hapshkúrtër *mb* Që e ka hapin të shkurtër; që ecën me hap të shkurtër.

hapshkúrt•ër ri m sh ri rit Ai që e ka hapin të shkurtër, që ecën me hap të shkurtër.

hapshkúrt•ër ra f sh ra rat f e HAPSHKURT•ËR RI.

hapshpéjtë *mb* Ai që e ka hapin të shpejtë, që ecën shpejt.

hapt *ndajf A* Haptas.

háptas *ndajf*

♦ Drejtpërdrejt, ballë për ballë, pa u fshehur; hapur.. [shteti donte të dinte ato, të cilat askush nuk guxonte t'i thoshte haptas, jo veç për t'i dënuar njerëzit, si mendohej në mënyrë vulgare, por në radhë të parë për të qortuar vetveten. (IK)].

♦ Me zemër të hapur, me çiltëri, hapur; shkoqur, sheshit, shqip. **I foli (ia tha) haptas.**

háptazi *ndajf* Haptas; hapur.

hapt-hápt *ndajf A* Haptas.

hápun (i e) *mb G > HAPUR (i e)*. [Por Tibuli është në shtëpinë e vet në toskënishten sá asnji tjetër: rythmi i mendimit të tij, i derdhun, i hapun, i âmbël si në váj, gjënë në toskënishten mjetin e përshtatshëm të shprehjes (APp)].

hápur *ndajf*

♦ Në mënyrë që lejon të hyjë brenda, të dalë a të kalojë lirisht dikush a diçka; çelur; pa çelës. **Ta lë derën hapur a mbyllur. Mbeti dritarja hapur.**

♦ Me pjesët a anët të larguara ose të mënjanuara njëra nga tjetra. **Me sytë hapur. Me gojë hapur.**

♦ Në gjendje pune; duke punuar; çelur. **E gjeti dyqanin hapur. Rri hapur gjithë ditën.**

♦ *fig* Drejtpërdrejt; ballë për ballë; pa u fshehur; haptas. **I doli (e kundërshtoi) hapur.**

♦ *fig* Me zemër të hapur; me çiltëri; shkoqur; sheshit; shqip. **I foli hapur (ia tha)**

hapur.

*

E kam derën hapur (çelur) Hyj lirisht; veproj lirisht; nuk kam pengesë për të ecur përpara.

E kam rrugën (udhën) hapur (hapët) Jam i lirë të bëj; nuk kam ndonjë pengesë.

E lë me gojë hapur dikë E çudit; e mahnit.

E mbaj derën hapur (çelur)

♦ Pres kurdoherë me bujari miq e shokë.

♦ Jam vazhdues i mëtejshëm i atyre që rrjedhin nga fisi a nga familja; bëj që të mos shuhet fisi.

E pres me gojë hapur E pres me padurim; mezi e pres.

Ëndrra me sy hapur (hapët, çelur, zgjuar, në mes të ditës, në diell) Dëshira të kota që nuk mund të plotësohen asnjëherë.

Fle me një sy hapur (hapët) Rri në rojë; jam syçelët.

I mbaj sytë hapur Shoh me kujdes e me vëmendje; i hap sytë.

I mbaj veshët hapur (hapët) Rri e dëgjoj me kujdes e me vëmendje të madhe; tregohem syhapur.

Mbetem me gojë hapur Nuk flas dot një fjalë nga çudia, gëzimi, lumturia etj.; mahnitëm; mbetem gojëhapur.

Mbetsh me gojë hapur! *mallk* Vdeksh!

Me ballë hapur (hapët) Ballëhapur.

Me gojë hapur (hapët)

♦ Me habi të madhe, i mahnitur a i shastisur nga diçka e papritur a e pabesueshme.

♦ Me padurim; me dëshirë të madhe.

Me gjoks hapur Ballë për ballë e pa druajtje; trimërisht.

Me krahë hapur (hapët) Me dashuri e ngrohtësi, me përzemërsi të madhe.

Me sy hapur (hapët) Ballëhapur; pa druajtje; syhapur.

Thur livadhin e lë shtegun hapur Bëj një punë, po s'e çoj deri në fund.

hápur (i e) mb

♦ Që lejon të hyjë brenda, të dalë a të kalojë lirisht dikush a diçka; i çelur. **Derë (dritare, portë) e hapur.**

♦ (*Enë etj.*) pa tapë, pa kapak; pa mbyllëse a mbështjellje. **Arkë (shishe) e hapur.**

Zarf i hapur.

♦ Me pjesët a anët të larguara ose të mënjanuara njëra nga tjetra; i shpalosur; i shtrirë e i drejtuar; i çelur. **Me perde të hapura. Me libër të hapur. Me sy të hapur. Me buzë të hapura. Fustan me jakë të hapur. Jelek i hapur.**

♦ I gërmuar a i shpuar; i çarë; i pambuluar a i pambushur; (*plagë*) e papërtharë a e pambyllur. **Gropë e hapur. Varr i hapur. Galeri e hapur. Tokë e hapur** tokë e punuar a e kthyer për herë të parë.

♦ Që ka filluar veprimtarinë; që punon; i çelur. **Vendburim i hapur. Dyqanet janë të hapura.**

♦ I zbuluar; që i është hequr diçka, e cila e kishte mbuluar; i sheshtë e i zbuluar.

Vend i hapur. Rrugë e hapur. Me gjoks të hapur. Me ballë të hapur.

♦ *fig* Që lë mundësi për të ecur përpara; pa pengesa a vështirësi. **Rrugë të hapura.**

Horizonte të hapura. E ka rrugën të hapur. I ka dyert të hapura.

♦ (*Vend*) me shtrirje të madhe e të pakufizuar; që është i gjerë dhe nuk e pengon

shikimin e njeriut; i hapët. **Vend i hapur.** Qytet i hapur. Në fushë të hapur. Në det të hapur në mes të detit; larg brigjeve.

♦ I shpërndarë; i përhapur; i përndarë. **Fshatra të hapura.** Ca shtëpi të hapura.

Pyll i hapur. **Lojë e hapur** *sport* lojë me formacion të shpërndarë në të gjithë fushën. **Shkronja të hapura** *shtyp* shkronja me hapësirë midis tyre.

♦ I zbuluar, pa çati a mbulesë; pa rrethim; që nuk është i mbuluar a i mbyllur; që është në natyrë. **Makinë e hapur.** **Stadium i hapur.** **Pishinë e hapur.** **Poligon i hapur.** **Kinema e hapur** kinema verore. **Minierë e hapur.** **Vendburim i hapur.** **Në ajër të hapur** jashtë. **Në fushë të hapur.** **Në qiell të hapur** jashtë.

♦ I vënë në veprim; (*rrymë elektrike*) e lëshuar të punojë. **Me drita të hapura.**

♦ I lirë për të kaluar, për të hyrë e për të dalë etj. **Kufi (port detar, aeroport) i hapur.**

♦ *fig* I tillë ku mund të marrin pjesë edhe njerëz të tjerë së bashku me ata që kanë të bëjnë drejtpërdrejt. **Mësim i hapur.** **Gjyq i hapur.** [Si i vendosnë idhullat me një respekt të madh, u ngrit një plak edhe e deklaroi mbledhjen të hapur. (FK)]

♦ *fig* I papërfunduar; i pazgjidhur; i mbetur pezull. **Diskutim i hapur.** **Çështje e hapur.** **Bisedim i hapur.**

♦ *fig* Që vepron ballë për ballë ose drejtpërdrejt; që nuk mbulohet nga asgjë, që nuk bëhet fshehurazi; që shfaqet haptas; që del sheshit; i hapët. **Ndeshje e hapur.**

Provokim i hapur. **Kritikë e hapur.** **Në kundërshtim të hapur me...**

♦ *fig* Që bëhet përpara syve të pjesëmarrësve të tjerë; që bëhet haptas dhe zakonisht duke ngritur dorën; që nuk bëhet fshehurazi. **Votim i hapur.** **Zgjedhje të hapura.**

♦ *fig* Që ia tregon tjetrit haptas mendimet, ndjenjat, hallet etj.; që ua hap zemrën të tjerëve; i çiltër. **Njeri i hapur.** **Flas me zemër të hapur.**

♦ Që ka ngjyrë jo të theksuar, e cila afrohet me të bardhën; i çelur. **E kuqe (e gjelbër) e hapur.**

♦ *tek* I ndërprerë a i këputur në një vend. **Qark i hapur.**

♦ *mjek* Që zhvillohet duke dhënë shenja të dukshme. **Formë e hapur e sëmundjes.**

♦ *fin* Që i vijon veprimet me të holla; që nuk është mbyllur përfundimisht; që nuk i ka përfunduar veprimet; i çelur. **Kredi (ilogari) e hapur.**

♦ I pazënë; i lirë. **Vend i hapur në organikë.**

♦ (*Lule etj.*) e çelur. **Syth i hapur.** **Boçe pambuku e hapur.**

♦ I kthjellët; pa re. **Qiell i hapur.**

*

Dal me flamur të hapur I shfaq haptas idetë, pikëpamjet e qëllimet; dal hapur.

E hapur në të dyja kanatet E hapur krejt; e hapur tejندانë; e hapur për të gjithë.

E kam ballin të hapur Jam ballëhapur.

E kam gojën të hapur Jam ballëhapur, s'kam pse të druham a të ngurroj, s'kam pse të hesht; kam plotësisht të drejtë të bëj një kërkesë.

E kam syrin të hapur

♦ Jam ballëhapur.

♦ Jam i ditur.

Është varr i hapur dikush Është shumë plak a shumë i sëmurë; është afër vdekjes; nuk ka asnjë shpresë shpëtimi.

Me ballë të hapur (çelur) Ballëhapur.

Me dyer të hapura (*Mbledhje, gjyq*) që zhvillohet a bëhet duke pasur të drejtë të

marrin pjesë edhe njerëz të tjerë; me hyrje të lirë.

Me gjoks të hapur Pa u frikësuar; trimërisht.

Me letra (me karta) të hapura Pa fshehur asgjë; duke i thënë gjërat sheshit.

Me zemër të hapur (të çelur) Me çiltëri, çiltërisht.

Plagë e hapur Dhimbje shpirtërore e pambyllur, dhimbje e pafashitur.

Si rrufe në qiell të hapur Krejt papritur; fare befas.

Shpërtheu një derë (një portë) të hapur u përpoq të zgjidhë një gjë që ishte zgjidhur prej kohësh.

Troket në derë (në portë) të hapur thotë diçka të njohur, merret me diçka që ka gjetur zgjidhje më parë.

letër e hapur

♦ Letër postare e pambyllur në zarf, e cila në njërën anë ka adresën dhe në anën tjetër vetë përmbajtjen e letrës.

♦ Letër për çështje të rëndësishme, që i drejtohet publikut nëpërmjet mediave.

politikë e dyerve (e portave) të hapura Politikë e shkëmbimeve të lira (pa pengesa) ndërmjet vendeve.

rrokje e hapur *gjuh* Rrokje me zanore fundore.

zanore e hapur *gjuh* Zanore që shqiptohet me gojën më të çelur se zakonisht.

hápur a (e) f sh a at (të) Hapësirë ndërmjet pjesëve të diçkaje; hapësirë e krijuar nga hapja ose ndarja e diçkaje; e çarë. **E hapura e derës. Të hapurat e gardhit.**

hápur it (të)¹ *as* Hapje.

hápur it (të)² *as* Përfrikësim.

haqám e mb vjet J (Njeri) qullash; i flashkët.

haqám i m sh ë ët vjet J Njeri qullash, i flashkët.

haqám•e ja f sh e et vjet J f e **HAQAM I.**

háqe t sh i **HA•K KU.**

Har i m shkurt i Theohar.

haráb vjet G

I ndajf

♦ Në gjendje të shkatërruar.

♦ (*Tokë, vend*) pa pronar; pa zot.

II si kallëzues: Bâhem harab mbas dikujt bie në dashuri keqas me dikë.

haráb e mb vjet G I shkatërruar; i rrënuar.

harabát e mb (Njeri) që prish e shpenzon pa mend.

harabát i m sh ë ët G Ai që prish të holla a shpenzon pa mend.

harabát•e ja G f e **HARABAT I.**

harabátë ndajf G > **HARAB.**

harabatí a m G

♦ *përmb* Njerëz që prishin të holla ose shpenzojnë pa mend.

♦ Shpenzim pa mend.

harabéc i m sh a at Qull me miell misri për të ushqyer dhentë pëllezja.

harabél i m sh a at

♦ *orn (Passer)* Zog me rreth 30 lloje, 10 - 15 cm i gjatë, me sqep të madh e këmbë të shkurtra, me kurriz ngjyrë kafe dhe gjoks e bark të përhimë; mashkulli ka pendë

më të errëta e të ndritshme dhe një pullë të zezë në gushë; ushqehet kryesisht me drithëra. > **TRUMCAK**.

♦ *fig mospërf* Njeri mendjelehtë.

**

harabel shtëpie (*Passer domesticus*) Zog deri 16 cm i gjatë, i përhapur në Europë, në viset mesdhetare dhe në Azi; femra dhe të vegjlit e kanë kurrizin në ngjyrë kafe dhe gushën e barkun të përhimë, mashkulli i ka pendët e kurrizit dhe krahëve më të errëta e më të ndritshme; ushqehet kryesisht me drithëra dhe kandrra.

harabelorë t m sh orn (*Passeriformes*) Familje shpendësh që përfshin më se 30 lloje harabelash.

haraborít jokál a ur Ç Luaj e qesh me britma.

harác i m sh e et hist

♦ Detyrim a taksë që një shtet që i jep ose i paguan një shteti tjetër kur mundet prej tij a kur pranon t'i nënshtrohet atij.

♦ Taksë e veçantë në të holla ose në natyrë, që jepte popullsia jomyslimane gjatë kohës së pushtimit feudal ushtarak osman. **Haraç për kokë. Haraç për tokën.**

[Un' haraçin nuk e jap/ Sa të bahem voj e gjak (Pop).] [Në fakt, burimi themelor i rapsodisë së Gjergj Elez Alisë është mbarimi i epokës së flijimit të njeriut (gruas) për një vepër, për një fushatë apo për haraç. (ShS)]

haraçpagúes e mb hist (*Vend, shtet*) Që i paguan haraç një shteti tjetër, kur mundet prej tij a kur pranon t'i nënshtrohej atij.

haraçpagues i m sh - it hist Vend a shtet që i paguan haraç një shteti tjetër, kur mundet prej tij a kur pranon t'i nënshtrohej atij.

haragóp i m sh ë ët bis Rrugaç; njeri që endet poshtë e lart rrugëve.

haragóp•em vetv a (u) ur bis Endem poshtë e lart rrugëve.

haragópj•e a f sh e et Endje poshtë e lart rrugëve.

harahúl e mb krahin G (Njeri) i prapët; haram.

haraí a m Ç Agim.

harájkéz a f sh a at tek Fije indi në tezgjah. > **SKËRPIÇ•E A**.

haraká•s kal krahin G > **HARAKAT**. > **HARAKAT•Ë (me)**.

harakát, harakát•em etj. > **HARRAKAT, HARRAKAT•EM etj.**

harakát•ë (me) kal a ë krahin G Shpërndaj; shpërhap.

harakát•ëm (i) me (e) mb krahin G I shpërndarë; i shpërhapur.

harakíri m pandr libr

♦ Vetëvrasje rituale e samurajve, me hapje të barkut me shpatë.

♦ *fig* Flijim për hir të një çështjeje a ideali.

harak•óhem G pës e HARAK•OJ. > **HARAK•UE (me)**.

harak•ój kal G > **HARAK•UE (me)**.

harakóp i m sh ë ët Njeri që bën shaka të trasha.

harakopí a f sh a at Shaka e trashë.

harakopí•sem vetv ta (u) tur > **HARAKOPIT•EM**.

harakopít•em vetv a (u) ur Bëj shaka të trasha.

haráks jokál i ur A, Ç, J Agon; zbardh dita.

haráks•et - (u) ur pavet A, Ç, J (Dita) zbardh; agon.

haraksí a f A, Ç, J Agim; zbardhëllim i dritës në mëngjes.

harak•úe (me) kal óva úe G

♦ Prish; rrënoj; shkatërroj.

♦ Shpërndaj; përhap.

harak•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ *veta III* Priset; rrënohet; shkatërrohet.

♦ *sh* Shpërndahemi; përhapemi.

harakúem (i) e (e) mb G

♦ I rrënuar; i shkatërruar.

♦ (*Tufë*) e shpërndarë; i përhapur.

harakúq kal krahin G : HARAKUQ•Ë (me).

harakúq kal G > HARAKUQ•Ë (me).

harakúq•em vetv G > HARAKUQ•Ë (me u).

harakúq•ë (me) kal a ë G

♦ Rrotulloj; sjell; vërtit (*hellin e mishit*).

♦ Ngroh pranë zjarrit (*trupin*).

♦ Hedh përdhe.

harakúq•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ *veta III* (*Helli i mishit*) rrotullohet; sillet në zjarr.

♦ Thekërrisem pranë zjarrit; i sjell zjarrit herë një pjesë, herë pjesën tjetër të trupit.

♦ Rrokullisem në bar.

♦ Rrokullisem; rrëzohem; bie nga një vend i lartë.

♦ Gjakosem.

II pës e HARAKUQ.

harakúqj•e a f sh e et G

♦ Rrotullim i hellit të mishit në zjarr.

♦ Thekërrisje pranë zjarrit.

♦ Rrokullisje në bar.

♦ Rrëzim nga një vend i lartë.

♦ Gjakosje.

harakúqun (i e) mb G

♦ (*Mish*) i pjekur në hell.

♦ I thekërrisur pranë zjarrit.

♦ I rrëzuar përdhe.

♦ I gjakosur; i përgjakur; që kullon gjak.

harám e mb dhe si kallëzues

♦ I prapë; i keq; i padobishëm; pa vlerë. **Djalë haram** djalë i prapë.

♦ (*Gjë*) e fituar pa djersë, pa e merituar. **Mall haram.** [Thue se kam hanger/

Haram gjâ kishe (GjF).]

*

Ia bëj haram diçka Ia prish; ia nxij; ia bëj që të mos kënaqet me të.

**

çun haram: E ka vajzën çun haram ka një vajzë me sjellje prej djali të prapë.

harám i m bis

♦ Diçka e palejueshme ose e ndaluar; diçka që e fituar pa djersë; diçka që nuk më takon a që nuk e meritoj. **E pastë haram! mallk. Iu bëftë haram! mallk. Harami s'bëhet hallall fj u.**

♦ *sh a at* Njeri i prapë, i keq, nga i cili s'ke dobi. **Harami i shtëpisë.**
haramasgjâ *pacak vjet krahin G* Faregjë; farësendi; asgjësendi.
haramaskúsh *pacak vjet krahin G* Askush.
haramasnjër *ndajf vjet krahin G* Kurrë.
haramasnjí *pacak vjet krahin G* Asnjë.
haramaspák *ndajf vjet krahin G* Faregjë.
harambásh *m sh a at vjet krahin G* Prijës cubash.
haramí *ndajf vjet G* Hajnisht; hajdutërisht.
haramí a m sh - të *vjet G* Vjedhës; hajn; hajdut.
haramít•em *vetv vjet krahin G >* **HARAMIT•Ë (me u).**
haramít•ë (me u) *vetv a (u) ë kryes sh vjet krahin G* Ngacmohem me dikë.
haramítj•e a f sh e et *vjet krahin G* Ngacmim.
haramzád•e ja f sh e et *vjet krahin G* Fëmijë i lindur jashtë martese; dobiç.
harán•e f sh e et Harani; tenxhere; kusi.
haraní a f sh - të Tenxhere; kusi.
haranúsh i m sh a at krahin G
 ♦ Fyell.
 ♦ *fig* Njeri mendjefyell.
haráp e¹ mb G (Njeri) i dalë dore. [Unë mbas teje harap ç'u bana (Pop).]
haráp e² mb G
 ♦ Arab; (*njeri*) me lëkurë të zeshkët.
 ♦ I zi. **Qen harap** qen i zi. **Mushkë harape** mushkë e zezë.
haráp i¹ m sh ë ët G
 ♦ Arab. [heroit të këngës legjendare shqiptare i del në mejdan një "baiulus" (ambasador i Venetikut) i përtej detit, po dhe "nji harap", në disa variante, analogjikisht me "maurët" në Epin e Sidit a "morët" në "Chansons de Roland". (ShS)]
 ♦ *folk* Figurë e përrallave, e përfytyruar si zezak trupmadh, i fuqishëm e i frikshëm.
 > **ARAP I.**
haráp i² m sh ë ët K Kalë i zi; vraç.
haráp i³ m sh ë ët krahin G Spec djegës.
haráp i⁴ m sh ë ët zool G Bishtfultere.
haráp i⁵ m sh ë ët fig Njeri i dalë dore.
harápá ja f sh - të J Tokë me shumë zhavorr me rrezik për shkarje; zhavorrishte.
harápçe¹ ndajf Pa mëshirë; rëndë; mujshëm. **I hyj harapçe dikujt.**
harápçe² ndajf vjet Arabisht; në gjuhën arabe.
harapçësh•ë a f > **HARAPÇI•E JA.**
harapç•í e mb bis (Njeri) mujshar e zullumqar.
harapçi u¹ m sh j jt G > **HARAPÇI U².**
harapçi u² m sh nj njtë bis Njeri mujshar e zullumqar.
harapçi•e ja f sh e et f e **HARAPÇI U.**
haráp•e ja¹ f sh e et f e **HARAP I⁵.**
haráp•e ja¹ f sh e et krahin G Mushkë e zezë.
harapësh•ë a f sh a at G
 ♦ Vajzë zeshkane; zezake.
 ♦ *vjet* Shërbëtore zezake.

♦ Dele a dhi e zezë.

harapçínj *të sh i* **HARAPÇI U.**

haráp•e ja *f sh e et*

♦ > **ARAB•E JA.**

♦ Zezake.

harapësh•ë a¹ f sh a at *krahin G*

♦ Femër zeshkane.

♦ Femër zezake.

♦ Shërbëtore zezake.

♦ Dhi a dele e zezë.

harapësh•ë a¹ f sh a at *krahin G* Shishe (për) vajguri.

harapín•ë a f sh a at *krahin G* Faqe anësore e qerres ose karrocës.

harápk•ë a f sh a at *krahin G* Bagëti me qime të zezë.

harapki *a f sh - të K* Buallicë e zezë.

haráps•em vetv a ur *A* Shfaqem; dukem.

harapsónj kal óva úar *A* Varros; gropos.

harapsúar (i e) mb *A I* varrosur; i groposur.

harapxhësh•ë a f sh a at *krahin G f e* **HARAPXHI U.** > **HARAPÇI•E JA.**

harapxhí a m sh - jt *krahin G* Njeri i mujshëm; zullumqar. > **HARAPÇI U.**

harapxhí e mb *krahin G (Njeri)* i mujshëm; zullumqar. > **HARAPÇI E.**

harapxhí u m sh j jt *krahin G* Njeri i mujshëm; zullumqar. > **HARAPÇI U.**

harapxhíj jt *krahin G sh i* **HARAPXHI A.**

harapxhíj jt *krahin G sh i* **HARAPXHI U.**

haráq•e ja¹ f sh e et *A* Plagë; lëndim.

haráq•e ja² f sh e et *kopsht J* Shkop për të lidhur bimët e fasuleve etj.

haraqín•ë a f sh a at *bot (Valeriana officinalis)* Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë, gjethe të zgjatura e të dhëmbëzuara, lule të bardha ose të trëndafilta në trajtë tufe, që rritet në livadhe, në pyje etj. dhe që ka një rizomë të shkurtër me rrënjë të holla e të degëzuara, e cila përdoret në mjekësi. >

VALERIAN•Ë A.

haraqínëz a f sh a at *bot (Valerianella locusta)* Bimë e egër ose e kultivuar e viseve të ftohta dhe të buta, me gjethe të vogla gjysmërrumbullake të pasura me vitaminë C; përdoret për sallatë.

harár i m sh ë ët *Thes i madh. T'u fry barku harar* t'u bë barku kacek.

Harár•e ja f gjeog Kryeqytet i Zimbabves.

hararét i¹ m Dëshirë e fortë, e papërmbajtur.

hararét i² m sh e et *Zakon; araret.*

hararét i³ m bis mjek Kurtesh; shpërthim në lëkurë.

harasán i m sh ë ët *ndërt Suva; llaç për suva.*

harashán i m sh a at *krahin G*

♦ Njeri i pagdhendur.

♦ *fjg* Njeri vramuz, që s'i qesh buza kurrë.

harashán•e ia f sh e et *krahin G f e* **HARASHAN I.**

harát•em vetv K > **HARAT•Ë (me u).**

harát•ë (me u)¹ vetv a (u) ë K Bëj shaka; hajgarem.

harát•ë (me u)² vetv a (u) ë K Vishem e ngjishem; vishem me sqimë; pispillosem.

harátj•e a¹ f sh e et K Shaka; hajgare.

harátj•e a² f sh e et K Pispillosje; veshje me sqimë.

haratím i m K > HARATJ•E A.

harat•óhem *vetv K > HARAT•UE.*

harat•úe (me u) vetv óva (u) úe K Vishem e ngjishem; vishem me sqimë; pispillosem.

harátun (i e) mb K I veshur me sqimë; i pispillosur.

harátull a f sh a at A Kuti e madhe; arkë.

haravâng ndajf G Vëngër; (*vështroj*) shtrembër.

hárba ndajf krahin G: Çohem harba ngrihem vrik më këmbë.

harbazárba ndajf bis Pa u menduar.

hárbe ja¹ f G Natyrë; temperament.

hárbe ja² f G > HARB•Ë A.

hárbe ndajf G: Çohem harbë çohem vrik (më këmbë); entuziazmohem; rrëmbehem; krepatohem

*

Jam harbë Jam më formë; jam me humor shumë të mirë.

hárbe a f G Sjellje e pakontrolluar.

harbí si kallëzues: Bëhem harbi zemërohem shumë; u tërbohem nga inati. **Është**

harbi nga mendja nuk ia pret fare mendja; është mendjelehtë.

harbí a¹ f sh - të Njeri i rrëmbyer e mendjelehtë.

harbí a² f sh - të vjet

♦ Shufër e pastrimit të tytës së armës.

♦ Shufër hekuri për mbushjen e armëve të zjarrit nga tyta. [**Fët koburen, fët harbinë.../ U ndodhë grat' e s'e linë** (Pop).]

harbím i m sh e et

♦ Bredhje pa qëllim; sorollatje lart e poshtë.

♦ Shpërthim i shfrenuar; shfrim i papërmbajtur.

♦ Epshe i shfrenuar. **Ka harbim.**

Harbín i m gjeog Kryeqytet i provincës së Heilongqjangut në Kinën Verilindore.

harbít kal G > HARBIT•Ë (me).

harbít•em G vetv dhe pës e HARBIT. > HARBIT•Ë (me u).

harbít•ë (me) kal a ë G Gjallëroj.

harbít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ Gjallërohem.

♦ Sillem në mënyrë të shfrenuar, të pakontrollueshme; azdisem; harbohem.

II pës e HARBIT•Ë (me).

harbítj•e a f G

♦ Gjallërim.

♦ Sjellje e shfrenuar; shfrenim; azdisje; harbim.

harbítun (i e) mb G

♦ I gjallëruar.

♦ (*Sjellje*) e shfrenuar; e pakontrollueshme.

harbkéq e mb Dashakeq.

harb•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ Bredh pa fre; sillem lart e poshtë pa qëllim; sorollatem kot.
- ♦ Bëj si i shfrenuar; tërbohem.
- ♦ Bëhem i papërmbajtur; azdisem.
- ♦ *veta III (Bima)* rritet tej mase; harliset.

II pës e HARB•OJ.

harb•ój óva úar bis

I jokal

- ♦ *keq* Bredh pa fre në vende të ndryshme; sillem lart e poshtë, shkoj sa në një vend në tjetrin. **Harboi nëpër botë. Harboi tërë natën.**

- ♦ Vrapoj; shkoj me vrap; nxitoj; eci me të shpejtë; iki nga një vend; largohem.

Harboi kali. Harboi nëpër fushë.

- ♦ Kërcej, hidhem e lodroj, duke bërë rrëmujë e zhurmë. **Harbojnë fëmijët.**

Harbojnë qengjat nëpër livadh.

- ♦ *veta III (Bima)* rritet tej mase; zhvillohet shumë; harliset.

- ♦ *veta III* Bën si i shfrenuar; tërbohet. **Harboi kali (mushka).**

- ♦ (*Era*) fryn me tërbim; (*shiu*) bie me rrëmbim.

- ♦ *keq* Bëhem i papërmbajtur, i shfrenuar; s'u vë fre ndjenjave, dëshirave dhe epsheve; shthurem e jepem pas qejfeve; azdisem. **Harbonte me vajza.**

II kal

- ♦ *keq* (*Pija, të pirët*) më bën të papërmbajtur; më tërbon.

- ♦ *veta III* E rrit tej mase; e zhvillon shumë; e harlis. **E harboi grurin plehu. E harboi shiu barin.**

- ♦ Prish; çart; ia largoj diçka. **Ia harboi gjumin fare. Ia harboi gazin (gëzimin).**

harbúar (i e) mb bis

- ♦ *keq* (*Njeri*) bredharak; që bredh pa fre lart e poshtë, sa në një vend në tjetrin.

- ♦ I rritur tej mase; i zhvilluar shumë. **Bimë e harbuar.**

- ♦ *keq* I papërmbajtur; që bën si i shfrenuar. **Kalë (mëz, ka) i harbuar. Pelë (mushkë) e harbuar.**

- ♦ I tërbuar; i egërsuar. **Det (lumë) i harbuar.**

- ♦ *keq* I papërmbajtur; që s'u vë fre ndjenjave, dëshirave e epsheve; i shthurur e i dhënë pas qejfeve. **Njeri (djalë) i harbuar. Grua e harbuar.**

harbút e mb

- ♦ *vjet* (*Njeri*) i shtresës së vegjëlisë. **Turmë harbute.**

- ♦ *përb* (*Njeri*) me sjellje të keqe; i pagdhendur, i ashpër e gojështurur; i vrazhdë; i rëndë. **Sillem si harbut.**

harbút i m sh ë ët

- ♦ *vjet përb* Njeri i shtresës së vegjëlisë.

- ♦ *mospërf* Njeri me sjellje të keqe; njeri i pagdhendur, i ashpër e gojështurur; njeri i vrazhdë e i rëndë. **Mos fol si harbut! [Laze Selenica/ na erdhi me shkallë./**

- Duallë ca harbutë,/ vëllamin na vranë (Pop).]**

- harbútçe ndajf** (*Sillem*) si harbut; ; në mënyrë të pasjellshme, të pagdhendur, të ashpër dhe pa edukatë; vrazhdë; rëndë.

harbút•e ja f sh e et f e HARBUT I.

harbutëri a f përb

- ♦ *përmb vjet* Njerëz të vegjëlisë

♦ *përb* Sjellje e keqe prej harbuti; qëndrim i vrazhdë e i rëndë.

harbutërisht *ndajf* (*Sillem*) si harbut; në mënyrë të pasjellshme, të pagdhendur, të ashpër dhe pa edukatë; vrazhdë; rëndë. **Foli (u përgjigj) harbutërisht.**

habutní a *f përmb G* > **HARBUTËRI A.**

habutnísht *ndajf G* > **HARBUTËRISHT.**

harbzé•ë a *f sh a at f e* **HARB•ZI ZIU.**

harb•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Dashalig.

harb•zí zíu *m sh zinj zínjtë* Njeri dashalig.

harbzínj *të sh i* **HARB•ZI ZIU.**

harc *si mb:* **E ka kokën harc** është kokëfortë; e ka kokën shkëmb.

harc i m sh a at Shkëmb me thepa; gur i madh me maja të mprehta; vend me shkëmbinj e me gurë të tillë. **Harcat e bregut. Harcat e detit. Vend me harca.**

Thyej harcat. Në majë të harcit.

hárca t *f sh fet* Periudhë nga dita e Krishtlindjeve deri më 6 janar.

harcék e *mb G* I shkathët në lëvizje.

harcék u *m sh ë ët G* Njeri i shkathët në lëvizje.

harcék•e ja *f sh e et G f e* **HARCEK U.**

harç i m sh a at Derr i patredhur që mbahet për ndërzim; harç. **Dosa mori harç** dosa u mbars.

hardák u¹ *m sh ë ët bot, kopsht* (*Brassica oleracea*) Lakër me gjethe të hapura, që nuk formon kokë.

hardák u¹ *m sh ë ët bot, kopsht K* Karotë.

hardáll e¹ *mb* I mbushur plot. [s'ja ban barku pse janë mushë/ me barot bamun hardall (SP).]

hardáll e² *mb*

♦ (*Trup*) i gjatë, por pa lezet.

♦ (*Njeri*) i trashë nga mendja; budalla.

hardáll i¹ *m sh ë ët*

♦ Njeri me trup të gjatë, por pa lezet.

♦ Njeri mendjetrashë; budalla.

hardáll i² *m sh ë ët bot* Sinap. > **DUKAGJIN•E JA.** Gjethe hardalli. Farat e hardallit.

*

Lëng (farë) hardalli *iron* Njeri me lidhje farefisnie shumë të largëta me dikë.

Më doli hardall diçka Më shkoi kot; nuk fitova gjë.

hardallí a¹ *f sh - të kryes sh* Perime.

hardallí a² *f krahin G* Shëllirë djathi.

hardáll•e ja *f sh e et krahin G f e* **HARDALL I¹.**

hardallím i *m krahin G*

♦ Gjendje e shtëpisë etj. gati për t'u rrëzuar.

♦ *K* Gërmim i gropës a gropave.

hardallínë *mb krahin G* I rrënuar; i shkatërruar.

hardallín•ë a¹ *f sh a at*

♦ Grua me trup të rëndë.

♦ *fíg* Grua trashanike.

hardallín•ë a² *f bot* > **HARDALL I; SINAP I.**

hardallín•ë *a³ f sh a at krahin G* Shtëpi gati për t'u rrëzuar.

hardallín•ë *a⁴ f*

♦ *K* Qumësht i hollë, i ujshëm.

♦ Gjellë e ujshme e pa shije; spirilëng; lëtyrë.

hardallís *kal a ur* > **HARDALLOS**.

hardallís•em *vetv a (u) ur* > **HARDALLOS•EM**.

hardall•óhem *krahin G, K vetv dhe pës e* **HARDALL•OJ.** > **HARDALL•UE** (me).

hardall•ój *kal K* > **HARDALL•UE** (me).

hardallós *kal a ur bis*

♦ *veta III (Plehu etj.)* e rrit shumë, e rrit tej mase, e harlis (*bimën*). **E hardallosi shiu barin e keq.**

♦ *fig* E prish nga mendtë; e çmend; e çakërdis. **E hardallosi djalin.**

hardallós•em¹ *vetv a (u) ur bis*

♦ *veta III (Bima)* rritet shpejt, tej mase; harliset.

hardallós•em² *vetv a (u) ur bis*

♦ Hap gjoksin; zgafullohem.

♦ *fig* Mbahem me të madh; krekosem. **Vjen e hardalloset.**

♦ *fig* Prishem mendsh; çmendem; çakërdisem. **U hardallos djali.**

hardallósur (i e)¹ *mb bis (Bimë)* e harlisur; e rritur tepër shpejt, tej mase.

hardallósur (i e)² *mb bis* ♦ I kapardisur; i krekosur. ♦ I zgafulluar. ♦ I prishur mendsh; i çmendur; i çakërdisur.

hardall•úe (me) *kal óva úe krahin G*

♦ Rrënoj; rrëzoj përdhe (*kasollen etj.*).

♦ *K* Gërmoj një gropë a gropa në (*një vend*).

hardall•úe (me u) óva (u) úe krahin G

♦ Rrënohet.

♦ *K* Bëhet gropa-gropa.

hardallúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ I rrënuar.

♦ *K* I bërë gropa-gropa.

hardellín•ë *a f sh a at* Grua e përbindshme; kuçedër.

hardíq i m > **HARDHIÇ I.**

hárdj•e ja f bis mjek Difteri.

harduér i m tek inf (nga ang hardware) Pjesë mekanike, magnetike, elektronike dhe elektrike në sistem kompjuterik.

hardháçk•ë *a f sh a at zool krahin G (Lacerta agilis)* Hardhje; zhapi.

hardhé ni m sh a at G Dantellë mëndafshi.

hardhéjçk•ë *a f sh a at zool krahin G (Lacerta agilis)* Hardhje; zhapi.

hardhél•ë *a f sh a at zool (Lacerta agilis)* > **HARDH•ËL LA.**

hárdh•ë *a f sh a at bis mjek* Difteri.

hárdh•ël la f sh la lat zool (Lacerta agilis) Hardhje; zhapi. > **HARDHUC•Ë A.**

hardhí¹ *a f sh - të bot (Vitis vinifera)* Shkurre kacavarëse, me trung të gjatë e të përdredhur, me lëvore ngjyrë hiri në të kuqërremtë e me plasa, me gjethe të gjera në trajtë të pëllëmbës dhe lule të vogla, të grumbulluara në vile, të cilat lidhin

frytin e rrushit; pema e rrushit. **Hardhi e butë. Fidan (kalem, rrënjë) hardhie. Gjethe (fletë) hardhie. Krasit (spërkat) hardhinë.**

*

Hardhia e bën rrushin, ferra merr uratën *fj u* Punën e bën një njeri, ndërsa frytet i rrëmben një tjetër.

**

hardhi e butë *bot (Vitis vinifera L.)* Hardhi e viseve Mesdhetare, Europës Qendrore dhe Azisë Juglindore, e kultivuar qysh në neolitik, për rrushin kokërrzi, deri 3 cm të gjatë.

hardhi e egër *bot (Vitis sylvestris)* Hardhi që bën cepa rrushi me kokrra të rralla, të vogla e të kuqërreme me shije të athët. > **LARUSHK U.**

hardhi e mureve *bot* Shkurre e egër kacavarëse, me gjethe të përbëra me tri ose pesë fletë të vogla, me grumbull lulesh të verdheme, që lidhin kokrra të zeza; mbillet si bimë zbukuruese.

hiri i hardhisë (*Unciunla necator*) Mikroërpudhë parazitare që prek gjethet hardhisë dhe kokrrat e rrushit, duke i veshur me pluhur të murrme. > **MYKËZ A.**

këpusha e hardhisë *ent (Eriophyes vitis)* Këpushë që u bie gjetheve të rrushit, i bën me pika të bardha dhe i than.

hardhí a² f sh - të zool (*Lacerta agilis*) *K* Hardhucë.

hardhíc•ë a f sh a at > **HARDH•ËL LA.**

hardhíc i m Pije e athët, që nxirret nga kokrrat e dëllinjës dhe që përdoret për të shuar etjen, për të ndihmuar tretjen e ushqimit ose për të qetësuar dhimbjet.

hardhíç•ë a f sh a at zool (*Lacerta agilis*) Hardhucë; hardhje; zhapi.

hardhím i m G

♦ Hedhje; gjuajtje.

♦ Kërcim; vallëzim.

hardhingrënë mb Fatprerë. [U trete moj **hardhingrënë/ fajet i pati jot ëmë/ që të dha në oxhak të rëndë.** (Pop)]

hardhióre t f sh bot Familje shkurresh kacavarëse ku bëjnë pjesë rreth 5 000 lloje hardhish.

hardhísht•ë ja f sh e et > **HARDHISHT•Ë A.**

hardhísht•ë a f sh a at

♦ Degë hardhie.

♦ Vend i mbjellë me hardhi.

hardhíz•ë a f sh a at

♦ *bis mjek* Sëmundje e tiroideve; sëmundje e strumës.

♦ *sh bis anat, mjek* Bajame.

hárdhj•e a¹ f sh e et zool (*Lacerta agilis*) Zvarranik 10 - 15 cm i gjatë, me trup të zgjatur e në ngjyrë të murrme, të mbuluar me luspa, me katër këmbë të shkurtra dhe me bisht të gjatë, që mund ta ndajë nga trupi në rast rreziku; ushqehet me kandrra të vogla. > **HARDHUC•Ë A.**

*

Flet hardhje e zhapij Flet gjepura; thotë marrëzira.

Vë hardhjen në bisht Përpiqem të bëj diçka të pamundur.

**

hardhje e blertë *zool* Hardhje deri 40 cm e gjatë, me shpinë të blertë me pika të bardha a të murrme. > **ZHAPI U**.

hárdhj•e a² f sh e et: **Hardhje e fytit** *bis mjek* Difteri; fyt i keq.

hardhjëshk•ë a f sh a at *zool (Lacerta agilis)* Hardhuckë; hardhje.

hardh•ój kal G > **HARDH•UE**.

hardhucájke *mb krahin G*

♦ (*Vajzë*) thatime.

♦ *fig (Vajzë)* hollake, shumë e shkathët, e zhdërvjellët.

hardhucájk•ë a f sh a at *krahin G*

♦ *Vajzë* thatime.

♦ *fig Vajzë* hollake, shumë e shkathët, e zhdërvjellët.

hardhucán e *mb I* shkathët; i zhdërvjellët.

hardhúc•ë a¹ f sh a at *zool (Lacerta agilis)* Zvarranik i vogël me trup të zgjatur, me katër këmbë të shkurtra dhe me ngjyrë të murrme.

**

hardhucë bari *zool (Lacerta turica)* Hardhucë me trup të murrmë, me një shirit bojëbari në mes të kurrizit deri afër bishtit.

hardhucë gurësh *zool (Lacerta erhuardi)* Hardhucë e vogël, e përhapur kryesisht në vende shkëmbore e malore.

hardhucë muresh *zool (Lacerta muralis)* Hardhucë e vogël, me shirita bardhezi në bisht, që shihet rëndom në mure e shkëmbinj.

hardhucë shkëmbinjsh *zool* > **HARDHUCË GURËSH**.

hardhúc•ë a² f mjek bis krahin G Difteri; fyt i keq.

hardhúck•ë a f sh a at *zool (Lacerta agilis)* > **HARDHUC•Ë A**.

hardhúshk•ë a f sh a at *zool (Lacerta muralis)* Hardhucë muresh.

hardh•úe (me) óva úe G

I *kal* Hedh; gjuaj. [**E kafshova, e hardhova, / U bâsh zog, e fluturova** (Pop).]

II *jokal* Kërcej; vallëzoj.

hardhúem (i) e (e) *mb G I* hedhur; i gjuajtur.

hardhúem•e ja (e) *f sh e et (të) f G* Hedhje; gjuajtje.

haré ja *f* Gëzim i madh. [**Kur ti u leve, e qiell e dhe/ bëri hare ndir gjith' kundat** (JV).] [**Zogj të bukur këndojnë me hare/ Po zemra do më pjasëj mua në gj** (ZS).]

harém i m sh e et

♦ Banesë e veçantë e grave dhe e dashnoreve të myslimanëve. **Gratë e haremit. E futi në harem.**

♦ *përmb* Gratë dhe dashnoret e myslimanëve të pasur, që rrinë në një banesë të veçantë. **Haremi i sulltanit (i pashait).**

harém•ë (i) e (e) *mb A, Ç I* hareshëm; i gëzuar; gazmor.

haremlle•k ku m sh qe qet *vjet* Dhomë e grave në shtëpi myslimane.

haréng•ë a f sh a at *ikt (Clupea harengus)* Peshk deti i vogël, me trup të shtypur, me luspa të argjendta, që jeton në tufa në ujërat bregdetare kryesisht të Atlantikut Verior; hahet i freskët, i kripur ose i thatë. **Harengë e tymosur dhe e kripur.**

hareplótë *mb poet I* hareshëm; plot hare.

haréps•enj *jokal a ur* Gëzoj; kam a ndiej gëzim.

haréps•em *vetv a (u) ur A* Gëzohem.

harépsur (i e) *mb A* I gëzuar.

harëshëm *ndajf* Me hare; me gëzim të madh.

harësh•ëm (i) me (e) *mb* Gazmor; shumë i gëzuar.

hárëz a f sh a at ent Grerëz. > **ARËZ A.**

harf a m sh a at vjet J Shkronjë.

hargallín•ë a f sh a at K Shtëpi shkatërrinë. > **HARVALLIN•Ë A.**

hargéc e mb G (Njeri) i dobët; shëndetlig.

hárguj t sh i HARGULL I^{1,2}.

hárgull i¹ m sh e et Kasolle.

hárgull i² m sh e et det Skelë.

harí a f sh - të A Meritë; vlerë.

harí u m sh nj njtë J > **ARI U.**

harí•j kal dhe jokal va tur J > **ARRI•J.**

harínj të sh i HARI U.

haristís kal a ur A, J

♦ Kënaq.

♦ Ndihmoj.

♦ Falënderoj.

haristís•e a f sh e et A, J

♦ Kënaqje.

♦ Ndihmë.

♦ Falënderim.

harísht ndajf A Me hare; me gëzim; me kënaqësi.

hárj•e a f sh e et J > **HARRJ•E A.**

hark

I si mb I përkulur, i lakuar. **I ka vetullat hark.**

II si ndajf Rrotull, rreth, qark. **U mblohdën (u vunë) hark. I vuri gurët hark.**

har•k ku m sh qe qet

♦ Armë e bërë me një shufër druri a metali të përkulur dhe me një fill të fortë të lidhur në të dy anët, që shërben për të hedhur shigjetën. **Hark me (pa) çark. Ngreh (shkreh) harkun. Qëlloj me hark.**

♦ Harkavile; hark me lak. **E zuri me hark.**

♦ *gjeom* Pjesë e rrethit ose e çdo vije tjetër të lakuar, që pritet nga dy rreze.

♦ Pjesë e diçkaje që është e përkulur si rreth ose në trajtën e një vije të lakuar;

gjysmërreth. **Harku i rrotës (kularit, sharrës, djepit, ylberit).**

♦ *ark* Pjesë e sipërme e një dritareje, dere, muri etj., e ndërtuar si gjysmërreth a me trajtë të lakuar; pjesë e përkulur dhe e mbështetur mbi shtylla, mbi këmbët e urës etj., e cila shërben për të mbajtur peshën e asaj që është më lart ose si zbukurim; qemer. **Harku i derës (i dritares). Harqet e urës. Hark me gurë të skalitur. Urë me harqe.**

♦ *muz* Shkop druri, me qime kali ose me fije sintetike të tërhequra fort nga njëri skaj në tjetrin, që përdoret për t'u rënë veglave me tela; vegël me tela, së cilës i bien me një mjet të tillë. **Harku i violinës (violonçelit, lahutës). Orkestra e harqeve. Pjesë (koncert) me harqe. [Harkun e qemanes ta bëj kalë/ dhe qemanen kodër mbi një fushë (DA).]**

♦ *libr* Element bashkues. [Dy harqe motivesh lidhen me ikset e jetës e të botës shqiptare, ku drita depërton rryeshëm e më rryeshëm dhe formula e saj ndeshet me aq e aq pengesa për t'u zbatuar. (AÇ)]

**

hark elektrik *fiz* Dy shufra karboni të lidhura me burimin e rrymës elektrike, që lëshojnë shkëndija me dritë verbuese kur afrohen.

hark gotik i mprehtë *ark* Hark me kulm të ngushtë, me dy qendra me rreze të barabartë.

hark i brendshëm *ark* Hark me hapje për derë, me madhësi të ndryshme nga harku i jashtëm.

hark i jashtëm *ark* Hark në faqen e jashtme të ndërtesës, zakonisht më i madh se harku përkatës i brendshëm.

hark i mprehtë *ark* Hark me kënd të ngushtë, në trajtë të majës së heshtës.

hark i muros *ur ark* Hark pa kalim nëpër të.

hark i përmbysur *ark* Hark i lugët nën tubacionet e ujërave të zeza etj.

hark i sheshtë *ark* Muraturë mbi të dyja anët e një hapësire.

hark i ulët *ark* Hark me qiellzë horizontale, me segmente që zgjerohen nga baza lart.

hark i ulur *ark* Hark me rrezen sa gjysma e gjerësisë së tij.

hark mbështetës *ark* Muraturë e harkuar që shpërndan ngarkesën e ngritur mbi të.

hark me tri qendra *ark* Hark i rrumbullakët, i punuar me rrathë që kanë tre qendra.

hark romak Hark i rrumbullakët, me qiellzë gjysmërrethore.

hark rrethi *gjeom* Pjesë e rrethit të ndarë nga dy rreze.

hark rrethor *ark* Qemer mbi mure rrethorë.

hark saldimi *tek* Hark elektrik i krijuar në pikat e shënuara për prerje kur rryma elektrike kalon nga elektrodën nëpër gaz.

hark shkarkimi *ark* Hark për shpërndarjen e ngarkesës.

hark trevrigujsh *ark* Hark me formën e gjetes së tërfilit.

hark vezak *ark* Hark me qiellzë vezake.

harkargjëndtë *mb poet* I armatosur me hark të argjendtë.

harkartë *mb poet* I armatosur me hark të artë.

harkát e *mb teks (Pëlhurë)* e endur me fill pambuku e mëndafshi.

harkát•e ja f sh e et Vello me fill pambuku e mëndafshi.

harkát•ë a f muz Mënyrë e përdorimit të harkut. **Harkatë e lehtë.**

harkavíl•e ja f sh e et Mjet për të zënë zogj e shpendë të egër, i bërë me një shufër të gjatë, e cila përkulet si hark dhe në krye ka lakun; shkrehës.

harkëtár i m sh ë ët usht dhe sport Ai që gjuan me hark.

harkëtár•e ja f sh e et f e HARKËTAR I.

harkëtári a f usht dhe sport Mjeshtëri e gjuajtjes me hark.

harkëtór i m sh ë ët > HARKËTAR I.

harkëtýr•ë a f sh a at ark

♦ Kalim i mbuluar për këmbësorë, me shitore dhe tezga në të dyja anët.

♦ Ndërtim i përbërë nga një radhë haqesh të mbështetur në shtylla.

harkíc ndajf: Ngrij harkíc ngrij në vend.

harkím i m sh e et Përkulje, kthim a kthesë si hark. **Harkim i shufrës (lumit, vetullave).**

harkís i m krahin G Habi.

harkmbájtës i m sh - it hist > HARKËTAR I.

harkmbështëtës i m ndërt Strukturë me gurë ose tulla për të mbajtur murin e një ndërtese.

harknáj•ë a f sh a at ark

♦ Kalim për këmbësorë me shitore dhe tezga në të dyja anët.

♦ Strukturë e përbërë nga një sërë harqesh të mbështetur mbi shtylla.

harknajë e mbuluar e kishës (manastirit) ark fet Kalim i mbuluar nga transepti deri te kapitulli i kishës (manastirit).

harknajë e plotë > HARKNAJË E MBYLLUR.

harknajë e mbyllur ark Harknajë e murosur plotësisht.

harkóç i m sh ë ët zoovet Derr i patredhur.

hark•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Përkulem e bëhem si hark.

♦ *veta III* Përkulet; merr trajtën e harkut. **Iu harkuan vetullat.**

♦ (*Rruga*) kthehet si lakore.

II pës e HARK•OJ.

hark•ój óva úar

I kal

♦ Përkul (*diçka*) dhe e bëj si hark, i jap trajtën e harkut. **Harkoj kallamin (telin, thuprat, trupin).**

♦ *veta III* I vjen rreth, i rri si hark; e rrethon, e qarkon. **Lumi e harkon fushën.**

Cullufet i harkonin ballin.

II jokal

♦ *veta III* Vjen si hark; bëhet harqe-harqe.

♦ Marr kthesë; dredhoj. **Valët harkonin. Me të dalë të fshatit harkuam nga lindja.**

harkór e mb Në trajtë harku; i përkulur si hark; i lakuar. **Dërrasë harkore. Tullë harkore. Vijë harkore. Vetull harkore.**

gradë harkore gjeom Njësi e matjes së harkut, e barabartë me një të treqindëgjashtëdhjetën (1/360) pjesë të rrethit (*simboli °*).

kosë harkore Kosë bari a ferrash.

harkór•e ja f sh e et Kosë bari a ferrash.

harkprarúar mb poet I armatosur me hark të larë në ar.

hártë (i e) mb I përkulur si hark; i punuar në trajtë harku.

harkth i m sh e et zvog e HAR•K KU.

harkúar (i e) mb I përkulur a si hark. **Dritare (derë) e harkuar.**

harkúem (i) e (e) mb G > HARKUAR (i e).

harkúer ndajf G Në trajtë harku.

harlekín i m sh ë ët teatër Klloun; bufon.

harlís¹

I kal bis

♦ E bëj të marrë fuqi e të zhvillohet shumë; e bëj të rritet e të shtrihet tej mase. **I harlisi shiu të lashtat. Plehu i harlis lulet.**

♦ *fig* E harboj; e azdis. **E harlisi djalin. E harlisi tagjia kalin.**

II jokal

♦ *veta III (Bima)* Merr fuqi e zhvillohet shumë; rritet e shtrihet tej mase; harliset.

♦ *fig* Harbohem; tërbohem; harlisem. **Harlisi djali mbas vajzave.**

harlís² kal G > HARLIS•Ë (me).

harlís•em¹

I vetv

♦ *veta III (Bima)* merr fuqi e zhvillohet shumë; rritet e shtrihet tej mase.

♦ *fig* Bëhem i papërmbajtur; nuk përmbahem dot; harbohem, tërbohem. **U harlis djali (vajza). U harlis kali.**

♦ *veta III (Era)* fryn me tërbim.

II pës e HARLIS.

harlís•em¹ vetv K > HARLIS•Ë (me u).

harlís•ë (me) kal a ë G

♦ > **HARLIS¹.**

♦ *K* Krasit për rrallim (*hardhinë*).

♦ (Të)harr (*barishtet e kopshtit*).

harlís•ë (me u) vetv K

> **HARLIS•EM¹.**

♦ *fig* E humb fillin; hutohem.

harlísësh e mb K I hutuar.

harlísj•e a f sh e et

♦ Zhvillim shumë i shpejtë; rritje tej mase (*e bimëve*).

♦ *fig* Harbim; tërbim.

harlísun (i e)¹ mb

♦ > **HARLISUR (i e).**

♦ *K (Hardhi)* e krasitur për rrallim.

harlísun (i e)² mb K I hutuar.

harlísur (i e) mb

♦ (*Bimë*) e rritur a zhvilluar tej mase.

♦ *fig* I papërmbajtur; i harbuar; i tërbuar. [**E harlisur, turret që të shtrijë e të rrënojë çdo gjë (EM).**]

♦ *fig (Fantazi)* e shfrenuar.

harlladís kal krahin G > HARLLADIS•Ë (me).

harlladís•em krahin G vetv dhe pës e HARLLADIS. > HARLLADIS•Ë (me u).

harlladís•ë kal a ë krahin G Turpëroj.

harlladís•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Turpërohem.

II pës e HARLLADIS•Ë (me).

harlladísj•e a f sh e et krahin G Turpërim.

harlladísun (i e) mb krahin G I turpëruar.

hárma ndajf G > HARBË.

harmán i m sh e et Duhan me lloje të ndryshme të përziera.

harmanizím i m Përzierje e llojeve të ndryshme të duhanit.

harmaniz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HARMANIZ•OJ.**

harmaniz•ój kal óva úar Përziej (*lloje të ndryshme duhani*).

harmanizúar (i e) *mb ind (Duhane)* të përzier.

harmanizúem (i e) (e) *mb G >* **HARMANIZUAR (i e).**

harmatím i m G

♦ **> HARMATISJ•E A.**

♦ Dhënie e kushtimit, alarmit.

harmatís kal G > HARMATIS•Ë (me).

harmatís•em vetv G > HARMATIS•Ë (me u).

harmatís•ë (me) kal a ë G Lëndoj; dëmtoj.

harmatís•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Lëndohem; dëmtohem.

II *pës e* **HARMATIS•Ë (me).**

harmatísj•e a f sh e et G Lëndim; dëmtim.

harmatísun (i e) mb G I lënduar; i dëmtuar.

harmat•óhem G vetv dhe pës e **HARMAT•UE (me u)^{1,2}.**

harmat•ój kal G > HARMAT•UE (me)^{1,2}.

harmat•úe (me)¹ óva úe G

I kal > HARMATIS•Ë (me).

II *jokal* Jap kushtimin, alarmin.

harmat•úe (me)² va úe kal krahin G Pezmatoj (*plagën*).

harmat•úe (me u)¹ óva (u) úe G

I *vetv* Lëndohem; dëmtohem. **> HARMATIS•Ë (me u).**

II *pës e* **HARMAT•UE (me).**

harmat•úe (me u)² óva (u) úe veta III krahin G (*Plaga*) pezmatohet.

harmatúem (i) e (e)¹ mb G I alarmuar; në gjendje alarmi.

harmatúem (i) e (e)¹ mb krahin G (*Plagë*) e pezmatuar.

harmëshór i m sh ë ët > HAMSHOR I.

harmí a f

♦ *zoovet* Tuberkuloz i kockave. **I rëntë (e preftë) harmia!** *mallk ngordhtë!*

♦ Sëmundje që bren e prish dhëmbët.

♦ Gulsh; frymëmarrje e rënduar nga astma.

♦ *fig* Frikë e madhe; lemeri. **I ka hyrë harmia. Mos u fut harminë fëmijëve!**

harmím i m Prishje e dhëmbëve.

harmóc i¹ m sh ë ët bot (*Pinus pinea*) Pishë e viseve të Mesdheut, me trup të drejtë e me kurorë degësh si çadër në majë.

harmóc i² m sh ë ët Llaç i shkoqur, i përzier me gurë të vegjël që kanë rënë prej mureve.

harmóc i³ m krahin Hurdhë përroi; vend i gërryer a gropë e vogël zakonisht në shtratin e një përroi.

harmóc i⁴ m sh a at G Njeri i trashë, i pagdhendur, i pasjellshëm.

harm•óhem óva (u) úar

I *vetv veta III*

♦ (*Guri, druri etj.*) bëhet copë-copë; copëtohet; thërrmohet; shkërmoqet. **U**

harmuan dërrasat.

♦ Prishet a kalbet; mahiset e qelbet. **Iu harmua mishi (plaga).**

♦ (*Rroba etj.*) grihet e ronitet, bëhet fije-fije; hahet.

II pës e HARM•OJ.

harm•ó j kal ó va ú ar

♦ E bëj copë-copë; copëtoj; thërrmoj; brej, ha (*gurin, drurin, eshtrat etj.*). **Krimbat e kanë harmuar drurin.**

♦ E prish a e kalb; e mahis dhe e qelb. **I harmoi plagën.**

♦ Grij e ronit; bëj fije-fije; ha. **Tenja i harmoi rrobat. I harmoi pantallonat te gjunjët.**

harmoni a f

♦ Lidhje e natyrshme dhe e përshtatshme ndërmjet pjesëve të diçkaje; përpjesëtim i drejtë i pjesëve përbërëse të një të tërë ose pajtim i plotë ndërmjet dy gjërave; përputhje. **Harmoni e brendshme (jashtme). Harmonia e ngjyrave. Harmonia e trupit (gjymtyrëve).**

♦ *fig* Pajtim në mendime e qëndrime me dikë; marrëdhënie miqësore e të ngrohta ndërmjet dy a më shumë vetave; mirëkuptim. **Harmoni e plotë (përgjithshme).**

Harmoni e interesave. Jetoj në harmoni me ...

♦ *muz* Studim i strukturës, renditjes, dhe marrëdhënieve midis akordeve.

♦ *muz* Kombinim i njëhershëm i notave dhe akordeve.

harmoni qiellore Tinguj të harmonishëm që mendohet se vijnë nga sferat qiellore dhe trupat që ndodhen në to.

harmonik e mb libr Që ka harmoni; i ndërtuar me harmoni. **Në mënyrë harmonike** harmonikisht.

harmonik•ë a f sh a at muz

♦ Kuti e sheshtë dhe me një radhë vrimash me pipëza, që i bihet duke marrë e nxjerrë frymën.

♦ Fizarmonikë.

♦ Vegël me shirita metalikë ose qelqi të mbërthyer në kornizë, që goditen me çekiç.

harmonikë goje Saze goje.

harmonikisht ndajf libr Me harmoni; në mënyrë harmonike.

harmonist i m sh ë ët muz Ai që i bie harmonikës.

harmonist•e ja f sh e et f e HARMONIST I.

harmonishëm ndajf Në mënyrë harmonike; me harmoni. **[Pikërisht ashtu si gegërishtja e Gjon Buzukut, siç e kemi thënë edhe gjetkë, ngjason aq fort e përputhet harmonishëm në shumëçka me toskërishten e Lekë Matrëngës. (GjSh)].**

harmonish•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Pjesë*) të lidhura natyrshëm dhe në mënyrë të përshtatshme; me elementet përbërëse të bashkuara bukur e me përpjesëtime të goditura; që ka përputhje e që vete mirë me diçka tjetër; që ka harmoni. **Trup i harmonishëm. Fytyrë e harmonishme. Sistem i harmonishëm. Lojë e harmonishme. Në mënyrë të harmonishme.**

♦ *muz (Zëra)* që tingëllojnë bukur; me tingëllim të këndshëm.

harmonizím i m sh e et libr Lidhje e natyrshme dhe e përshtatshme e pjesëve ose elementeve; përputhje që ka harmoni (*e ngjyrave, tingujve etj.*).

harmoniz•óhet úa (u) úar

I vetv libr Bëhet i harmonishëm a harmonik; lidhet në mënyrë të harmonishme; pajtohet a përputhet me diçka tjetër, i përshtatet asaj; vete a shkon mirë me të.

Harmonizohen ngjyrat (zërat, tingujt). Harmonizohen interesat.

II pës e HARMONIZ•OJ.

harmoniz•ój óva úar libr

I kal

♦ E bëj të harmonishëm, të ketë lidhje a përpjesëtime të harmonishme; pajtoj; bashkërendoj; vë në harmoni; e bëj të jetë harmonik. **Harmonizoj ngjyrat.**

Harmonizoj përmasat. Harmonizoj pjesët e trupit (në një skulpturë).

Harmonizoj kërkesat me mundësitë. Harmonizoj këngën (melodinë).

II jokal

♦ *veta III* > **HARMONIZ•OHET.**

♦ Harmonizon me ngjyrat e tjera. **Harmonizon bukur.**

harmonizúar (i e) mb I ndërtuar me harmoni a në mënyrë harmonike; me përpjesëtime a lidhje të harmonishme me diçka; i vënë në përputhje a në pajtim ose i bashkërenduar mirë me diçka. **Zhvillim i harmonizuar. Përpjesëtime (lëvizje) të harmonizuara. Tinguj të harmonizuar.**

harmonizúem (i e) mb *G* > **HARMONIZUAR (i e).**

harmonográf i m sh ë ët fiz Pajisje për regjistrimin e lakoreve që përfaqësojnë vibracione.

harmonogram i m sh e et fiz Grafik që paraqit ndryshimin e një gjendjeje në lidhje me kohën.

harmonomét•ër ri m sh a at fiz Pajisje për matjen e lidhjeve harmonike midis tingujve.

harmonoqél•ë a f sh a at Ç Send; gjë.

harmonoqíl i m sh e et J Djerrinë.

harmós•em vetv krahin G > **HARMOS•Ë (me u).**

harmós•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Dobësohem; ligem.

harmósje•e a f krahin G Dobësim.

harmósun (i e) mb krahin G I dobësuar; i ligur.

harmóz i m sh ë ët zoovet G Hamshor.

harmúar (i e) mb I thërrmuar.

harm•úe (me u) vetv óva (u) úe krahin G

♦ > **HARM•OHEM.**

♦ *veta III (Dhëmbi)* prishet.

harmúem (i e) mb G (Dhëmb) i prishur.

harmurí si mb (Tokë, vend) me dhe të shkrifët, që s'mban vlagë.

harmurí a f sh - të Dhe i shkrifët që s'mban vlagë.

harmúsh i m sh ë ët zool Këlysh lepur.

hárn•ë a f > **ARN•Ë A.**

haróm•ë a f sh a at vjet Pará.

harón•ë a f sh a at Tepsi e rrumbullakët.

harós•em vetv a (u) ur Gëzohem.

harp *i f sh e et vjet Ç* Luftë.

harp•ë *a f sh a at muz* Vegël me një kornizë trekëndëshe me 46 tela me gjatësi të ndryshme, që luhet me gishta.

harpí *a f sh - të bis*

♦ Femër ndyracake.

♦ Femër e përdalë.

Harpí *të f sh mit gr* Përbindësja me kokë gruaje dhe trup shpendi.

harpíst *i m sh ë ët* Instrumentist që luan në harpë.

harpíst•e *ja f sh e et f e* **HARPIST I.**

harpiskórd•ë *a f sh a at muz* Vegël me tastierë dhe me tela, që u bihet me pendëz.

harpiskordíst *i m sh ë ët* Instrumentist që luan në hapsikordë.

harpiskordíst•e *ja f sh e et f e* **HAPSIKORDIST I.**

harpshór *i m sh ë ët G >* **HAMSHOR I.**

hárqe *t sh i* **HAR•K KU.** Orkestër e harqeve.

hárt•ë *a f sh a at* Paraqitje grafike, në rrafsh dhe në shkallë të ndryshme e Tokës ose pjesëve të saj, e gjithësisë ose pjesëve të saj dhe dukurive që lidhen me këto.

**

hartë arkeologjike Hartë me të dhëna nga zbulimet arkeologjike në një objekt a vend. **Harta arkeologjike e Butrintit (Egjiptit).**

hartë detare

♦ Hartë e zonave detare dhe bregdetit të tyre.

♦ Hartë e linjave të lundrimit ujor.

hartë e përgjithshme Hartë me të dhëna të shumëllojshme, të ndërtuara në formë atlasesh, hartash muri, hartash rrugore etj.

hartë ekonomike Hartë e burimeve dhe fuqisë ekonomike të një vendi, krahine etj.

hartë elektronike Hartë e përgatitur me mjete elektronike, të mbështetura në të dhënat e sistemeve të informacionit.

hartë fizike Hartë e përgjithshme me të dhënat kryesore gjeografike, gjeologjike e detare të botës, të një shteti, krahine etj.

hartë fiziko-politike Hartë e përgjithshme me të dhënat kryesore gjeografike dhe kufijtë e shteteve.

hartë gjenetike *bio* Paraqitje grafike e renditjes së gjeneve në një kromozom, e mbështetura në të dhënat e analizës së ADN-së (acidit desoksiribonukleik).

hartë gjeografike Hartë e tipareve gjeografike të një vendi, krahine etj., me ngjyrë të katër dhe blu për ujërat, të blertë për fushat, kafe për malet etj.

hartë gjeologjike Hartë me të dhëna për shtresat e Tokës, pozicionin dhe përbërjen e tyre, pllakat kontinentale dhe thyerjet e mëdha.

hartë klimatike Hartë me të dhëna për klimat e ndarjeve kryesore të globit, të mbështetura në vëzhgimet e stacioneve meteorologjike.

hartë kompjuterike Hartë e përgatitur në kompjuter, me programe të posaçme sipas llojit të hartës.

hartë kozmike Hartë e gjithësisë si një sistem.

hartë lundrimi Hartë e linjave të lundrimit detar.

hartë memece Hartë pa emra.

hartë meteorologjike Hartë me të dhëna për gjendjen e motit ose parashikimin e tij në një vend të caktuar.

hartë në relief Hartë e maleve dhe luginave të një vendi të paraqitura në shkallë relative e të spikatura fort.

hartë politike Hartë që shënon kufijtë shtetërorë, kombëtarë e lokalë.

hartë qiellore *astr* Hartë e grupeve yjore siç shihen nga gjysmërruzulli verior dhe jugor.

hartë rrugore Hartë që paraqet rrjetin rrugor të një vendi të caktuar.

hartë satelitore Hartë e sateliteve të sistemit diellor.

hartë topografike Hartë që paraqet shtrirjen dhe relievin e sipërfaqes së tokës ose një vendi në shkallë të zvogëluar.

hartë yjore Hartë që tregon pozicionet e yjeve në një pjesë të qiellit.

hartim i m sh e et

♦ Krijim i një vepre letrare, shkencore etj. [... **së bashku me të e me disa të tjerë në atë kohë kemi punuar dhe në hartimin e dy fjalorëve dygjuhësh** (EÇ).]

♦ Përpilim i një dokumenti, shkresë etj.

♦ Përgatitje e të dhënave të nevojshme për diçka që duhet bërë.

♦ Detyrë me shkrim e nxënësit për të shprehur në mënyrë letrare mendimet për një temë të caktuar. **Hartim me temë shoqërore.**

hartin i f sh ë ët bot > HARTIN•Ë A.

hartin•ë a f sh a at bot (*Pinus montana*) Pishë e viseve malore, si shkurre ose rrallë si dru i lartë, me lëvore ngjyrë hiri në të kuqe, me hala të vendosura dy e nga dy dhe me kurorë vezake; pishë e butë.

hartís kal a ur > HART•OJ.

hartísj•e a f sh e et Hartim.

hartográf i m sh ë ët Ai që merret me vizatimin e hartave; specialist në fushën e hartografisë.

hartográf•e ja f sh e et f e HARTOGRAF I.

hartografí a f Dije e krijimit dhe punimit të hartave; mjeshtëri e vizatimit dhe e botimit të hartave.

hartografík e mb I hartografisë; që ka të bëjë me hartografinë.

hart•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e HART•OJ.

hart•ój kal óva úar

♦ Krijoj e shkruaj (*një vepër letrare, shkencore etj.*) sipas një plani.

♦ Përpiloj dhe shkruaj përmbajtjen e (*një dokumenti, të një shkresë etj.*) **Hartoj një ligj (një vendim, një rregullore). Hartoj një shkresë.**

♦ Përgatit (*diçka që do të zbatohet*), duke përpunuar të dhënat e nevojshme dhe duke i hedhur ato në letër. **Hartoj buxhetin (grafikun e punës, programin).**

♦ *fig* Mendoj që më parë (*mënyrën dhe rrugët e veprimit*); përgatit a thur (*një plan veprimi*).

hartós•ë a f sh a at ndërt Petavër e vogël që mbërthehet mbi qeprat e çatisë së shtëpisë; pjesë e çatisë e shtruar me petavra, mbi të cilën vihen tjegullat. >

PULLAZIN•Ë A.

hartúar (i e) mb

♦ (*Vepër letrare, shkencore etj.*) e krijuar ose shkruar sipas një plani.

♦ (*Dokument etj.*) i përpiluar dhe shkruar.

♦ (*Plan pune*) i përgatitur me të dhënat e nevojshme.

♦ (*Mënyrë veprimi*) i menduar që më parë.

hart•úem (i) e (e) mb G > HARTUAR (i e).

hart•úer óre mb G I hartimit; që ka të bëjë me hartimin.

hartúes e mb (Grup, komision etj.) i hartimit të diçkaje; që ka hartuar diçka.

hartúes i m sh - it Ai që harton diçka; autor. **Hartuesit e Fjalorit të Gjuhës**

Shqipe.

hartúes•e ja f sh e et f e HARUTES I.

Hartúm i m gjeog Kryeqytet i Sudanit.

hartýt•ë a f sh a at bot K Luleshtrydhe.

harúm e mb I tërhuzët.

harû G

I si ndajf Si i trullosur; me pamje të hutuar, të trullosur.

II kallëzues I trullosur.

*

Eci harû Eci si i ngrirë.

harû ni m sh j jt G

♦ Dash i patredhur.

♦ Kalë i azdisur, i tërhuzët.

harubésh e mb G Shulak; i fortë.

harukín•ë a f sh a at bot K Hithër.

harúm e mb (Kalë) që trembet lehtë.

harún ndajf G Me budallallëk.

harún e mb G I budallallepsur.

harún i m sh ë ët > HARÛ NI.

harúp i m sh ë ët bot > ÇIÇIBANOZ I.

harúp•ë a f sh a at bot

♦ Lende dushku.

♦ > **HARUP I.**

harushallë•k ku m sh qe t G Harushaní; hoka; shaka; karagjozllëk.

harushán e mb I fortë si arushë.

harushaní a f sh - të G Hoka; shaka.

harúsh•ë a f sh a at G > ARUSH•Ë A.

harúshk u m sh a at ent K Grerëz.

harvalín•ë a f sh a at bot (Lycium barbarum) Shkurre zbukurimi me kërcell 1 - 3 m

të lartë, me gjethe vezake, lule që dalin me nga dy a tre në një vend dhe lidhin

kokrra vezake, ngjyrë portokalli.

harvalít kal G > HARVALIT•Ë (me).

harvalít•et G vetv dhe pës e HARVALIT. > HARVALIT•Ë (me u).

harvalít•ë (me) kal a ë G Përdredh.

harvalít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Përdridhem.

II pës e HARVALIT•Ë (me).

harvalítj•e a f sh e et G dhe fig Përdredhje.

harvalítun (i e) mb dhe fig G I përdredhur.

harvallërí a f sh - të

♦ *përmb* Maskarenj; njerëz që e dredhin.

♦ Punë me të dredhur; maskarallëk.

harvallínë *si ndajf* Në gjendje të shkatërruar.

harvallín•ë a f sh a at

♦ Shtëpi e vjetër, e prishur dhe e shkatërruar; shkatërrinë; karakatinë.

♦ *keq* Grua me trup të madh e të shëmtuar; gërdallë.

Harvárd i m gjeog Harvard. **Universiteti i Harvardit** (në *Masaçusets, SHBA*).

harvúl e mb

♦ Dredharak.

♦ I paqëndrueshëm.

harxh i m kryes sh e et bis

♦ Ushqime që blihen për t'i përdorur për një kohë të caktuar, për një festë etj.; sende ushqimore të nevojshme për të përgatitur një gjellë a një gatesë tjetër. **Harxhet e shtëpisë. Harxhet e dimrit (javës). Harxhet e byrekut.**

♦ Lëndë që përdoret për të ndërtuar diçka; astar, kanavacë, kopsa etj. që duhen për të bërë një veshje a diçka tjetër. **Harxhet e tavanit. Harxhet e kostumit (dyshekut, jorganit).**

♦ Të holla të shpenzuara për të blerë a për të bërë diçka; shpenzime. **Harxhet e dasmës. Harxhet e udhëtimit (varrimit).**

♦ Cohë, pe me ngjyra etj. që përdoren për të zbukuruar veshjet popullore dhe për të qëndisur. **Harxh i kuq (i zi). Xhybe (anteri) me harxh. Jelek i punuar me harxh. Armë brezi me harxh.**

*

S'ia vlen harxhi me folë *G* Kot që flet.

harxhavéll i m krahin Kos hirraq, me shumë hirrë.

hárxhe t f sh teks krahin *G* Fije të holla që përdoren për të thurur sixhade.

harxhím i m sh e et bis

♦ Përdorim. **Harxhim i lëndës djegëse.**

♦ *kryes sh* Shpenzime. **Bëj harxhime të mëdha.**

harxhít kal a ur Harxhoj.

harxhít•em a (u) ur *vetv dhe pës > HARXH•OHEM.*

harxhítj•e a f sh e et > HARXHIM I.

harxhítur (i e) mb > HARXHUAR (i e).

harxh•óhem óva (u) úar

I vetv bis Bëj shpenzime; prish. **Mos u harxho për mua.**

II pës e **HARXH•OJ. U harxhuan drutë.**

harxh•ój óva úar bis

I kal

♦ Shpenzoi (*diçka*); prish; e mbaroi ose e prish ca nga ca, zakonisht duke e përdorur për një qëllim të caktuar. **Harxhoj paratë. Harxhoj ushqimet.**

♦ Djeg; konsumoj. **Makina harxhon pak naftë (benzinë, vaj).**

♦ E bëj që të prishë para, e detyroj të bëjë shpenzime, e shpenzoj. **E harxhoi shtëpia e re.**

♦ *fjg* E përdor për diçka, e shfrytëzoj për të bërë diçka. Harxhoj forcat (mundin). Harxhoj kohën.

II jokal Bëj shpenzime. **Harxhoj shumë (kot).**

*

Harxhoj fjalën kot Ndërhyj te dikush për të rregulluar një punë, por nuk ia arrij qëllimit; më shkon mundimi kot.

Harxhoj frymën (kot) Lodhem së foluri e s'më dëgjon njeri.

Harxhoj (paguaj) qimet (leshtë) e kokës Shpenzoi shumë, jashtë mase.

harxhúar (i e) mb bis

♦ (*Shumë të holla*) e prishur, e shpenzuar; që është mbaruar a është prishur ca nga ca; që nuk hyn më në punë, i ngrënë.

♦ Që ka prishur e shpenzuar mjaft. **Shtëpi (familje) e harxhuar. Është i harxhuar.**

♦ *fig* I përdorur a shfrytëzuar për të bërë diçka. **Puna (koha) e harxhuar.**

harzán•e ia f sh e et krahin Llambadhe e vogël; qiri i trashë e i shkurtër.

harzuháll•ë a f vjet J

♦ Certifikatë.

♦ Dëshmi me shkrim.

harzullá të f vjet J Shpenzime; harxhime.

harr kal a ur

♦ Shkul a heq (*barërat e këqija*) nga të lashtat; pastroj a qëroj (*të lashtat*) nga barërat e këqija. **Harr arën (kopshtin).**

♦ Rralloj (*misrin e bimët e tjera*); krasit (*hardhinë a pemët e tjera*); kij.

♦ *fig* Heq pjesët e tepërta a të dobëta të (*një shkrimi ose të një veprë letrare, shkencore etj.*); e pastroj, e kreh. **Harr tregimin (dramën, romanin). Harr një studim.**

harraçit kal G > HARRAÇIT•Ë (me).

harraçit•ë (me) kal a ë G Shpall botërisht.

harraçitj•e a f G Shpallje botërisht.

harraçítun (i e) mb G I shpallur botërisht.

harrakáč•ë a¹ f krahin Levë e hapjes së remës së mullirit.

harrakáč•ë a² f sh a at Berr që del prej tufës e dëmton arën e tjetrit.

harrakát e mb

♦ (*Berr*) që del prej tufës e dëmton arën e tjetrit.

♦ *bis* Endacak; bredharak.

harrakát i m sh ë ët

♦ Berr që del prej tufës e dëmton arën e tjetrit.

♦ *bis* Njeri endacak, bredharak.

harrakát kal a ë Shpërhap; tremb që t'i shpërndaj a largoj (*kafshës, shpendët*).

harrakát•em vetv a (u) ur

♦ *veta III (Berri)* del prej tufës e dëmton arën e tjetrit.

♦ *bis* Endem; bredh.

harrám i m sh a at bis Haram. [Tani e gjete të më bësh lojra mor harram? (ED)]

harramán e mb (Njeri) që harron shpejt; harrestar.

harráq e mb bis (Njeri) që harron shpejt; që nuk mban mend shumë; harrestar.

harráq i m sh ë ët Njeri që harron shpejt; që nuk mban mend shumë; harrestar.

harráq•e ja f sh e et f e HARRAQ I.

harrés•ë a f sh a at

♦ Pamundësi për të kujtuar dikë a diçka, për të mbajtur mend një gjë të ditur a një punë që duhet bërë; mungesë kujtese; humbje a dobësim i kujtesës. **Harresë e**

plotë. përhershem, përkohshme).

♦ *fig* Gjendje kur diçka lihet pas dore ose kur asaj nuk i kushtohet vëmendja e duhur. **Mbeti në harresë. Shtie në harresë diçka.** [Kjo «mbretëri» qe e përkohshme dhe ra shpejt në harresë, por ka rëndësi për historinë e Shqipërisë sepse hodhi në shesh idenë e një shteti shqiptar më vehte. (AE)]

♦ Harrim. **Harresë e rastit.**

harrestár e mb Që harron shpejt, që nuk mban mend shumë. **Plak harrestar.**

harrestár i m sh ë ët Ai që harron shpejt, që nuk kujton diçka të ditur më parë.

harrestár•e ja f sh e et f e HARRESTAR I.

harr•et - (u) ur pavet dhe pës e HARR.

hárr•ë a f sh hërre hërret Bimë a barishte e harrur, e shkukur. > **BIT•ËRR RRA.**

hárr•ën na m sh na nat krahin G > ARN•Ë A.

hárr•ën ni m sh na nat krahin G

♦ Arnë e rrobës së grisur. > **ARN•Ë A.**

♦ Fashë për plagë.

hárrës e¹ mb (Vegël) për të rralluar bimët e arave ose për të shkukur barishtet.

hárrës e² mb krahin G Mashtrues; që mashtron; që rrjep të tjerët.

hárrës i¹ m sh - it bujq, kopsht

♦ Ai që harr bimët e arave ose shkukur barishtet.

♦ Ai që rrallon a krasit hardhitë.

♦ Sfurk për harrjen e barishteve.

hárrës i² m sh - it krahin G Mashtrues; rrjepës.

hárrës•e ja f sh e et krahin G f e > HARRËS I².

harrí•j kal, jokál ta tur > ARRI•J.

harrím e¹ mb J (Njeri) harraq; harrestar.

harrím e² mb G (Bagëti) e dobësuar.

harrím i¹ m

♦ Dalje nga kujtesa; pamundësi për të mbajtur mend a kujtuar diçka.

♦ Harresë.

♦ Gjendje hutimi të plotë; shképutje e plotë nga mjedisi; gjendje kur nuk mundem a nuk dua të kujtoj asgjë. [**dhe nuk do të dimë as ne, askush/ harrim ish ky a s'ish harrim (IK).**] [**Jo kotas e harrova veten në harrim... (PJ).**] [**I masakruar/ të endesh hije/ nëpër harrimet e përgjakura (VZh).**]

harrím i² m sh e et krahin G Bagëti e dobësuar.

harrím i³ m sh e et J Njeri harraq.

harrim•e ja f sh e et J Grua a vajzë harraqe.

harrís kal a ur Harroj.

harrítj•e a f sh a at > ARRITJ•E A.

harrje si kallëzues: Është harrje të bezdis a të mërzit vazhdimisht. **I bëhem harrje dikujt** i qepem dikujt dhe e bezdis a e mërzit tej mase.

hárrj•e a¹ f sh e et ent (Phlebotomus papatasi) Kandërr fluturake shumë e vogël, që del zakonisht në mot me vapë, fluturon tufa-tufa, që pickon dhe thith gjakun.

**

harrje deti ent Kandërr e viseve të nxehta që përhap sëmundje.

hárrj•e a² f sh e et

♦ Rrallim i bimëve të arave.

- ♦ Shkulje e barishteve të kopshtit etj.
- ♦ *kryes sh* Rrallishtë misri; harrë; bitërr. **I shtie harrje bagëtisë.**

harrkóc i m sh a at krahin G

- ♦ Derr i patredhur, i paqëruar, që mbahet për mbarë.
- ♦ *fig* Djalë azgan; djalë i fuqishëm.

harrlík u m kryes sh krahin G Gurë të pastruar nga ara.

hárrna ndajf krahin Tamam; saktë.

harrnabýth e mb krahin G (Njeri) që vishet me rrecka që të mos shpenzojë për roba.

harrnabýth i m sh a at krahin G Kurnac për veshjen.

harrnabýth•e ja f sh e et krahin G f e HARRNABYTH I.

hárrna-hárrna mb krahin G (Rrobë) tërë arna.

hárrn•ë a f sh a at krahin G Arnë e rrobës.

harrníc•ë a f sh a at krahin G Arnë e vogël.

harrn•óhem krahin G vetv dhe pës e HARRN•UE (me u).

harrn•ój kal krahin G > HARRN•UE (me).

harrnójs•ë a f sh a at krahin G Arnë e rrobës.

harrnúc e mb krahin G I veshur me rrecka.

harrnúc i m sh a at krahin G Rreckaman.

harrnúc•e ja f sh e et krahin G Rreckamane.

harrn•úe (me) kal óva úe krahin G I vë arnë (rrobës). > **ARN•OJ.**

harrn•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Arnoj rrobat.

II pës e **HARRN•UE (me).**

harrnúem (i) e (e) mb krahin G (Rrobë) e arnuar.

harrnúem it (të) as krahin G Arnim i rrobave.

*

Me të harrnuem (Jetoj) keq e takeq; mbyll një hall, hapet një tjetër.

harr•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Jepem aq shumë pas diçkaje, sa harroj ku jam ose lë mënjanë çdo gjë tjetër; zhytem thellë në një punë; mbetem pas diçkaje duke u shkëputur prej çdo gjëje përreth; habitem shumë; shastisem. **U harrua pas librave. Fëmija harrohen duke luajtur.**

♦ Bie në një gjendje dremitjeje; kotem; më zë gjumi për pak kohë. **U harrua plaku. U harrova nja një orë.**

♦ Qëndroj për shumë kohë diku larg; shkoj diku e kthehem shumë më vonë nga ç'më presin. **U harrua në kurbet. M'u harrua djali. Ku u harrove kështu?**

♦ Shkoj kohën e heq mërzinë duke u marrë me diçka. **Harrohem me djalin.**

Harrohej me teshpihet.

♦ *bis* Matufosem; lenohem; prishem nga mendtë; çmendem. **U harrua i mjeri!**

♦ *veta III (me pjesëzën mohuese nuk, s')* Nuk mbahet mend; nuk kujtohet dot; (me një trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) më del nga mendja. **U harrua ajo fjalë (kohë). S'i harrohet emri. S'harrohet kurrë. S'më harrohet ajo ditë.**

♦ *veta III* Del nga kujtesa; pushon së qeni shprehi; nuk përdoret më; lihet; humbet.

Zanatin po s'e punove, harrohet. Zakonet e mira s'harrohen. Gjuha e nënës

nuk harrohet.

II *pës* e HARROJ.

*

Iu harroftë (iu shoftë, i humbtë) emri! *mallk* Vdektë!

harr•ó *kal óva úar*

♦ Nuk e mbaj më mend (*dikë a diçka*); nuk e kujtoj dot; më ka dalë nga mendja (*një gjë që e kam ditur*); nuk më vjen në mend në kohën e duhur; humb kujtesën a më dobësohet kujtesa. **Ia harrova emrin. Harroi rrugën (numrin e shtëpisë).**

Harrova orën (ditën). E harroi porosinë. Nuk e harroj kurrë. Harroj shumë (gjithnjë). Të harroftë mortja! *iron* mos vdeksh kurrë! [**Harrova plot sende që thanë print/ Plot tjera mësova e dola ndoshta i larm** (MC).]

♦ Nuk e di më (*diçka që kam mësuar*); s'jam më në gjendje ta ndjek, ta zbatoj a ta përdor; humbas shprehinë për (*diçka*); çmësohem. **Harroi zanatin. E harroi violinën. Ka harruar të kërcejë (të gatujë). Nuk e harron zakonin.**

♦ Lë (*diçka*) pa u kujtuar në një vend; nuk e marr me vete ngaqë s'e kam mendjen aty; nuk bëj (*një punë*) ngaqë s'e kam mendjen aty a ngaqë më del nga mendja. **Harroi librin (fletoren) në klasë. Harrova syzet në shtëpi. Harroi të merrte çadrën. Harroi të shkonte në mbledhje. Harroi t'i hidhte kripë gjellës. Flet e harron të pushojë.**

♦ E nxjerr nga mendja (*dikë a diçka*); nuk e kam më në zemër; nuk i kushtoj vëmendjen e duhur, nuk merrem sa duhet me (*dikë a diçka*); e shpërfill dhe e braktis; e lë mënjanë. **Harroi zakonet e të parëve. Kishte harruar edhe prindërit e vet. Harroi shokë e miq. Nuk i harrojmë kurrë dëshmorët. Nuk e harroi atdheun. Nuk e harrojmë të kaluarën e zezë. E harruan shpejt atë. Nuk i harroi mësimet (këshillat) e tij. Harroi përgjegjësinë për diçka. Nuk ia harroj atë që më bëri. Mos më harro!** [... mos na harroni, se vemi në dhe të huaj, një selam të na dërgoni bari në tre-katër muaj. (NFr)]

*

Harro mushkë Valarenë S'është më ajo kohë; iku ajo kohë (kur e kishe çdo gjë të lehtë).

I mori bukën, të harronte djathin Nuk i plotëson një nevojë kryesore me qëllim që të mos kërkojë gjëra të tjera më pak të rëndësishme a të tepërta.

Na e harroi derën (shtëpinë) Nuk më vjen më në shtëpi.

Na harroi adresën *shak* Nuk na ka ardhur prej shumë kohësh në shtëpi; nuk është dukur prej kohësh, na ka harruar shtëpinë.

Të harrofshin të ligat! *urim* Qofsh gjithmonë mirë!

Ujku qimen ndërron, por zakonin s'e harron *fj u* Hiqet sikur ka ndryshuar qëllimet dhe natyrën e tij, por në të vërtetë është po ai i pari.

harró *jc e mb G > HARRAQ E.*

harró *jc i m sh a at G* Njeri që harron shumë; harraq.

harró *jc•e ja f sh e et G f e HARROJC I.*

harrók *u m sh ë ët krahin* Cjap i patredhur.

harromán *e mb* Harraq; hutaq.

harrómë (*i e*) *mb A* Harraq; hutaq.

harr•ónj *kal óva úar A, vjet J* Harroj.

harrósh•ëm (*i e*) (*e*) *mb A* Harraq; hutaq.

harrúam (i) e (e) mb A I harruar.

harrúar (i e) mb

♦ Që nuk e mbaj mend a nuk më kujtohet; që më ka dalë nga mendja, që nuk më vjen në mend në kohën e duhur. **Ngjarje e harruar. Gjë e harruar. Emër i harruar.** [Dhe të duket sikur në gjol mengadalë do humbasë/ Bashkë me lavdinë e dikurshme të harruar/ Bashkë me buçimën e tambureve luftarakë. (BXh).] [shkrimtarët rilindës ngulnin këmbë se shqiptarët doemos duhej të kishin "homeriadën" e tyre, që kishte mbetur e harruar kryesisht për faj të njerëzve të ditur të vendit, të pavëmendjes së tyre. (ShS).]

♦ Që nuk vihet në jetë, nuk ushtrohet a nuk përdoret më; që nuk ndiqet më; që lihet a humbet. **Zanat i harruar. Zakon i harruar. Gjuhë (fjalë) e harruar.**

♦ Që është nxjerrë nga mendja; që nuk i kushtohet vëmendja e duhur; i braktisur, i lënë mënjanë. **Çështje e harruar. Vend (fshat) i harruar. Punë e harruar.**

♦ I dhënë aq shumë pas diçkaje sa harroj ku jam e lë mënjanë çdo gjë tjetër; i zhytur thellë në një punë dhe i shpëputur prej çdo gjëje përreth; i habitur shumë; i shastisur. **Njeri i harruar pas punës. Rri i harruar. E gjeta të harruar.**

♦ *bis* I matufosur, i prishur nga mendtë, i çmendur. **Plak i harruar.**

harrúar a (e) f sh a at f e HARRUAR I (i).

harrúar i (i) m sh - it (të)

♦ Njeri që i është harruar emri, që nuk e kujton më kush.

♦ Njeri i matufosur.

harruar it (të) as Harresë; paaftësi për të mbajtur mend.

harrubét e mb K I shëmtuar.

harrubét i m sh ë ët K Njeri i shëmtuar.

harrubét•e ja f sh e et K f e HARRUBET I.

harrúem (i) e (e) mb G > HARRUAR (i e).

harrúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Pa e pasur mendjen.

♦ I përhumbur (*në mendime, ëndërrime*). [**Zëri hap gushën e përqaf fushën/ E tremb harrueshëm të kotur nga gjumi** (S/H).]

hárrur (i e) mb

♦ (*Kopsht*) i pastruar nga barishtet.

♦ *fig* (*Vepër letrare*) e krasitur; e botuar me shkurtime; e qëruar.

hárrur a (e) f sh a at (të) Rrallishte misri; harrë; bitërr.

hárrur it (të) as

♦ *bujq* Rrallim i misrit në arë.

♦ Shkulje e barishteve në kopsht.

harrút•ë a f sh a at Burg.

has pandr Ç: Bij has kam qejf. [**Bij has t'u shoh çem në** (KPC).]

has a ur

I kal

♦ Takoj (*dikë a diçka*) rastësisht e papritur; ndesh. **E hasa në rrugë (udhës). E hasi në stadium (në teatër, në kinema). Hasi një ari.**

♦ *fig* Më del përpara e më pengon (*diçka*); ndesh; gjej; vë re. **Has vështirësi (pengesa). Kam hasur shumë fjalë të rralla (shprehje të panjohura).**

♦ *vjet* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Më shkel; më shuplak

(*xhindi, hija*).

II jokal Ndeshem rastësisht e papritur në diçka. **Më hasi këmba në një gur.**
Hasëm në vështirësi (në pengesa).

*

Më zuri (ndeshi, hasi, ra) sharra në gozhde Më doli përpara një vështirësi e pakapërcyeshme dhe e paparashikuar.

has i¹ m sh e et Kryengritës.

has i² m sh e et hist Pronë e madhe feudale. [**Përveç timarevet, u krijuan edhe prona më të mëdha, të quajtura zeamete dhe hase. Këto iu ngjanin pronievet bizantine.** (AE).

has i³ m sh a at As (*në letra bixhozi*). **Më ra asi spathi.**

hasdís jokal i ur veta III (Kali etj.) azdiset nga ushqimi i mirë.

hasdísj•e a f > AZDISJ•E A.

hasdísur (i e) mb > AZDISUR (i e).

hás•e ja¹ f krahin teks Pëlhurë e bardhë dhe e hollë prej pambuku ose liri, për çarçafë, veshje të brendshme etj. > **KAMBRIK U.**

hás•e ja² Ç f Bukë e bardhë e gatuar me majë mielli.

hás•em vetv

♦ Takohem me dikë a me diçka rastësisht e papritur; ndeshem. **U hasëm në rrugë. U hasën me një fshatar. Hasen shpesh (dendur, rrallë). U hasën ballë për ballë.** . [Erdhi Krishti me fuqi,/ Të haset me miknë e tij,/ Qe dhe Lazëri ati (Pop).]

♦ *fig* Më del përpara diçka e më pengon; ndeshem.

♦ Gjendet; vihet re. **Fjalë që hasen rrallë.**

♦ *krahin* Zihem me fjalë me dikë; grindem. **U hasëm për një gjë të kotë.**

♦ *vjet* Shkelem; shuplakem. **U has nga hijet (xhindet).**

hasét i m bis Smirë, resë, ndezë. **Ka haset. E ka haset. I hipi haseti. E bëri nga haseti. Plasi nga haseti.**

hasetçësh•ë a f sh a at bis Grua a vajzë hasetqare, smirëzezë.

hasetçi a m sh j jt krahin G > HASETÇIU².

hasetçi u¹ m sh j jt G > HASETÇIU².

hasteçi u² m sh nj një bis Njeri smirëzi, hasetqar.

hasetçij t G sh i HASETÇI U².

hasteçij•e a f sh e et f e HASETÇI U².

haset•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha bis Që ka shumë smirë; që e bren smira; smirëzi. **Njeri hasetmadh. Grua hasetmadhe.**

haset•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri që ka shumë smirë; që e bren smira; smirëzi.

haset•mádh mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e HASET•MADH MADHI.

hasetmédha të sh i HASET•MADHE MADHJA.

hasetmédhëj t sh i HASET•MADH MADHI.

hasetmédhénj të sh i HASET•MADH MADHI.

hasetqár e mb bis Që ka smirë; smirak; resëtar; smirëzi.

hasetqár i m sh ë ët bis Njeri smirëzi.

hasetqár•e ja f sh e et bis Grua a vajzë smirëzezë.

hás•ë (me) kal a ë G > HAS.

hás•ë (me u) vetv a (u) ë G > HAS•EM.

hás•ël la f bot Bar lëndine, kullote.

hásëll ndajf vjet bis Thjesht; pa rrena.

hásëll-hásëll ndajf vjet bis Thjesht; pa rrena. **Hasëll-hasëll e vërteta është se...**

hasëll i m sh e et > HAS•ËLL LLI.

hás•ëll lli m sh lle llet bot (Arvena pratensis) Tërshërë, elb a thekër, që mbillet në fund të verës, në fund të vjeshtës ose në pranverë dhe përdoret si ushqim i njomë për bagëtinë.

hasëllór•e ja f sh e et Arë e mbjellë me hasëll.

hás•ëm mi m sh ëm mët > HASM I.

hás•ër ra f sh ra rat

♦ Rrogoz. **Shtroi hasrën. U ul në hasër. Mbuloj me hasra.**

♦ Sipërfaqe e vogël vendi afërsisht sa një rrogoz. **Një hasër vend (tokë).**

*

I hyri uji (ujët) nën hasër (nën rrogoz) Ra në një gjendje të keqe; ra ngushtë nga diçka e papritur.

Më digjet hasra (rrogozi) nën vete Kam shumë punë; kam halle shumë.

Ta shkon (ta çon, ta lëshon, ta fut, ta kalon) ujët nën hasër (nën rrogoz, nën vete) Ta bën diçka me dredhi e fshehurazi, ta hedh; është dinak i madh.

hasgáll•ë a f sh a at Greminë e thellë; gropishtë.

hasí mb K I lig; zemërlig.

hasí ndajf: Çoj hasi ngre në kryengritje.

hasí a f sh - të Kryengritje.

hasján e mb I Hasit; që ka të bëjë me Hasin, me vendësit a banorët e tij.

hasján i m sh ë ët Vendës a banor i Hasit.

hasján•e ja f sh e et f e **HASIAN I.**

hásj•e a f sh e et

♦ Takim i rastit.

♦ *vjet* Pikëpjekje; takim.

♦ *krahin* Grindje.

hasm i m sh ë ët

♦ Ai që është në gjak me dikë për shkak vrasjeje; ai që është në hasmëri me dikë.

Në derë të hasmit. E kishte hasm. [Kur të më bjerë hasmi në pusi, do t'ia shkrep (DhP).]

♦ *bis* Armik. **Ujët fle, hasmi s'fle f f u**

hasmësh•ë a f sh a at Armike; kundërshtare.

hasmëní a f sh - të G > HASMËRI A.

hasmërí a f sh - të

♦ Të qenët në gjak me dikë për shkak vrasjeje; gjendje kur dikush është në gjak me një tjetër. **Ra (hyri) në hasmëri. Pajtoi hasmëritë.**

♦ *bis* Armiqësi. **Kishin hasmëri të vjetër. E shikoj me hasmëri. Mbanin hasmëri.**

♦ *përmb bis* Armiq. **Gjithë hasmëria.**

hasmërí m i f

♦ Rënie në gjak, në hasmëri me dikë.

♦ Armiqësim.

hasmër•óhem *vetv óva (u) úar*

- ♦ Bëhem hasm me dikë, hyj në hasmëri.
- ♦ *bis* Armiqësohem. **U hasmëruan për një fjalë goje.**

hasmër•ój *kal óva úar*

- ♦ E bëj hasm; e shtie në hasmëri (*dikë*).
- ♦ *bis* Armiqësoj.

hasmëruar (i e) *mb*

- ♦ I bërë hasm, i rënë në hasmëri me dikë.
- ♦ I armiqësuar.

hasmëtór *e mb G* Armiqësor.

hasmëtór i m sh ë ët *G* Armik; hasm.

hasmëtór•e ja *G f e* **HASMËTOR I.**

hasm•ój *kal óva úar* > **HASMËR•OJ.**

haspós *kal a ur J* Fsheh; mbuloj.

haspósj•e a f sh e et *J* Fshehje; mbulim.

haspósur (i e) *mb J I* fshehur; i mbuluar.

hasrabërës i m sh - it *Ai* që bën hasra; rrogoztar.

hasrabërës•e ja *f sh e et f e* **HASRABËRËS I.**

hasratár i m sh ë ët > **HASRABËRËS I.**

hasratár•e ja *f sh e et f e* **HASRATAR I.**

hasrét i m vjet

- ♦ Mall.
- ♦ Dëshirë.

hasret•óhem *vetv óva úar vjet* Kam mall; më merr malli.

hastáll•ë a f vjet *Ç, J* Sëmundje.

hastállék u m vjet *Ç, J* > **HASTALL•Ë A.**

hastané ja *f sh - të Ç* Spital.

hastár e mb G (*Njeri*) hamës i madh; grykës.

hastár i m sh ë ët *G* Njeri hamës i madh, grykës.

hastár•e ja *f sh e et G f e* **HASTAR I.**

hást•ër ra *f sh ra rat krahin G* Hasër a rrogoz me kashtë thekre.

hastrít i m sh ë ët orn Gjarpër i madh me ngjyrë të verdhë e shpesh i shkruar me pika, që është shumë i shpejtë e i shkathët. > **ASTRIT I.**

hasudé ja *f ushq* Ëmbëlsirë me niseshte të tiganisur me gjalpë a me vaj dhe me sheqer.

hasúd•e ja *f ushq* > **HASUDE JA.**

hásull *ndajf*

- ♦ I fortë; i shëndetshëm.
- ♦ I pastër; i papërzier.

hásull¹ *ndajf vjet* Për bukuri; ashtu si duhet. **Më bie hasull.**

hásull² *ndajf vjet bis* Thjesht. > **HASËLL.**

hásull-hásull *ndajf vjet bis* Thjesht; pa zbukurime; në të vërtetë; **HASËLL-HASËLL.**

hásull i m bujq > **HAS•ËLL ËLLI.**

hásun it (të) *as vjet G* Shkelje nga hijet a xhindet; shuplakje.

hasúr e mb J I dobët; shëndetlig.

hásur (i e) mb

- ♦ I takuar rastësisht.
- ♦ *vjet* I shkelur nga hijet a xhindet; i shuplakur.

hásha *pasth*

- ♦ Vërtet; betohem se... **Hasha, s'di gjë.** [**Hasha, mor më thertë mua, se kishte kalë me shalë** (Pop).]
- ♦ Përdoret me disa folje dhe formon me to togje të qëndrueshme me kuptimin "e mohoj dikë a diçka, i bie mohit". **I ra hasha fjalës. E zuri hasha fjalën. E bëri hasha të birin** e mohoi të birin.

hashájk•ë a f sh a at *K* Dele me lesh të gjatë e të hollë.

hashán e mb *G* > **HARASHAN E.**

hashán i¹ etj. *G* > **HARASHAN I.**

- ♦ Njeri i pagdhendur.
- ♦ *fjg* Njeri vramuz, që s'i qesh buza kurrë.

hashán i² m sh a at *vjet K* Barí.

hasharí mb I pabindur; i pashtuar; i padëgjueshëm; i prapë; lazdran.

hasharít•em *vetv* a (u) ur Mburrem.

hasharítj•e f sh e et Mburrije.

hasharítur (i e) mb Që mburret.

hashásh i m

- ♦ *bot* (*Papaver somniferum*) Bimë barishtore njëvjeçare, ke kërcell deri 1 m të lartë, me lule të mëdha ngjyrëmanushaqe të çelët e me fryt si kapsulë, nga nxirret opiumi dhe fara nga nxirret vaj ushqimor; mbillet edhe për bukuri. > **LULE HASHASHI.**

- ♦ Lëng si qumësht që nxirret nga fryti i papjekur i kësaj bime dhe që përdoret për të vënë në gjumë; opium.

hashéf i m sh e et Kuzhinë.

háš•ë a f sh a at *K*

- ♦ Velenxë.
- ♦ Mbulesë leshi nën shalën e kalit deri në vithe. > **BELEM•E JA; PARAVITH•E JA; VITHANIK•E JA.**

háš•ë a² f sh a at *krahin G* Copë dërrase e çatisë, mbi të cilat shtrohen tjegullat. > **PETAV•ËR RA.**

hashëlór i m sh ë ët *krahin G* Shilarës.

háš•ër ra f sh a at *ndërt krahin G* Pjesë e çatisë e shtruar me petavra, mbi të cilën vihen tjegullat. > **HARTOS•Ë A; PULLAZIN•Ë A.**

hášëra t f sh Tallash; pluhur sharre.

hashërím i m sh e et Rrethim me gardh dërrasash.

hashërnësh *ndajf dhe kallëzues krahin G* (*Pritem, them*) copë e grimë.

hashiqáre *ndajf*

- ♦ Haptas. [**Ti moj skile hileqare/ Dil prej gropës hashiqare** (Pop).]
- ♦ Sy ndër sy. **Ma bâni hashiqare** pa punoi sy ndër sy.

hashísh i m sh e et Hashash.

hashmár i m *vjet ushq* Mëmëligë me miell misri, e përvëluar me gjalpë dhe e ndrequr me djathë. > **KAÇAMAK U; PËRVËLAK U.**

hash•ój kal óva úar *bis* E bëj hasha; e mohoj.

hashrím i m G Nxjerrje e kuajve në kullotë verore.

hashr•óhet G vetv dhe pës e **HASHR•OJ. > HASHR•UE (me).**

hashr•ój kal G > HASHR•UE (me).

hashr•úe (me) kal G Lëshoj (*kuajt*) të kullotin në bjeshkë.

hashr•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv veta III (*Kuajt*) kullotin në bjeshkë

II pës e **HASHR•UE (me).**

hashrúem (i) e (e) mb G (*Kuaj*) të lëshuar në kullotë bjeshke.

háshtull a f sh a at Hesë dimri për kafshët.

hashúr•e ja f sh e et ushq > ASHUR•E JA.

hashúsh e mb krahin G Vëngërosh; i vëngër.

hat i¹ m vjet G: Me e pasë hat jam i denjë për.

hat i² m A Ushqim; gjellë.

hatá

I si ndajf

♦ Shumë. **E bukur hata.**

♦ Shumë mirë. **Ia kaluam hata** ia kaluam për bukuri; bëmë goxha qejf. **Hataja vetë!** mrekulli!

II si mb Shumë i madh, i fuqishëm, i rëndë. [**Ata sulen, trupat kthejnë përmbys e nisin/ Që t'i zhveshin me një vrull hata** (IK).]

hatá ja f sh -a të bis

♦ Fatkeqësi e madhe; kob; ngjarje shumë e rëndë. **Hata e madhe (e rëndë, e zezë).**

I ndodhi një hata. E gjeti (zuri) hataja. U bë hata. Ç'që kjo hata! [Midis fjalëve tuaja, si mallkim, si gjëmë/ veshët me kapën edhe këtë hata (IK).] [Mbete raja,/ e ndër raja,/ si për hata (DhP).]

♦ Tmerr. **I futi (shtiu) hatanë. I hyri hataja.**

*

Bëj hatanë

♦ Bëj kërdinë duke vrarë e duke prerë; bëj namin.

♦ Bëj zhurmë të madhe sikur të ketë ndodhur diçka e tmerrshme; bëj kiametin.

Me hata Me pahir; me të keq.

Hataja vetë! Mrekulli!; S'ka ku të shkojë më mirë!

Sa një hata I stërmadh; tepër i madh; me madhësi të frikshme.

hatásh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që përbën a që sjell një fatkeqësi; i kobshëm; i shëmtuar; i ndyrë. **Ngjarje (ndodhi) e hatashme. Punë e hatashme** ngjarje e shëmtuar. **Gjendje e hatashme.**

♦ Shumë i madh; që i kalon shumë caqet e së zakonshmes. **Bina e hatashme. Plagë e hatashme. Gropë e hatashme. Ulërimë (zhurmë, thirrje) e hatashme.**

♦ *bis* Shumë i mirë; i mrekullueshëm. **Film i hatashëm. Këngëtar i hatashëm. Ka trup të hatashëm.**

hát•ë a f A Nevojë; ngushticë; shtrëngicë.

haték u m sh ë ët Gushë e shpendëve. > **KATËK U.**

hatér i¹ m sh e et bis

♦ Mendje. **S'më bie në hatër** s'më kujtohet. **E kam në hatër** e mbaj mend.

♦ E mirë, përkrahje a mbrojtje e padrejtë; anë, anësi. **I bëj hatër dikujt. E mbaj me hatër. S'bëj hatëre. Punoj pa hatër.**

♦ Dëshirë e dikujt, ajo që i pëlqen dikujt a që ka për zemër dikush; qejf. **Ia bëj për hatër. Shkoi për hatërin e tij. Ia ruan (ia mban) hatërin. Nuk ia prishi hatërin. I mbeti (i ngeli) hatëri. S'i do hatëri. I doli nga hatëri** i doli nga qejfi, i doli nga zemra. **I hyri në hatër** i hyri në qejf, në zemër.

hát•ër ri¹ *m vjet krahin G* Ceremoni e varrimit.

hát•ër ri² *m sh re ret bis* > **HATËR I.**

hatërçór e mb > **HATËR•MADH MADHE.**

hatërí a f sh - të E mirë, përkrahje a mbrojtje e padrejtë; qëndrim a veprim me hatër.

hatërim i m Mbajtje me hatër.

hatërlí e mb

♦ (Njeri) që mban me hatër (*dikë*); që s'ia prish qejfin (*dikujt*).

♦ (Njeri) që i mbetet qejfi për pak gjë.

hatërlí a f sh j jt G > **HATËRLI U.**

hatërlí u m sh nj njtë

♦ Ai që mban me hatër *dikë*, që s'ia prish qejfin dikujt.

♦ Njeri që i mbetet qejfi për pak gjë.

hatërlí•e ja f sh e et f e **HATËRLI U.**

hatërllë•k ku m sh qe qet bis E mirë, përkrahje a mbrojtje e padrejtë.

hatërllëqe t sh i **HATËRLLË•K KU.**

hatërim i m Mbajtje me hatër.

hatër•ój óva úar

I kal Mbaj me hatër (*dikë*).

II jokál Mbaj me hatër; bëj hatërllëqe.

hatërmádh e mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis

♦ Që ia bën qejfin shumë gjithkujt; që nuk prish qejf me askënd; qejfpaprishur.

♦ Që preket shpejt; që zemërohet menjëherë; që i mbetet qejfi shpejt; qejfprishur.

hatër•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë bis

♦ Njeri që ia bën qejfin shumë gjithkujt, që nuk prish qejf me askënd; njeri qejfpaprishur.

♦ Njeri që preket shpejt, zemërohet menjëherë, i mbetet qejfi shpejt; njeri qejfprishur.

hatër•mádhe mádha f sh mëdhá mëdhátë bis f e **HATËR•MADH MADHI.**

hatërmëdhá të sh i **HATËR•MADHE MADHJA.**

hatërmëdhéj t g sh i **HATËR•MADH MADHI.**

hatërmëdhénj të sh i **HATËR•MADH MADHI.**

hatërmbájtj•e a f libr Mbajtje me hatër; favoritizëm.

hatërmbétës e mb libr (Njeri) që i mbetet hatri për pak gjë; që preket shpejt. >

HATËR•MADH MADHE.

hatërmbétur mb bis Që preket shpejt; që zemërohet menjëherë; që i ka mbetur qejfi; qejfprishur.

hatër•ój kal óva úar bis

♦ Përkrah a mbroj *dikë* pa të drejtë; mbaj anësi; i mbaj anën a i bëj një të mirë me anësi dikujt; e mbaj me hatër *dikë*.

♦ Ia plotësoj dëshirën, ia dëgjoj fjalën dikujt; nuk ia prish qejfin; ia bëj qejfin.

hatërsí a f sh - të Mbajtje me hatër.

hatërtór e mb krahin G (Njeri) që s'ia prish qejfin, ia dëgjon fjalën dikujt.

hatërtór i m sh ë ët krahin G Njeri që s'ia prish qejfin, ia dëgjon fjalën dikuajt.

hatërtór•e ja krahin G f e HATËRTOR I.

hatërthýem e mb krahin G Që i ka mbetur hatri sepse s'i është plotësuar një dëshirë a kërkesë. > **HATËR•MADH MADHE.**

hatl•óhem vetv G > HATL•UE (me u).

hatl•úe (me u) G vetv Ngarritem; kaloj kohën.

hatlúemit (të) as G Ngarritje.

hatllím i m krahin ndërt G Vënie a hatullave të çatisë.

hatll•óhet ndërt pavet dhe pës e HATLL•OJ. > HATLL•UE (me u).

hatll•ój kal krahin G > HATLL•UE (me).

hatll•úe (me) kal óva úe ndërt krahin G I vë hatulla (çatisë).

hatll•úe (me u) úe (u) úe ndërt krahin G pavet dhe pës e HATLL•UE (me).

hatllúem e (e) mb f (Çati) me hatulla.

Hatór•ë a f mit egj Perëndi-lopë e dashurisë dhe muzikës.

hatríçe ndajf G Për hatër; për hir të.

hatr•ój kal G > HATR•UE (me).

hatr•úe (me) kal óva úe G

♦ E mbaj me hatër (dikë).

♦ *krahin* Ndihmoj; përkrah; shoh me sy të mirë.

hatrúem (i) e (e) mb G

♦ I mërzhitur; hatërmbetur; që i ka mbetur hatri.

♦ I mbajtur me hatër.

♦ *krahin* I ndihmuar; i përkrahur.

hatrúesh•ëm (i) me (e) mb G Që mban me hatër; hatërmbajtës.

hátull a¹ f sh a at ndërt

♦ *sh* Pjesë e ndërtesës ndërmjet trarëve të tavanit dhe çatisë.

♦ Petavër.

♦ Brez druri për muret. **Mur me hatulla.**

*

Ka një hatull (një dërrasë, ca dërrasa) mangët bis është budalla, është i metë nga trutë.

hátull a² f sh a at Qafore qeni me thumba metali për ta mbrojtur nga ujqit.

hau-híu¹ onomat Zhurmë të qeshurash të papërmbytura; zhurmë njerëzish që bëjnë gallatë.

hau-híu²

I m pandr E qeshur e papërmbytur.

II si mb: Çupëlina hau-hiu vajza që e kanë mendjen vetëm për gallatë.

haúq•e ja f sh e et Perçe e grave myslimane.

haúr i m sh e et > AH•ËR RI; AHUR I.

♦ Pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahen kafshët dhe ushqimi për gjënë e gjallë.

♦ Pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahet bulmeti.

haúz i m sh e et

♦ Gropë e thellë dhe e shtruar ku mblidhet uji i një burimi, vije etj.; gropë e madhe me ujë që formohet zakonisht gjatë bregut të detit, nga shirat etj.; liqen i vogël, i ndërtuar për ujitje. > **BEND I. Hauzi i shatërvanit (mullirit). Hauz ujitës. Lahen në hauz. Zënë peshk në hauz.**

♦ Vozë.

*

Është si miu në hauz (në poç) Rri i veçuar e i mbyllur nga të tjerët; nuk jep e merr me asnjëri; nuk ka marrëdhënie me të tjerët.

havá ja f bis

♦ Klimë; kohë; mot. **Hava e mirë (keqe, shëndetshme). Hava shiu (bore). Shkoi (doli) për hava. Nuk i ka prirë (nuk i ka ecur) havaja. Ndërron si havaja.**

♦ Ajër; erë; hapësira mbi tokë; qiell. **E ngre në hava. Fluturon në hava. Qëlloj (shtie) në hava. [Paska pa korbin e malit:/ - Pash ni zot, o korb i malit/ ti si t'shkon moti për hava,/ askurrgja nu' t'rrin pa pa,/ a e ke pa Imerin, tem vlla? (CV)]**

*

E lë në hava E lë pa mbështetje; e lë pezull; e lë në një gjendje të pasigurt.

Fjalë në hava (në erë) Fjalë të thëna pa u menduar, fjalë pa kuptim, fjalë të kota; fjalë pa lidhje.

Flas në hava Flas kot më kot; flas në tym.

E hedh në hava

♦ E hedh në erë; e shkatërroj me lëndë shpërthyesë.

♦ Ia prish, ia shkatërro menjëherë planet dikujt.

Jam (qëndroj, mbetem) në hava Jam pezull; nuk di ku jam; s'kam vendosur; nuk jam as në qiell as në tokë.

Rrej për hava (ashiqare) Gënjej në mënyrë aq të trashë, saqë nuk më beson askush.

havadán ndajf bis

♦ Në ajër, përpjetë. **E ngriti havadan. Qëndron havadan.**

♦ Kot më kot; kuturu. **Eci (flas) havadan.**

**

Mbetem havadan Mbetem në hava.

E lë havadan E lë në hava.

havadán pandr: Më havadan në erë. [- **Të thashë se ti ke zbrazur bosh, më havadan.** (DhP)]

havadís i m sh e et vjet Ngatërresë; telash.

havaét i m sh e et vjet Tagër e mbretit.

Havái m gjeog Shtet i Shteteve të Bashkuara të Amerikës, në Paqësorin Qendror.

Ishujt e Havait.

havaíán e mb I Havait; që ka të bëjë me Havain, me vendësit a banorët e tij. **Kitarë havaiane.**

havaíán i m sh ë ët Banor i Havait.

havaíán•e ia f sh e et f e HAVAÍAN I.

havajéte t f sh Ç Taksë mbi banesën, shtëpinë, pronën.

havalé ja¹ f sh - të bis

♦ Mërzi, bezdi. **E kam havale këtë punë. I heq havalenë. I sjell (jap) havale.**

♦ Punë, hall a barrë që ia lë përsipër dikujt dhe që duhet mbaruar a duhet zgjidhur; telash a ngatërresë që më krijon vështirësi. **Punë me havale. Ma la (ma bëri)**

havale. Më dha një havale.

♦ Njeri që hap telashe. **Erdhi havaleja.**

♦ *euf* Sëmundje e tokës, epilepsi; sëmundje e pashërueshme. **E ka zënë (rënë) havaleja.**

*

I bëhem havale dikujt E mërzit, e bezdis dikë; i bie më qafë, i qepem e s'i ndahem dikujt.

Ia gjej havalenë dikujt a diçkaje Ia gjej anën, ia gjej pikën më të përshtatshme.

M'u bë mendja havale

♦ Më ha merakun gjithnjë për një gjë; më është ngulur në kokë diçka; më ka hipur në kokë për diçka.

♦ U prisha mendsh; nuk jam në rregull nga mendja.

M'u gjend havale M'u bë pengesë; më mërziti.

havalé ja² f Vend prej ku shihet mirë përreth ose në një drejtim të caktuar. **Havaleja e bariut. Shoh nga havaleja. Zë havalenë. I pres havalenë dikujt** vë diçka para vendit të vrojtimit që t'i pres vështirimin.

havál•e ja¹ f sh e et > HAVALE JA.

havál•e ja² f sh e et vjet

♦ *K* Pallto për gra.

♦ *krahin G* Veshje zije për gra.

havá•ll lli m sh le let Ç Hall; ngushticë.

haván i¹ m sh ë ët

♦ Enë e thellë (prej) metali, druri etj., në të cilin shtypen arra, bajame, hudhra, kripë, piper etj. **Havan farmacie. Shtypësi (doreza, çoku, bishti) i havanit.**

*

E rrah në havan diçka e shqyrtoj mirë një çështje; e bluaj mirë diçka në mendje.

E shtroj nën havan dikë E detyroj të bindet; ia ul hundën; e nënshtroj.

I bie me havan në kokë I flas rëndë dikujt; e qortoj a e shaj rëndë dikë.

Rreh (shtyp) ujë në havan Merrem me një punë të kotë; humb kohën pa dobi; mundohem kot për diçka; flas kot.

haván i² m sh ë ët Vegël për të grirë duhanin; çark duhani.

haván i³ m sh a at vjet usht Top. Armë artilerie me grykë të shkurtër e të gjerë, për të hedhur gjyle, mortajë. [**Nuk rrahet Shkodra me topa/ as me topa, as me havana** (Pop).]

haváz i m sh e et > AVAZ I.

háv•ër ra¹ f sh ra rat G Fustan; furde.

háv•ër ra² f sh ra rat Zagushi; zabullimë.

háv i a f sh - të tek Çekiç pikës i teneqepunuesve, bakërpunuesve ose zejtarëve të tjerë. **Havi elektrike. Havi me gaz (me flakë, me benzinë). Havia e llambës së saldimit. Ngjit me havi.**

havjár i¹ m sh e et ushq Vezë peshku, sidomos ato të blinit e të qefullit, të kripura e të ndrequra me vaj. **Havjar blini (salmoni, krapi). Havjar i kuq** havjar salmoni.

Havjar i zi havjar blini.

havjár i² m ushq J Pluhur i specit të kuq djegës.

havllí a f sh - të vjet

♦ Peshqir. **Havlli me push. Havllia e fytyrës.**

♦ Shami. **Havlli xhepi (koke, buke).**

havrós kal a ur (Zagushia) e mbyt (*dikë*); ia zë frymën (*dikujt*).

havrósj•e a f Ndjenjë mbytteje nga zagushia.

havrósur (i e) mb I mbytura nga zagushia.

havrúq•e ja f sh e et Perçe e grave myslimane.

havrúsh ndajf G (Bima rritet) shpejt; si e harlisur.

havrúsh e mb G (Bimë) e harlisur; e mbushur me lëng.

haxh i m sh e et fet Shtegtim në vendet e shenjta; haxhillëk.

haxhét ndajf vjet bis Me qirá.

haxhét e mb vjet bis I lëshuar me qirá.

haxhét i¹ m vjet bis

♦ Jashtëqitje; nevojë.

♦ Nevojtoe.

haxhét i² m vjet bis Mjet i dhënë me qira.

haxhét i³ m vjet bis Zgjidhje a marrëveshje e arsyeshme.

haxhí a¹ m sh lérë lérët krahin G > HAXHI U.

haxhí u m sh lérë lérët fet

♦ Shtegtar mysliman në Mekë. [Këta dy vetë qi kenë në gyrbet/ Si haxhi erdhne opet, (Pop).]

♦ Shtegtar i krishterë në Jeruzalem.

haxhilejlék u m sh ë ët ent Lejlek.

haxhílérë t sh i HAXHI U.

haxhillë•k ku m sh qe qet fet

♦ Shtegtim në Mekë.

♦ Shtegtim në Jeruzalem.

haxhillëqe t sh i HAXHILLË•K KU.

haxhipishmán ndajf Me dy mendje; pa e mbledhur mendjen.

haxhipishmán e mb bis I pavendosur; i penduar për një veprim a fjalë.

haxhipishmán i m ë ët bis Njeri i pavendosur.

haxhipishmán•e ia f sh e et bis f e HAXHIPISHMAN I.

hazbí a m sh j jt vjet krahin G > HAZBI U.

hazbí u m sh nj njtë vjet

♦ Ushtar vullnetar.

♦ *fíg* Luftëtar i fortë; njeri guximtar.

hazdís kal a ur > AZDIS.

hazdís•em vetv a (u) ur > AZDIS•EM.

hazdízur (i e) mb > AZDISUR.

hazén ja m sh e et vjet Hazine; thesar. [Lopa jonë vlen një hazen/ mbi lopë qe kanë dalë simjet (SP).]

házën a f sh a at vjet Thesar; vend i ruajtjes së thesarit; arkë e thesarit.

hazër ndajf vjet Gati. Ishte hazër. E kishte hazër. E bëri (u bë) hazër.

hazérím i m (Për)gatitje.

hazërlle•k ku m sh qe qet

♦ Përgatitje për dasmë.

♦ Sende të gatshme.

hazërlleqe t sh i HAZËRLLE•K KU.

hazër•óhem vetv óva (u) úar vjet Përgatitem, gatitem, bëhem gati (për një punë).

hazër•ój kal óva úar vjet E përgatit; e bëj gati. **Hazëroj punët për mjeshterin.**

házërt (i e) *mb bis* > **HAZËRTË (i e)**.

hazërtë (i e) *mb bis* I përgatitur; i bërë gati. **Gjë e hazërtë. Rroba (cigare) të hazërta. Përgjigje e hazërtë.**

hazërta (të) *f sh* Ushqime të gatshme.

hazërxhevap *ndajf (Përgjigjem)* menjëherë; aty për aty.

hazërxheváp e mb Që përgjigjet menjëherë; që e ka përgjigjen në majë të gjuhës.

hazërxhevapësi a m Të qenët hazërxhevap. [**Kanë të përbashkët shpejtësinë e reagimit, hazërxhevapësinë, hokat (API).**]

haziné si mb: E ka zemrën **hazine** është zemërgjerë, e ka zemrën det.

haziné ja f sh - të vjet Thesar. **Gjej hazinenë.**

*

Gjej hazinenë Bie papritmas në kushte shumë të mira ekonomike; bie në bollëk të madh.

haznatár i m sh ë ët

♦ Arkëtar.

♦ Ruajtës a kujdestar i thesarit.

hazné ja f sh - të > **HAZIN•E JA.**

ház•ë a f sh a at > **HAZIN•E JA.**

haznëtar i m sh ë ët > **HAZNATAR I.**

ház•o ua m sh o ot *zool krahin* Baldosë.

hazrét i m sh ë ët *fet* Profet a shenjt në besimin islamik.

hazhrán i m folk K Kalë me flatra.

HC shkurt i Hidrocentral.

h.c. shkurt i Honoris Causa. **Doktor h.c.** titull që i jepet dikujt për kontribut në një fushë të dijes, pa kaluar në të gjitha shkallët e matrikullimit, provimet etj.

he¹ pasth

♦ Thirrje për t'iu drejtuar dikujt; o. **Tungjatjeta, he burra! Si u gdhitë, he djem!**

♦ Përdoret në mallkim, qesëndi, krenari, gëzim etj. **He, sa, u gëzova atë ditë! He, e djegtë flaka! He, he, s'kemi gjë në trastë! He, çfarë djali ka!**

he² pj Ja (*tek e ke*); qe.

He kim shkurt i Helium.

he ja¹ f sh e et G

♦ Ushqim.

♦ Gjellë; gatesë.

he ja² f sh e et G Presë e thikës, briskut etj.

hebárdhë mb euf G (Njeri) nazeli në të ngrënë.

Héb•e ja f mit gr Perëndeshë e rinisë dhe pranverës; gruaja e Herkudit dhe e bija e Zeusit nga Hera.

hebraicíz•ëm mi m sh ma mat gjuh Fjalë a tipar gjuhësor i huazuar nga hebraishtja.
> **HEBRAIZ•ËM MI.**

hebraík e mb I hebrenjve; që ka të bëjë me hebrenjtë. [**Jeronimi i Eusebit, një ilir tjetër, i dha kulturës perëndimore përkthimin e parë të librit të shenjtë, Biblës, të cilin e vuri në shërbim të kishës katolike në gjuhën latine, duke u mbështetur në variantin hebraik dhe në atë grek të Librit të Shenjtë. (ShS)**]

hebraíst i m sh ë ët Studiues i kulturës hebraike.

hebraisht•e ja *f* Gjuhë semitike, e lashtë dhe moderne, e folur nga hebrenjtë.

Alfabeti i hebraishtes. Hebraishtja shkruhet nga e djathta në të majtë.

hebraíz•ëm mi *m sh* ma mat > **HEBRAICIZ•ËM** MI.

hebré u *m sh* nj një Pjesëtar i një populli të Palestinës deri në shekujt e parë të erës sonë dhe që më pas u shpërnda në vende të ndryshme të botës; ai që e ka prejardhjen nga ky popull dhe që banon sot në Izrael ose në vende të tjera të botës; çifut. [ligja italiane në lidhje me racën, e cila prekte drejtpërdrejt hebrenjt, megjithë kâmbënguljen e Romës, nuk u aplikue në Shqipni. (AN)]

hebrénj të *sh* i **HEBRE** U.

Hebríde t *m sh* gjeog Grup me mbi 500 ishuj në brigjet perëndimore të Skocisë.

héc-e-éja ndajf krahin Vajtje-ardhje.

héc•ë (me) jokal a ë *G* > **EC•I**.

héci jokal *G* > **EC•I**.

hécj•e a *f* *G* > **ECJ•E** A.

héck•ë a *f sh* a at Xhaketë verore me mëngë të shkurtra.

hécun it (të) *as* *G* Ecje; të ecurit.

hedíj•e a *f sh* e et vjet *G* Dhuratë.

hedínj kal ta tur bujq A Hedh (*grurin*) për ta pastruar në lëmë.

hedoník e mb (*Jetë*) me dëfrime e zbavitje.

hedoníst e mb (*Njeri*) i dhënë pas dëfrimeve e zbavitjeve.

hedoníst i *m sh* ë ët Njeri i dhenë pas dëfrimeve e zbavitjeve.

hedoníst•e ja *f sh* e et *f* **HEDONIST** I.

hedonístík e mb I dhënë pas dëfrimeve e zbavitjeve. [Fondet e majme që jepeshin ndryshe për zhvillim artistik dhe ndërmarrje sportive patën kryesisht një qëllim hedonistik (KM).]

hedoníz•ëm mi *m* Mënyrë jetese e kushtuar dëfrimeve e zbavitjeve.

hedréq *pasth* *G* Thirrje që shpreh mosbesim, mohim a pakënaqësi.

hedh hódha hédhur

I *kal*

♦ E lëshoj (*diçka*) me forcë a me shpejtësi larg vetes ose në një drejtim të caktuar; flak tutje, poshtë a përpjetë (*diçka që kam në duar*). **Hedh gurin** (shkopin, topin). **Hedh granatën.** **Hedh shigjetën** (shtizën, diskun). **Hodhi kapelën në erë.** **E hedh larg** (afër, lart, përpjetë).

♦ I jap (*dikujt* *diçka*) duke e flakur drejt tij; ia vërvit për t'ia dhënë; i shtie; i jap. **I hedh mollën.** **U hedh pulave misër.** **I hedh qenit kocka.** **U hedh kafshëve bar.** ♦ *dhe fig* E flak tutje (*diçka*) si të panevojshme dhe pa vlerë. **Hedh mbeturinat** (plehrat). **E hedh poshtë** *diçka*. **E hedh në kosh** (në shportë, në pleh). **E hedh në zjarr.**

♦ E përzë dhe e braktis (*dikë*). **E hodhi në rrugë të madhe** (në mes të katër rrugëve).

♦ E shtyj (*dikë a* *diçka*) për ta rrëzuar ose e lë të bjerë; e bëj të bjerë; e lëshoj nga lart poshtë; nuk e mbaj; e lëshoj për tokë. **E hodhi në gropë** (në greminë, në hendek, në batak). **E hedh për tokë.** **E hodhi në ujë** (në pus, në det, në fund të detit). **Hodhën bomba** (parashutistë, ushqime) nga aeroplani. **I hodhi era** tjegullat nga çatia. **Hedh farën në arë.** **Hedh grurë** (misër, fasule) mbjell. **Po i hedhin fiqtë kokrrat.** **I hodhën gjethet** (lulet) pemët. **Hedh grepat për të**

peshkuar.

♦ *dhe fig* E shtyj në një drejtim të caktuar; e çoj drejt një vendi të caktuar; e nxjerr diku. **E hodhi vala në breg. E hodhi era diku. Atje e hodhi fati.**

♦ Bëj që të bjerë (*diçka që është me këmbë*); e rrëzoj përdhe. **E hodhi tërmeti shtëpinë. E hodhi lisin për tokë. E hedh poshtë dikë** e rrëzoj përtokë; e mund.

♦ Vërvit (*drithin*) përpjetë në erë, e ngre në ajër me lopatë a me një enë dhe e lëshoj për të ndarë kokrrat nga kashta a nga byku. **Hedh drithin (grurin, misrin, orizin, fasulet).**

♦ E marr dhe e vë (*diçka*) në një vend për një qëllim të caktuar, e vendos; e shtrij mbi diçka a mbi dikë për ta mbuluar. **Hedh pushkën në krah. Hedh pallton krahëve. Hedh shallin në qafë. I hedh mbulesën krevatit. U hedh shuaj këpucëve. I hedh kupat (ventuzat) të sëmurit.**

♦ E lë (*diçka*) pa kujdes e pa rregull; nuk e vë në vendin e vet; e vë ku mund andej-këtej. **I ka hedhur rrobat (lodrat) nëpër dhomë. I ka hedhur nëpër shtëpi. I hodhi librat andej-këtej. I hodhi drutë grumbull.**

♦ *dhe fig* E fut diku, e shtie brenda diçkaje; shtie (*një lëng*) në enë a në një vend ose ia shtoj një lëngu tjetër; e lyej a e spërkat (*diçka*) me një lëng. **Hedh ujë në gotë. Hedh raki (verë). U hedh ujë luleve ujit lulet. Hedh gjellën në pjatë. Hedh drutë në sobë. Hedh grurin në thes. I hedh kripë (salcë, gjalpë) gjellës. Hedh votën votoj. Hedh letrën në kuti (në postë). E hodhën në burg bis e burgosën.**

♦ *bis* Pi, kthej. **Hodhi një gotë raki (verë, birra).**

♦ Vë a shtie (*diçka*) mënjane për ta ruajtur për një kohë tjetër; mbledh, grumbulloj diçka. **Hedh zahire (dru) për dimër. Hedh pastërma. E kanë hedhur bereqetin sivjet. Hedh gjethe (bar, dushk) për bagëtinë.**

♦ *dhe fig* Lëshoj a nxjerr (*diçka*). **Gjarpri hodhi helmin. Ka hedhur lastarë (gjethe). Hedh rrënjë bima. Hedh shkëndija (xixa). Dielli hedh rreze. Hedh shkelma qëllon me shkelma.**

♦ *dhe fig* Nxjerr (*një fjalë*); shtroj; parashtroj. **Hedh një mendim. Hodhi idenë. Hedh parullën. I hedh një fjalë i them diçka, bëj fjalë për diçka. I hedh romuze dikujt.**

♦ Bëj të lëvizë shpejt; e çoj në një drejtim të caktuar (*një pjesë të trupit*). **Hedh hapin (këmbët, çapat). Hedh kokën mënjane. Hedh flokët prapa. Hedh këmbën mbi këmbë. I hedh krahët në qafë. Hedh valle kërcej.**

♦ *dhe fig.* E çoj (*dikë a diçka*) me shumicë e me vrull në një vend të caktuar; e drejtoj diku; e bëj që të veprojë; e nxjerr dhe e përhap; e vë. **I hedh trupat në luftë. I hedh të gjitha forcat në betejë. Hedh forcat rezervë. Hedh mallrat në treg. Hedh librin në qarkullim. E hedh në aksion.**

♦ *dhe fig* I vë (*diçka*) për një qëllim të caktuar (*për ta kapur, për ta penguar a ndaluar, për ta mbyllur, për të marrë diçka prej dikujt etj.*). **I hodhën prangat (hekurat, zinxhirët). I hedh lakun (kapistrën, frerin, litarin). I hedh llozin (shulin) derës. I hodhën gjobë.**

♦ *bis* Ndërtoj (*diçka*) në një vend, bëj; vë. **Hedh themelet e shtëpisë. Hedh një urë. Hedh një kat të ri (në një ndërtesë). I hedh çatinë shtëpisë. I hedh trarët (tjegullat).**

♦ E shkruaj (*një mendim*) a e rishkruaj (*diçka*) në një vend tjetër; vë (nënshkrimin etj.). **I hedh mendimet në letër. E hedh në regjistër (në fletore). I hedh**

shënimet në të pastër. Hedh nënshkrimin.

♦ *dhe fig* E drejtoj diku; e përqendroj. **Hedh sytë diku. I hodhi një vështrim. E hedh mendjen diku. I hodhi shpresat tek ai.**

♦ *dhe fig bis* E kaloj (*diçka*); i dal matanë; e kapërcej. **E hodhi lumin (përruan, vaun, hendekun) i kaloi vështirësitë; e kapërceu pengesën. E hodhi gardhin. E hodhi klasën (provimin). Do ta hedhë edhe këtë herë sëmundjen. E hodhën dimrin. E hodhi lehtë.**

♦ *bis* E çoj me punë në një vend tjetër; e emëroj, e caktoj. **E kanë hedhur me punë në Selenicë. Ku e kanë hedhur?**

♦ Bëj (*një fall, një lotari etj.*) për të provuar diçka; përpiqem të mësoj a të provoq (*diçka*) me anë të fallit; shtie. **Hedh shortin. Hidhte fall (me letra). Hodhi zaret** provoi fatin. **Hodhi qiqrat** *bis* shtiu fall.

♦ *fig* E shtroj (*diçka*) para të tjerëve për ta gjykuar a për ta vendosur. **E hedh në diskutim. E hedh për gjykim. E hedh në votë. E hedh në provë. E hedh para masës. E hedh në gjyq** e ngre në gjyq, e padit.

♦ *fig* Krijoj një gjendje të caktuar, zakonisht të rëndë. **E hodhën në dëshpërim. I hodhën në mjerim (në varfëri, në skamje).**

♦ *fig* Ia ngarkoj (*dikujt*); ia vë përsipër një faj, një gabim etj. **Ia hodhi fajin një tjetri. Ia hedh përgjegjësinë dikujt. Ua hedh gabimet të tjerëve.**

♦ *bis* E gënjej (*dikë*); e mashtroj me dredhi; ia shkoj ujët nën vete. **U përpoq t'ia hidhte. Atij s'ia hedh dot. Kujt do t'ia hedhësh?!**

♦ *bis* (*Femra*) dështon; shtie. **Ka hedhur dy fëmijë.**

II jokal

♦ Shtie fall. **Hodhi në yll** shtiu fall. **E hodhi në lotari.**

♦ *bis* (*Bleta*) roit; shtie.

♦ (*Femra*) dështon; shtie. **Hodhi delja (dhia).**

♦ (*Bora e shiu*) bie me shumicë. **Po hedh borë (shi).**

*

E bëj të hedhë valle (kërcejë, luajë) në tepsi E detyroj të bëjë diçka kundër dëshirës së tij; bëj si dua me të.

E hedh (e flak) tej (tutje) diçka Nuk e pranoj në asnjë mënyrë; e hedh poshtë.

E hedh (e kaloj, e kapërcej) lumin pa u lagur (pa lagur këmbët) E kaloj një rrezik pa pësuar asgjë.

E hedh (flak, nxjerr, lë) në udhë (në mes të udhës, në udhë të madhe, në mes të katër udhëve)

♦ E dëboj, e përzhë pa pyetur fare për të.

♦ E flak në mëshirën e fatit; e lë pa asnjë ndihmë e përkrahje; e braktis.

E hedh (fug, vë, kthej) kësulën (festen, qeleshën, kapelën, takijen) mbi sy (mënjatë) Qetësohem; e fle mendjen pasi e vë një punë në rrugë të mbarë ose pasi i siguroj të gjitha gjërat që më duhen; i kapërcej të gjitha vështirësitë a telashet dhe e kam çdo gjë në rregull.

E hedh (kthej, ngre) me këmbë përpyetë E vras.

E hedh (lë) në shportën e lugëve diçka

♦ E nxjerr jashtë përdorimit, nuk e përdor më; e bëj të pavlefshëm.

♦ Nuk e marr në shqyrtim; nuk e marr fare parasysh; e quaj pa asnjë vlerë e flak tutje; e hedh poshtë.

E hedh (rrëzoj) me një gisht E rrëzoj shumë lehtë, pa përdorur fare forcë.

E hedh (rrëzoj) në pluhur dikë a diçka E dërrmoj; e shkatërroj fare; e flak tutje; e braktis.

E hedh (vë, shtie, fut) në dorë dikë a diçka

♦ Bëhem pronar i diçkaje, bëhem zot i saj.

♦ Bëj dikë që të më jepet.

E hedh gripin diku Ia vë syrin diçkaje dhe përpiqem të nxjerr përfitime.

E hedh kapërcyellin E kapërcej një vështirësi; dal nga një gjendje e vështirë.

E hedh në greminë dikë Ia shkatërroj jetën dikujt; e çoj në një gjendje shumë të keqe dikë.

E hedh në hava

♦ E hedh në erë; e shkatërroj me lëndë shpërthyesë.

♦ E prish; i shkatërroj menjëherë planet dikujt.

E hedh në hendek E braktis; e hedh tutje.

E hedh në koshin (në shportën) e plehrave

♦ E nxjerr jashtë përdorimit, nuk e përdor më; e bëj të pavlefshëm.

♦ Nuk e marr në shqyrtim, nuk e marr fare parasysh; e quaj pa asnjë vlerë; e flak tutje; e hedh poshtë.

E hedh nga shkallët dikë përçm E dëboj me forcë, e nxjerr jashtë me shkelma.

E hedh pas (prapa) krahëve (shpinës, kurrizit) diçka E harroj, e heq nga mendja, nuk e kujtoj më (*një ngjarje të hidhur a një grindje që kam pasur me dikë*); nuk e çaj kokën.

E hedh poshtë diçka Nuk e pranoj, e rrëzoj si të rreme a si të padrejtë; e mohoj, e përgënjeshtroj.

E hedh poshtë dikë I ul vlerat dikujt; nuk i jap vlerën që ka.

Është për t'i hedhur telat Është shumë e bukur, është si nuse e re.

Është për t'ua hedhur qenve është shumë i keq (për ushqimet).

Hedh (bëj) hapin e parë Nis të veproj.

Hedh (dorëzoj, lë, lëshoj, jap, ul) armët Pushoj luftën; nuk bëj më qëndresë; dorëzohem.

Hedh (lëshoj, zë, ngul, shtie) rrënjë

♦ Zë vend përgjithmonë diku; ngulem përgjithnjë; shkoj në një vend e s'di të ikë më që andej.

♦ *veta III* Zë vend të qëndrueshëm, rrënjoset fort.

Hedh (luaj, përdor) letrën (kartën, gurin, zarin) e fundit Përdor edhe mundësinë e vetme që kam për t'ia arritur diçkaje.

Hedh (qit, shtie) shkelma Kundërshtoj me kokëfortësi e pa ndonjë arsye të shëndoshë; nuk rri urtë, nuk bindem; hedh vicka.

Hedh (shpie) dëm diçka E prish kot.

Hedh (shti) dashuri Jam dhënë shumë pas dikujt; jam lidhur fort me të; e dashuroj; e dua.

Hedh (vë) gurë nën rrota Nxjerr pengesa e vështirësi; përpiqem të pengoj punën a veprimtarinë e dikujt.

Hedh (vë) kurorë Martohem me dikë.

Hedh bazat (themelet) e diçkaje Themeloj.

Hedh cipën e zezë Vishem me të zeza; bie në zi.

Hedh çengelin (grepin) Bëj përpjekjen e parë për të arritur diçka.

Hedh dorë

♦ Vjedh diku.

♦ Shtie në dorë diçka; e pushtoj; e zaptoj (*një vend*).

Hedh dritë E ndriçon; e bën më të qartë; e sqaron.

Hedh farë në ujë (lumë, det, shkëmb) Punoj fare kot, pa asnjë dobi.

Hedh gurë mbi dikë E qortoj a e shaj rëndë dikë.

Hedh gurë prapa Iki e nuk kthehem më (*meqë jam prishur me një rreth të caktuar njerëzish*).

Hedh gurin e fsheh dorën Jam tinëzar; e bëj të kegen dhe e mbuloj.

Hedh hije diçka Rritet; zhvillohet; lartësohet; hedh shtat.

Hedh kanxhat Vendosem përgjithnjë diku; zë rrënjë; hedh çengelat.

Hedh këmbën sipas valles Veproj a sillem sipas kushteve dhe mjedisit ku ndodhem.

Hedh këmbët (hedh vallen, luan këmbët, kërcen) siç bie daullja (sipas daulles, siç bie lodra) Bëj si më thonë të tjerët; s'kam mendim e qëndrim timin; shkoj pas avazit të të tjerëve.

Hedh krahë Rritet; forcohet; zhvillohet.

Hedh ndyrësira mbi dikë Flas shumë keq për dikë; shpif rëndë kundër dikujt; hedh baltë mbi dikë.

Hedh në baltë Hedh poshtë si diçka pa vlerë; shkel me këmbë; ndyj; njollos.

Hedh në erë diçka

♦ Shpërthej; shkatërroj me lëndë shpërthyese diçka.

♦ Prish, shkatërroj menjëherë planet e dikujt.

Hedh një gur në ujë (në lumë, në ferrë) E provoj një herë; e bëj provë.

Hedh skortin të zërë troftën Kërkoj të fitoj diçka të madhe duke dhënë si shpërblim diçka me vlerë fare të vogël a krejt pa vlerë.

Hidh (qit) farë, nxirr (merr) farë! Nuk nxjerr ndonjë fitim nga punimi i tokës a nga ndonjë punë tjetër; sa jap merr.

Hodhi një pushkë

♦ Qëlloi një herë me pushkë.

♦ Luftoi pak.

I dhe pluhur (hi) syve dikujt E gënjej dikë; e mashtroj duke ia paraqitur punët ndryshe nga ç'janë.

I hedh (fut) një gur në shollë (në opingë, në këpucë) dikujt I them një fjalë për ta nxitur kundër një tjetri a për t'i futur në shpirt një dyshim a një shqetësim.

I hedh (vë) gunën diçkaje E mbuloj diçka; e mbyll pa e zgjidhur diçkaje.

I hedh (vë) lakun (litarin) në fyt (qafë, grykë) dikujt E zë shumë ngushtë dikë; e detyroj të bëjë një gjë me zor dhe shpejt.

I hedh baltë dikujt (hedh baltë mbi dikë) E poshtëroj dikë duke shpifur; e përlyej; e njollos; ia nxij emrin.

I hedh benzinë (vajguri) zjarrit Nxit grindjen e dy vetave; acaroj mosmarrëveshjet; ndez më shumë luftën.

I hedh çakëll Ndërhyj me fjalë në një bisedë për të ngatërruar sqarimin e diçkaje.

I hedh çëcen I bëj magji.

I hedh dorën dikujt I jap ndihmë; e ndihmoj; e përkrah.

I hedh dru zjarrit E ndez më shumë sherrin; i acaroj më keq mosmarrëveshjet e grindjet ndërmjet dy vetave a dy palëve.

I hedh hapëset Dorëzohem.

I hedh hi (pluhur) syve dikujt E gënjej; e mashtroj duke ia paraqitur punët ndryshe nga ç'janë.

I hedh hije diçkaje

♦ E mbulon një punë a një çështje; e bën të errët, e bën të paqartë.

♦ E bën të dyshimtë diçka a dikë; e paraqit në një dritë jo të mirë.

I hedh kanxhat dikujt E zë dhe e bëj për vete.

I hedh kashtë syve dikujt E mashtroj; i hedh hi syve.

I hedh kripë muhabetit E bëj të lezetshëm muhabetin.

I hedh lule dikujt I thur lëvdata, të cilat zakonisht nuk i meriton.

I hedh një brez (rakisë) Ha pak meze kur pi (raki).

I hedh një sy diçkaje E shikoj, lexoj shpejt e shpejt.

I hedh paratë në erë I prish paratë kot; i bëj paratë rrush e kumbulla.

I hedh thonjtë (kthetrat) E vë nën sundim; e mposht, e shtyp dhe e shfrytëzoj në mënyrë të egër.

I hedh thumba dikujt E ngacmoj me fjalë; e shpotit.

I hedh ujë verës Mundohem ta paraqit një faj a një gabim më të lehtë nga ç'është në të vërtetë; mundohem ta zbut gjendjen.

I hedh ujë zjarrit E qetësoj gjendjen e acaruar; e shuaj sherrin.

I hedh prangat E arrestoj; e lidh.

I hodhi (vuri) rezen derës (shtëpisë) Vdiq pa lënë njeri pas; e mbylli derën.

I kanë hedhur (shtënë) trutë e gomarit Nuk vepron sipas mendjes së tij, por bën si i thonë të tjerët; ia kanë marrë mendjen të tjerët.

Ia hedh (sjell, bie) fjalën rrotull (larg e larg) Nuk ia them drejtpërdrejt; nuk i flas hapur.

Ia hedh grepin dikujt Ia vë syrin dikujt dhe përpiqem ta shtie në dorë.

Ia hedh grykës E ha ose e pi vetë të gjithë; s'lë gjë për të tjerët.

Ia hedh kapistrën dikujt E kap dikë dhe e përdor për të plotësuar dëshirat e qëllimet e mia; e shtie në grackë.

Ia hedh lekat në erë dikujt E zhduk dikë; e asgjësoj.

Ia hedh potkonjtë (në erë) dikujt E lë në vend të vdekur.

Ia hodhi trutë në erë E vrau.

Ka hedhur (ka lëshuar) shtat

♦ Është rritur; është bërë më i gjatë; është zgjatur.

♦ (*Ndërtesa*) është ngritur më lart; është bërë më e lartë.

Ka hedhur çengelat Ka lëshuar rrënjë; ka zënë vend të qëndrueshëm e për një kohë të gjatë.

Ku i bie daulles unë e ku e hedh vallen ti! Çfarë them unë e çfarë bën ti; tjetër gjë të them unë e tjetër gjë bën ti.

Më hedh (më ngre) dheu përpjetë Kam një hall të madh që më mundon; jam i shqetësuar; më ngre vendi.

Nuk i hedh pluhur faqes Nuk e bëj veten me turp; nuk turpërohem.

S'i hedh dot ledh punës Nuk e rregulloj dot, nuk gjej dot një zgjidhje të drejtë e të qëndrueshme për një çështje.

S'ke ku të hedhësh mollën (majën e gjilpërës) ka shumë njerëz të ngjeshur njëri pranë tjetrit, s'ka asnjë vend të lirë.

Ta hedh (ta vë) kopilin (dobiçin) në prehër Fajin e vet ia hedh tjetrit.

Të hedh (të shpie, të çon) degë më degë Ta sjell fjalën rrotull e rrotull, sa andej-këtej, pa u përqendruar aty ku duhet e pa ta sqaruar deri në fund një çështje; nuk të jep përgjigje të qartë; nuk të jep rrugë.

Të hedh kodër më kodër Kalon nga një çështje në tjetrën pa i sqaruar.

hédha *t f sh*

♦ Tallash druri.

♦ Krunde.

♦ *krahin* *G* Mbeturina që dalin kur hidhen të lashtat.

hedhacák *e mb* > **HEDHARAK E.**

hedhacák *u m sh ë ët* > **HEDHARAK U.**

hedhacák•e *ja f sh e et f e* **HEDHACAK U.**

hédha-hédha *ndajf* (*Bora bie*) fije-fije; flokë-flokë; cufla-cufla.

hedharák *e mb* (*Njeri*) që ua hedh të tjerëve me dredhi; mashtrues.

hedharák *u m sh ë ët* Njeri që ua hedh të tjerëve me dredhi; mashtrues.

hedharák•e *ja f sh e et f e* **HEDHARAK U.**

hédhas *ndajf* *G* Duke kërcyer a hedhur.

hédhazi *ndajf* > **HEDHAS.**

hédh•e *ja f* > **HEDH•Ë A.**

hédhë (*me u*) *vetv G* > **HIDHEM.**

hédhë (*me*) *kal, jokal hódha - G* > **HEDH.** [Camaj citon fjalën e urtë të

Xhuvanit: "Nuk mund të hidhet poshtë si gunë e vjetër, ose të skutuliqet në një muzé" gjuha e një pjese së madhe të kombit. (APp)]

hédhë (*me u*) *vetv hódha hédhë G* > **HIDHEM.**

hédh•ë *a f sh a at*

♦ > **HEDHA T.**

♦ *K* Zbokth.

♦ Flok bore.

hédh•ëm (*i*) *me* (*e*) *mb G* I hedhur tutje; i flakur.

hédhës *e mb* Që shërben për të hedhur diçka. **Pompë hedhëse.**

hédhës *i m sh - it*

♦ Punëtor që hedh diçka. **Hedhësi i duajve.**

♦ Sportist që hedh shtizën, çekiçin a diskun.

♦ *shih* **HEDHËS•E JA**

♦ *muz* Ai që ia kthen dikujt me zërin e tretë në këngët popullore me shumë zëra.

♦ Shkopezingël (*lodër fëmijësh*).

-hedhëse *fjalëform: flakëhedhëse; granatahedhëse.*

hédhës•e *ja f sh e et*

♦ *f e* **HEDHËS I.** Hedhëse e diskut *sport.*

♦ *bujq* Hedhëse e farës.

♦ Mjet a vegël që shërben për të hedhur a për të lëshuar diçka. **Hedhëse uji.**

Hedhëse qymyrguri. Hedhëse bombash bombahedhëse. Hedhëse granatash granatahedhëse.

hédhj•e *a¹ f sh e et*

- ♦ Lëshim me forcë a me shpejtësi e një sendi në drejtim të caktuar. **Hedhje e gjyles (shtizës).**
- ♦ *fig* Flakje tutje si gjë e panevojshme.
- ♦ E shtyrë për ta rrëzuar diçka a dikë.
- ♦ Rrëzim përdhe. **Hedhje e kundërshtarit me shpatulla në tapet.**
- ♦ Kërcim nga një vend i lartë. **Hedhje me parashutë. Hedhje nga trampolina.**
- ♦ Vërvitje e drithit përpjetë në erë për ta pastruar.
- ♦ Kapërcim i diçkaje që kërkon përpjekje; kalim i një pengese.
- ♦ Lënie pa kujdes e pa rregull e sendeve.
- ♦ Shtënie brenda e diçkaje.
- ♦ Vënie mënjanë e ushqimeve për t'i ruajtur.
- ♦ Lëshim me forcë i ujit me pompë etj.
- ♦ Lëvizje e shpejtë në një drejtim të caktuar. **Hedhje e këmbës përmbi këmbë.**
- ♦ Dërgim me shumicë e me vrull në një vend të caktuar. **Hedhje e trupave në frontin e luftës.**
- ♦ Shpërngulje. **Hedhje në fshat e personave të padëshiruar.**
- ♦ Roitje e bletës.
- ♦ Dështim i pjellës.

hédhj•e a² f sh e et krahin Shami koke.

hédhj•e a³ f sh e et krahin G Hi që mbulon thëngjijtë.

hédhm•e ja (e) f sh e et G Mashttrim; e hedhur.

hédhun a (e) f sh a at (të) G > HEDHUR A (e).

hédhun (i e) mb G > HEDHUR (i e).

hédhur pjes e HEDH. [Tjetri gjithashtu u mëdysh një grimë përpara se t'i shpjegonte se ishte fjala për trupin e një studenti të vrarë në kufi e të sjellë pastaj në Tepelenë, hedhur sipër një kamioni. (IK)]

hédhur (i e)¹ mb

- ♦ I flakur poshtë si i pavlefshëm a i panevojshëm, që nuk hyn më në punë; i flakur.
- Sende (gjëra) të hedhura** hedhurina.
- ♦ I sjellë diku nga një vend tjetër; që nuk është i atij trualli. **Dhe i hedhur. Gurë të hedhur.**
- ♦ I lartë; i ngritur. **Mal i (kodër e) hedhur.**
- ♦ I dalë përpara a i ngritur përpjetë; i kërcyer. **Me gjoks (gjinj) të hedhur.**

hedhur.

*

Lëmë i hedhur

- ♦ Grurë i pastër, i qërua.
- ♦ Njeri i pastër nga shpirti; njeri i ndershëm e shumë i mirë.
- Lëpij kockat e hedhura** Jam i gatshëm për çdo lloj përfitimi vetjak e të çastit; e ul veten edhe për gjërat më të vogla.

hédhur (i e)² mb

- ♦ (*Njeri me trup*) të gjatë e të zhvilluar.
- ♦ *fig* I shkathët, i zhdërvjellët dhe i gjallë; që vepron vetë; guximtar dhe i futur në jetë. **Njeri i hedhur. Djalë (fëmijë) i hedhur. Vajzë e hedhur.**

hédhur a (e)¹ f

- ♦ Kërcim së larti a së gjati. **Me dy të hedhura. Bëri një të hedhur.**

♦ *sh* Hedhurina. **Koshi i të hedhurave.**

♦ Sasi ushqimi që hidhet njëherësh në enë për t'i gatuar. **Një e hedhur fasule. Ka edhe dy të hedhura.**

hédhur a (e)² *f sh a at*

♦ Fjalë ose shprehje e thënë tërthorazi dhe larg e larg për dikë a diçka; fjalë ose shprehje që ka diçka të fshehtë a një thumb; romuz, shpoti. **Flet me të hedhura.**

Është tërë të hedhura.

♦ Mashtrim. **Ç'të hedhur!**

hédhur it (të)¹ *as*

♦ Hedhje; flakje tutje.

♦ Kërcim.

hédhur it (të)² *as* Mashtrim; gënjim. Ç'të hedhur të paska bërë!

hédhurazi *ndajf (Flas)* me të hedhur; me romuze, me shpoti, me thumba.

hedhurín•ë a *f sh a at kryes sh* Mbeturina sendesh të ndryshme, të pavlefshme;

copa që nuk hyjnë më në punë; pleh mbeturinash të ndryshme. **Shfrytëzim i**

hedhurinave. Impiant për djegien e hedhurinave të qytetit.

heéj i *m Ç* Haje; ushqim.

Hefést i *m mit gr* Perëndi e zjarrit; farkëtar qiellor; i biri e Zeusit dhe herës;

bashkëshorti i Afërditës.

heg a *f sh a at krahin G*

♦ *bot (Lagenaria siceraria)* Kungull ujës; susak.

♦ Kokërr e qëruar dhe e tharë e kësaj bime; enë e bërë me kokrrën e tharë të kësaj bime, që përdoret për të marrë ujë etj.

hég•e ja *f sh e et krahin G* Kundërshtim.

hegelián e *mb* I Hegelit; i dialektikës së Hegelit.

hegelián i *m* Pasues i mësimave të Hegelit.

hegelián•e ia *f e* HEGELIAN I.

hegelíz•ëm mi *m fil* Parime të arsytimit dialektik të përpunuara nga Hegeli.

hegemoní a *f >* HEGJEMONI A. [Hegemonia politike toske pasqyrohet në

hegemoninë kulturore të toskënishtes në lamën e gjuhësisë. (APp)]

héguj t *sh i* HEGU•LL LLI.

hégu•ll lli *m sh lla llat G* Sharje; e sharë.

hegjemón e *mb* Që qëndron në krye, udhëheqje e drejtim të një grupi shtetesh a

klasash ose të një lëvizjeje politike e shoqërore.

hegjemoní a *f* Sundim, qeverisja a udhëheqje nga një grup shoqëror i një kombi

ndaj të tjerëve.

hegjemoníst e *mb* Që ka prirje dhe përpiket për epërsi e për sundim mbi klasat ose

mbi shtetet e tjera; që lufton për hegjemonizëm; që ka të bëjë me hegjemonizmin.

Synime (qëllime, plane, politikë) hegjemoniste. Fuqi hegjemoniste.

hegjemoníz•ëm mi *m* Synim dhe përpjekje e një grupi shoqëror a një kombi për të

sunduar mbi grupe shoqërore ose shtetet e tjera.

hegjír•ë a *f sh a at fet* Arratisja e Muhametit nga Meka në Medinë më 622, që

shënon vitin e parë të kalendarit mysliman dhe fillimin e erës së myslimanizmit.

Heh u *m mit egj* Perëndi e pafundësisë.

he-hé *pasth*

♦ Thirrje për të tërhequr vëmendjen.

♦ (Tallje) Ha-ha; aha.

hej *pasth*

♦ Thirrje kënaqësie, habie, hidhërimi, keqardhjeje etj. **Hej, thëllëzë e malit! Hej, hej, ç'bukuri! Hej, kuku (medet)! Hej, ç'bela! Hej, sa ngushtë u gjend! Hej, dreq!**

♦ Thirrje për t'i tërhequr vëmendjen dikujt, për ta nxitur dikë etj. > **EJ. Hej, ku shkon? Hej, ti atje! Hej, me ty flas! Hej, mos u vononi!**

hej *i¹ m sh* - të Qengj që fillon të hajë bar për herë të parë.

hej *i² m sh a at bot G (Fagus sylvatica)* Ah. **Dërrasë hejash** dërrasë ahu.

hej *të sh i* **HELL LLI**.

hejbé *të f sh* Dy torba të mëdha prej leshi a liri, të endura a të qepura së bashku, që shërbejnë për të mbajtur sende të ndryshme dhe hidhen në sup njëra para e tjetra prapa ose varen në samar në të dy anët e kafshës; duqe. **Një palë hejbe. Var hejbetë. Mbush hejbetë. Nxjerr nga hejbetë.**

*

I ka florinjte (paratë) me hejbe (me bisht) Ka shumë para; është pasanik i madh. **Nuk ia var hejbetë (torbën, trastën, kapistrën, këmborën)** Nuk e përfill aspak, nuk e pyes fare; nuk i bindem; nuk e vlerësoj; nuk i jap rëndësi.

Vari hejbet! Mos u merr me të!

héjbe *t f sh* > **HEJBE TË**.

héjb•e *ja f sh e et* > **HEJBE T**.

*

Vari hejben! Mos e çaj kokën!; mos i jep rëndësi!

hejdeník *u m sh ë ët krahin G*

♦ Bujk që mbjell hejde.

♦ Ai që e përdor hejdën për ushqim.

♦ *fig* Njeri shumë i varfër.

hejdeník•e *ja f sh e et krahin G f e* **HEJDENIK U**.

héjd•ë *a f bot (Polygonum fagopyrum)* Lloj drithi kokrrvogël, me cipë të murrme e përbrenda të bardha, që përdoren më shumë si tagji për kafshët; grurë i zi. >

HIK•ËRR RRI.

hejdí *fj ndërmj* Që thua ti.

hejdíj•e *a f vjet* Dhuratë; peshqesh.

héje *mb G*

♦ (Perime) të freskëta. **Domate heje** domate për sallatë.

♦: **Lugë heje** lugë gjelle, gatimi; lugë për gjellë me lëng (për supë).

héje *t sh i* **HELL LLI**.

héj•ë *a¹ f sh e et* Ushqim; haje.

héj•ë *a¹ f sh a at*

♦ *usht vjet* Heshtë; shtizë.

♦ Teh; presë (*e thikës, sëpatës etj.*)

hejkím *i m G* E qarë; qarje.

hejk•ój *jokal G* > **HEJK•UE (me)**.

hejk•úe (me) *jokal óva úe G* Qaj.

hejlík *u m sh ë ët G* Gur zall; zall i vogël.

Hejlongxiáng *u m gjeog* Krahinë në skajin verilindor të R.P. të Kinës.

hejm i m sh e et A

♦ Helm.

♦ *fig* Mërzi; pikëllim.

hejm•óhem óva (u) úar A

I *vetv*

♦ Helmothem.

♦ I mërzhitur.

II pës e HEJM•OJ.

hejm•ój kal óva úar A

♦ Helmoj.

♦ *fig* Mërzit; pikëlloj.

hejmúar (i e) mb A

♦ I helmuar.

♦ *fig* I mërzhitur; i pikëlluar.

hejmorezót *pasth* Zot i madh!; O Zot!

hejsekú *ndaif* G Shumë larg.

hejsekúr¹ *ndaif* G Para shumë kohësh; mjaft kohë më parë; prej kohësh; qëkur; qyshkur.

hejsekúr² *ndaif* G Herët a vonë.

hejsí *pasth* G Sa mirë!

hejsh *pasth* > HEJ.

héjtj•e a *f zootek* Ndërzim i bagëtisë.

hejvalláh *pasth vjet* Faleminderit.

héjz•ë a¹ *f sh a at* Kurriz mali a kodre që ndan rrjedhën e ujërave në dy anë.

héjz•ë a² *f sh a at ndërt* Radhë tjegullash në kulmin e çatisë.

héjz•ë a³ *f sh a at* Hell, qiri i hollë akulli.

héjz•ë a⁴ *f veter krahin* G Sëmundje e fytit.

hek *kal* G > HEK•Ë (me).

hek *pasth krahin* G Thirrje habie.

hekakéq e mb (Njeri) i vuajtur.

hekaljót e mb I Hekalit; që ka të bëjë me Hekalin, me vendësit a banorët e tij.

hekaljót i m sh ë ët Vendës a banor i Hekalit.

hekaljót•e ja *f sh e et f e* HEKALJOT I.

Hekát•ë a *f mit gr* Perëndeshë e magjive.

hekatómb•ë a *f sh a at libr*

♦ *ant gr-rom* Therje rituale e 100 demave për nder të Apolonit, Athinasë dhe Herës.

♦ *fig* Therorizim në masë.

♦ *fig* Gjakderdhje e madhe.

he•kéq kéqe mb G Ngrënëkeq.

he•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat* G Vajzë a grua ngrënëkeqe.

he•kéq kéqi m sh këqíj këqíjt G Njeri ngrënëkeq.

Hekét•ë a *f mit egj* Perëndi-bretkosë e pafundësisë.

hék•ë a *f* > HEQ•Ë A.

hékë (me) *kal hóqa* - G > HEQ.

♦ Përjashtoj. [mbas mâ se dyzet vjetësh qysh se i ashtuquejtuni realizëm socialist i preu krahët letërsisë shqipe, as edhe vetëm një shkrimtar ka dalë që t'u afrohet atyne auktorëve. Hiq një Kadare ... (APp)]

hékë (me u) *vetv hóqa (u) - G > HIQEM.*

hék•ëm (i) me (e) *mb G I hequr.*

hék•ër ri *m sh ra rat bis G*

♦ > **HEKUR I.**

♦ *krahin* Hekur i kthyer si L, për të ulur e ngritur saçin në zjarr.

hékës i¹ *m sh a at anat* Secila nga dy eshtrat e gjata në trajtë S-je në fillim të kafazit të krahavorit, që lidhen me supet.

hékës i² *m sh - it G* Dorës; vrasës i paguar; vrasës i shtënë.

hékës•e ja *f sh e et G f e* **HEKËS I².**

hékj•e a *f sh e et G > HEQJ•E A.* Hekje ka, vdekje s'ka i sëmuri do të heqë, por nuk është në rrezik vdekjeje.

hekrác i *m veter krahin G* Sëmundje që dëmton thundrat e gjedhit dhe dhenve.

heksa- *fjalëform* Gjashtë-; heksa-.

heksagón i *m sh ë ët gjeom* Gjashtëkëndësh.

heksagrám i *m sh ë ët Yll* gjashtëcepësh; yll i Davidit.

heksamét•ër ri *m sh ra rat let* Gjashtërrrokësh. **Vjershërim në heksametër.**

heksametrík e *mb let (Varg)* gjashtërrrokësh.

heksaplóid e *mb bio (Qelizë, bërthamë)* me gjashtë grupe homologe kromozomesh.

heksarkí a *f libr* Sundim i gjashtëshes.

héks•ëm (i) me (e) *mb I* tejdukshëm.

heksí a *f sh - të* Mullë e shpendëve.

hektár i *m sh ë ët* Masë e sipërfaqes së tokës, e barabartë me 100 arë ose me 10 000 m² (shkurt. **ha**).

hekto- *fjalëform* Qind-.

hektográm i *m sh ë ët* Njëqind (100) gram.

hektolít•ër ri *m sh ra rat* Njëqind litra.

hektomét•ër ra *f sh ra rat* Njëqind metra.

Hektór i *m let ant gr I* biri i Priamit; vrau Patroklin; u vra nga Akili, luftëtari më i madh grek në luftën e Trojës.

hektovát i *m fiz* Njësi prej 100 vatësh.

Hekúb•ë a *f let ant gr* Gruaja e Priamit, mbretit të fundit të Trojës.

hekur *mb* Shumë i fortë. **Është hekur nga shëndeti. Me zemrën hekur.**

hekur i *m sh ra rat*

♦ *kim tek* Element metalik i rëndë e i farkëtueshëm, me ngjyrë të bardhë argjendi, që ndryshket në ajër me lagështirë; gjendet i vetëm në meteoritë dhe në komponime në shumë shkëmbinj magmatikë; është metali më i përdorshëm në industri dhe ka rëndësi jetësore në proceset biologjike (*simboli Fe*). **Mineral hekuri. Hekur i shkrirë. Pllakë hekuri.** [Tani si hekur shpirti im/ Me lot u ndryshk dhe u nxi. (BXh)]

♦ *kim* Kripë e këtij metali. **Barna me hekur. Spinaqi ka shumë hekur.**

♦ Send ose pajisje e bërë me këtë metal a me lidhje të tij. **Hekurat e dritares.**

Hekuri i zgjedhës. Hekurat e kalit pengojcë. Hekurat e frerit ngojëza. Merret me hekura është hekurpunues.

♦ Përdorëse prej metali, zakonisht e rëndë, që nxehtet me mënyra të ndryshme dhe shërben për të hekurosur rrobat. Hekur me korrent (me prush). Hekur i shkallëzuar. I jap një hekur hekuros. Nuk mban hekur nuk qëndron gjatë në gjendje të hekurosur (për rrobat).

♦ *det* Çengel; spirancë. **Hedh (ngre) hekurin.**

♦ *sport* Shul i rrumbullakët çeliku, i mbërthyer horizontalisht mbi dy shtylla, që shërben për ushtrime gjimnastikore. **Kampion i ushtrimeve në hekur.**

♦ *vet. sh bis* Pranga; zinxhirë për të lidhur. **I vuri (i hodhi) hekurat. E lidhi me hekura.**

E vuri në hekura. Është bërë për hekura *dhe fig* s'është fare në vete; është marrosur.

*

Bren hekur me dikë Grindem keq; hahem; bëj sherr me dikë.

Gjuha pret hekurin (çan gurin, çan shkëmbin) *ff u* Gjuha ka forcë të madhe.

Ha (bren) hekurin (çelikut, plumbin, gurin) me dhëmbë

♦ Është shumë i zoti; është shumë trim etj., ia del mbanë çdo gjëje, të merr gjak në vetull.

♦ Bën njërën nga inati; s'përmbahet nga zemërimi..

Hekuri rrihet sa është i nxehtë *ff u* Çdo punë do bërë në kohën e vet, shpejt dhe s'duhet lënë për më vonë.

I pret gjuha (goja) hekur (gozhdë, brisk) Flet rrjedhshëm dhe me mprehtësi; ta jep përgjigjen menjëherë; është shumë i zgjuar.

Kam durim prej hekuri (guri) Kam shumë durim; kam durim shumë të madh; jam shumë i durueshëm.

Marr hekurat zvarrë Rrëmbehem shumë.

Prapa hekurave Në burg; në kamp përqendrimi.

Vihem me (në) hekur (çelik) Armatosem gjer në dhëmbë.

**

hekur fonderie Hekur i derdhur në kallëp.

hekur i rrahur Hekur i punuar në farkë.

hekur i zinkuar Hekur i galvanizuar, i veshur me zink.

koha (periudha) e hekurit *hist* Periudhë historike (pas periudhës së bronzit) rreth një mijë vjet para erës së re, kur nisi të punohej hekuri.

udhë hekuri (e hekurt) *vjet* Hekurudhë.

Hékur i m shkurt i Hekuran.

hekuráč•ë a f sh a at G

♦ Kurth metalik për gjah.

♦ Çark.

♦ Mashë e vatrës.

hekuráq e mb G I fortë si hekur.

hekuráqe t f sh bis Copa a sende të vjetra prej hekuri që s'hyjnë më në punë e janë hedhur tej; hekurishte.

hekuraxhí u¹ m sh j jt G > HEKURAXHI U¹.

hekuraxhí u² m sh nj një bis Mekanik i keq, që s'ia thotë fort mjeshtërisë.

hekuraxhínj të sh i HEKURAXHI U.

hekurbetón i m ndër Beton i forcuar me shufra hekuri. **Shtyllë hekurbetoni.**

hekurím i m sh e et Hekurosje.

hekurímtë (i e) mb I hekurt; (prej) hekuri. **Gardh i hekurimté.**

hekurína t f sh bis Hekurishte; hekuraqe.

hekurínj•ë a f sh a at A Vegël (prej) hekuri.

hekurís kal a ur > HEKUROS.

hekurísht•e ja f kryes sh e et

♦ Copa a sende prej hekuri, gjëra të hekurta. **Kapicë hekurishtesh. Mbledh hekurishte.**

♦ Vegla e pjesë veglash prej hekuri.

♦ Veshje e hekurt. [**kalorësitë e rënda të tyre, ngarkuar me hekurishte si në**

Kohën e Mesme, nuk kishin shpejtësi lëvizjeje dhe manevrimi. (AE)]

hekur-króm i m min Mineral ose shtresë minerare me përmbajtje hekuri dhe kromi.

hekurkthýes i m sh - it Punëtor që përgatit skeletet a pjesët e ndryshme me shufra hekuri në ndërtimin e banesave, të urave e në ndërtime të tjera.

hekurlát•ë a f sh a at G Sëpatë e shkurtër për latimin e drurit. > **LATUSH•Ë A.**

hekurmbájtës e mb

♦ *min* (Shtresë minerare) me përmbajtje hekuri.

♦ *kim* (Tretësirë) me përmbajtje hekuri.

hekur-nikél i m min Mineral ose shtresë minerare me përmbajtje hekuri dhe nikeli.

hekur•óhem vetv G > HEKUR•UE (me u).

hekur•ój kal G > HEKUR•UE (me).

hekurór e mb

♦ Që ka a që përmban hekur, hekurmbajtës; që ka dalë nga përpunimi i hekurit.

Mineral hekuror.

♦ *vjet* I hekurt; (prej) hekuri. **Rrugë (udhë) hekurore.**

hekurór•e ja f sh e et vjet Hekurudhë.

hekurós kal a ur

♦ I heq rrudhat (*rrobës*) duke i shkuar sipër hekurin e nxehtë, e shtrij me hekur të nxehtë (*rrobën*).

♦ *keq* E shtyp; e bëj petë. **E hekurosi makina.**

hekurós•em a (u) ur

I vetv

♦ Hekuros rrobat e trupit. **Është hekurosur mirë e mirë.**

♦ Ndreq, bëj me hekur (*palat e fustanit etj.*).

II veta III dhe pavet (Copa, stof) merr hekur. **Ky stof nuk hekuroset.**

III pës e HEKUROS.

hekurósj•e a f Heqje e rrudhave të rrobës me hekur.

hekurósur (i e) mb

♦ (*Rrobë, rrudhë e rrobave*) e shtruar me hekur.

♦ *shak* (*Cigare*) e dredhur me makinë.

♦ *dhe iron* I ngathët, i ngrirë. **Qenka fare i hekurosur.**

hekurpunúes i m sh - it Ai që merret me farkëtimin e hekurit për të bërë vegla të ndryshme; farkëtar. [**Njohim emblemat e hekurpunuesve të Pejës, të tabakëve (lëkurëpunuesve) të Elbasanit dhe emblemën e mjeshtërve të punimit të armëve në Hajmel (Shkodër).** (JBr)]

hekur-silíc i m min Mineral me përmbajtje hekuri dhe silici.

hékurt (i e) mb

♦ (*Send*) i bërë prej hekuri. **Shufër (paftë, rrotë) e hekurt. Urë e hekurt. Derë e hekurt. Plor i hekurt. Rrugë (udhë) e hekurt** hekurudhë.

♦ *fig* I fortë si hekuri; shumë i fortë; i fuqishëm; i papërkulshëm; shumë i qëndrueshëm; që nuk thyhet e nuk tërhiqet përpara vështirësive. **Muskuj të hekurt. Njeri i hekurt. Rini e hekurt. Disiplinë e hekurt. Me vullnet të hekurt. Me zemër të hekurt.**

♦ *fig (Disiplinë)* e rreptë; që nuk bën asnjë lëshim; që të mban të shtrënguar fort e nuk të lëshon. **Dorë e hekurt. Grusht i hekurt. Darë e hekurt. Rreth i hekurt.** [Zogu qysh në 1936-ën, dhe kishte përdorë grushtin e hekurt kundër eversionit të kuq (AN).]

hekurtár i m sh ë ët Hekurpunues, farkëtar.

hekur-títán i m met Mineral me përmbajtje hekuri dhe titani.

hekurúdh•ë a f sh a at Udhë për lëvizjen e trenave, që ka dy binarë paralelë prej çeliku, të shtrirë e të mbërthyer mbi trarë druri. **Hekurudhë lokale. Hekurudhë me një palë binarë (me një tek shinë).**

hekurudhór e mb I hekurudhës; që ka të bëjë me hekurudhën; që ka të bëjë me lëvizjen e trenave; që bëhet me anë të trenave. **Stacion (rrjet) hekurudhor. Vijë hekurudhore. Transport (shërbim) hekurudhor.**

hekur•úe (me) kal óva úe G Hekuros; bëj me hekur (*rrobat*).

hekurúe (me u) óva (u) úe G vetv e HEKUR•UE (me).

hekurúem (i) e (e) mb G > HEKUROSUR (i e).

hekszakloránt i m sh ë ët kim, ind Lëndë kimike për mbytjen e kandrrave të dëmshme.

heksamét•ër ri m sh ra rat let > HEKSAMET•ËR RI.

Helád•ë a f gjeog > GREQI A.

heláq ndajf bis Shumë i fëlliqur. **Është bërë helaq. I ka duart helaq.**

*

E bëj helaq dikë E shaj rëndë, s'i lë gjë pa thënë para të tjerëve, e bëj për turp.

helbetë fj ndërmj bis Sigurisht; me siguri; pa dyshim; e po, natyrisht. **Po, helbete, njerëz jemi. Ajo po dihet, helbete. Helbete, dimër i thonë. Helbete, është djalë i ri.**

helcí u m sh nj një Ç Ai që pret mishin në gosti.

heléhtë mb G (Njeri) i përkorë në të ngrënë; që nuk e rëndon stomakun

helekúk mb G I fortë e guximtar.

helekúk u m sh a at G Njeri i fortë e guximtar.

helén e mb I Greqisë së lashtë; i grekëve të vjetër. **Lufta e helenëve me trojanët. Qytetërimi helen.**

helén i m sh ë ët Vendës a banor i Greqisë së lashtë. **Helenët kundër trojanëve.**

helén•e ia f sh e et f e HELEN I.

Helén•ë a f mit gr E bija e Zeusit dhe Ledës; gruaja e Menelaut; e rrëmbeu Paridi dhe e çoi në Trojë; ushtritë greke shkuan për ta marrë dhe më pas nisi lufta e Trojës.

heleník e mb

♦ > **HELEN E. Vendet helenike. Qytetërim helenik. Letërsi helenike.**

♦ Helenistik. **Epoka (periudha) helenike. Stil helenik.**

heleníst i m sh ë ët Studiues i gjuhës, letërsisë dhe kulturës së lashtë greke. [eposi shqiptar është parë më të shumtën e rasteve si çështje e prejardhur: me syrin e helenistit, të romanologut, të sllavistit, të bizantologut ose orientalistit etj., kryesisht për efekt krahasimtar (ShS).]

heleníst•e ja f sh e et f e HELENIST I.

helenistík e mb

♦ Që lidhet me periudhën e dytë të kulturës së lashtë greke, pas periudhës klasike (nga shek. III-II para erës së re), kur ajo u përhap e lulëzoi sidomos në disa vende të Lindjes, sidomos në Egjipt etj. **Periudha (koha) helenistike. Monedhë helenistike. Varr helenistik.**

♦ Që ka të bëjë me filologjinë e grekëve të vjetër, që lidhet me helenistikën.

Shkenca helenistike.

helenistík•ë a f libr Studim i kulturës helene dhe qytetërimit helen.

heleníz•ëm mi m Tipar kombëtar dhe kulturë e Greqisë, asaj të lashtë në veçanti.

[Por (shkollat greke në Shqipërinë e Jugut) u shtuan sidomos në shekullin XVIII dhe u përgjithësuan në të XIX-in, kur përhapjen e helenizmit, përveç

Patrikanës, e mbështette edhe shteti grek. (AE)]

helenizím i m Asimilim i popujve të tjerë nga helenët.

heleniz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e HELENIZ•OJ.

heleniz•ój kal óva úar (Helenët) asimilojnë (një popull tjetër).

helenizúar (i e) mb I asimiluar nga helenët.

helenizúem (i) e (e) mb > HELENIZUAR (i e).

helenizúes e mb (Përpyetje) për asimilimin e një populli nga helenët.

Helespónt i m gjeog Ngushticë midis Detit Egje dhe Detit të Marmarasë që ndan Turqinë europiane nga Turqia aziatike.

Hél•ë a¹ f mit gr Motra e Srikosit; ra nga dashi me bashkë të artë; ujërat ku ra morën emrin Helespont.

Heliáda t f mit gr Bijat e Heliosit; mbajtën zi për Fetonin dhe u shndërruan në plepa.

helíg e mb G Nazeshumë a buzëhollë në të ngrënë.

helidróm i m sh e et av Heliport.

helígsht mb G

♦ Aç; i pangrënë.

♦ > **HELIG E.**

helík t m sh krahin G Haliçë; gurë të vegjël që futen midis gurëve të mëdhenj dhe llaçit për të zënë vrimat.

helík u² m sh ë ët **G** Gorgë e thellë.

helík•ë a f sh a at tek Pjesë e anijes, aeroplanit etj., e përbërë nga dy ose nga katër fletë të kryqëzuara e të mbërthyer në një bosht, të cilat rrotullohen për t'i vënë në lëvizje; pjesë tillë e ventilatorit, motorit etj., e cila rrotullohet me shpejtësi për të pastruar ajrin, për të ftohur diçka etj. **Fletët e helikës. Boshti i helikës. Turbinë me helikë.**

helikoíd e mb gjeom I helikoidit; që ka të bëjë me helikoidin.

helikoíd i m sh e et gjeom Figurë në trajtë spiraleje.

helikoidál e mb gjeom (Figurë) në trajtë spiraleje.

helikoidór e mb tek > HELIKOIDAL E.

heliokoptér i m sh ë ët Mjet fluturues me motor, më i rëndë se ajri, me një helikë të madhe sipër dhe me një më të vogël në bisht, që ulet e ngrihet nga toka pingul, pa pasur nevojë për fushë të posaçme dhe shërben për të udhëtuar me të, për qëllime ushtarake etj. **Helikopter ambulancë (sanitar).**

heliokoptermbajtës•e ja f sh e et usht Anije me pistë për qëndrimin, ngritjen e uljen e helikopterëve dhe me hangarë për ta.

helio- *fjalëform* Helio-. Diell-.

heliocentrik e mb astr Rrethdiellor.

heliocentrizëm mi m astr Teori që merr si qendër Diellin, rreth të cilit rrotullohen planetët; sistemi heliocentrik i botës.

heliograf i m sh ë ët

♦ *astr* Teleskop i fuqishëm me aparat të posaçëm për të vëzhguar Diellin.

♦ *meteo* Aparat i posaçëm që mat zgjatjen e ndriçimit diellor.

♦ *usht* Aparat për të dhënë sinjale me anë të dritës.

heliografí a f Pjesë e astronomisë që merret me përshkrimin dhe me studimin e Diellit.

heliografik e mb I heliografisë; që ka të bëjë me heliografinë.

heliogravúr•ë a f Heliogravure; photogravure.

Heliós i m mit gr Perëndi e hershme e diellit; më pas njihet si Apoloni. > **SOL I.**

helioterapí a f mjek Terapi me rreze diellore.

helíum i m kim Gaz i plogët, i pandezshëm e pa ngjyrë, që gjendet kryesisht në gazet natyrorë; përdoret për mbushjen e balonave dhe llambave inkandeshte dhe si komponim i atmosferave artificiale dhe në medium lazeri si ftohës (*simboli He*).

helm mb

♦ Shumë i hidhur. [Gojën e kishte helm. U ngrit, piu ujë të sqolli i kuzhinës dhe ra prapë. Ç'konjak i ndyrë, shfryu me vete. (IK)]

♦ Shumë i hidhëruar. E kam shpirtin helm.

helm i m sh e et

♦ Lëndë e hidhur që dëmton organizmat e gjallë ose shkakton vdekjen e tyre. **Helm i lëngshëm (i gaztë). Helm vdekjeprurës. Helm pluhur. Helmi i gjarprit.**

Qeska e helmit. Kërpudhë me helm. Nxjerr (lëshon) helm. Piu helmin.

♦ *fig* Diçka shumë e keqe, që të prish, të shkatërron a të dëmton rëndë. **Gjuhë me helm** venomous tongue. [Me fjalën rrjedhin përrenj me mjaltë/ Pikojnë çizma me helm të zi (DA).]

♦ *fig* Hidhërim i madh; pikëllim. **Helm i madh. Plot helm e vrer. Me helmin e zemrës. Vdiq prej helmit. Helmi e plak njeriun fj u.** [Ja, arrive, ua the:/ Ç'gas e ç'helm qe kjo myzhde! (FN)] [Pajtim me armikun, ulërinin tradhtarët/ mjaft më me luftë, zjarr edhe helm (IK).]

♦ *zharg* Drogë; heroinë.

helmarín•ë a f sh a at bot (Atropa belladonna) Bimë barishtore shumëvjeçare, e helmët, me lule në ngjyrë të kuqe të errët në vjollcë, me kokrra si ato të kullumbrisë, që përdoren në industrinë farmaceutike. **Rrënjët (gjethet, kokrrat) e helmarinës. Lëng (shurup) helmarine.**

helmatím i m sh e et > **HELMIM I.**

helmatís kal a ur > **HELM•OJ.**

helmatís•em a (u) ur *vetv dhe pës e* **HELMOH•EM.**

helmat•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **HELMAT•OJ.**

helmat•ój kal óva úar > **HELM•OJ.**

helmatór e mb Helmues; me helm; i lyer a i bërë me helm.

helmatúar (i e) mb > **HELMUAR (i e).**

helmatúes e mb > **HELMUES E.**

hél•e ja¹ f sh e et bot Shkurre me gjethe si të shëlgut e me lëng të hidhur; helmës.

> **HELMËS I.** [Shqiptari i shkretë ja ka thithë langun njasaj bime dehëse dhe helmatusese mrenda 12 shekujve të kaluemë (KM).]

hél•e ja² f sh e et ent Këpushë.

helmét•ë a f sh a at Mbulojë e rrumbullakët prej metali, që mbajnë luftëtarët në kokë për t'u mbrojtur nga goditjet; përkrenare. **Helmetat e kaltra** forca ushtarake të OKB-së për ruajtjen e paqes në vende me trazira.

helmetún i m sh e et bot K (*Lysimachia numularia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla, që u qitet gjasë për Shëngjergj; bar Shëngjergji.

hél•mës e mb Helmues. **Bimë helmëse.**

hél•mës i m bot (*Nerium oleander*) Shkurre e helmët e viseve jugore, me gjethe të gjata e të ngushta që nuk bien në dimër, me lule të mëdha në ngjyrë trëndafili ose të bardha dhe të bashkuara si tufë. > **LAND•ËR RA, MARSHALLOJ•Ë A.**

helmëse jeshile (*Amanita phalloides*) Kërpudhë helmuese.

helmësi a f sh - të

♦ Të qenët i helmët.

♦ fig. Hidhërim i madh, pikëllim.

helmësi•ë a f sh a at

♦ Hidhësirë; shije e hidhur e diçkaje.

♦ Bimë e helmët.

♦ Vend me bar të helmët. **Nuk i çojnë delet në helmësira.**

hél•mët (i e) mb

♦ Që ka helm, që përmban lëndë helmuese; helmues. **Bimë (lule, farë) e helmët.**

Lëng (gaz) i helmët. Flutur e helmët.

♦ Shumë i hidhur. **Pelin i helmët. I helmët si vrer.**

♦ fig Që të hidhëron shumë a të vreros; që të vret shpirtërisht. **Fjalë të helmëta.**

Dhimbe e helmët. Mendim i helmët.

♦ fig I hidhëruar shumë; i pikëlluar. **Me shpirt të helmët.**

hél•mëz a¹ f A Hiccup. > **LEMZ•Ë A.**

hél•mëz a² f sh a at bot (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha, të bashkuara si tufë, që dëmton rëndë bimët bujqësore. >

BESHT•Ë A; KUSKUT•Ë A.

helmím i m sh e et

♦ Hyrje e helmit në trup; dëmtim i organizmit ose vdekje nga helmi. **Helmim i gjakut. Helmim nga ushqimi.**

♦ Dëmtim a prishje nga diçka e keqe. **Helmim i ujërave të qytetit nga mbetjet industriale.**

♦ fig Hidhërim i madh; pikëllim.

helmlëshúes e mb libr (*Gjarpër etj.*) Që lëshon helm.

helm•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Më hyn helm në trup; më dëmtohet organizmi ose vdes nga helmi. **U helmua nga kërpudhat.**

♦ *veta III dhe fig* Dëmtohet a priset nga diçka e keqe. [**Ahere-helmohet e buçet/ Pas mallit tim liqeri-i shkret** (LP).]

♦ *fig* Hidhërohem shumë; pikëllohem, më bëhet zemra vrer. **U helmua nga lajmi që mori.**

II *pës* e **HELM•OJ**. **U helmua me dorën e vet.**

helm•ój kal óva úar

♦ I jap helmin (*dikujt*); dëmtoj me helm (*një organizëm të gjallë ose shkaktoj vdekjen e tij*); i hedh helm (*diçkaje*); shtie helm në (*diçka*). **E helmoi gjarpri. Ia helmoi gjakun. Se kush ia helmoi. E helmuan ujin.**

♦ *fig*. Dëmtoj a prish dikë me diçka të keqe. Borgjezia përpiket ta helmojë rrinë me idetë e nënshtimit. Helmojnë ndërgjegjen e njerëzve.

♦ *fig*. E hidhëroj shumë, e pikëlloj; ia bëj të hidhur (jetën etj.). E helmoi shumë nënën. I helmoi jetën.

♦ I helmoi zemrën (shpirtin) dikujt e hidhëroi shumë, e pikëlloi, ia bëri zemrën vrer.

[**Ndaj, në s'kam ardhur deri sot, besomë:/ S'kam dashur që me lotin tim të hidhur,/ Të ta helmoj shpirtin tënd të njomë** (JB).]

helm•ónem *vetv vjet A, Ç* > **HELM•OHM**.

helm•ónj kal óva úar *A, vjet J* > **HELM•OJ**.

helmós kal a ur > **HELM•OJ**.

helmós•em a (u) ur *vetv, pës* e **HELMOS**.

helmósj•e a *f sh e et* > **HELMIM I**.

helmósur (i e) *mb* > **HELMUAR (i e)**.

hélms•ëm (i) me (e) *mb* Helmes.

hélmtë (i e) *mb* I helmët; helmes.

helmúam (i) e (e) *mb A* > **HELMUAR (i e)**.

helmúar (i e) *mb*

♦ Që i kanë dhënë helmin a që ka pirë helm; që i ka hyrë helmi në trup a që ka vdekur nga helmi; që i është hedhur helmi ose është lyer me helm. **Kafshë e helmuar. Shigjetë (thikë) e helmuar. Ujë (mish, ushqim) i helmuar.**

♦ *fig* I hidhëruar shumë; i pikëlluar; që shpreh hidhërim të madh; që shpreh pikëllim. [**I helmuar e shkoj jetën te ky dhe** (ZS).] [**Kur e ngriti kokën fytyrën e kishte edhe me të helmuar se më parë.** (IK)]

♦ *krahin* I helmët; helmes. **Bimë e helmuar.**

helmúar a (e) *f sh a at f e* **HELMUAR I (i)**.

helmúar i (i) *m sh - it* Njeri që i kanë dhënë a hedhur helm.

helmúem i (i) *m G* Gjarpër helmes.

helmúes e *mb*

♦ Që dëmton organizmin ose shkakton vdekje me helmin që ka; që helmon. **Lëndë (bimë) helmuese. Gaz (gjarpër) helmes.**

♦ *fig* Që dëmton a prish me diçka të keqe. [...**na ruaj nga faqeputhjet helmuese të Judës** (NGj).]

helmúeshëm *ndajf libr* Pikëllueshëm; me pikëllim.

helmúesh•ëm (i) me (e) *mb* I pikëlluar.

hemueshmëri *a flibr* Vetë helmuese.

hélmez•ë a¹ f sh a at *bot (Cicuta)* Bimë barishtore shumë helmuese, me kërcell deri 2.5 m të lartë, me gjethe si të majdanozit, me tufa lulesh në majë të kërceljeve, që rritet në ujësira e toka moçalore të viseve me klimë të butë në gjysmësferën veriore.

hélmez•ë a² f sh a at Lemzë.

helódhun¹ *mb G* Nazeshumë a buzëhollë në të ngrënë. > **HELIG**.

helódhun² *mb G* I pangrënë; barkbosh.

helq¹ kal hólqa hélqur A

♦ Tërheq; nduk.

♦ Heq zvarrë.

♦ *fig* Tërheq; bëj për vete.

helq² kal hólqa hélqur Ç

♦ > **HELQ¹**.

♦ (*Kafsha*) mbarset; merr (*dash, çjap, dem*).

hélqur (i e) *mb A, Ç*

♦ I tërhequr; i ndukur.

♦ I hequr zvarrë.

♦ Thatim.

♦ *fig* I tërhequr; i bërë për vete.

Helsinki *m gjeog* Kryeqytet i Finlandës. **Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut.**

helsinki *e mb* I Helsinkit; që ka të bëjë me Helsinkin, me banorët a vendësit e tij.

helsinki *i m sh - it* Banor a vendës i Helsinkit.

helsinki•e ja f sh e et f e **HELSINKAS I.**

helvét e *mb* > **HELVETIK E.**

helvét i m sh ë ët > **HELVETIK U.**

helvét•e ja f sh e et f e **HELVETIK U.**

Helvétí a f gjeog hist Emër i vjetër i Zvicrës.

helvétík e *mb hist* I Helvetisë; që ka të bëjë me Helvetinë, me banorët a vendësit e saj. **Konfederata Helvetike.**

helvétík u m sh ë ët Banor a vendës i Helvetisë.

helvétík•e ja f sh e et f e **HELVETIK U.**

hell *si ndajf* Drejt; pa lëvizur. **Rri hell.**

*

U bë hell

♦ U zgjat e u hollua nga trupi; u dobësua a u tret shumë nga sëmundja ose nga merak.

♦ Shtangu në vend nga diçka e papritur.

he•ll lli m sh je jet

♦ Shkop druri i drejtë, i gjatë, i qëruar e me majë ose shufër metali me majë, ku shkohet një shpend a berr të therur për ta pjekur mbi zjarr duke e rrotulluar ngadalë.

Një hell mish. E vë (e shkoj) dashin në hell.

♦ Diçka si shufër e drejtë që vjen duke u holluar në majë.

*

E shkoj në hell dikë E mundoj shumë, e sfilit; e vras në mënyrë të egër.
E shtie morrin në hell Kursej çdo gjë; jam shumë dorështrenguar.
U bë mish për hell U mundua e u sfilit shumë.
Kërkoj qiqra në hell Kërkoj diçka që nuk bëhet; kërkoj të pamundurën.
Mishi të piqet, helli të mos digjet *ff u* Kërkoj të bëhet njëren punë, pa dëmtuar tjetrën.
Si delja në hell Në gjendje shumë të vështirë; pa shpresë shpëtimi.

**

hell akulli Qiri akulli.
hell guri Stalagmit.
hell i dashit *vjet G* Masë gjatësie rreth 1.5 m, për matjen e gjerësisë së rrugëve.
hell i këmbës Kockë e trashë e kërcirit.
hell i mullarit Strumbullar.
hellák e mb (*Njeri*) shalëgjatë.
hellák u m sh ë ët Njeri shalëgjatë.
hellák•e ja f sh e et e HELLAK U.
hél•et vetv veta III G > HELL•Ë (me u).
hél•ë (me u) vetv úe (u) úe veta III G Hollohet, vjen i hollë në majë.
hél•ë a f sh a at krahin G Thumb i bletës.
hellgúr i m sh ë ët G Stalagmit.
hellisht•e ja f sh e et Dru i gjatë e i drejtë i prerë për hell; hell (prej) druri.
hellít kal G > HELLIT•Ë (me).
hellít•et G vetv veta III dhe pës e HELLIT. > HELLIT•Ë (me)
hellít•ë (me) kal a ë G Pjek në hell; e shkoj në hell (*mishin*).
hellít•ë (me u) a (u) ë G pavet dhe pës e HELLIT•Ë (me).
hellít•un (i e) mb G (Mish) i pjekur në hell; (*berr*) i shkuar në hell.
hell•óhet krahin G vetv veta III dhe pës e HELL•OJ. > HELL•UE (me u).
hell•ój kal krahin G > HELL•UE (me).
hellój e mb krahin G Shalëhollë; me shalë të holla si hell.
hellój i m sh a at krahin G Njeri shalëhollë, me shalë të holla si hell.
hellój•ë a f sh a at krahin G f e HELLOJ I.
hell•úe (me) kal óva úe krahin G Pjek në hell (*një mish*).
hell•úe (me u) óva (u) úe krahin G
I vetv
 ♦ *veta III (Mishi)* piqet në hell.
 ♦ Sillem vërdallë.
II pës e HELL•UE (me).
hél•lun (i e) mb G Që vjen duke u holluar në majë.
hem... hem... lidh bis: Hem... hem... edhe... edhe... S'ka hem kështu, hem ashtu.
Hem të vë plak, hem të rruan mjekrën. [gruaja u ndje sikur po fluturonte kuturu, në një ajër të çuditshëm, hem në qiell e hem nën tokë. (ED)]
hema- fjalëform Hema-; gjak-.
hemasín e mb ant ilir I hemasinëve; që ka të bëjë me hemasinët.
hemasínë t m sh ant ilir Fis që përfshihej nga deramestët.
hematít i m sh e et min Formë kryesore e mineralit të hekurit, që përmban kristale të oksidit të hekurit.

hematit i zi

♦ Qymyr.

♦ Diamant i zi.

hemato- *fjalëform bio, anat* Gjak-.

hematoblást i m bio Trupth diskor që gjendet në gjak bashkë me rruazat e kuqe e të bardha.

hematofág e mb (Kandërr) Që ushqehet me gjak.

hematogjén e mb bio I bartur nga gjaku; i prejardhur nga gjaku.

hematogjenéz•ë a f bio Formim i qelizave të gjakut, kryesisht në palcën e kockave të qenieve të gjalla.

hematoíd e mb bio Si gjak.

hematológ u m sh ë ët mjek Specialist i hematologjisë.

hematologgí a f mjek Degë e mjekësisë që merret me studimin dhe përdorimin e gjakut.

hematologjik e mb mjek I hematologjisë; që ka të bëjë me hematologjinë.

hematóm•ë a f sh a at mjek Ënjtje e fortë e krijuar nga gjaku i mpiksuar brenda indeve.

hematoskopí a f mjek Analizë e gjakut.

hematóz•ë a f fizio Pasurim i gjakut të venave me oksigjen dhe kthim i tij në gjak arterial.

hematurí a f mjek Prani e gjakut në urinë.

hemeralopí a f mjek Vështirësi për të parë në dritë të fortë.

hemi- *fjalëform* Hemi-; gjysmë-.

hemialgí a f sh - të mjek Dhembje në njërën anë të trupit.

hemikraní a f sh - të mjek Dhembje në njërën anë të kokës.

hemión i m sh ë ët zool Gomar i egër i Azisë.

hemiopsík e mb mjek I hemiopsisë; që ka të bëjë me hemiopsinë.

hemiopsí a f mjek Humbje e gjysmëfushës së shikimit.

hemiplegí a f sh - të mjek Paralizë e njërës anë të trupit.

hemiplegjik e mb mjek I paralizuar në njërën anë të trupit.

hemiptér•ë t f ent Rend kandrrash me katër krahë; dy krahët e përparmë janë gjysmë brinakë gjysmë rripakë; përfshin gjinkallat dhe afidet.

hemírë mb krahin G (Njeri) që ha mirë, pa bërë naze.

hemisfér•ë a f sh a at anat, gjeom, gjeog Gjysmërruzull.

hemistík u m sh ë ët let Gjysmëvarg; gjysmë e vargut në poezi.

hemo- *fjalëform mjek.*

hemodialíz•ë a f mjek Veçim i lëndëve toksike ose mbetjeve metabolike nga gjaku kur veshkat nuk e filtrojnë dot gjakun.

hemofilí a f mjek Sëmundje e trashëgueshme që shfaqet me paaftësi të theksuar mpiksjes së gjakut.

hemofiliák u m sh ë ët mjek Ai që vuan nga hemofilia.

hemofiliák•ë ia f sh e et mjek f e **HEMOFILIAK U.**

hemoglobín•ë a f bio Proteinë e kuqe, me përmbajtje hekuri, që bart oksigjenin e gjakut të kërbishtorëve.

Hemón i m mit gr I biri i Kreontit; i fejuar me Antigonën; vrau veten në varrin e saj.

hemorragji *a f sh - të mjek* Rrjedhje e madhe gjaku nga organizmi; humbje e madhe gjaku; rrjedhje nga enët e gjakut; gjakrrjedhje.

hemorragjik *e mb mjek* I hemorragjisë; që ka të bëjë me hemorragjinë; i shkaktuar nga hemorragjia.

hemorroidal *e mb mjek* I hemorroideve; që ka të bëjë me hemorroidet; që vuan nga hemorroidet.

hemorroide *t f sh mjek* Sëmundje që shfaqet me zgjerim të venave në fund të zorrës së trashë dhe shoqërohet me rrjedhje gjaku; majasëll.

hemostat *i m sh e et mjek*

♦ Mjet për ndalimin e rrjedhjes së gjakut ose për bllokimin e një ene gjaku.

♦ Lëndë kimike që ndalon rrjedhjen e gjakut.

hemostatik *e mb mjek (Lëndë kimike)* për ndalimin e rrjedhjes së gjakut; antihemorragjike.

hemostáz•ë *a f sh a at mjek* Ndalim i rrjedhjes së gjakut.

hemoterapi *a m mjek* Terapi me transfuzion të gjakut.

hemotoráks *i m mjek* Grumbullim i gjakut në hapësirën midis mushkërive dhe murit të krahavorit.

Hempshír *i m gjeog* Konté në Anglinë Jugore në brigjet e La Manshit.

Henán *i m gjeog* Krahinë në pjesën verilindore të R.P. të Kinës.

hendbóll *i m sport* Lojë e ngjashme me futbollin, por që luhet duke e hedhur topin me dorë. **Top hendbolli.**

hendbollíst *i m sh ë ët sport* Lojtar hendbolli.

hendbollíst•e *ja f sh e et e* **HENDBOLLIST I.**

hendé•k *ku m sh qe qet*

♦ Vijë e thellë a kanal i ngushtë rreth një are, në dy anët e rrugëve, në vendstrehime etj. për të mbledhur ujërat, për t'u mbrojtur, strehuar a fshehur. **Hendek kullues.**

Hendek mbrojtës *usht* llogore. **Në buzë të hendekut. Hap (çel, gërmoj) një hendek. Kaloj (kapërcej) hendekun.**

♦ *fig* Largesë që ndan njerëzit, shtresat shoqërore etj. për shkak të kushteve të ndryshme ose të mosmarrëveshjeve; dallim i theksuar ndërmjet njerëzve, klasave etj.

♦ *fig* Pengesë, vështirësi e madhe. **Ka hendek (ajo punë). E hodhi (e kaloi, e kapërceu) hendekun** i kaloi vështirësitë.

*

Çel një hendek Krijoj një shkoputje të thellë midis dy anëve; shkaktoj mosmarrëveshje të thella.

E hedh në hendek dikë E braktis, e hedh tutje dikë.

Ndalu beg se ka hendek I thuhet atij që vepron pa pyetur, por që të tjerët mund ta ndalojnë.

hendekím *i m usht* Hapje e një hendeku.

hendeklídhj•e *a f sh e et usht* Llogore që lidh një hendek mbrojtës me një tjetër.

hendek•óhet *pavet dhe pës e* **HENDEK•OJ.**

hendek•ój *kal óva úar*

♦ I bëj hendek a e rrethoj me hendek. **E hendekuan arën.**

♦ *usht* I vendos në hendek a llogore (*ushtarët*).

hendekós *kal a ur* > **HENDEK•OJ.**

hendekós•em a (u) ur *vetv e* **HENDEKOS.**

hendekósj•e a f Gërmim i hendeqeve.

hendekúar (i e) mb

♦ I rrethuar me hendek.

♦ Ushtarë të vendosur në hendek.

hendéqe t sh i **HENDE•K KU.**

hendikáp i m (*ang handicap*) *libr* Vështirësi për të kryer veprimet e nevojshme për shkak të paaftësisë fizike a mendore.

hendikapát e mb *ang (Njeri)* me vështirësi për të kryer veprimet e nevojshme për shkak të paaftësisë fizike a mendore.

hendikapát i m sh ë ët *ang* Njeri me vështirësi për të kryer veprimet e nevojshme për shkak të paaftësisë fizike a mendore.

hendikapát•e ja f sh e et f e **HENDIKAPAT I.**

heník u m sh ë ët *vjet usht* Mortajë; top i lehtë.

hep i m sh a at

♦ Plasë a e çarë në mes të diçkaje; gropë jo shumë e thellë; vend pak i thelluar.

Hepat e dërrasës (akullit, arës).

♦ Zgavër e madhe; shpellë. **Hepat e malit. Shkëmb me hepa.**

♦ Thep; maja e diçkaje të zgjatur a të dalë; gjemb, spicë. **Hepat e sfurkut. Hepat e kullumbrisë. Vend me hepa. E shpoi me hep.**

hep jokál a ur J Epem; përkulem.

heparín•ë a f *fizio* Lëndë që prodhon mëlçia për të ndaluar mpiksjen e gjakut.

hepatík e mb

♦ *fizio* I mëlçisë.

♦ *mjek* I hepatitit.

hepatít i¹ m *mjek* Pezmatim i mëlçisë i shkaktuar nga viruse ose toksina.

**

hepatit alko(o)lik Hepatit i shkaktuar nga konsumi i tepruar i alko(o)lit.

hepatít i² m *min* Barit që lëshon erë të keqe kur fërkohet ose nxehet.

hepatológ u m sh ë ët *mjek* Specialist për studimin e sëmundjeve të mëlçisë, fshikës urinare dhe pankreasit.

hepatológ•e ia f sh e et *mjek f e* **HEPATOLOG U.**

hepatologjí a f *mjek* Studim i mëlçisë, fshikës urinare dhe pankreasit dhe çrregullimeve në to.

hepatologjík e mb *mjek* I hepatologjisë; që ka të bëjë me hepatologjinë.

hép•e ja f sh e et G Gropë uji; hurdhë.

hép•e ja² f sh e et G Tavë pjekjeje; tepsi buke.

hepésí a f Epshmëri; përkulshmëri.

hépëz a f sh a at

♦ Gropë e vogël.

♦ Zgavër a shpellë e vogël.

hépj•e a f sh e et J > EPJ•E A.

hep•óhem *vetv óva (u) úar kryesisht veta III* Epohet. [Del një puhizë/ shpirti e dehet si malli/ lëviz e hepohet/ dhe mbi thimthin e zbuluar të gjirit t'asaj/ petale gëzimi hedh (ShM).]

hep•ój kal J > EP•OJ.

heprá *pj* Vërtet.

hépsh•ëm (i) me (e) mb > **EPSH•ËM (i) ME (e).**

hepshmëri *a f libr* Epshmëri.

hepta- *fjalëform* Hepta-; shtatë-.

heptamét•ër ri m let Shtatërrokësh (*në poezi*); varg shtatërrokësh.

heptán i m kim Një nga llojet e ndryshme të alkaneve izomerike; izomer normal i lëngët, që haset në naftë dhe përdoret si tretës dhe në përcaktimin e numrit të oktanëve.

heptarkí a f libr Qeverisje e shtatëshe; qeverisje nga shtatë veta.

heptarkík e mb libr I heptarkisë; që ka të bëjë me heptarkinë, me qeverisjen nga shtatëshja.

hepúr (i e) mb > **EPUR (i e).**

heq hóqa héqur

heq hóqa héqur

I kal

♦ E ngre dhe e shpie (*dikë a diçka*) nga vendi i tij në një vend tjetër; ia ndërroj vendin duke e zhvendosur; e largoj nga vendi ku ka qenë. **Heq enët (gotat, pjatat) nga tryeza. Heq dëborën nga çatia. Heq shkallët nga muri. E heq mënjanë. E heq me ngadalë. E heq me fshesë (furçë, leckë).**

♦ E shkëput a e nxjerr (*diçka*) nga vendi ku është vënë a mbërthyer, varur, mbështetur, lidhur ose shtrënguar; e zgjidh, e shqit nga vendi ku është ngjitur a është qepur; e këput; e nxjerr nga vendi dhe e marr diçka; e pastroj nga diçka që është ngjitur në të. **Heq dritaren (kornizën) nga muri. I heq rrotën. I heq shulin armës (derës). Heq perdet nga dritarja. Heq pallton nga varësja. Ia heq çarçafin jorganit. I heq frerin (kapistrën) kalit. I heq pullën zarfit. I heq bojën i gërryej bojën. I heq kallajin. U heq baltën këpucëve. I heq rrodhet leshit. I heq kokrrat misrit. I heq morrat (mizat) pemës. Hiqe dorën!**

♦ I largoj (*diçkaje*) kapakun, mbyllësen etj. për ta hapur. **I heq kapakun kutisë (tenxheres). I heq tapën shishes.**

♦ E nxjerr nga vendi ku është ngulur a është futur; e largoj a e shkëput nga vendi ku është vendosur ose është përqendruar; e qit jashtë duke e tërhequr; e shkul. **Heq drurët. Heq shtyllat. Heq misrin. Heq pykën (gozhdët, vidhat). Heq dhëmballën (dhëmbët). Heq çelësin nga brava. I heq pendët (puplat, qimet). I heq sytë nuk shikoj më në atë vend. Heq shikimin. Heq faqe shkul qimet e fytyrës.**

♦ E nxjerr a e qit jashtë (*diçka që është brenda diçkaje tjetër*); e ndaj. **I hoqën plumbin nga trupi. I heq bërthamën kumbullës. I heq farat pjeprit. Heq të brendshmet e bagëtisë (të shpendëve, të peshkut). I heq të bardhën vezës.**

♦ Zhvesh a zbath (*diçka*); e lëviz (*diçka*) nga vendi ku ka qenë si mbulesë (zakonisht duke e ngritur) dhe e vendos në një vend tjetër. **Heq pallton (xhakëtën, këmishën). Heq rrobat (ndërresat) nga shtati. Heq këpucët (çizmet, çorapet). Heq dorezat. Heq kapelën nga koka. Heq maskën nga fytyra. I hoqi shalën kalit. I hoqi samarin.**

♦ E ndaj a e shqit (*një gjë që mbështjell ose që mbulon diçka*); qëroj; rrjep; çmbështjell diçka të mbledhur. **I heq lëvoren drurit. I heq lëvozhgën vezës. I heq fashën këmbës.**

♦ E kap dhe e lëviz pas vetes (*dikë a diçka*) pa e ngritur peshë; *dhe fig* tërheq. **Kali heq karrocën. E heq për dore. E heq zvarrë (pas vetes). E heq për kapistre. I heq veshin diku. Mos më hiq kështu!**

♦ Tërheq; shtyp. [U shtri barkazi në mezhde, i fjeti synë pushkës edhe i hoqi këmbëzën (DhP).]

♦ Pi a thith (*raki, duhan etj.*); e fut në mushkëri; e shkoj poshtë; tërheq. **Heq një gllënjë raki. Hoqi nga shishja (nga paguri). Nuk heq duhanin. Heq burnot.**

♦ *kryes veta III* E kërkon, e tërheq nga vetja; i shkon, i bie; e thith (edhe fig.). **Pyjet e heqin shiun. Oxhaku e heq tymin. E heq udha këtej. Nuk ia heq shtëpia (dera) nuk e ka traditë; nuk e ka zakon. Heq fjala fjalën. Heq gota gotën.**

♦ *fig* Bëj që të mos shitet, të mos përdoret a të mos qarkullojë më. **E heq nga tregu (nga shitja). E heq nga qarkullimi (nga përdorimi).**

♦ *bis* E marr mbrapsht; e tërheq. **E heq padinë (kërkesën). E heq urdhrin.** [Ca kërkojin që t'i heqë fjalët dhe të lipë ndjesë; në mos ta zënë me gurë (FK).]

♦ E ndërpres a e pres përgjithmonë; e lë; nuk e përdor; nuk e mbaj a nuk e vijoj më tej. **E hoqi zinë nuk mban më zi. E hoqën rrethimin (shtetrrethimin). E hoqën karantinën.**

♦ *bis* E largoj nga një punë, nuk e lë më të kryejë një detyrë; e pushoj; e përjashtoj. **E hoqën nga puna. E hoqi nga shkolla (zanati). E hoqën nga skuadra.**

♦ E zhduk (*diçka*); bëj që të mos jetë a të mos duket më (duke e pastruar, duke e fshirë, duke e hekurosur); fshij. **I heq njollat. Heq pluhurin e mobilieve. Heq rrudhat e pantallonave me hekur.**

♦ *fig* E nxjerr jashtë e përjashtoj; e fshij; e shlyej. **E hoqën nga lista. Heq një radhë nga teksti. Hoqi disa pjesë nga romani (nga studimi).**

♦ *dhe fig* Nuk ia jap më (*atë që i kam dhënë më parë*); e bëj që të mos e ketë më (*diçka që ka pasur*); nuk e mbaj më, e largoj (*diçka*). **Ia hoqën mërzinë (merakun, dyshimin). Nuk e hoqi përgjegjësinë nga vetja. E hoqi shpresën nuk shpreson më. I hoqi veset e këqija.**

♦ E pres (*diçka*) nga një e tërë; e shpëput; pres, krasit, shkurtoj. **U heq degët pemëve. I hoqi flokët me gërshërë. I hoqi një ashkël me sëpatë. Ia hoqën zorrën e verbër. I hoqi dhjamin mishit.**

♦ *mat* Zbres. **Nga pesa heqim dyshin.**

♦ Ndaj a vë mënjanë (*diçka për ta përdorur më vonë*). **Hoqi para mënjanë. Hoqi harxhet e dasmës. Heq grurin e farës.**

♦ I bëj një vijë a një shenjë (*diçkaje*). **Heq vija. Heq një drejtëz (një lakore). Heqim një rreth.**

♦ *bis* Veprojmë mbi (*diçka*) me një mjet, zakonisht një herë dhe shpejt; kryej (*një punë a një veprim*) me një mjet; i shkoj. **I hoqi një parmendë arës e punoi arën me parmendë një herë. I hoqi një kazmë (një shat) e punoi me kazmë (me shat). I hoqën një kosë e kositën një herë. I hoqi një fshesë oborrit e fshiu oborrin një herë. I hoqi një shoshë drithit (miellit) e shoshi drithin (miellin) një herë. U hoqi një krehër flokëve u dha një të krehur flokëve. U hoqi një hekur rrobave i hekurosi rrobat. I hoqi një brisk mjekrës u rrua. I hoqi një lexim e lexoi një herë shpejt.**

♦ *bis* I bie a e qëlloj me diçka; e rrah, e godit. **I hoqi një pëllëmbë (një shuplakë, një flakërimë, një shkelm). Ia hoqi surratit (turinjve). I hoqi një dru të mirë e**

rrahu shumë. **Ia hoqi me pushkë** e vrau. **Ia hoqi vetes** vrau veten.

♦ *bis* I jap; i bëj. **I hoqën një vërejtje** (një qortim, një kritikë). **I hoqi një të sharë** (një mallkim).

♦ Prij; përçoj; udhëheq; drejtoj; çoj. **I heq udhën dikujt. Heq vallen. I hoqi për nga pylli. Të heq vetë rruga. Na hoqi udha gjer këtu. E hoqi rasti.**

♦ *bis* E mbaj a e quaj veten; shtirem; e quaj për (*diçka*). **E heq veten filozof. E hiqte veten si mik. E heq për mish viçi (dashi).**

♦ *bis* Ndërzej, mbars. **E heq pelën me kalë (me gomar). E heq lopën me mëzat (me dem). Cjapi heq dhinë. Qeni heq buçën.**

♦ *bis* Shkoj, eci; drejtohem diku. **Heq udhën shkoj udhës. Hiq udhës drejt!**

♦ *fig* Vuaj; kaloj diçka të rëndë; ndiej dhimbje trupore ose shpirtërore; i bëj ballë, përballoj. **Heq një sëmundje. Hoqi një dënim. E kam hequr vetë. Hoqi të zitë e ullirit** vuajti shumë. **Hoqi pikën e zezë** vuajti shumë. **Ç'e zë njeriun e s'e heq. Hoqi shpenzimet (harxhet).**

♦ *veta III bis* E rrit, e zhvillon, e bën mirë; rritet a zhvillohet, bëhet. **E heq shumë pemëtarinë toka jonë. I heq vendi pemët këtej.**

II *jokal*

♦ Shkoj; eci. **Hiq përpara! Hoqa në shtëpi të mikut.**

♦ *veta III bis* Bie shumë; hedh. **Hoqi borë dje sa s'rrëfëhet.**

♦ Kam vështirësi; vuaj. **Heq zor** e kam të vështirë; jam ngushtë.

*

E heq (fshij, shuaj, shlyej) nga defteri dikë a diçka Nuk mbështetem më tek ai; nuk kam më shpresë se mund të më ndihmojë; nuk e llogarit më; s'e zë në hesap; nuk e përfill më dikë; nuk kujdesem e nuk bëhem merak më për të.

E heq (largoj) mendjen nga dikush a nga diçka Nuk e kujtoj më dikë a diçka; nuk shqetësohem më për dikë a diçka.

E heq (marr, mbaj) nëpër gojë dikë a diçka Flas lloj-lloj fjalësh për dikë a për diçka; flas poshtë e përpjetë e si të mund; e përflas.

E heq (tërheq) këmbën zvarrë (rrëshqanë) Kam dëshirë që të bëjnë edhe të tjerët si unë, që të ecin edhe të tjerët në gjurmët e mia; i paraprij diçkaje; sjell mbarësi; ndjell diçka të ngjashme me atë që kam bërë.

E heq (tërheq) në baltë dikë E shpie në udhë të keqe; e çoj në rrugë të shtrembër.

E heq (tërheq) për hunde (hundësh) dikë E sjell vërdallë; e bëj të sillet si dua vetë; e mashtroj.

E heq (tërheq) për kapistalli (kapistre) dikë E detyroj dikë të bëjë a të sillet si dua vetë; e heq për hunde.

E heq (tërheq) për veshi E detyroj dikë të bëjë a të sillet si dua vetë; e heq për hunde.

E heq (tërheq) zvarrë një punë E zvarrit shumë një punë.

E heq maskën libr E zbuloj fytyrën e vërtetë; e tregoj se kush jam në të vërtetë.

E heq nga mendja E harroj krejt; e largoj nga mendja.

E heq nga palltoja dikë E marr me zor dikë; e detyroj të vijë me mua.

E heq qafe dikë a diçka Shpëtoj prej dikujt; bëj që të mos më bjerë më në qafë.

E heq sysh dikë Shpëtoj prej dikujt; bëj që të mos e kem më përpara syve.

E heq shkopin zvarrë Është njeri i urtë; nuk trazon njeri; s'i bie njeriu në qafë.

Heq (humbas, pres) shpresën (shpresat) Nuk shpresoj më.

Heq (numëroj) tespahet E shkoj kohën kot.

Heq (vë) shenjën (vijën) e barazimit I quaj të barabartë, i barazoj ndërmjet tyre, i paraqit si të njëjtë.

Heq dorë nga dikush a nga diçka

♦ Shkëput lidhjet me dikë a me diçka, s'pyes më; s'interesohem më për dikë a për diçka; nuk merrem më me të; e braktis a e lë; jap dorëheqjen nga një punë a detyrë.

♦ Nuk mendoj më si më parë; ndërroj mendje; nuk i përmbahem një mendimi, ideje etj. [**Hiqni dorë, se do të bëheni lodra e botës** (FK).]

Heq lotarinë Provoj fatin.

Heq në zemër për dikë a për diçka

♦ Vuaj shumë për dikë a diçka; ndiej dhembje të madhe; psherëtin thellë.

♦ Shfryj me të gjitha forcat; nxjerr dufin.

Heq paftë *tek* Holloj më tej një pllakë metali me makinë të posaçme, paftëzoh.

Heq valle Kërcej.

Hiq (tërhiq) e mos e këput Me të shtyrë; zvarrë. **E shkoj jetën hiq e mos këput.**

Hiq e vër atë vetë Tamam, gjallë ai.

Hiq mys diçka Mos e zgjat më!; mos mendo më për të!; ka marrë fund ajo punë.

I heq (ca) fasha E mendoj shumë; e sfilit.

I heq (fut, vë) vizë (vijë) dikujt a diçkaje Nuk e përfill më; heq dorë nga dikush a nga diçka; e fshij nga defteri.

I heq (tërheq) kërraba nga vetja Sheh interesin vetjak; mendon në radhë të parë për vete.

I heq (tërheq, zgjat, shkul) veshin (veshët) dikujt E qortoj dikë për një gabim, veprim a për një punë jo të mirë.

I heq (vë) kryq dikujt a diçkaje E quaj të humbur përfundimisht; humb çdo shpresë për ta gjetur; nuk mendoj më për të; i vë vizë; e heq nga defteri.

I heq dorezat dikush Nis të veproj hapur; dal sheshit.

I heq gurin e fundit dikujt

♦ S'lë gjë pa i thënë; ia numëroj të gjitha.

♦ E dëmtoj; e lë pa mbështetje; ia pres rrënjët.

I heq kapelën (shapkën) dikujt E nderoj veçanërisht për një punë të madhe e të rëndësishme që ka bërë, për meritat e aftësitë e tij etj.

I heq një dredhë

♦ E rrah shumë me kamxhik; i jap një të rrahur.

♦ E qortoj a e kritikoj rëndë; i heq një dajak.

I heq një teke *euf* Kryej aktin seksual.

I heq spik jetës Bëj jetë shumë të mirë.

I heq shkallët dikujt I krijoj një gjendje të vështirë për ta dëmtuar; e lë pa mbështetje e pa përkrahje.

I heq udhën Udhëheq; prij.

I heq velenxën dikujt

♦ E lë dikë pa mbrojtje e pa përkrahje, e lë zbuluar.

♦ Ia zbuloj të metat e gabimet; i heq petën lakrorit.

I ka hequr shumë lëkura Ka vuajtur shumë.

I ka thonjtë pa hequr Vjedh; vijon të vjedhë.

Ia heq (nxjerr, qit) bojën E zbuloj se kush është; ia nxjerr të palarat në shesh; ia

zbuloj fytyrën e vërtetë para të gjithëve.

Ia heq bricën Ia pres shpresat; nuk mbaj më shpresë te dikush a për diçka.

Ia heq fillin dikujt a diçkaje Nuk i kushtoj me asnjë vëmendje; nuk kujdesem më për të; nuk bëhem më merak për të; nuk ia var; e shpërfill.

Ia heq hallkën dikujt Nuk kujdesem më për dikë; s'pyes më për të; ia heq fillin; e lë të bëjë ç'të dojë e si të dojë.

Ia heq petën lakrorit Ia zbuloj krejt të fshehtat dikujt; ia nxjerr të palarat në shesh; ia nxjerr lakrat.

Ia heq vellon nuses E zbuloj dikë a diçka; e bëj të duket ashtu siç është në të vërtetë; ia heq petën lakrorit.

Ia hoqa mysin asaj pune Nuk kam më shpresë të rregullohet ajo punë; hoqa dorë prej saj; ia hoqi fillin.

Ia kam hequr kapistallin (kapistrën) dikujt Nuk bëhem më merak për dikë; e kam lënë të lirë e pa mbikëqyrje.

Ishte lëkurë për të hequr Ishte një punë që duhej bërë patjetër; ishte diçka që nuk durohej.

Kam hequr gjakun me të Kam hequr të zitë e ullirit me të; më ka munduar shumë; më ka marrë shpirtin.

Ma heq hunda diçka E parandiej, e nuhat diçka.

Ma heq zemra diçka e pëlqej diçka, e dua, ma do zemra.

Më heq (shkon, vete) bark Më zë barku.

Më heq (nxjerr) mallin e dikujt a të diçkaje Më kujton dikë a diçka të dashur, që nuk e kam parë prej shumë kohësh.

Më heq ana me dikë a me diçka Prirem, anoj nga dikush a diçka.

Më heq zemra për diçka Kam dëshirë për diçka; e dëshiroj a e dua; ma do zemra.

Më heq zemra te dikush dyshoj te dikush, më bren dyshimi për dikë.

Mos ia hiq gunën! Mos e gërmo me tej, se i dalin të fshehtat e të palarat!; mos ia hiq petën lakrorit!

Nuk ia heq (ndaj, shqit) sytë E shikoj vazhdimisht e me ngulm; nuk e shkëput vështrimin për asnjë çast..

Po heq (po jep) shpirt (po heq për shpirt)

♦ Është duke vdekur; është në grahmat e fundit.

♦ Është duke u shkatërruar plotësisht, po merr fund.

S'e heq (lëshoj, lë) nga dora diçka

♦ E marr me kujdes, zakonisht për të mos e humbur; e mbaj përgjithmonë diçka që kam arritur, që kam fituar etj.

♦ E mbaj gjithmonë me vete diçka; e përdor vazhdimisht; merrem me të gjithmonë.

S'e heq (mban, ngre, çon) kandari

♦ Është shumë i rëndë, shumë i madh; është diçka e tepërt a e tepruar.

♦ Është diçka që nuk mund të pranohet në asnjë mënyrë.

S'e heq (ndaj, lëshoj) nga goja dikë a diçka E përmend gjithmonë (për mirë) dikë.

S'ia heq zhiblën nga syri dikujt Nuk i jep as ndihmën më të vogël, kur ka nevojë.

Ua hoqën dushkun fjalëve Folën hapur, troç; i thanë gjërat ashtu siç janë.

heqám•e ja f G

♦ Dallgë e madhe; det shumë i trazuar; tallaz.

♦ Erë e fortë; tufan.

héqë (me u) G vetv > HIQEM.

héq•ëm (i) me (e) mb G > HEQUR (i e)^{1, 2}.

héq•ë a f Grahmë e vdekjes.

héq•ël la¹ f sh la lat kryes sh Sheshje; lepitka.

héq•ël la² f bis Mundim i madh.

héqës i¹ m sh - it

♦ *anat* Eshtë e hollë, e gjatë dhe e lakuar, që bashkon kockën e gjoksit me supin; kockë e bigëzuar në gjoksin e shpendëve, e përbërë nga dy zgjatime që bashkohen në mes ose në fund; shpor.

♦ Kunj që bashkon shtizën e parmendës me zgjedhën; shtizë e qerres.

*

I vajti thika në heqës Arriti në një gjendje shumë të vështirë sa s'durohet më; i vajti thika në kockë.

héqës i² m sh - it bis Ai që qëllon mirë me pushkë, qitës i mirë; shenjëtar. **Heqës i zoti.**

héqës i³ m sh - it bis Kandar me bisht. **E peshoj me heqës. E vë në heqës.**

héqës i⁴ m sh - it Thikë e përkulur e me dy doreza, që përdoret për të gdhendur bishta sëpatash, kazmash etj., duke e hequr nga vetja.

héqës i⁵ m sh - it usht

♦ Kunj i vogël metalik, që e mban të larguar gjilpërën e shkrepjes nga kapsolla.

Heqësi i granatës. Heqësi i shkrepjes. Unaza e heqësit.

♦ Këmbëz e pushkës që tërhiqet me gisht.

héqës i⁶ m sh - it Rrjetë që përdoret për të zënë peshq duke e tërhequr në ujë.

héqës i⁷ m sh - it krahin Shatë.

héqës i⁸ m sh - it Ai që tërheq një çek ose të holla nga një llogari.

héqës i⁹ m sh - it Ai që merret me heqjen e diçkaje në punë. **Heqësi i tullave të furrës. Ai që heq të brendshmet e bagëtive të therura.**

héqës i¹⁰ m sh i it

♦ Ai që u tregon udhën të tjerëve; udhërrëfyesi.

♦ Ai që ndihmon një kusar për të vjedhur ose një gjakës për të vrrarë dikë, duke i dhënë njoftimet e duhura; kallauz.

♦ Ai që është në krye të vargut të valltarëve; ai që heq vallen.

♦ Dashi a cjapi që prin kopenë; përçor.

héqës i¹¹ m sh - it > HEQKEQËS I.

héqës i¹² m Grahmë e fundit.

héqës•e ja¹ f sh e et

♦ Grua a vajzë në krye të vargut të valltarëve; ajo që heq vallen.

héqës•e ja² f sh e et kryes sh Sheshje; lepitka.

héqës•e ja³ f sh e et

♦ Vrimë në tavan pranë oxhakut nga del jashtë tymi i zjarrit.

♦ *krahin* Sirtar. **Heqës me kyç.**

héqës•e ja³ f sh e et bujq Shatë.

héqës•e ja⁴ f sh e et bot (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me tufa gjethesh të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë.

héqës•e ja⁵ f sh a at > HEQËS I⁶.

heqësi a f sh - të

♦ *vjet* Ndihmë që i jepte dikush një kusari për të vjedhur ose një gjakësi për të vrrarë dikë, puna që bënte heqësi. E vrau (e grabiti) me heqësi.

♦ *fig* Dredhi. **Veproji me heqës. Bëri heqësi** veproji me dredhi.

heqim i m sh ë ët vjet bis

♦ Mjek.

♦ Mjekës.

heqimësh•ë a f vjet

♦ Mjeke.

♦ Mjekëse.

heqimí a f sh - të vjet

♦ Profesion i mjekut.

♦ Mjekí; mjekim popullor.

heqim•óhem óva (u) úar vjet bis

I *vetv* Mjekohem.

II pës e HEQIM•OJ.

heqim•ój kal óva úar vjet Mjekoj.

heqimúar (i e) mb vjet I mjekuar.

héqj•e a¹ f sh e et

♦ Shkëputje; shqitje; ndarje; shkulje; nxjerrje; largim; prerje. **Heqja e lëvozhgës (lëvores). Heqja e dhëmbëve. Heqja e njollave. Heqja e lirisë.**

♦ Pjesë që hiqet nga një tekst. **Ka heqje dhe shtesa në tekst.**

♦ *fig* Vuajtje e madhe; dhimbje. **Shpëtoi nga heqjet.**

♦ *vjet fiz* Rëndesë. **Qendra e heqjes.**

héqj•e a² f sh e et kryes sh Sheshje; lepitka.

héqj•e a³ f bis: Heqje barku jashtëqitje e shpeshtë dhe e hollë.

heq•kéq kéqe mb (Njeri) që ka hequr në jetë, i vuajtur; që është mësuar me vështirësi.> **HEQKEQËS E.**

heq•kéq kéqi m > HEQKEQËS I.

heq•kéqe kéqja f e HEQ•KEQ KEQI.

heqkéqës e mb (Njeri) shumë i vuajtur, që ka hequr keq në jetë.

heqkéqës i m sh - it Njeri shumë i vuajtur, që ka hequr keq në jetë.

heqkéqës•e ja f sh e et f e HEQKEQËS I.

héqk•ë a f sh a at J Sheshje; lepitka; heqla.

héqkërshin veta III sh habitore e HEQ. [Do ishte faji i asaj hapjes... s'ta

heqkërshin trishtimin as ato. (ED)]

héqs•ë a f sh a at Forcë tërheqëse.

héqur (i e)¹ mb (Dhëmb etj.) i shkukur.

héqur (i e)² mb

♦ I hollë e i gjatë. **Fill (tel) i hequr. Trup (shtat) i hequr. Me hundë të hequr.**

Me vetulla të hequra.

♦ I tretur a i dobësuar nga një sëmundje etj.; i thatë në fytyrë. **I hequr në fytyrë.**

Me fytyrë të hequr.

♦ *bis (Njeri)* që ka hequr në jetë, i vuajtur; që është mësuar me vështirësi.

héqur a (e) f sh a at (të) Vuajtje.

héqur it (të) as > HEQJ•E A³.

héqur a (e)¹ f sh a at (të) Mundim i madh; lodhje e madhe; vuajtje.

héqur a (e)² f sh a at (të) Grua a vajzë me trup të hollë, me fytyrë të hequr.

héqur i (i) m sh - it (të) Njeri me trup të hollë, me fytyrë të hequr.

héqur it (të) as Heqje.

heracák e mb (Njeri) që zgjohet herët (në mëngjes).

heracák u m sh ë ët Njeri që zgjohet herët (në mëngjes).

heracák•e ja f sh e et f e HERACAK U.

hera-héret ndajf G > HERA-HERËT.

herahérë ndajf > HERAHERËS.

herahérës ndajf Herë pas here. **Shihemi heraherës.**

hera-hérët ndajf G Në kohë të hershme; shumë herët.

herahérna ndajf G Heraherës.

herahérsh•ëm (i) me (e) mb Që ndodh nganjëherë a herë pas here; i

herëpashershëm. **Shira të herahershëm. > HERËHERSH•ËM (i) ME (e).**

herák e mb

♦ (Njeri) që zgjohet herët në mëngjes për t'u dalë punëve përpara. [**kënga e zgjatur e kostarëve herakë (EM).**]

♦ Që çel a lulëzon shpejt; që piqet shpejt; i hershëm. **Lule herake** lule e hershme e pranverës. **Qershí herake. Fik herak.**

♦ *K* Zog që këndon ndër të parët në agim.

herák u m sh ë ët Njeri që zgjohet herët.

herák•e ja f e HERAK U.

herald i m sh ë ët hist Kasnec; lajmëtar. [**Heraldi kishte detyrë të drejtonte ceremonitë e oborreve, të mbante të vizatuara emblemat, vulat dhe flamujt e të gjithë atyre që kishin të bënin me zotin e tij. (JBr)**]

heraldí a f > HERLADIK•Ë A.

heraldík e mb I heraldikës; që ka të bëjë me heraldikën, me studimin e stemave dhe emblemave. [**Emblemat heraldike ishin tashmë të percaktuara qartë në ndryshim nga periudha paraardhëse ku kushdo pa një rregullsi mbante simbole të ndryshme si në kohë dhe territor, por edhe brenda të njëjtit formacion politik e shoqëror. (JBr).**]

heraldík•e a f Studim i stemave dhe emblemave.

heraldíst i m sh ë ët Studiues i stemave dhe emblemave.

heraldíst•e ja f sh e et f e HERALDIST I.

heraqét i m vjet

♦ Nisje; largim.

♦ Zhvendosje.

heratór i m sh e et libr Orë; sahat.

herbár i m sh e et Koleksion bimësh të thara për qëllime studimi. > **BIMËTOR•E JA; HERBARIUM I.**

herbaríst i m sh ë ët Ai që krijon bimëtore, herbariume.

herbaríst•e ja f sh e et f e HERBARIST I.

herbariúm i m sh e et libr Koleksion bimësh të thara për qëllime studimi. >

BIMËTOR•E JA.

hərbë ndajf krahin G

♦ Me rrëmbim; pa u matur.

♦ Me ngut; me nxitim.

herbicíd i m sh e et kim, bujq Lëndë kimike helmuese për të zhdukur barërat e këqija të arave etj.

herc i m sh - ët fiz Njësi e dendurisë së dridhjeve, e barabartë me një lëkundje në një sekondë (*shkurt Hz*).

hercájk ë mb > HERCAK E.

hercák e mb (Njeri) i imët por i shkathët.

hercák u m sh ë ët Njeri i imët por i shkathët.

hercák•e ja f sh e et f e HERCAK U.

Hercegovín•ë a f gjeog Krahinë e Ballkanit perëndimor, që përbën pjesën jugore të Bosnje-Hercegovinës, me kryeqendër Mostarin. **Republika e Bosnje-Hercegovinës.**

hercék e mb G

♦ (*Njeri*) që e ka përgjigjen gati.

♦ (*Njeri*) Njeri i padurueshëm; që ngutet kur flet.

herdát•em krahin G vetv e HERDAT•Ë (me u).

herdát•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Ha sa ngopem; fahem.

herdátj•e a f krahin Ngopje me të ngrënë; ngimje.

herdátun (i e) mb krahin G I ngopur me të ngrënë.

herdokúr ndajf Dikur në të ardhmen.

herdokurdó ndajf > HERDOKUR.

herdhagjél mb (Frut) kokërrgjatë.

herdhagjél i m bot Rrush kokërrgjatë.

herdhaléc e mb G (Njeri) i hollë e i dobët; coftan.

herdhaléc i m sh a at G Njeri i hollë e i dobët.

herdhaléc•e ja f sh e et G f e HERDHALEC I.

herdhaqén i¹ m sh a at bot (*Euonymus europaeus*) Shkurre e viseve malore të buta, me gjethe të gjata e të dhëmbëzuara, me fryte të kuqërreme në trajtë kapsule, rrënjët e së cilës përdoren në mjekësinë popullore për të ndihmuar jashtëqitjen; herdhaqen. > **DRUNABARDH•Ë A; FSHIKAKUQ I.**

herdhaqen mali bot (*Euonymus verrucosus*) Shkurre a pemë e ulët me lëvore të verdhë, gjethe vezake dhe lule të kuqe, e përhapur në vise të Europës Jugore e Qendrore. > **SHIKAKUQ MALI.**

herdhaqén i² m sh a at kopsht Fik i parë me kokrra të vogla jeshile a të bardha që piquen vonë.

hérdhe t f sh bis anat Gjendra seksuale të meshkujve (*njerëz a kafshë*) të mbështjella me një qese. > **BOLE T; KOQE T; TOPE T. Mbathje për herdhet.**

[Një dorë e ashpër i preku herdhet. Kishte dhe butësi, dhe ligësi, saqë iu duk se do të klithte nga dhimbja. I aftë! thirri me zë të lartë oficeri. (IK)]

hérdh•e ja f sh e et krahin Çerdhe; fole zogjsh.

herehér ndajf A Herë-herë; disa herë; shpesh; në disa raste.

hérejt ndajf G Herët.

herék e mb G I zgjuar; që ia pret mendja.

herék u m sh ë ët G Furkë për të mbajtur hardhinë.

heréllkë *mb f* Bredharake

heréllk•ë *a f sh e et* Grua a vajzë bredharake.

herém•e *ja f sh e et krahin G* Fletë e rrafshët ose e lakuar metalike a plastike, me vrima e me dhëmbëza, për të grirë perime ose fruta. > **REND•E JA; GRIRËS•E JA.**

hereqét *i sh e et vjet krahin G*

♦ Lëvizje. **Ban hereqet** luaj vendit; lëviz pak.

♦ Grat; përmirësim. **Punë me hereqet** punë me grat, me dukë. **A ke ba pak hereqet?** a je ndopak më mirë.

♦ *K* Bereqet; prodhim. **S'ka hereqet kollomoqi sivjet** misri s'ka prodhim të mirë sivjet.

héret *ndajf A, G shih HERËT.* [Ndofa për arsye se frazeologjia gegënishte është mbledhë e botue më heret se frazeologjia toskënishte, e para ká më pah se e dyta. (APp)]

heretík *e mb* I herezisë dhe heretikëve; që ka të bëjë me herezinë a me heretikët; që përbën herezi; që përmban herezi. **Mendime heretike.**

heretík *u m sh ë ët* Kundërshtar i dogmave të fesë; ai që bën herezi.

herezí *a f sh - të* Pikëpamje ose doktrinë në kundërshtim me dogmën e kishës; pikëpamje fetare e papajtueshme me dogmën e kishës; mohim i së vërtetës së zbuluar. **Bëj herezi. Bie në herezi.**

♦ *fig* Shmangie nga një opinion, doktrinë ose praktikë të pranuar përgjithësisht.

herë *si ndajf (përdoret e përsëritur)* Një kohë; një çast; një rast. **Herë i kuq, herë i verdhë. Herë... herë... Herë mirë, herë keq. Herë më herë. Herë pas here.**

[herë për shtek, herë për kufi (GjF).]

*

Herë ma hipe, herë ta hipa Herë fiton ti, herë fitoj unë.

hér•ë *a f sh ë ët*

♦ Kohë kur ndodh diçka. **Një copë herë. Një herë tjetër. Në drekë herë** në dorën e drekës; në vakt dreke. **Herën e fundit që e pashë. Çdo herë.** [... **Kur t'm'leverdisin/ Un kam me shndrrue/ Sa herë t'due fisin** (GjF).]

♦ (*përdoret me numërorë, me përemra të pakufishëm ose me ndajfolje sasie*) Copë kohe e vetme kur ndodh diçka e njëjtë me ngjarjet e tjera; pjesë kohe e barabartë me pjesë të tjera dhe e marrë si njësi matjeje për të treguar përsëritjen a radhën e diçkaje; rast, ngjarje a diçka tjetër që përsëritet kohë më kohë. **Hera e parë (e dytë, e fundit). Për të fundit herë. Këtë herë. Kësaj here. Një herë tjetër. Çdo herë. Të vetmen herë. Më të shumtën e herëve. Një herë, dy herë, tri herë. Disa (shumë, mjaft) herë. Shpesh herë. Rrallë herë. Sa e sa herë shumë herë. Ndryshe nga herët e tjera. As këtë herë, as atë herë. Një herë në javë. Dy herë në muaj. Katër herë në vit. Çdo dy herë. Çdo herë që... Sa herë që.. . Më bie hera kam rast. Më zë hera rastis. E solli hera. Na mblodhi hera. Erdhi vetëm njëherë. Bëje (thuaje) edhe një herë! përsërite! Ia kam thënë njëqind (një mijë) herë. Sa herë të duash. Mjafton (del) për katër herë. Matu shtatë herë dhe fol një herë *fj u*. [- Nuk mora vesh. Edhe një herë, të lutem. (DhP)] [Asnjëherë të mos vdesësh,/ të varrosesh dy herë (VZh).] [të qarravet e të lisavet disa herësh shekullorë (GjF).]**

♦ *vjet* Stinë. **Hera e luleve.**

♦ A Orë. Ç'herë është? sa është ora?

*

Herë më herë Gjithnjë, vazhdimisht; kohë pas kohe.

Herë pas here kohë pas kohe.

Me një herë Menjëherë. [ky françeskan i shkëlqyeshëm me një herë i a nisi me mbledhë kangë e valle popullore, prralla, bestytní mitologjike, thânje, fjalë e kashë-të lashta, lojna, lojë fjalësh, fjalë sinonime tr. të popullit t'onë. (GjF).]

Mend për tjetër herë Tashti që e pësova e di si duhet vepruar.

Në fund të herës Herën e fundit.

Në krye të herës Në fillim.

Në krye të herës Në kohë të shkuara, në kohë të lashta; në fillim të diçkaje.

Një herë e mirë Pa i lënë gjë mangët; në mënyrë të prerë.

Një herë e përgjithmonë Përfundimisht; në mënyrë përfundimtare.

Një herë në hënë Shumë rrallë; rrallë e për mall.

Një herë për një herë Tani për tani.

Një herë për një herë Tani për tani. përkohësisht, për një farë kohe.

Një herë shkoi lepur i mbi urë edhe iron Është gjë që ndodh rrallë ose nuk përsëritet më.

Sa herë Nganjëherë. [Prandej, sa herë, na bâhet me dyshue në se disa përshkrime të biografëve mos qenë pjellë e trunit, ose madjë me një qellim panegjiristik. (ZV)]

Si një herë motit Si dikur. [Krishtenimi, si 'i herë motit,/ U përtri krejt n' jetë të re (GjF).]

Si një herë, një herë Njëlloj në çdo kohë.

Si një herë, njëqind herë Njëlloj, pa ndryshuar aspak.

**

Puna e herës euf Epilepsi; sëmundje e tokës.

Hër•ë a f mit gr Mbretëreshë e qiellit; gruaja e Zeusit. > **JUNON•Ë A.**

-herë fjalëform Vakt; kohë. **Darkëherë; zëmërherë.**

herëdokúr ndajf Kurdoherë; përherë.

herëdokurdó ndajf > **HERËDOKUR.**

hërë-hërë ndajf Ndonjëherë; nganjëherë; rrallë, jo gjithnjë; herë pas here. [**Tash nuk di ç'ka pësuar/ Herë-herë rri menduar** (AZÇ).]

herëhérna ndajf G > **HERË-HERË.**

herëhérs•ëm (i) me (e) mb Që ndodh ndonjëherë në të rrallë.

herë•kéq kéqe mb (m sh këqíj, f sh këqíja) Ogurzi.

herëkéq•e ja f sh e et orn Kuvajkë.

herëkéqíj a mb sh i **HERË•KEQ KEQE.**

herëpas•hérs•ëm (i) hérs•me (e) /herëpas-hérs•ëm/ mb Që ndodh a që bëhet kohë pas kohe; i përsëritur herë pas here; që ndodh a bëhet rregullisht e në mënyrë të përsëritur. **Takime të herëpashershme. Krasitje (harrje, ujitje) e herëpashershme. Reshje (shira, luftëra) të herëpashershme. Ethe të herëpashershme.**

herëpas•hershmëri a f libr Të qenët i herëpashershëm.

herëpërhërë ndajf krahin Gjithmonë; tanaherët.

herë•rréth rréthi *f sh rráthë rráthët f krahin G* Një radhë e plotë e ndërrimit të shtizave.

herëtjëtër *ndajf* Tjetërherë.

hérës i m sh - it mat Numër që del nga pjesëtimi i një numri me një numër tjetër; përfundim i pjesëtimit të dy numrave.

hérës•e ja f sh e et vjet Orë.

herët *ndajf*

♦ Në fillim të ditës a të natës ose në fillim të një periudhe; në çastet, në orët a në ditët e para; shpejt; përpara kohe, më shpejt se zakonisht. **Herët në mëngjes. Dje (pardje) herët. Herët në pranverë. E mbloodhën misrin herët. Ngrihem (çohem, zgjohem, bie të fle) herët. Ka ardhur (u nis) herët. [More Lul! Shumë herët ke fillue me shikue punën tande! (Mgj)]**

♦ Në kohë të lashta; shumë kohë përpara, dikur në të kaluarën. **Që (qysh) herët. Si herët. Ka ndodhur herët.**

* **Herët a vonë** Pas një farë kohe; në një të ardhme që do të vijë patjetër.

hérët (i e) mb > HERSH•Ëm (i) me (e).

herëtár i m sh ë ët vjet Orëpunues.

hérët-hérët *ndajf* Gjithmonë.

herërráthë t G sh i HERË•RRETH RRETHI.

herë•rréth rréthi m sh rráthë rráthët G Një e shkuar qark e qark me punë shtize.

herëtjëtër *ndajf* Radhën tjetër; në kohë tjetër që vjen.

hergá•s kal óva úar

♦ Punoj me ngulm.

♦ **K > HERGAT•Ë (me).**

hergát•em K vetv e HERGA•S; HERGAT•Ë (me u).

hergát•ë (me) kal a ë K Forcoj; regj (*trupin*).

hergát•ë (me u) vetv a (u) ë K (Trupi) forcohet; regjet (*në vështirësi*).

hergátun (i e) mb K (Trup) i forcuar; i regjur

hergátun it (të) as K Forcim; regjie (*e trupit*).

hergjelé

I mb Që kullot e mbahet jashtë në gjendje gjysmë të egër; që nuk është shaluar a nuk është vënë në punë ende. **Kalë (mushkë) hergjele. Dema hergjele. Kope kuajsh hergjele.**

II ndajf

♦ Në tufa që kullotin e mbahen jashtë në gjendje gjysmë të egër; në gjendje të lirë.

I mbajnë hergjele. Mos e lësho hergjele.

♦ *fig* Pa zot e pa fre. **Është rritur hergjele.**

hergjelé ja¹ f sh - të Tufë e kafshëve të ngarkesës që kullosin të lira në natyrë; kalë i pamësuar a i pashtuar që rri në tufë.

hergjelé ja² f sh - të Vajzë a grua e re dhe e shëndoshë; keq. femër e papërmbajtur dhe e harbuar.

hergjelé ja³ f sh - të Pelë.

hergjént i m Ç Argjend.

herí ndajf Ç Lart; përpjetë.

heríshte t f sh ushq Petë brumi të thara.

herk u m sh a at krahin G Gunë që mbahet mbi xhamadan.

herkát *jokal G* > **HERKAT•Ë (me).**

herkát•ë (me) *jokal a ë G*

♦ *veta III (Derri)* gërret.

♦ *K* Gërhas.

herkátj•e a f G

♦ Gërritje e derrit

♦ *K* Gërhimë.

hérk•e ja f sh e et G Rreckë; leckë; zhele.

hérk•ë a¹ f sh a at G > **HERK U.**

hérk•ë a² f Gërhimë.

herkóç i m veter G Derr i patredhur; derr i mbajtur për mbarsje.

Herkúl i m

♦ *mit gr* Hero i fuqishëm, djalë i Zeusit me Almenenë, që bëri 12 punë të rënda për t'u çliruar nga robëria e Euristeut; pas vdekjes u bë i pavdekshëm.

♦ *astr* Yjësi e madhe në gjysmësferën veriore midis Lirës dhe Kurorës Boreale.

herkulián e mb (Vepër) e denjë për Herkulin.

hermafródit e mb (Njeri, kafshë a bimë) që i ka të zhvilluara njëkohësisht organet mashkullore dhe ato femërore; qenie me të dy sekset; dyseksore.

hermafrodít i m sh ë ët libr Njeri, kafshë a bimë që i ka të zhvilluara njëkohësisht organet mashkullore dhe ato femërore; qenie me të dy sekset; dyseksore. >

DELEDASH I.

hermafrodít•e ja libr f e HERMAFRODIT I.

hermafrodítiz•ëm mi m libr Të qenët hermafrodit.

hermáq i m G Kanal kullimi. > **HERMOQ I.**

hermelín i m sh ë ët

♦ *zool (Mustela erminea)* Hermelin; kunadhe me bark të bardhë e kurriz bojëkafe; në dimër bëhet krejt i bardhë.

♦ Gëzof prej lëkurës së kësaj kafshe.

hermeneutík•ë a f fil Degë e teologjisë që studion parimet e interpretimit të Biblës.

Hermés i m mit gr Lajmëtar i perëndive; perëndi e tregtisë dhe dredhisë; shpikës i hajdutërisë.

hermetík e mb libr

♦ I mbyllur mirë, që nuk lejon aspak të kalojë ajri ose diçka tjetër; i puthitur plotësisht; i padepërtueshëm. **Enë hermetike. Derë (dhomë) hermetike. Mbyllje hermetike. [...një shishe hermetike/ grykëngushtë/ lëfytgjatë/ në murin prej argjile (JG).]**

♦ *fig* I vështirë për t'u kuptuar ngaqë i drejtohet një grupi të vogël njerëzish me njohuri të veçanta a të specializuara. **Vepër (poezi) hermetike.**

♦ Ezoterik.

hermetíkisht ndajf libr Në mënyrë hermetike.

hermetíz•ëm mi m libr

♦ *fil* Tërësi pikëpamjesh fetare, filozofike dhe ezoterike të trashëguara nga bota egjipto-helenike e të përhapura në rrethe europiane edhe në botën islamike në mesjetë.

♦ Të qenët shumë i errët e i pakuptueshëm për shkak të gjuhës së vështirë ose të ideve e të figurave të paqarta. **Hermetizmi kundrejt ekzoterizmit. [...Do të ishim**

plotësisht të gabuar, nëse në përcaktimet e mësipërme do të gjenim

hermetizmin ose një poezi të pakuptimtë (AÇ).]

hermetizim i m sh e et tek Mbyllje që nuk lejon kalimin e ajrit etj.; izolim i plotë

hermetizohet úa (u) úar vetv, pës e HERMETIZ•OJ.

hermetiz•ó j kal óva úar E izoloj plotësisht; e bëj të padepërtueshëm (*një mjedis*); e bëj të padepërtueshëm nga ajri, gazet etj.

hermetizúar (i e) mb I izoluar plotësisht; i padepërtueshëm.

hermetizúes e mb (Lëndë) që izolon hermetikisht.

hérmëth i m sh a at bot (Caucalis) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell deri 40 cm të gjatë, me gjethe si të majdanozit dhe lule të bardha a lejla që dalin nga dy deri pesë bashkë, në majë të kërceljeve.

hermím i m krahin Gërmim; rrëmihje.

herm•ó j kal óva úar krahin Gërmoj; rrëmih.

hermóq i m sh e et Kanal kullimi.

hérní•e a f mjek Sëmundje e shkaktuar nga shkarja e një organi të brendshëm ose e një pjese të tij nëpër një të çarë në një vend tjetër të barkut a nën lëkurë; qeskë e formuar nga organi që ka shkarë në këtë mënyrë. > **DHJAMTH I. Hernia e barkut. Hernia e diafragmës. Qeska e hernies. Brez për hernie.**

heró i m sh nj një

♦ Njeri i admiruar dhe vlerësuar për guximin, arritjet e jashtëzakonshme ose cilësitë fisnike. **Hero i luftës për liri. Hero Kombëtar. Hero i Popullit.**

♦ *let, kin etj.* Personazh kryesor i një libri, vepre dramatike a filmi, që dallohet për cilësitë pozitive. [**Heroi lirik i poezisë "Më falni diçka" të Martin Camajt, për hir të dashurisë njerëzore shpall: "Mordjen do ta puthi ndër buzët e ngrime..." (AÇ).**]

♦ *mit, folk* Njeri me cilësi mbinjerëzore dhe shpesh me prejardhje gjysmëperëndie.

Héro ja f mit gr Priftëreshë e Afërditës, që vrau veten kur Leandri, i dashuri që i vinte përnatë me not nga bregu tjetër i Helespontit, u mbyt.

heroík e mb

♦ I heroit; që ka të bëjë me heroin; që i përket heroit; që është karakteristik për heroin. **Vepër heroike. Jetë (vdekje) heroike.**

♦ (*Njeri*) që bën vepra të larta trimërie dhe vetëmohimi; i shquar për heroizëm; i karakterizuar nga heroizmi. **Luftëtar heroik. Qëndresë (frymë, luftë) heroike.**

♦ *let, muz (Vepër)* kushtuar bëmave, trimërisë e guximit të heronjve. **Eposi heroik.**

Poemë heroike. Simfoni (sonatë, dramë muzikore) heroike.

♦ I karakterizuar nga vepra heroike. [**mbi traditën kulturore të periudhës historike heroike të formimit të eposit (ShS).**]

heroík•ë a f sh a at libr Vetë heroike.

heroíkísh ndajf Si hero; në mënyrë heroike. **Qëndroi (ra) heroíkísh.**

heroiko-dramatík e mb (Vepër) me temë heroike dhe dramatike.

heroiko-romantík e mb (Vepër) me temë heroike dhe romantike.

heroín•ë a¹ f sh a at f e HERO I.

heroín•ë a² f Drogë natyrore si pluhur i bardhë kristalor, me veti qetësuese e gjumëdhënëse, që prodhohet nga bima e opiumit (hashashi); merret kryesisht me shirëgjë; shkakton varësi fizike. **Heroína e rrugës.**

heroíz•ëm *mi m sh ma mat* Vepër heroike. [diçka nga heroizmi vetëflijues i Oso Kukës, diçka nga shpirti shkamb dhe durimplotë i Bajram Currit dhe diçka nga filozofia e përvojatun e Marash Ucit plak (KM).]

heroizm•ë *a f >* **HEROIZ•ËM** **MI**. [S'ka e s'ka si heroizma/ Edhe si idealizma (FN).]

herór i m –sh ë ët *vjet* Sahat; orë. [Kënduesi asht herori i të vorfnit (K).]

hérpes i m mjek Grup sëmundjesh virale që shfaqen me pulla mavi në lëkurë, ose prekin sistemin nervor.

hërs•ë *a f sh a t A* Tokë djerr, e lënë pa punuar.

hersí a f Kohë e caktuar për një punë a shërbim.

hershém i m G

♦ Mot i keq me shi e me furtunë. **Bën hershem.**

♦ *fig* Vrull. **E bëri punën me hershem.**

hërsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I fillimit të një periudhe historike. **Mesjeta e hershme.**

♦ I një periudhë shumë të largët; i lashtësisë, i lashtë, i moçëm; që ka qenë shumë kohë më parë; që ka ndodhur në të kaluarën e largët; i dikurshëm. **Qytetërim i hershëm.** [Shkupi i hershëm (latinisht Scupi) dhe Perzerendi (Latinisht Theranda) kishin asokohe një randsie të veçantë (KM).]

♦ I mëparshëm. [Çdo diktator tjetër, shkallë-shkallë ma i vogël - si bj. fj.

Hitler-i - s'ka rrugë tjetër ndër punët e kulturës së vertetë veç me kopjue vepra të hershme me pak a shumë talent. (KM)] [në Prishtinë nuk kishte një traditë më të hershme botimesh të këtij lloji, siç ishte për studiuesit e këtushëm tradita e krijuar në vitet '30-të kryesisht nga "Hylli i Dritës" dhe priftërinjtë e urdhrin franceskan. (ShS)]

♦ I ditëve të para të një stine, moshe etj. **Ngricat e hershme të dimrit. Në djalërinë e hershme.**

♦ (*Stinë*) që fillon a vjen para kohe; (*punë*) që bëhet më përpara se zakonisht.

Pranverë (vjeshtë) e hershme. Dimër i hershëm. Mbjellje e hershme.

♦ Që fillon herët. **Është mëngjesi i hershëm (EM).**

♦ (*Bimë*) që rritet e zhvillohet në një kohë të shkurtër dhe përpara llojeve të tjera; që mbillet herët a bëhet; që jep prodhim a që piqet më parë se llojet e tjera.

hershím i m

♦ Kryerje e një veprimi para kohës së zakonshme. **Hershim i ndezjes (thithjes, shkarkimit) tek.**

♦ Pjellje e parakohshme.

hershëmëri a f libr Të qenët i hershëm. [Rëndësia shkencore e interesimit për shtresën mitologjike në epos lidhet, së pari, me vërtetimin e hershmërisë antike të shqiptarëve dhe paraardhësve të tyre në trojet e sotme. (ShS)]

hersh•ój óva úar

I kal Bëj (*një punë herët*); e bëj para kohës së zakonshme.

II jokál (Bagëtia) pjell para kohe.

hershúar (i e) mb

♦ (*Punë*) e bërë para kohe.

♦ (*Pjellje*) e parakohshme.

hershúem (i) e (e) mb G > HERSHUAR (i e).

Hertfordshír i *m gjeog* Konté në Anglinë lindore.
her•úer óri *m sh órë órët* *vjet G* Orë; sahat.
herr *kal a ur* Harr; tëharr (*bimët e arave*).
herr i *m sh a at* Shkurtabiq i përrallave popullore.
hérre t f sh i HARR•E JA. Bimë a barishte të harrura.
hérr•e ja f sh e et f e HERR I.
hérrës i *m sh - it* > **HERRTAR I.**
herrnís *jokal G* > **HERRNIS•Ë (me).**
herrnís•ë (me) *jokal a ë G* Mungoj.
herrtár i *m sh ë ët* Harrës.
hérrur (i e) *mb (Barishte, bime)* e shkullur; e tëharrur.
herrzák u *m sh ë ët zootek G* Dem i tredhur pjesërisht.
hes e mb krahin G Hamës; që ha mirë e pa naze.
hesáp i *m sh e et bis*

- ♦ Llogari. **Hesapi** i shtëpisë. **Mbaj (bëj) hesapin.** Nuk më del hesapi.
- ♦ Leverdi; interes. **S'më ka hesap** s'më leverdis. [**Koço Kotta ka qenë - simbas Chekrezit - një vegël ... në dorën e matianit, një subjekt aq shërbëtor e qorr, sa ishte gati ... për çdo tradhti në hesap të zotnisë apo ustait të vet. (KM)**]
- ♦ Përdoret pas një emri për të shprehur mospërfillje ose përçmim për dikë a për diçka. **Budalla (kalama) hesapi. Kungull hesapi. Rrëmujë (gjullurdi) hesapi.**

*

Bëj hesap sa... Merre me mend sa ...; përfytyro sa ...

Hesapi i shtëpisë **nuk del në pazar** *fj u*

- ♦ Njeriut nuk i del gjithnjë ashtu siç e ka menduar më parë.
- ♦ Çështjet e brendshme të familjes nuk është mirë të merren vesh nga të tjerët.
- I bëj hesapet (llogaritë) pa hanxhiun** I bëj llogaritë pa pyetur atë që do ta bëjë një punë, atë që përgjigjet drejtpërdrejt për një punë a që e di mirë një çështje; veproj pa i menduar e pa i peshuar mirë të gjitha rrethanat e mundësitë..
- I bëj hesapet kaluar** Veproj pa u bërë merak fort, pa përgjegjësi.
- I hyj në hesap dikujt**
- ♦ Përzihem në punët e dikujt.
- ♦ Marr, përvetësoj diçka që i takon një tjetri, përfitoj në kurriz të një tjetri.
- I kërkoj hesap për diçka** I kërkoj të përgjigjet, të japë llogari për një detyrë që i ka ngarkuar, për një çështje etj.
- I laj (qëroj) hesapet me dikë** Shpaguhem me dikë (*për një të mirë a të keqe*).
- I ndaj (qëroj) hesapet (llogaritë, lakrat) me dikë** E përcaktoj qartë qëndrimin tim ndaj dikujt; shkëputem përfundimisht nga dikush..
- I ndreq hesapet me dikë** Marr hak kundër dikujt i laj hesapet me dikë.
- Ka hesap diçka** Ia vlen, ka leverdi.
- Ka pa hesap** Ka shumë.
- Më vjen pas hesapit (për hesap)** Më leverdis; më intereson.
- Nuk hyn në hesap dikush a diçka** Nuk llogaritet fare; s'vlen.
- Nuk i jap hesap askujt** Bëj si mendoj a si dua vetë dhe nuk përgjigjem përpara askujt; vetë shkruaj vetë vulos.
- Nuk më del hesapi**
- ♦ Nuk kam mundësi të blej a të bëj diçka.

♦ Nuk e përballoj dot jetesën, s'kam të ardhura të mjaftueshme.

Nuk zihet në hesap Nuk vlen diçka; nuk llogaritet fare.

Një hesap (është) Njëlloj është.

Për hesap të tjetrit Për interes të tjetrit.

Për hesapin tim... Sipas mendjes sime...; për mua... [**ata lozin për hesap të vet e**

Luli i shikon për hesap të vet (Mgj).]

Sa s'bëhet hesap (sa më s'bëhet) Aq shumë sa s'llogaritet dot, pa hesap.

S'e vë (fare) në hesap dikë a diçka Nuk e përfill fare, nuk e merr parasysh, nuk e llogarit; e nënvlerëson, e përçmon.

S'më hyn gjë në hesap (në qese) Nuk më duhet diçka; s'kam punë me të.

Shkurt hesapi... *fj ndërm*

♦ Që ta zgjidhim këtë punë pa e zgjatur...

♦ S'ka vend për fjalë të tepërta, puna është e qartë..

Tjetër hesap (ky)! Tjetër avaz ky; na nxjerr të tjera yçkla.

Tjetër hesap ai Është punë a çështje tjetër ajo.

Hése f gjeog Shtet federal në Gjermaninë perëndimore, me kryeqendër Visbadenin.

hés•ë a f sh a at Haje; zahire. **Hesa e vitit. Hesa e bagëtive (kafshëve). Gatit (bëj) hesat.**

Hespér i m astr Yll i mbremjes.

hesperián e mb libr Perëndimor; i perëndimit.

hesperíde t m sh mit gr Nimfa që ruajnë tre mollët e arta në një kopsht përtej

maleve Atlas. **Kopshti i hesperideve** kopshti ku rriten mollët e pavdekësisë.

hesperíde t f ent Familje fluturash me rreth 3 500 lloje, që fluturojnë me hov e shpejtësi.

hesperórni i m paleo Shpend ujës jofluturak i kretakut të hershëm.

Hestí a m mit gr Perëndeshë e vatrës dhe zjarrit; motër e Zeusit > **VEST•Ë A.**

hésull mb, ndajf > **ESËLL.**

hesh i m sh ë ët Cullufe; tufë flokësh.

heshém i m G

♦ Punë e rëndë.

♦ Njeri punëtor, që punon shumë.

hesht jokall a ur

♦ Pushoj së foluri, nuk flas më; nuk flas; nuk nxjerr zë nga goja; nuk bëj asnjë zhurmë; nuk nxjerr asnjë tingull. **Hesht(ni)!** mos fol!; mos flisni! **Kush nuk di të**

heshtë, nuk di edhe të flasë fj u. [**thoshe: dal të vijë vjeshta/ pastaj heshte, pastaj heshta.** (Pop)] [**Hesht me fjalë, flet me vështrime** (GB).]

♦ *veta III* Ndërpren punën a nuk lëviz më; pushon; nuk ndihet më. **Sharrat nuk heshtin gjithë natën. Heshti radioja. Heshti artileria (mitralozi). Pylli heshte.**

Shiu heshti.

♦ E mbaj të fshehtë diçka; nuk tregoj për një gjë që e di; nuk e nxjerr atë që di.

Hesht, mos trego! Ai ka heshtur për gjithçka.

♦ *fjg* Nuk i them hapur mendimet; e duroj a e kaloj pa e vënë re një çështje ose një veprim të padrejtë; nuk ngre zërin, nuk kundërshtoj.

♦ Nuk jap të dhëna për dikë a për një çështje; nuk e përmend; nuk e zë në gojë; nuk tregoj gjë; nuk kthej përgjigje. **Kush hesht pranon.**

heshták e mb bot Që është i hollë, i gjatë e me majë si heshtë. Gjethe heshtake.

heshtár i m sh ë ët hist Luftëtar i armatosur me heshtë; ai që luftonte me heshtë; heshtëmbajtës, shtizar.

héshtas ndajf > HESHTAZI.

héshtazi ndajf

♦ Pa folur aspak; pa nxjerrë asnjë zë nga goja; në heshtje. **E shikonte (e dëgjonte) heshtazi. Lexoj heshtazi. E qortoi heshtazi. Qante heshtazi. U ndanë heshtazi.**

♦ Pa bërë zhurmë. **Shiu binte heshtazi.**

♦ *dhe fig* Pa folur e pa u ankuar; pa bërë fjalë; pa kundërshtuar fare; pa e ngritur zërin për diçka të padrejtë. **I bindej heshtazi. E pranoi heshtazi.**

♦ *fig* Pa ia vënë veshin diçkaje; pa i kushtuar vëmendje; në heshtje. **E kaloi heshtazi.**

hésht•ë a f sh a at vjet Armë e bërë me një dru të gjatë e me majë të hekurt, që përdoret në sulm për të shpuar; shtizë. [**Athinaja desh të më falte heshtën e saj të ndryshkur** (GB).]

hésht•ë (me) a ë G

I jokal > HESHT. [... **Mali hesht - dhe në heshtje qesh** (Mgj).]

II kal Kaloj (lë në) heshtje (*diçka*); mbyt (*kundërshtimin*). [**tue hesht qëllimshëm faktin se me mija e mija vorre njerzish të vlerët e të pafajshëm u mbollën në çdo kând të vendit shi prej dorës së tyne.** (AN)]

heshtëmbajtës i m sh - it vjet Heshtar; shtizar.

heshtí a f Heshtje. [**Kroni në heshti të lehtë** (EK).]

heshtím i m sh e et Heshtje; qetësi. **Heshtim i rëndë. Bie në heshtim.**

héshtj•e a f

♦ Të ndenjurit pa folur; qëndrim i pashprehur me fjalë. [**Në epos ekziston kulti i bjeshkës dhe i bagëtisë, përkundër heshtjes ndaj nocionit të mëvonshëm mbi tokën bujqësore.** (ShS)]

♦ Qetësi; mungesë e çdo zëri, tingulli a zhurme. **Heshtje e plotë (e thellë). Heshtje varri. Një minutë heshtje. Theu (prishi) heshtjen. Ra në heshtje.** [**Në kaq heshtje e qetësi/ ndjej vajtimthin e një shpesi** (LP).]

♦ *gjuh* Ndalesë, pauzë. **Pikat e heshtjes.**

* **E lë në heshtje diçka** Nuk e prek; nuk e zë në gojë a nuk e përmend; nuk merrem me një çështje për ta zgjidhur, e lë mënjanë.

heshtjerëndë mb poet Plotësisht i heshtur; në heshtje të plotë a të rëndë.

hesht•ój jokal G > HESHT•UE (me).

heshtór e mb I gjatë e me majë si heshtë. **Rrënjë heshtore. Gjethe heshtore. Fara heshtore.**

héshtsh•ëm (i) me (e) mb I heshtur.

hesht•úe (me) jokal óva úe G Rri i heshtur; nuk flas.

heshtúesh•ëm (i) me (e) mb G I heshtur.

héshtur (i e) mb

♦ Që nuk flet shumë; që nuk është i prirë të flasë; që nuk nxjerr zë. **Njeri (djalë) i heshtur. Grua e heshtur. Është (rri) i heshtur.**

♦ Që është i qetë e pa zhurmë; që ka qetësi. **Rrugë e heshtur. Vend (pyll) i heshtur. Qytet i heshtur. Shtëpi (dhomë) e heshtur.**

♦ (*Veprim*) pa fjalë; që nuk shoqërohet me fjalë; që merret vesh vetvetiu a tërthorazi; që nënkuptohet në heshtje. **Marrëveshje (përkrahje) e heshtur. Pohim**

(pëlqim, miratim, mohim) i heshtur. Pyetje e heshtur.

♦ Që nuk shfaqet; që nuk del në shesh; që është i fshehur ose vepron pa u dukur e pa zhurmë; i fshehtë. **Njeri i heshtur. Sëmundje e heshtur** sëmundje që nuk ka shenja të dukshme. **Luftë e heshtur. Hero i heshtur.**

hështur a (e) f sh a at (të) Grua a vajzë që hesht.

heshtur i (i) m sh - it (të) Njeri që hesht.

hështurazi ndajf Në heshtje; pa u ndier; pa bërë zhurmë.

hetero- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të prejardhura me kuptimin **tjetër, ndryshe, i ndryshëm.**

heterodóks e mb libr Që nuk ndjek dogmat, standardet apo opinionet e pranuar.

[**Një veprimtari e tillë krejt heterodokse, siç është arti, për më tepër arti popullor, i cili funksionon mbi bazën e qarkullimit gojor, mund të përfitonte edhe prej një veprimtarie disi më doktrinare, siç ishte letërsia biblike. (ShS)]**

heterodoksí a f libr Të qenët heterodoks.

heterogamí a f

♦ *bio* Këmbim midis brezave të krijuar me fekondim dhe atyre pa fekondim.

♦ *bot* Prani e dy a më shumë tipave në të njëjtën lule.

♦ Martesë midis njerëzve me prejardhje të ndryshme shoqërore a kulturore.

heterogamík e mb bio I heterogamisë; që ka të bëjë me heterogaminë.

heterogjén e mb libr I ndryshëm nga përmbajtja dhe forma.

heterogjenéz•ë a f bio Përmbajtje dhe formë e ndryshme e brezave.

heterokárp e mb bot (Bimë) që lidh më shumë se një lloj fryti.

heteroklít e mb gjuh Që ka lakim dhe zgjedhim të parregullt.

heterometrík e mb libr (Varg) i ndërtuar me metra të ndryshëm a të përzier. [**mbi karakterin heterometrik të vargjeve të rapsodive në gjendjen e mbërritur (ShS).**]

heteromórf e mb libr Shumëformësh.

heteromorfiz•ëm mi m libr Të qenët shumëformësh; shumëformësi.

heteroritmík e mb let (Varg) me ritme të ndryshme a të përzier. [**Vargu epik, kur këndohet, është izoritmik, por në tekst është heteroritmik. (ShS)]**

heteroseksuál e mb bio Që ka lidhje me seksin e kundërt ose tërhiqet prej tij.

heterostrofík e mb let I përbërë nga strofa të ndryshme.

heterotopí a f mjek Zhvendosje e një organi.

heteróz•ë a f bio Pllenim i kryqëzuar.

hét•ë a m sh a at bis Njeri që ta hedh kur të duash. **Hetë me turrë** mashtrues i njohur.

hetím i m sh e et drejt Përpjekje për të gjetur a zbuluar diçka duke u nisur nga të dhëna paraprake. [**E ka të qartë se hetimet do të mbyllen. Për disa kohë do të kërkojnë vrasësin e një prostitute, e pastaj do të arkivojnë gjithçka. Nuk ia vlen të harxhohen para për një prostitutë ardhur nga AtjePoshti. (ED)]**

hetimór e mb drejt I hetimit, që ka të bëjë me hetimin e rrethanave në të cilat kryhet një krim ose kundërvajtje penale; që lidhet me hetimin e një çështjeje nga organet e drejtësisë; që merret me hetimin e një vepre penale. **Veprim (akt) hetimor. Pyetje (metoda, procese) hetimore. Komision (grup) hetimor. Organet hetimore. Nga ana hetimore.**

het•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e HET•OJ. Çështja të hetohet sa më parë.

het•ó j kal óva úar

♦ Kërkoj të gjej a të zbuloj (*diçka*) duke u nisur nga disa të dhëna paraprake; e shqyrtoj (*diçka*) sipas të dhënave për ta sqaruar punën më tej; bëj hetimin e (*diçkaje*). **E hetoi punën mirë. [shtjellimi i kësaj çështjeje nuk e zoton autorin të hetojë paralelisht kronologjinë artistike të rregullimit të veprimit në botimet e këngëve të kreshnikëve (ShS).]**

♦ *drejt* Shqyrtoj (*rrethanat në të cilat është kryer një krim ose një kundërvajtje penale*). **Hetoj një çështje penale.**

♦ Shikoj me vërejtje (*dikë a diçka*); vëzhgoj, zakonisht për të zbuluar diçka. **Hetoj përreth. [Ndërsa hetonte fytyrat e tyre, ai vuri re se shefat e Shkodrës dhe të Pogradecit, dy rrethe që kishin liqene, ishin ulur afër njëri-tjetrit. (IK)]**

♦ Vërej i pari (*një njeri a send dhe kuptoj diçka*); vë re; pikas; diktoj. **Nuk e ka hetuar kush. Kaloi pa e hetuar njeri.**

hetúar (i e) mb

♦ I gjetur a zbuluar me metodën e hetimit.

♦ I pikasur; i diktuar.

hetúes e mb

♦ Që kërkon të gjejë a të zbulojë diçka, që heton; që bëhet me vëmendje të veçantë, i vëmendshëm. **Shikim (vështrim) hetues. Me sy hetues.**

♦ *drejt* Që merret me hetimin e një çështjeje gjyqësore; hetimor. **Organe hetuese.**

Gjykatës (gjyqtar, komision) hetues.

hetúes i m sh - it

♦ Ai që kërkon të gjejë a të zbulojë diçka duke u nisur nga të dhëna paraprake; ai që shqyrton diçka sipas të dhënave; ai që bën hetimin e diçkaje.

♦ *drejt* Punonjësi i hetuesisë që merret me shqyrtimin e rrethanave në të cilat është kryer një krim ose një kundërvajtje penale; gjyqtar që merret me hetimin e një çështjeje gjyqësore. **Hetues i çështjeve penale. Puna (detyra) e hetuesit. [Korba të zes mbi të ja mbrritën/ Hetues, gjykatës, prokurorë (IK).]**

hetues•e ja f sh e et drejt f e HETUES I.

hetuesí a f sh - të drejt Organ shtetëror që merret me shqyrtimin e rrethanave në të cilat është kryer një krim ose një kundërvajtje penale; zyrë e këtij organi.

hetúesh•ëm (i) me (e) mb libr (*Çështje, krim*) që duhet a mund të hetohet.

heth kal dhe jokall hótha héthur krahin > HEDH.

héth•e ja f sh e et kryes sh Ethe.

héu pasth Thirrje habie, zemërimi, dëshpërimi, gëzimi etj. **Heu, sa i thellë paska qenë! [Po unë, kur? heu! kur kam për t'u qeshë? (Mgj)]**

hevá ja f vjet Klimë e shëndetshme. > **HAVA JA.**

hezbér ndajf vjet > EZBER.

♦ Përmendësh.

♦ Pa ngurrim.

Hezbollah u m fet, pol Grupim ekstremist shiit i krijuar pas revolucionit iranian (1979), me baza dhe aktivitet të veçantë në Liban, kundër shtetit të Izraelit.

hezitím i m sh e et Ngurrim; mëdyshje; pavendosmëri.

hezit•ó j jokall óva úar Ngurroj; jam mëdyshas, i pavendosur.

hezitúes e mb Ngurrues; i pavendosur.

hezitúeshëm ndajf libr Me ngurrim; mëdyshas.

hë ni

I pasth bis

♦ Përdoret për të nxitur dikë të veprojë, për t'i dhënë zemër etj. **Hë, fol! Hë de, fillo tani! Hë, se e bën ti! Hë, djalë i mbarë, shko tani! Hë, edhe pak! Hëni more! Po hëni de, se na zuri nata!**

♦ Përdoret për të forcuar një urdhër a një qortim. **Hë, ulu tani! Hë, rri këtu! Hë, mos fol! Hë, mos çaj kokën!**

♦ Përdoret për të shprehur habi, zemërim, kënaqësi a pakënaqësi ose një ndjenjë tjetër për dikë a për diçka. **Hë, ç'paska qenë ai! Hë, po të më bjerë në dorë edhe një herë. E po, hë de, këtë doja unë. Hë, kur të vij këtu do ta rregulloj mirë! Hë, se e di unë! Hë, sa mirë ta bëri! Hë ç'ngatërresa më ka nxjerrë! Hë, s'të pëlqeu?! Hë, ç'na the! Hë, mos u tall! Hë, më qafsh!**

♦ Përdoret për të forcuar pyetjen; përdoret kur bëjmë një pyetje me njëfarë dyshimi, habie etj. **Hë? Si the? Hë, e more? Hë, si të doli? Ç'u bëre de, hë? Pse më shikon kështu, hë? Të vjen keq, hë? Nuk do, hë? Hë pra, ç'kërkon? Po ti, pse i mban anën, hë? [Hë? e pyeti porsa e takoi. Asgjë, u përgjigj tjetri. Telefoni me Tiranën s'punon. (IK)]**

♦ Përdoret për të forcuar një mohim a një kundërshtim, kur ngulim këmbë për diçka etj. **S'dua të vete, hë! Nuk e bëj, hë! S'vij me ty, hë! Për inatin tënd, hë!**

II si pj Përdoret për të shprehur një veprim që shtyhet, që pritet të ndodhë nga dita në ditë a nga një çast në tjetrin ose një veprim që mezi bëhet. **Hë sot, hë nesër. Hë ta kap këtu, hë të kap atje. Hë të bjerë andej e hë të bjerë këtej. Hë aty, hë këtu.**

III si ndajf Përdoret e përsëritur me kuptimin. **Hë, hë, arritën. Hë, hë, shkuan vite.**

IV si lidh krahin Ose... ose; ja... ja. **Hë e bëka, hë s'e bëka, ata nuk e besojnë më. Hë vjen, hë nuk vjen, ai duhet lajmëruar.**

*

Ja që hë bis shih te JA.

hëk /hëkh/, **hëk-ë ndajf** Jo; nuk. **U bë? - Hëk-ë.**

hëll•ónem vetv A, vjet J > **HOLL•OHEM.**

hëll•ónj kal A, vjet J > **HOLL•OJ.**

hëllúam (i e) mb A I holluar.

hëm *pasth bis*

♦ Përdoret për të shprehur zemërim, pakënaqësi, mosbesim, dyshim ose ironi për një njeri ose për veprimet e tij. **Hëm! Kërkon të ikë prej këtej! Hëm! Dhe më qortojnë për këtë gjë. Hëm! Qenke edhe brisk nga goja! Hëm, e di unë ç'do ti!**

♦ Përdoret për të shprehur vështirësi që haset gjatë një pune ose për të shprehur gjendjen e pavendosur përpara se t'ia nis diçkaje. **Hëm! Si t'ia bëj? Hëm, s'kam si ia bëj kësaj pune.**

hënabrënda ndajf Në kohën kur nuk ka dalë ende hëna, kur s'ka lindur hëna.

Hënabrenda s'e sheh rrugën.

*

Janë parë hënabrenda Shkojnë mirë njëri me tjetrin; e duan njëri-tjetrin.

hënajáshtë ndajf Në kohën kur ka dalë a ka lindur hëna.

*

Janë parë hënajashtë Nuk shkojnë mirë njëri me tjetrin; nuk e duan njëri-tjetrin; nuk duan ta shohin me sy njëri-tjetrin.

hënakëq *ndaif* > **HËNAJASHTË**.

Hënan i m gjeog Krahinë në pjesën qendrore të R.P. të Kinës, me kryeqendër Zhëngzhou-n.

hënaprapë *ndaif* Në një kohë të papërshtatshme; në një kohë të keqe. **Janë parë hënaprapë** janë parë hënajashtë.

hën•ë a f

♦ *dhe astr* Satelit që sillet rreth Tokës. **Hënë e ngrënë** (katërmbëdhjetëshe, bis pesëmbëdhjetëshe, e plotë, e re, e vjetër. **Drapri i hënës. Drita e hënës. Eklipsi i Hënës. Natë me hënë. Me hënë poshtë** kur nis të hahet hëna. **Me hënë lart** kur nis të mbushet hëna. [S'e thau shekulli i atomit dhe i zbritjes në hënë (DA).]

[hën' e kallajisur bashkë me yjtë/ panë si kërcejnë valle gjinjtë (DA).] [Ju, që gjer në hënë kini shkuar, si vallë/ s'depërtoni dot deri ne gjoksin tim? (IK)]

♦ *sh ë ët fizio Ç* Të përmuajshmet e grave. **I kanë ardhur hënët. Është në hënë.**

♦ *vjet* Muaj me rreth 28 ditë i llogaritur sipas ciklit të Hënës.

*

E ka bërë lëmë me lëmë e hënë me hënë E ka gdhendur shumë të bukur; e ka qëndisur si jo më mirë.

E shikon (vështron) si ujku hënë E shikon me inat.

Është në hënë të fëmijës Është në muajin e fundit të shtatzënësisë.

Janë parë me hënë pisk Janë parë hënajashtë; nuk shkojnë mirë njëri me tjetrin, nuk e duan njëri-tjetrin, nuk duan ta shohin me sy njëri-tjetrin nuk shkojnë mirë njëri me tjetrin, nuk e duan njëri-tjetrin, nuk duan ta shohin me sy njëri-tjetrin.

Janë parë me hënë të keqe Janë parë hënajashtë; nuk shkojnë mirë njëri me tjetrin, nuk e duan njëri-tjetrin, nuk duan ta shohin me sy njëri-tjetrin.

Ka rënë nga hëna iron Është i rrallë; s'ia gjen shokun në tokë.

Kërkoj hënë Kam shumë teka; kërkoj të pamundurën.

Leh në hënë Bëj zhurmë kot për diçka, sepse askush s'ma vë veshin as s'ma ka frikën.

Lehin si qentë në hënë (në hënëz) keq Thërrasin shumë, bërtasin me të madhe. .

Me hënë (hënëz) të mirë Në gjendje shpirtërore të mirë.

Njeri me hënë (hënëz) Njeri që gjendet shpirtërisht herë mirë e herë keq, pa pasur ndonjë arsye të dukshme; ai që nuk vepron përherë njëloj e drejt, njeri që është me orë, ai që vepron si të ndodhet; njeri me shumë teka.

Një herë në hënë Shumë rrallë; rrallë e për mall.

**

puna e hënës euf Sëmundja e tokës, epilepsia.

sëmundja (lëngata) e hënës mjek Sëmundja e tokës; epilepsia.

hën•ë a (e) f sh a at (të) Ditë e parë e javës; ditë që vjen pas së dielës. **Ditën e hënë.**

Të hënë një javë.

*

Kur të bëhen dy të hëna bashkë Kurrë.

hën•ë ia (e) f A E hënë; ditë e hënë.

hënëdiellor e mb: Vit hënëdiellor kalendar i mbështetur në sistemin diellor dhe hënor.

hënëplótë *mb poet* I ndriçuar nga hëna.

hënëplót•ë *a f* Hënë katërmbëdhjetëshe.

hënëtar e *mb A (Njeri)* me hënë.

hënëtar•uar *óri m sh* **órë órët** *A Mik.*

hënez *a¹ f*

♦ *zvog e* **HËN•Ë** *A. [bëre hënezën me yje,/ bëre fusha, male, pyje (AZÇ).]*

*

Dal në hënez Dal i humbur në diçka; mbetem fare pa gjë; dal në diell.

Lehin si qentë në hënez (hënë) Thërrasin shumë; bërtasin me të madhe.

Me hënez (hënë) të mirë Në gjendje shpirtërore të mirë.

Në hënez (Flas) kot më kot, në tym.

Njeri me hënez (hënë) Njeri që gjendet shpirtërisht herë mirë e herë keq, pa pasur ndonjë arsye të dukshme; ai që nuk vepron përherë njëloj e drejt; njeri që është me orë, që vepron si të ndodhet; njeri me shumë teka.

Një herë në hënez Shumë rrallë; rrallë e për mall.

hënez *a² f sh a at ikt (Lophius piscatorius)* Peshk petashuq, i thellësive, deri 2 m gjatësi, me kokë sa gati dy të tretat (2/3) e trupit dhe gojë sa gjerësia e kokës, me disa radhë dhëmbësh me majë, që nuk e lënë prenë të dalë nga goja; ushqehet me peshq të vegjël.

hënez *a³ f sh a at* Diçka në trajtë të lakuar. **Hënëza e derës** qemeri, harku i derës.

hënez *a⁴ f sh a at* Pjesë e ndarë në trajtë të lakuar. **Hënez buke** copë e prerë prej anës së një buke të rumbullakët; vetull buke.

hënez *a⁵ f sh a at mek* Pjesë e makinës qepëse që mban drugën.

hënez *a⁶ f sh a at bis* Ai që vepron verbërisht si i thonë të tjerët; hije e dikujt. **Ka qenë hënëza e tij.**

hëngëllim•ë *a f sh a at A > HINGËLLIM•Ë* *A.*

hëngëllin•nj *jokal na rë A > HINGËLLI•J.*

hëngëllit *jokal i ur veta III Ç* Hingëllin.

hëngëllitj•e *a f sh e et Ç* Hingëllimë.

hëngërt (e, më, të, i) *dëshir e HA. E hëngërt mortja!* *mallk vdektë!*

hëngra *kr thj e HA.*

hëngsh *dëshir veta II nj e HA. Haje, mos e hëngsh!* *mallk. Të hëngsha grurët!* *mallk vdeksh!*

hëngur (i e) *mb A I* ngrënë.

hëni *pasth* Për të nxitur disa vetë të bëjnë diçka. **Hëni djema!**

hënor *mb m (Dash, cjav)* i patredhur, që mbahet për ndërzim.

hënor e *mb*

♦ I Hënës; që ka të bëjë me Hënë; që ndodhet a ndodh në Hënë; që i ngjan sipërfaqes së Hënës. **Eklips hënor. Peizash hënore.**

♦ Që matet sipas rrotullimeve të Hënës rreth Tokës ose sipas ciklit të saj të plotë.

Muaj hënor. Ditë hënore. Vit hënor. Kalendari hënor.

♦ *poet* I ndriçuar nga hëna; që është me hënë. **Natë (mbrëmje) hënore.**

♦ *fig* I zbehtë ose i rumbullakët si hëna. **Fytyrë hënore.**

hënor *i¹ m sh ë ët* Ai që sillet me teka; njeri me hënë; njeri me orë.

hënor *i² m sh ë ët* Dash a cjav i patredhur, që mbahet për ndërzim.

hënx•ë *a f sh a at* Hënë.

*

Një herë në hënxiët Shumë rrallë.

hénz•ë a f A Hënë.

Hëpéj i m gjeog Krahinë me dalje në Detin e Verdhë, në pjesën verilindore të R.P. të Kinës, me kryeqendër Shëçjachuáng-un.

hëpërhë ndajf bis Për pak kohë; përkohësisht; tani për tani; dora-dorës. **Hëpërhë e bëj vetë. Hëpërhë është mirë. Hëpërhë po e lë me kaq.**

hëpërhësh•ëm (i) me (e) mb I përkohshëm; që bëhet a zgjat për pak kohë. **Gjendja e hëpërhëshme.**

hërdh i m sh a at krahin G Fole a çerdhe zogjsh.

hërnár i m sh a at A Dritë; burim drite (ndriçimi); llambë; kandil.

hërr-hërr onomat Zhurmë e frymëmarrjes së rënduar.

Hf kim shkurt i Hafnium.

Hg kim shkurt i Merkur; zhivë.

hi (me) kal, jokál hína - Ç, G, K

♦ > **HYJ.** [- N'shpi kur t'baj me hi/ do t'hjeki binjakët me i pre. (CV)]

♦ Filloj; nis. [...tue perkue zanin me tingell të lahutës, i a hîn me pershkrue bukurín e Tanushës (GjF).]

*

Ma hini bis

♦ Më qortoi rëndë.

♦ Më rrahu.

hî ni m G > HI RI.

*

Dokrra hinit Fjalë të kota; përralla me mbret. [**Luftët e Kastriotit/ E**

t'Dukagjinit/ Un kam me i mbajtun/ Per dokrra hînit (GjF).]

Me krye në hi I poshtëruar; i nëpërkëmbur. [**Mori Shqypni, e mjera Shqypni/**

Kush të ka qitë me krye n'hi? (VPSH)]

hi ri m

♦ Pluhur i lehtë që mbetet pasi digjet krejt diçka. **Hiri i zjarrit. Hi druri (letre).**

Hiri i kufomës. Hiri i vatrës (i sobës). Ngjyrë hiri ngjyrë e hirtë. **Plehëroj me hi.**

Mbuloj zjarrin me hi. Kulaç i pjekur në hi.

♦ Pluhur që ngjan me mbeturinat pas djegies së diçkaje. **Hi vullkanik** pluhur që formohet nga ngurtësimi i cirkave të lavës së vullkanit. **Hiri i Hënës** pluhur që mbulon sipërfaqen e Hënës.

♦ Sëmundje që prek bimët. > **HITH I. Hiri i hardhisë (i vreshtave). Hiri i bimëve. Hiri i duhanit (i panxharit, i specit, i mollës, i dushkut). I ka rënë hiri.**

♦ Pluhur i kufomave. **U ngjall nga hiri i vet si Sfinksi mit.**

♦ *fig* Kujtimi i të vdekurve. Hiri i të parëve.

*

Bëj kulaç në hi Bëj petulla me ujë; e bëj të mbaruar diçka që s'mund të bëhet.

E bëj gur e hi diçka E shkatërroj krejt; e bëj shkrumb e hi.

E bëj hi (hi e pluhur, shkrumb e hi) diçka

♦ E djeg a e shkrettoj krejt diçka,

♦ E sos krejt diçka; s'lë gjë më, e përlej të gjithë.

E mbuloj në hi (e ngroh në hi) E mbaj të fshehtë e nuk e shfaq një ndjenjë a një

mendim.

Flas (qit) dokrra në hi Flas kot; flas gjepura; s'di as vetë ç'them.

I hedh hi (pluhur) syve dikujt E gënjej, e mashtroj duke ia paraqitur punët ndryshe nga ç'janë.

Me krye në hi Në gjendje të pikëlluar e të mjerë.

Mos pjektë dy bukë në një hi! *mallk* Mos e zëntë e nesërmja!

Prush në hi (tokë) (Fëmijë) fare të vegjël, të parritur e zakonisht pa përkrahje.

Rri si shushunja në hi Ri si i vdekur; nuk lëviz e nuk ndihem fare.

Shtie (qëllon) në hi Tregohem frikacak i madh.

**

hiri i drithërave (*Oidium moniloides, Erysiphe graminis*) Mikroërpudhë parazitare e dëmshme që vesh fletët e drithërave nga ana e sipërme; përhapet me shpejtësi sidomos në viset me lagështirë

hiri i hardhisë (*Uncinula necator*) Mikroërpudhë parazitare e dëmshme, që i vesh gjethet hardhisë dhe kokrrat e rrushit me një pluhur të murrmë. > **MYKËZ A.**

hiri i mollës (*Podosphaera leucotricha*) Mikroërpudhë parazitare e dëmshme që i bie mollës dhe dardhës.

hiri i qepës (*Leveillula taurica*) Mikroërpudhë parazitare e dëmshme që i bie kryesisht qepës; prek edhe kungullin dhe bimë të tjera të solanaceve.

Hiacínt i m mit gr Djalë i pashëm që e vrau pa dashje Apoloni dhe ky prej gjakut të atij bëri të mbijë një lule.

hiát i m gjuh, let Grup dy zanoresh në një fjalë, që nuk bëjnë diftong; takim dy zanoresh, njëra në fund të një fjale e tjetra në fillim të fjalës pasardhëse, midis të cilave ka një ndalesë fare të shkurtër.

híb•e ja f sh e et Hejbe; torbë.

Hiberní a f gjeog Ishull që përfshin Republikën e Irlandës dhe Irlandën e Veriut.

hibernián e mb Irlandez.

hibernián i m sh Irlandez.

hibernián•e ia f e HIBERNIAN I.

hibrid i m sh e et bio Lloj i ri i krijuar me kryqëzimin e dy llojeve të afërta.

hibridizím i m sh e et bio Kryqëzim i llojeve të afërta për të krijuar një lloj me veti e tipare të reja.

hibridiz•óhet úa (u) úar bio

I vetv (Lloje se raca të afërta) kryqëzohen për të nxjerrë një lloj a një racë me veti e tipare të reja.

II pës e HIBRIDIZ•OJ.

hibridiz•ój kal óva úar bio Kryqëzoj lloje të afërta bimësh a kafshësh për të nxjerrë një lloj a një racë me veti e tipare të reja.

hibridizúar (i e) mb bio I kryqëzuar; i krijuar me kryqëzim të llojeve të afërta.

hibridizúem (i) e (e) mb G > HIBRIDIZUAR (i e).

hic et nunc /ik et nunk/] *shpr lt* (E dua) këtu dhe tashti.

hic jacet dhe hic iacet /ik jáçet/ *shpr lt* Këtu prehet.

hic Rhodus hic salta /ik Ródus ik sálta/ *shpr lt* Këtu është Rodi, këtu hidhu (ma provo këtu, tashti atë që thua se e ke bërë).

híck•ël la f sh la lat Vickël; shkelm.

hiç¹ ndajf bis

♦ Fare; aspak. **Hiç mos u druaj. S'e di hiç.** [Ka nisë agët e po i shkarkon,/ **Mujin hiç nuk po e ndigjon.** (CV)]

♦ Asnjëherë; askurrë. **O sot, o hiç** o sot, o kurrë.

hiç² pacak Asgjë. **S'ka hiç fare.**

hiç e mb Bosh. **Punë hiç** punë boshe.

hiç i m

♦ Asgjë. **Filloj nga hiçi. S'del gjë nga hiçi.**

♦ Send pa vlerë.

*

Hiç me hiç zero me zero.

Pesë me hiç Punë boshe; përpjekje e kotë.

hiçasgjá pacak bis G > HIÇASGJË.

hiçasgjë pacak bis Asgjëfare. **S'kam hiçasgjë.**

hiçgjá pacak G > HIÇGJË.

hiçjasénd G pacak > HIÇGJËSEND.

hiçgjë pacak bis Asgjë. **U prishën për hiçgjë.**

hiçgjëkáfshë pacak bis Asgjëkafshë.

hiçgjëkúnd ndajf bis > HIÇGJËKUNDI.

hiçgjëkúndi ndajf bis Asgjëkund. **Ku ishe? - Hiçgjëkundi.**

hiçgjësénd pacak bis Asgjësend.

hiçgjëséndi pacak bis > HIÇGJËSEND.

híçk•ël la f sh la lat J Grua e shtresës së varfër.

hiçmosgjá pacak bis G > HIÇMOSGJË.

hiçmosgjë pacak bis Asgjë.

*

E ka për hiçmosgjë E bën si pa gjë të keq; s'i bën fare përshtypje.

Për hiçmosgjë

♦ Pa asnjë shkak; pa ndonjë arsye; kot.

♦ Shumë lirë; falas.

hidálgo ja m sh - t sp Zotëri.

Hidálgo ja m gjeog Shtet në Meksikën Jugore.

híd•e ja f sh e et bot (*Zizyphus lotus*) Shkurre ose dru frutor i viseve tropikale e nëntropikale, me degët plot gjemba, me gjethe të vogla vezake, të dhëmbëzuara me kokrra të kuqërreme më kafe, me pak tul të ëmbël e bërthamë të madhe. >

KIMÇ•Ë A; XINXIF•E JA.

híd•ër ra f sh ra rat inv Kafshë shumë e vogël, jokërbishtore, me trupin si qese e zgjatur, që ka në njërën anë gojën me disa fije të holla e të përkulshme dhe që jeton në ujëra të qeta të lumenjve ose nëpër pëllgje.

Híd•ër ra f

♦ *mit gr* Përbindësh si gjarpër me shumë koka në moçalin e Lernës; e theri Herkuli.

♦ *astr* Yjësi e gjysmësferës jugore, pranë ekuatorit, midis Virgjëreshës dhe Gaforres.

hidránt i m sh e et tek Rubinet për të marrë ujë nga një tub a enë tjetër e madhe.

Hidrante për zjarrfikësit.

hidrargjír i m bis kim Zhivë; merkur.

hidrát i m sh e et kim Komponim i formuar nga bashkimi i ujit me lëndë tjetër; hidroksid.

hidratím i m kim Bashkim ose lidhje e ujit me një lëndë tjetër.

hidrat•óhet úa (u) úar vetv, pës e HIDRAT•OJ.

hidrat•ój kal óva úar kim Bashkoj në komponime me ujë.

hidratúar (i e) kim I bashkuar në komponime me ujë.

hidratúem (i) e (e) mb G > HIDRATUAR (i e).

hidraulík e mb

♦ I hidraulikës; që ka të bëjë me hidraulikën. **Punime (pajisje, studime)**

hidraulike.

♦ Që vihet në lëvizje me anë të trysnisë së lëngjeve; që nxirret a që bëhet me anë të trysnisë së ujit; që shfrytëzon energjinë e ujit. **Makinë (presë, motor, vinç)**

hidraulike. Tërheqje (goditje) hidraulike. Metoda hidraulike e nxjerrjes së torfës.

♦ > **UJOR E.**

**

dash hidraulik tek Mekanizëm që shërben për ngritjen e ujit.

grusht hidraulik tek Rritje shumë e madhe, më tepër sesa lejohet, e trysnisë nëpër tuba, që shkaktohet nga zvogëlimi i menjëhershëm i shpejtësisë së lëvizjes së lëndës brenda tyre.

hidraulík u m sh ë ët Mjeshtër që vendos dhe ndreq pajisjet dhe gypat e ujit në banesa, ndërtesa industriale etj.; specialist për punimet hidraulike.

hidraulík•e ja f sh e et f e HIDRAULIK U.

hidraulík•ë a f Studim i mekanikës së lëngjeve.

hidravión i m sh ë ët Hidroplan.

hidremí a f mjek Çrregullim i gjakut i shkaktuar nga prania e lartë e lëngjeve në krahasim me vëllimin e gjakut në qelizë.

hidrík e mb libr I ujit; që ka të bëjë me ujin; i karakterizuar nga prania e lagështisë.

hidro- fjalëform libr Ujë-.

hidroaerodróm i m sh e et Vend në ujë i ndërtuar posaçërisht për uljen dhe ngritjen e aeroplanëve.

hidroakustík•ë a m fiz Studim i vetive të tingujve kur kalojnë nëpër lëngje.

hidroavión i m sh ë ët av Aeroplan i pajisur me ski për të zbritur në ujë.

hidrobiológ u m sh ë ët Studiues i kafshëve dhe bimëve të ujit.

hidrobiológ•e ia f sh e et f e HIDROBIOLOG U.

hidrobiologjí a f Biologji e kafshëve dhe bimëve të ujit.

hidrobiologjík e mb I hidrobiologjisë; që ka të bëjë me hidrobiologjinë.

hidrocelulóz•ë a f ind Lëndë e përfutur nga hidratimi i celulozës në industrinë e prodhimit të letës.

hidrocefalí a f mjek Grumbullim anormal i lëngjeve seroze në zgavrën e kokës.

hidrocefalík e mb mjek I hidrocefalisë; që ka të bëjë me hidrocefalinë.

hidrocentrál i m sh e et Central që prodhon energji elektrike duke shfrytëzuar fuqinë e rënies së ujit; central hidroelektrik.

hidrodinámík e mb I hidrodinamikës; që ka të bëjë me hidrodinamikën.

hidrodinámík•ë a f Shkencë që studion lëvizjen dhe ekuilibrin e sistemeve të lëngëta ose pjesërisht të lëngëta.

hidroelektricitét i m Energji elektrike e përftuar nga rrjedhja e ujit nëpër turbinë.

hidroelektrik e mb Që ka të bëjë me prodhimin e energjisë elektrike nga hidrocentrale; që prodhon energji elektrike duke shfrytëzuar forcën e rënies së ujit.

hidroenergji a f sh a at Energji e përftuar nga forca e ujit.

hidroenergjetik e mb I hidroenergjetikës; që ka të bëjë me hidroenergjetikën.

hidroenergjetik•ë a f Shkencë e përdorimit të forcës së ujit për prodhimin e energjisë elektrike.

hidrofil e mb tek

♦ Që e thith ujin. **Lëndë hidrofile. Pambuk hidrofil.**

♦ *bot, bio* Që kërkon ujë ose lagështi; që rron në ujë të ndenjur; lagështidashës.

♦ *kim* Që ka lidhje me ujin; që thith ose kërkon ujë a lagështi; që e mban ujin.

hidrofit e mb bot I bimëve që rriten në ujë.

hidrofit i m sh e et bot Bimë uji e përhershme, me bitmet që dimërojnë nën ujë; bimë që rritet në ujë ose në toka me ujë të tepërt, në të cilat shumica e bimëve nuk rriten dot.

hidrofobi a f psik Frikë nga uji.

hidrofobik e mb psik Që ka frikë nga uji.

hidrograf i m sh ë ët

♦ Grafik i ndryshimit të nivelit, sasisë dhe forcës së masave ujore.

♦ Specialist i hidrografisë.

hidrograf•e ja f sh e et f e **HIDROGRAF I.**

hidrografi a f Studim i masave të mëdha të ujit dhe hartim i grafikëve të dukurive që shfaqen në to, si rrymat detare, baticat etj.

hidrografik e mb I hidrografisë; që ka të bëjë me hidrografinë.

hidrogjen i m kim Element i gaztë dyatomik pa ngjyrë e pa erë; është tepër i flakërueshëm; gazi më i lehtë dhe më i përhapur në gjithësi; përdoret në sinteza (*simboli H*).

bombë me hidrogjen Bombë me fuqi shkatërrimtare të jashtëzakonshme, të shkaktuar nga çlirimi i energjisë atomike si rezultat i fuzionit të izotopeve të ndryshme të hidrogjenit dhe formimi i bërthamave të heliumit.

hidrogjen i lëngët Hidrogjen i kthyer në lëng duke e ftohur në -252.87°C .

hidrogjen i rëndë Njëri nga dy izotopet e qëndrueshëm të hidrogjenit (*simboli D ose ^2H*). > **DEUTER I.**

hidrogjenim i m kim Bashkim me hidrogjen i një vaji të pangopur për të prodhuar stearinë.

hidrogjen•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIDROGJEN•OJ.**

hidrogjen•ój kal óva úar *kim* Bashkoj me hidrogjen; ia nënshtroj veprimi të hidrogjenit (*një vaj të pangopur për të prodhuar stearinë*).

hidrogjenór e mb kim I hidrogjenit; që përmban hidrogjen.

hidrogjenúar (i e) mb kim (*Vaj i pangopur*) i bashkuar me hidrogjen për të prodhuar stearinë.

hidrogjenúem (i) e (e) mb G > **HIDROGJENUAR (i e).**

hidrojeológ u m sh ë ët Studiues i ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore.

hidrojeológ•e ia f e **HIDROJEOLOG U.**

hidrogjeologji *a f* Degë e gjeologjisë që merret me studimin e ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore.

hidrogjeologjik *e mb* I hidrogjeologjisë; që ka të bëjë me hidrogjeologjinë.

hidroïd *e mb zool* Si hidër; si polip.

hidroïd•ë *t zool* Hidrozoarë.

hidroizolánt *i m sh ë ët tek* Lëndë izoluese e lagështirës.

hidroizolím *i m tek* Izolim i lagështirës.

hidroizol•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIDROIZOL•OJ.**

hidroizol•ój *kal óva úar* Izoloj nga lagështira (*muret etj.*).

hidroizolúar (i e) *mb* I izoluar nga lagështira.

hidroizolúes *e mb tek (Lëndë)* hidroizolimi.

hidrokarbúr *i m sh e et kim* Lëndë që përmban vetëm karbon dhe hidrogjen; gjendet në naftë, gaz natyror, qymyrgur dhe bitume.

hidrokinetík *e mb* I hidrokinetikës; që ka të bëjë me hidrokinetikën.

hidrokinetík•ë *a f* Degë e fizikës dhe hidroteknikës që studion lëvizjen e lëngjeve.

hidroksíd *i m sh e et kim* Anion njëvalent i një atomi hidrogjeni dhe një atomi oksigjeni; lidhje e hidroksidit me një element ose grup.

hidroksíl *i m sh e et kim* Grup ose jon i përbërë nga një atom hidrogjeni dhe një atom oksigjeni me ngarkesë asnjane ose pozitive; përbërës karakteristik i bazave, disa acideve, fenoleve, alko(o)leve etj.

hidrolitík *e mb* I hidrolizës; që ka të bëjë me hidrolizën.

hidrolíz•ë *a f sh a at kim* Zbërthim i bashkimeve joorganike me anë të ujit ose i bashkimeve organike me anë të acideve a të alkaleve të holluara me ujë. **Hidroliza e kripës (celulozës, amidonit).**

hidrológ *u m sh ë ët* Specialist i hidrologjisë.

hidrológ•e *ia f sh e et f e* **HIDROLOG U.**

hidrologjí *a f* Shkencë që studion ujërat e rruzullit tokësor, vetitë e tyre dhe qarkullimin e ujit në natyrë. **Hidrologjia e ujërave nëntokësore (e akullnajave).**

hidrologjik *e mb* I hidrologjisë; që ka të bëjë me hidrologjinë.

hidromancí *a f libr* Hedhje e fallit me ujë.

hidromasázh *i m* Masazh me çurgje uji.

hidromát *i m sh e et ndërt* Bojë e fortë e përzier me sherbet gëlqereje për të lyerjen e mureve.

hidromatím *i m sh e et ndërt* Lyerje e mureve me hidromat.

hidromat•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIDROMAT•OJ.**

hidromat•ój *kal óva úar* Lyej muret me hidromat.

hidromatúar (i e) *mb (Mur)* i lyer me hidromat.

hidromatúem (i) e (e) *mb G >* **HIDROMATUAR (i e).**

hidromekaník•ë *a f >* **HIDRODINAMIK•Ë A.**

hidrometalurgjí *a f* Veçim i metalit nga xeherori me anë të ujit ose të lëngjeve të tjerë.

hidrometeorológ *u m sh ë ët* Specialist i hidrometeorologjisë.

hidrometeorológ•e *ia f sh e et f e* **HIDROMETEOROLOG U.**

hidrometeorologjí *a f* Studim i hidrologjisë dhe meteorologjisë.

hidrometeorologjik *e mb* I hidrometeorologjisë; që ka të bëjë me hidrometeorologjinë.

hidromét•ër *m sh* **ra rat** Matës i thellësisë së lëngjeve.

hidrometrí *a m* Matje e dendësisë së ujit.

hidrometrík *e mb* I hidrometrisë; që ka të bëjë me hidrometrinë.

hidromotór *i m sh ë ët tek* Motor hidraulik, që vihet në lëvizje me anë të ujit.

hidroním *i m sh e et gjuh* Emër lumi, deti a oqeani. [Ky toponim, sipas gjasash, duhet të ketë dalë nga hidronimi omonim, sepse gjymtyra e tij e parë asocionion vetiu me *Nerseusin*, të birin e Pontit, kuptimi i të cilit është 'det i thellë', si dhe të bijat e tij, *nereidat* 'nimfat e ujërave'. (AK)]

hidronímí *a f gjuh* Emërtim i lumenjve, deteve e oqeanëve.

hidronímík *e mb gjuh* I hidronimisë; që ka të bëjë me hidroniminë.

hidronýj•ë *a f sh a at tek* Pikë e kontrollit dhe rregullimit të prurjes së ujërave.

hidropatí *a m mjek* Mjekim i sëmundjeve me përdorimin e ujit për shpëlarje të brendshme të organeve ose me banja avulli.

hidropatík *e mb mjek* I hidropatisë; që ka të bëjë me hidropatinë.

hidroplán *i m sh ë ët*

♦ *det* Motobarkë e shpejtë e projektuar të prekë sa më pak sipërfaqen e ujit, jo ta çajë atë.

♦ *am av* Aeroplan i pajisur me ski për të zbritur në ujë.

♦ *det* Pajisje si krah i nëndetësës që i jep mundësi të kridhet a të dalë në sipërfaqe.

hidroponí *a f bujq* Kultivim i bimëve në rërë, zhavorr ose ujë të pasuruar me lëndë ushqyese, por pa dhé.

hidroponík *e mb bujq* I hidroponisë; që ka të bëjë me hidroponinë.

hidropsí *a f vjet mjek* Fryrje nga grumbullimi i lëngjeve në qeliza, inde, ose gavërza seroze.

hidrosfér•ë *a f gjeog* Tërësi e ujërave sipërfaqësore të Tokës, si dhe e reve.

hidrosilikát *i m sh ë ët kim* Silikat i hidratuar.

hidrosól *i m sh e et kim* Koloid me ujë si medium shpërhapës.

hidrostát *i¹ m sh e et* Sferë çeliku e pajisur për kërkime e studime në thellësitë e deteve dhe të oqeanëve; batisferë.

hidrostát *i² m sh e et tek* Tregues i pranisë së ujit.

hidrostatík *e mb tek* I hidrostatikës; që ka të bëjë me ekuilibrin e lëngjeve dhe trysninë e ushtruar prej tyre në gjendje qetësie.

hidrostatík•ë *a f tek* Degë e mekanikës që studion vetitë hidrostatike të lëngjeve.

hidrotekník *e mb* I hidroteknikës; që ka të bëjë me hidroteknikën.

hidrotekník•ë *a f* Shkencë që studion vlerat e burimeve ujore, shfrytëzimin e tyre dhe masat kundër dëmeve që mund të sjellin ujërat.

hidrotekník *u m sh ë ët* Specialist i hidroteknikës.

hidrotekník•e *ja f e* **HIDROTEKNIK** U.

hidroterapi *a f mjek* Terapi me ujë.

hidroterapeutík *e mb mjek* I hidroterapisë; që ka të bëjë me hidroterapinë.

hidrotermál *e mb* Që ka të bëjë me veprimin e ujit të nxehtë a të tejnxehtë në procesin e shkrirje, bartjes dhe shpërndarjes së lëndëve minerare.

hidrotoráks *i m mjek* Prani e ujit në gavërzat e cipës mbështjellëse të mushkërive.

hidrotropíz•ëm *mi m bot* Rritje e rrënjëve në drejtim të lagështirës ose larg saj.

hidroturbín•ë *a f sh a at tek* Turbinë që vihet në lëvizje me anë të ujit.

hidrovór *i m sh ë ët* *hidr* Pajisje për ngritjen e ujit.

hidroxhúnt•ë a *f sh a at tek* Xhuntë hidraulike.

hidrozoárë t m sh zool Klasë kafshësh grabitqare shumë të vogla, kryesisht të ujërave të kripura, por hasen edhe në ujëra të ëmbla, shumica e të cilave kalojnë nga faza e polipit në të meduzës.

hídhc•ë a bis fizio Lëng shumë i hidhur me ngjyrë të verdhë në jeshile, i fshikëzës ngjitur me mëlçinë, që kullon në zorrë dhe ndihmon tretjen e ushqimit. >

TËMB•ËL LI; VRER I.

hídhe *veta III nj urdh e* **HEDH.**

hídhem hódha (u) hédhur

I vetv

♦ Kërcej me vrull e shpejtësi përpjetë a në një drejtim tjetër; lëshohem shpejt nga lart poshtë. **U hodh përpjetë (poshtë, përpara, anash).. Iu hodh në qafë** iu turr dhe e përqafoi. **U hodh nga shkallët (nga çatia, nga pema).** **U hodhën nga aeroplani (me parashutë).** **U hodh në lumë (në det).**

♦ Kaloj një pengesë e dal matanë; kapërcej; kaloj në anën tjetër. **U hodhën matanë (përtej lumit, përtej hendekut, përtej gardhit).** **Hidhu këtej!**

♦ *bis* Shkoj shpejt e shpejt në një vend; vete diku. **U hodh gjer te fqinji.**

♦ *fig* Ia nis me vrull një pune a veprimtarie; i përvishem me të gjitha forcat; veproj menjëherë kundër dikujt; futem me vrull e me shpejtësi në një mjedis të caktuar. **U hodhën në luftë për liri. U hodhën në mes të zjarrit (të stuhisë, të tufanit).** [Eh gjysh, ti për gratë je hedhur në flakë/ Po pse në kanun i ke sharë? (DA)]

♦ *bis* Ngjitem një a disa shkallë më lart. **U hodh në klasën e pestë (në kategorinë e shtatë).**

♦ *bis* Kaloj në diçka tjetër; ia nis diçkaje tjetër. **Po hidhemi në një çështje tjetër.**

U hodh në pikën e dytë.

♦ *fig* Nis me shpejtësi të flas a të ndërhyj; filloj menjëherë diçka; ngrihem, kërcej. **U hodh papritur e tha ... Mos u hidh kështu para të mëdhenjve! Hidhet shpejt ai.**

♦ *veta III bis* Rritet, zhvillohet, merr shtat; harliset; azdiset. **Po hidhen misrat.**

Është hedhur gruri.

II pavet dhe pës e HEDH. **Hidhen hapat e parë. Nuk hidhet përroi (lumi).**

Propozimi të hidhet në votë.

*

Hidhem (bie) në krahët e dikujt Pajtohem me dikë dhe i besohet atij; bashkohem e bashkëpunoj me dikë.

Hidhem (bie) në prehrin e dikujt Shkas në pozitë e dikujt.

Hidhem (futem) në flakë (në zjarr) Nuk përfill rrezikun.

Hidhem (kërcej) si gjel Marr zjarr menjëherë; zemërohem e kërcej për gjënë më të vogël.

Hidhem (kërcej) përpjetë

♦ Habitem a tronditem shumë nga diçka e papritur; trembem menjëherë.

♦ E kundërshtoj menjëherë diçka që nuk më pëlqen.

Hidhu në qiell (hidhu përpjetë)! Bëj ç'të duash, kundërshto sa të duash, por s'ke për t'ia dalë mbanë!

I hidhem në grykë (fyt) dikujt

♦ I vërsulem; e sulmoj rreptë.

♦ Nuk e lë të vijojë me tej diçka që nuk më pëlqen.

Më hidhet (hov) gjoksi (zemra) përpjetë Jam shumë i gëzuar a shqetësuar.

U hodh nga vendi U zemërua menjëherë; kërceu përpjetë.

Zaret u hodhën U bë hapi vendimtar dhe pritet përfundimi; u bë një hap i tillë që nuk lejon më të kthehesh prapa, u hodh guri.

hindhërák e mb

♦ I hidhur. **Mollë hindhëake.**

♦ *fig* Idhnak.

hindhërak u m sh ë ët Njeri idhnak.

hindhërák•e ja f sh e et f e **HIDHËRAK U.**

hindhërát•ë a f Shije e hidhur.

hindhërim i m sh e et

♦ Krijim i shijes së hidhur në gojë.

♦ *fig* Dhimbje shpirtërore e shkaktuar nga një fatkeqësi a nga fjalët e hidhura që thotë dikush, nga padrejtësitë etj.; vuajtje shpirtërore; pikëllim; brengë; helm. **Me hidhërim të madh (të thellë). Më bren hidhërimi.** [Deshe dritë, o diell,/ More dritën time/ Dhe ma mbushe jetën/ Plot me hidhërimë (AZÇ).]

♦ *fig* Zemërim; mëri; inat. **Iu përgjigj plot hidhërim. Mori hidhërim me dikë.**

Nuk mban hidhërim.

♦ > **HIDHËSIR•Ë A.**

♦ Krijim i shijes së hidhur në diçka që zë të prishet. **Hidhërimi i portokajve.**

*

E piu gjithë kupën e hidhërimit (mjerimit) libr Pësoi një fatkeqësi të madhe; u dëmtua dhe u hidhërua shumë.

hindhëróh•em óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Bëhet i hidhur, fiton shije të hidhur. **Ishte hidhëruar mielli (djathi).**

♦ Më bëhet e hidhur goja; ndiej një shije të hidhur në gojë.

♦ *fig* Vuaj ose lëndohem shpirtërisht nga një fatkeqësi, padrejtësi, nga fjalët e hidhura që më thotë dikush etj., ndiej një hidhërim; pikëllohem; brengosem, helmohem. **U hidhërua shumë (pa masë) kur e mori vesh.**

♦ *fig* Zemërohem; marr inat me dikë dhe mbaj mëri. **U hidhërua me shoqen e s'i fliste.**

II pës e **HIDHËR•OJ.**

hindhër•ój kal óva úar

♦ E bëj të hidhur (*diçka*); i jap shijen e hidhur (*diçkaje*). **Ma hidhëroi gojën. Ena e pakallajisur e hidhëron gjellën.**

♦ *fig* E bëj të vuajë ose e lëndoj shpirtërisht (*dikë*) duke i sjellë një fatkeqësi, duke i bërë një padrejtësi, duke i thënë fjalë të hidhura etj.; i shkaktoj një hidhërim; e pikëlloj; e brengos; e helmoj. **Mos e hidhëro nënën.** E hidhëroi me fjalë. E hidhëroi në zemër e hidhëroi shumë.

♦ *fig* E zemëroj; e inatos.

♦ *veta III fig* (*Moti, të ftohtët*) të pret, të than; të hyn në palcë.

hindhëruár (i e) mb

♦ Që është bërë i hidhur, që ka marrë shijen e hidhur. Ushqim i hidhëruar. Vaj i hidhëruar. E kam gojën të hidhëruar.

♦ fig. Që është lënduar shpirtërisht nga një fatkeqësi, nga një padrejtësi, nga fjalët e hidhura që i kanë thënë etj., që ka ndier një hidhërim; i pikëlluar, i brengosur, i helmuar; kund. i gëzuar. Nënë e hidhëruar.

♦ fig. I zemëruar; i inatosur, që mban mëri. Ishin të hidhëruar me të.

hidhërúes e mb

♦ Që e bën të hidhur diçka; që i jep shijen e hidhur diçkaje.

♦ *fig* (*Fjalë a ngjarje*) që shkakton vuajtje, lëndim shpirtëror.

♦ *fig* (*Veprim*) që shkakton zemërim a inatosje.

hidhërúeshëm ndajf Me hidhërim.

hídhës i m sh - it bot krahin Hithër.

hidhësí a f sh - të

♦ Hidhësirë; shije e hidhur.

♦ *fig* Hidhërim; pikëllim. [**Cigarja zuri të dridhej dhe ajo qau në heshtje, duke gëlltitur hidhësinë e fjalëve që nuk donin të dilnin nga gryka.** (ED)]

hidhësir•ë a f sh a at

♦ Të qenët i hidhur; veti e sendit që është e hidhur; lëndë e hidhur e diçkaje; shije e hidhur e diçkaje. **Hidhësira e pelinit (ullinjve).** Gjella (vera) kishte pak **hidhësirë. I nxjerr (i heq) hidhësirën ullinjve.**

♦ *fig* Hidhërim; pikëllim.

hídhët (i e) mb > HIDHUR (i e).

hidhëti a f > HIDHËSIR•Ë A; HIDHËSI A.

hidhnák e mb > HIDHËRAK E.

hidhnákth i m sh ë ët bot (*Peucedanum officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare me kërcell deri 50 cm të lartë e me lule të bardha, që mbin në toka të punuara, djerrishta, gërmadha, anës rrugëve etj., lulëzon nga prilli deri në vjeshtë dhe bën kokrra të zeza e shumë të hidhura.

hidhnáq i m sh ë ët bot (*Solanum nigrum*) Bimë shumëvjeçare kacavarëse me kërcell të drunjëzuar, me lule në ngjyrë të vjollcës ose të bardha, që lulëzon nga prilli deri në vjeshtë, bën kokrra vezake e të kuqe dhe përdoret si bimë mjekësore.

hidhták e mb > HIDHËRAK E.

hídh tas ndajf krahin > HIDHUR. [Ajo pabesisht/ hidhtas fuqinë time godet (MA).]

hídhuj t sh i HIDHU•LL LLI.

hídh u•ll lli m sh j jt A > IDHU•LL LLI.

hidhur ndajf

♦ (*Flas, veproj*) në mënyrë të tillë që shkakton hidhërim e lëndim në zemër; rëndë, keq. **I foli hidhur.**

♦ Me hidhërim; në mënyrë të brengosur e të pikëlluar; me zemër të lënduar. **Qante hidhur. Buzëqeshi hidhur. Më vjen hidhur** u prek në zemër e u hidhërua nga diçka që nuk i pëlqeu; i erdhi shumë keq. [**Se ç'vajton Shën Pjetri hidhur,/ Lesh-lëshuar, duar-lidhur** (FN).]

♦ Me zemërim, me inat. **I rri hidhur dikujt.**

♦ Me të ftohtë të madh që të hyn në palcë; ashpër. **Bëri hidhur dimri sivjet.**

hídhur (i e) mb

♦ (*Gjë*) me shije të pikët si të helmit, pelinit etj.; që ka hidhësirë. **Kafe e hidhur. Trangull i hidhur. Bar (ilaç) i hidhur. I hidhur si helm (si pelin). E kam gojën të hidhur.**

♦ *fig* (*Jetë, përvojë*) e mbushur plot vuajtje e mundime, hidhërim, shumë e rëndë [me humor të huaj/ me një gaz të hidhur (ASh).] [E hidhur vjeshtë e këtij viti/ Kosovën gjeti nën terror (IK).]

♦ *fig* (*Njeri*) zemërak; që hidhërohet shpejt; hidhërak. [Kushedi pse iu duk se sa më i qeshur e i ëmbël të tregohej shëmbëllimi i tij atje të kalamajtë, aq më i hidhur do të ishte në zyrë me të. (IK).]

♦ *fig* Që shpreh vuajtje shpirtërore a hidhërim. **Lot të hidhur. Vështrim i hidhur. Buzëqeshje (psherëtimë) e hidhur. Mendime të hidhura. Ndjenjë e hidhur. Heshtje e hidhur.**

♦ *fig* Që të pret, që të than; që mezi durohet a nuk durohet dot; i madh, i keq, i ashpër. **Të ftohtë (acar) i hidhur. Mot i hidhur. Vapë e hidhur.**

*

Ka pirë kupën e hidhur libr Ka provuar shumë vuajtje e hidhërim, ka bërë një jetë plot vuajtje e mundime.

hídhur a (e) f sh a at (të) Diçka me shije të pikët si të helmit, pelinit etj.; shije që lë një gjë e tillë; hidhësirë. **E hidhura e kastravecit. Nuk i ha fare të hidhurat.**

hídhur it (të) as Hidhësi; shije e hidhur.

hí•e a f sh a at > HIJ•E A.

hiédh kal G > HIEDH•Ë (me).

hiédh•ë (me) kal a ë G > HEDH.

hiédhun (i e) mb G > HEDHUR (i e). Trup i hiedhun.

hiéjç e mb G (Bimë) hijesire; që rritet në hijesirë.

hiék jokal G > HIEK•Ë (me).

hiék•ë (me) jokal a ë G Heq; vuaj.

hiéks i¹ m sh a at krahin G Stomak i pulës.

hiéks i² m sh a at krahin G Ndërmjetës; shkues.

hiékunit (të) as G Heqje; vuajtje.

hiéll•ë a f krahin G Mbeturina që dalin gjatë hedhjes së grurit a misrit.

hién•ë a f sh a at zool (Hyoena) Mishngrënës grabitqar i viseve të shkreta të Azisë dhe Afrikës, me trup më të madh se ujku, me qime të përhime a të kuqërreme, që gjuan kryesisht natën. **Hienë me pulla (laramane).**

♦ *fig* Njeri grabitqar, i ndyrë e i pamëshirshëm. [hienat dhe vampirat që thithin edhe piken e fundit të gjakut të popullit të shkretë: hambarxhijtë dhe asnafët (kamatarët). (KM)]

hienúesh•ëm (i) me (e) mb Shenjtëror.

hierárk u m sh ë ët

♦ Ai që zë një post të lartë në hierarki. [Nji tjetër hierark i fashizmit, Mëkambësi i Mbretit, F. Jacomoni, në kujtimet e tija, tue analizue figurën e Mustafës vëren: (AN).]

♦ Kryepriift; prelat.

hierarkí a f sh - të

♦ Rend i titujve, gradave ose përgjegjësiive në administratën civile, ushtarake e fetare, nga më të ulëtat deri në më të lartat, sipas lidhjeve dhe varësive që kanë

ndërmjet tyre; titujt, gradat ose përgjegjësitë në këtë rend; organizim shoqëror i ndërtuar mbi bazën e këtij rendi titujsh, gradash etj. që kanë nëpunësit sipas pushtetit, sipas varësisë ose të drejtave. **Hierarki administrative (ushtarake). Hierarkia feudale (kishtare). Shkallët e hierarkisë. [Bogdani, sikurse Budi e Frano Bardhi, arriti shpejt shkallë të larta në hierarkinë kishtare. (AE)]**

♦ *fig* Shkallëzim i dukurive të veçanta ose i pjesëve të një veprimtarie, në të cilin njëra dukuri a pjesë është më e lartë se tjetra që e ndjek.

hierarkík e mb I hierarkisë; që ka të bëjë me hierarkinë; që i nënshtrohet hierarkisë; që bëhet sipas një hierarkie. **Sipas ndarjes hierarkike. Në rrugën hierarkike. Shkallë hierarkike.**

hierofobí a f libr Frikë nga sende të shenjta.

hierogamí a f libr Rit i shenjtë i martesës së një perëndie me perëndeshe.

hieroglíf i m sh ë ët

♦ Figurë a shenjë simbolike që përdoret në shkrimin e disa gjuhëve për të shënuar një nocion, rrokje a tingull. **Hieroglifët e egjiptasve të vjetër. Gjuhë që shkruhen me hieroglifë.**

♦ *kryes sh fig* Shkrim i pakuptueshëm ose që lexohet me shumë vështirësi.

hieroglifik e mb I hieroglifëve; që ka të bëjë me hieroglifët. **Gjuhët hieroglifike.**

Shkrime (mbishkrime) hieroglifike.

hierográ m i m sh a at Simbol i shenjtë; simbolizëm fetar.

hierokrací a f libr Qeverisje e priftërinjve.

hierokratík e libr I hierokracisë; që ka të bëjë me hierokracinë.

hierolatrí a f libr Adhurim i shenjtoreve dhe sendeve të shenjta.

hierologjía f libr Studim i çështjeve të shenjta; literaturë e shenjtë.

hierologjik e mb libr I hierologjisë; që ka të bëjë me hierologjinë.

hieromonák u m sh ë ët fet Prift që është edhe murg.

hierór•e ja f sh e et ark fet Hapësirë për qark altarit të kishës, shpesh e rrethuar me parmakë ose e ndarë me shkallë nga anijatat.

hiesín•ë a f sh a at G Vend me hije. > **HIJESIR•Ë A.**

híesh•ëm (i) me (e) mb > **HIJSH•ËM (i) ME (e).**

hietografí a f meteo Studim i shpërndarjes gjeografike të reshjeve vjetore.

hiéz•ë a f sh a at vjet Apostrof; shenjë e apostrofit.

higro- fjalëform Lagështirë.

higrofíl e mb (Bimë) lagështirëdashëse.

higrofít i m sh e et bot Bimë që rriten në mjedis të lagësht.

higrofób e mb bot (Bimë) që nuk e pëlqen lagështinë, që rritet më mirë në vend pa lagështi.

higrográf i m sh tek Aparat për matjen e lagështirës së ajrit.

higrografík e mb Që mat a tregon nivelin e lagështirës së ajrit.

higromét•ër ri m sh a at tek Aparat për matjen e lagështirës së ajrit ose gazeve.

higrometrí a f Matje e lagështirës së ajrit ose gazeve.

higrometrík e mb I higrometrisë; që ka të bëjë me higrometrinë.

higroskóp i m sh ë ët Aparat që tregon ndryshimet në lagështirën e ajrit.

higroskopík e mb

♦ I higroskopit; që ka të bëjë me higroskopin.

♦ Që thith lagështirën e ajrit ose të mjedisit. **Kripë higroskopike.**

higrostat i m sh e et tek Pajisje që prodhon lagështirë të vazhdueshme.

Higjë a f mit gr Perëndeshë e shëndetit; e bija e Eskulapit dhe motra e Panacesë.

higjiën•ë a f Kujdes për ruajtjen e shëndetit, kryesisht me anë të pastërtisë; parime dhe praktikë sanitare. **Higjienë vetjake.**

higjieník e mb I higjienës; që ka të bëjë me higjienën.

higjieníko-sanítár e mb Që ka të bëjë me higjienën dhe shëndetin.

higjieníst i m sh ë ët Ai që ndjek parimet dhe praktikën sanitare. **Mjek higjienist.**

higjieníst•e ja f sh e et f e **HIGJIENTIST I.**

higjienizím i m Zbatim i masave për përmirësimin e kushteve higjienike.

higjieniz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIGJIENTIZ•OJ.**

higjieniz•ój kal óva úar Marr masa për përmirësimin e kushteve higjienike të (mjedisit).

higjienizúar (i e) mb (Mjedis) me kushte të mira higjienike.

higjienizúem (i) e (e) mb *G >* **HIGJIENTIZUAR (i e).**

hi-há onomat, *pasth* Thirrje për të nxitur kalin të ecë shpejt a të vrapojë.

hi-hí onomat Zhurmë e të qeshurës.

hij kal dhe jokaj J > **HYJ.**

hiják e mb *G* Me hije; që ka hije.

hij•e a f sh e et

♦ Hapësirë e errët a me fare pak dritë pas një trupi që nuk lë të kalojnë nëpër të rrezet e diellit ose të një burimi tjetër drite; mungesë drite ose errësirë jo e plotë pas dikujt a diçkaje që e zë dritën; faqe e errët e trupit në anën e kundërt të ndriçimit të tij; vend që gjendet në këtë errësirë, zakonisht ku nuk bien rrezet e diellit; vend që s'e rreh dielli. **Anë në hije e Hënës. Kon i hijes astr** pjesë e errët si kon e projektuar gjatë një eklipsi. **Pyll me hije. Rri në hije të lisit. [vallet e pllumbave/ palë e palë nën hijen e ullive (MC).] [Kurr' aq ëmbël' e bukur s'ftoj/ Hij' e lisit edhe kroj (FN).]**

♦ Errësirë; gjysmerrësirë. **Hija e mbrëmjes (e natës). Në hijen e bodrumit (e pusit).**

♦ Figurë e errët e një trupi të patejdukshëm e pasqyruar në një sipërfaqe pas këtij trupi, i cili ndriçohet në anën e kundërt; figurë e errët që duket në një pjesë të trupit, kur shihet me një aparat; vend ku duket kjo figurë. **Hije e plotë (e gjatë, e shkurtër). Hija e njeriut në tokë. Hija e aeroplanit. Hija e një trupi në mur. Hija e mushkërive. Gjatësi e hijes. Teatër (shfaqje) me hije në perde.**

♦ Figurë e paqartë dikujt a diçkaje në errësirë; pamje e turbullt e dikujt a diçkaje në errësirë a në mjegull. **Lëviz si hije. [Dje më shkeli hijen!/ - Hijen tënde? (DhP)] [qi jë burrë e kuvendtar,/ me ta drashtë hijen anmiku (GjF).] [Veç padija edhe krenija,/ Qi shkojnë njëjtë si trupi e hija (GjF).] [Hija ime nuk di dhunë./ Di veç frymëzim lirie (LP).]**

♦ Njollë e errët në diçka; pjesë e errët rreth diçkaje. **Hijet e faqeve (e fytyrës). I ka sytë me hije. E ka lëkurën me hije.**

♦ *art* Njollë e errët a vija që tregojnë pjesët më pak të ndriçuara në një pikturë. **Hije e thellë (e lehtë). Dritë dhe hije.**

♦ *dhe fig* Vend i mënjanuar që nuk bie në sy; vend i qetë larg telasheve e kokëçarjeve; pozitë shoqërore pa rëndësi, pa nderime e pa lavdi. **Zuri një hije. U struk në një hije. E kaloi (shkoi) jetën në hije. Doli nga hija.**

♦ *fig* Diçka që ia ul a ia errëson vlerat e meritat dikujt; diçka që krijon një dyshim për sjelljen ose për qëndrimin e dikujt, që ia prish a ia njollos emrin e mirë; njollë. **I hodhi një hije krijoi një dyshim për të. Bie një hije mbi të. Kjo ngjarje i la një hije. Kishte një hije në biografi.**

♦ *fig* Pamje e një njeriu a sendi; ajo që bie në sy në tërësinë e tipareve të një njeriu a sendi dhe krijon një përshtypje të caktuar; shprehje e gjendjes shpirtërore të trishtuar a të shqetësuar në fytyrën a në sytë e njeriut. **Hije e zymtë (e frikshme). Ka hije të rëndë. Mori një hije tjetër. Ishte në hije të babait** kishte pamjen si i ati, i ngjante t'et. **I ra një hije e zezë në fytyrë. Shtëpisë i ra një hije e keqe (e zezë).** [Plugu dëgjonte duke heshtur dhe me një hije trishtimi të fshehur (FK).] [na ruaj nga hija e rëndë e famës (NGj).]

♦ *fig* Pamje e bukur dhe e mirë e diçkaje; të qenët i hijshëm; hijeshi, bukuri; pamje, dukje. **I ka rënë hije burri. I bëj hije diçkaje** e zbukuroj; e bëj të hijshme. **I kanë hije rrobat** i rrinë bukur rrobat, i shkojnë mirë. **Nuk të ka hije të flasësh kështu** nuk është e hijshme, nuk është mirë të flasësh kështu. **Shtat e hije, mend asnjë fije fj u.** [Në bunacë e në furtunë/ Të këndoj siç më ka hije (LP).] [Merita e Camajt është se, me veprën e tij, ka tërësheqë vërejtjen, me takt dhe pa bujë, si i ka hije një shkencëtari, mbi alametin e t'ashtuquajturës "gjuhë letrare të njësuar". (APp)]

♦ *fig* Vegim i diçkaje që i shfaqet një njeriu me fantazi të sëmurë; fantazmë; xhind. **Hije e ligë. Hijet e rënda. Hijet e bardha** euf hijet e liga. **Hijet e natës. Hija e t'et.** [e, n'at muzg, një vegim hije/ Lokes n'votër lehtë iu qas (NM)]. [kur sheh fytyra të zbehta edhe sy të jeshilta/ që të shikojnë si hije dhe shtrijnë duert e mpita (Mgj).] [I masakruar/ të endesh hije/ nëpër harrimet e përgjakura (VZh).]

♦ *fig* Shfaqje a shëmbëlltyrë e dobët e diçkaje; mbresë e lehtë a gjurmë e parëndësishme e diçkaje; gjurmë; përjetim. **Hija e së vërtetës. Hije dëshpërimi (trishtimi, shqetësimi, dyshimi). Hije gëzimi. Hijet e së kaluarës. La hije diku a në diçka.**

♦ *vjet:* **Hija e kishës** kufijtë e pushtetit të kishës (K).

*

Baj hije G Zë vend. [Ta zëmë se ai paska qënë reaksionar, dhe, si i tillë nuk duhet të bājë hije në letërsinë shqipe. Por ç'faj ka gjuha e tij që të shlyhet nga Fjalori? (APp)]

Bëhem hija e vetes Dobësohem shumë.

Bëhem me hije Jam në gjendje frike të përhershme.

Bëj hije diku (mbi dhe) *keq* Jam gjallë; rroj pa bërë ndonjë punë të dobishme,

E mbaj (e vë) në (nën) hije të hostenit dikë Kujdesem shumë për dikë; e mbaj në pëllëmbë të dorës.

E mbaj nën hijen time dikë Kujdesem shumë për dikë; e mbroj.

E vë në hije dikë E fut brenda në një vend; e strehoj; e marr nën kujdes dikë.

E vë në hije të rigonit dikë Kujdesem shumë për dikë; tregoj kujdes të madh për një njeri që nuk e meriton.

Frikësohet (ka frikë, tutet) nga hija e vet Është frikacak i madh; ka shumë frikë.

Fshihem pas hijes së gishtit *tall* Mbrohet me mjete e mënyra të dobëta; kujtoj se nuk m'i shohin të metat.

Hedh hije diçka Rritet e zhvillohet; lartësohet; hedh shtat.

I bëhem hije dikujt

♦ Lidhem ngushtë me dikë dhe nuk i ndahem asnjëherë; e ndjek hap pas hapi dhe i shërbej me besnikëri.

♦ E mbroj dikë; i bëhem mburojë dikujt.

I bëj hije dikujt

♦ I shërbej me shumë besim dikujt; i shërbej verbërisht.

♦ E vë brenda në një vend, e mbyll diku; e strehoj.

♦ Rri pa punë pas një tjetri që punon; tund peshqirin, luaj derën.

I hedh hije diçkaje

♦ E mbuloj një punë a një çështje, e bëj të errët, e bëj të paqartë.

♦ E bëj të dyshimtë diçka a dikë; e paraqit në një dritë jo të mirë.

I lë hije të zezë dikujt E njollos dikë; i hedh baltë dikujt; e bëj me turp, e turpëroj.

I lë hijen dikujt *iron* Iki a largohem papritur prej dikujt.

Ia ha hijen dikujt Bëj që të mos jetë më; e mposht dikë; e vë përpara dhe e thyej.

Iu shoftë hija e diellit! *mallk*

♦ Mos paftë ditë të mira!

♦ Vdektë!

Jam (jetoj, rroj, rri) në hijen e dikujt *keq*

♦ Jam nën mbrojtjen e dikujt; më mbron dikush.

♦ Jam nën sundimin e dikujt.

E kaloj në hije diçka E lë pa përmendur ose e përmend përkitas diçka. [E kam fjalën, në mënyrë të veçantë, për pika të mëdha takimi e përkimesh që nuk ka si kalohen në hije (GjSh).]

Lë në hije diçka E lë në errësirë një çështje; nuk e zbuloj; nuk e ndriçoj.

Lëshoj hije pa dalë dielli E bëj diçka para kohe; nxitoj e bëj një punë të papjekur.

Lisit shihi hijen, njeriut shihi mendjen *ff u*

Matem me hijen (me diellin) e mëngjesit (e mbrëmjes) *keq* E vlerësoj veten më shumë se sa jam në të vërtetë; jam mendjemadh; mburr veten dhe nënvlerësoj të tjerët.

Matet me hijen e vet I duket vetja i madh; i është rritur mendja.

Matu me hijen tënde! Vlerësoji drejt aftësitë dhe mundësitë e vërteta që ke; peshoji mirë gjërat pa u mburrur; shtriji këmbët sa ke jorganin.

Mbeti në hije diçka Nuk u sqarua a nuk u ndriçua.

Më marrtë hijen! *mallk* vdektë!

Nuk bëj hije në diell Jam njeri fare pa rëndësi; nuk më përfill askush.

Nuk i bëj hije (as) vetes Jam i pazoti për të bërë një punë; nuk jam i zoti për asgjë.

Nuk i bën hije askujt Nuk pengon asnjëri, nuk i nxjerr pengesa askujt.

Nuk ka hije lisi për dikë Nuk ka vend të rehatshëm, që dëshirohet mjaft nga dikush.

Nuk ma ka shkelur njeri hijen prapa Jam shumë i shpejtë dhe s'më zë dot asnjëri.

Pastë hijen e vet! S'dua të jem a ta pësoj si ai.

Rri në hije Nuk dua të dukem; nuk dua të shfaqem; rri mënjane e nuk përzihem në një çështje.

Të shkel hijen (prapa) dikush Është shumë i shpejtë; është shumë i zoti për të bërë diçka; të merr gjak në vetull..

Vras barkun në hije *iron* Nuk më pëlqen të punoj; jam dembel e rri pa punë.

hijacák e mb bis Besëtytë; supersticioz.

hiják e mb (*Vend*) me hije.

hiják•e ja f sh e et Sohi; hijesirë.

hijéc e mb Hijedashës.

hijedáshës e mb bot (*Bimë*) Që rritet e zhvillohet në hije, që do hije, që nuk ka shumë nevojë për dritë.

hijedéndur mb (*Dru*) me hije të dendur; që bën hije të dendur.

hijedrít•ë a f sh a at > DRITËHIJ•E A.

♦ *art* Kontrast me hije dhe dritë që jepet në një pikturë; dhënie e një figure me hije e dritë.

♦ *Vend* a hapësirë me hije dhe me dritë; gjysmëhije.

hijgjérë mb (*Dru*) me hije të gjerë, që bën hije të gjerë; hijemadh.

hije•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja

♦ (*Dru*) me hije të keqe a të rëndë. **Arra fiku janë hijekëqija.**

♦ *fig* (*Njeri*) me pamje të keqe e të zyrtë; hijerëndë.

hije•kéq kéqi m sh këqíj këqíjt Dru hijekeq, me hije të rëndë.

hije•kéqe ja f sh këqíja këqíjat Dru hijekeqe, me hije të rëndë.

hijekëqíj a sh i HIJE•KEQ KEQE.

hijekëqíj t sh i HIJE•KEQ KEQI.

hijekëqija t f sh Drurë me hije të keqe. **Mos fli nën ato hijekëqija.**

hijeléhtë mb

♦ (*Dru*) me hije të lehtë, që bën hije të lehtë.

♦ (*Njeri*) i thjeshtë, i dashur, i afrueshëm e fjalëmbël.

hijelútës e mb Besëtytë; supersticioz.

hije•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (*Dru*) me hije të madhe; që bën hije të madhe.

♦ (*Njeri*) që e mban veten me të madh.

♦ (*Njeri*) krenar; me pamje madhështore.

♦ *A* I hijshëm.

hije•mádh mádhe f sh mëdhá mëdhátë f e HIJE•MADH MADHI.

hije•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ Dru me hije të madhe, që bën hije të madhe.

♦ Njeri që mbahet me të madh.

♦ Njeri krenar; njeri me pamje madhështore.

♦ *A* Njeri me pamje të hijshme.

hijemëdhá të sh i HIJE•MADHE MADHA.

hijemëdhenj të sh i HIJE•MADH MADHI.

hijením i m Krijim i hijes; hijesim.

hijen•ó¹ óva úar

I kal Hijesoj.

II jokal

♦ *veta III* Shëmbëllen a duket si hije, përhihon; kalon si hije. **Hijenon natën.**

♦ Kaloj vapën në hije.

♦ *veta III* (*Bagëti*) mrizon; mërzen; kalon vapën në hije.

hijen•ó² kal G > HIJEN•UE (me).

hijenór•e ja f sh e et G > HIJEROR•E JA.

hijen•úe (me) kal óva úe G Hjesoj; bëj me hije (*një copë vend*); i bëj hije (*dikujt, diçkaje*).

hijen•úe (me) óva úe G vetv e HIJEN•UE (me).

hijenúem (i e) mb G I hjesuar.

hijerândë mb G > HIJERËNDË. [për një petk të bukur të gjanë si ishte zakoni në atë kohë e të gjatë deri te kambët për me qenë hijerandë (ZV).]

[Gjithashtu, heksametrit lukrecian, ende të papunuem mirë, ende t'ashpër, mâ mirë i përshtatet një farë ashpërsie hijerândë e gegënishtes (APp)]

hijerëndë mb

♦ (*Pemë, dru*) me hije të keqe a të rëndë, që i sjell shqetësime njeriut kur rri nën të.

Arrë (fik) hijerëndë. Pyll hijerëndë.

♦ *fig* Me pamje të rëndë e të zymtë; i ngrysur; që shpreh diçka të rëndë e të zymtë; krenar; madhështor. **Njeri hijerëndë. Bjeshkët hijerënda. Kala (përmendore) hijerëndë.**

hijerín•ë a f sh a at krahin Hjesirë; vend me hije a në hije.

hijerór•e ja f sh e et fet

♦ Kungë.

♦ Faltore; tempull.

hijesí a f sh - të > HIJESHI A.

hijesím i m

♦ Errësim; mbulim i dritës për të krijuar hije.

♦ *fig* Hijeshim; zbukurim.

hijesíra t f sh Bimë që rriten në vend me hije.

hijesír•ë a f sh a at Vend me hije; vend i ftohtë që nuk i bie dielli. **Hyj në hijesirat e pyllit (e malit).**

hijesísht ndajf Hijshëm; me hir; me hijeshi.

hijes•ój kal óva úar

♦ I bëj hije (*diçkaje*); i vë diçka përpara a e mbuloj për të krijuar hije; errësoj.

Hjesoj dritaren (dhomën).

♦ *fig* Hijeshoj; zbukuroj.

hijesúar (i e) mb

♦ I mbuluar për të krijuar hije.

♦ *fig* I hijeshuar; i zbukuruar.

hijeshí ja f sh - të Të qenët i hijshëm; bukuri. [Kû e ká Petrarka - mbreti i vjerrshës së bukurís e të dashtnís - një pershkrim të hijeshís së grues mâ të bukur se ky? (GjF)]

hijeshím i m sh e et

♦ Zbukurim.

♦ *fig* Hijeshí; bukuri.

♦ *fig* Zbukurim me qëllim për të fshehur të vërtetën.

hijeshkélur mb Që i është shkelur hija; i shituem.

hijesh•óhem óva (u) úar

I vetv Marr pamje të hijshme; bëhem i hijshëm; zbukurohem. **Hijeshohet dita-ditës.**

II pës e HIJESH•OJ.

hijesh•ój óva úar

I kal

♦ E bëj të hijshëm dikë a diçka, i jap një pamje të bukur diçkaje, e zbukuroj. **Lulet e hijeshojnë shtëpinë. Një buzëqeshje e lehtë ia hijeshoi fytyrën.**

♦ *fig* E zbukuroj (*diçka*) për të fshehur të vërtetën.

II jokal veta III Ka bukuri të madhe; ka hijeshi; jep hijeshi. **Hijeshon natyra përreth.**

hijeshpéshtë *mb (Pyll)* me hije të dendur.

hijerrállë *mb (Pyll)* me hije të rrallë.

hijeshúar (i e) *mb*

♦ Me pamje të hijshme; i zbukuruar. **Vend i hijeshuar. Vajzë e hijeshuar.**

♦ *fig* I zbukuruar për të fshehur të vërtetën.

hijeshúes e *mb*

♦ Që e bën të hijshme dikë a diçka; që i jep pamje shumë të bukur; zbukurues.

Pemë hijeshuese. Ngjyra hijeshuese.

♦ *fig* Që zbukuron diçka për të fshehur të vërtetën.

hijeshúes i *m sh - it*

♦ Ai që hijeshon a zbukuron diçka.

♦ *fig* Ai që e zbukuron diçka me qëllim, për të fshehur të vërtetën.

hijeshúes•e *ja¹ f sh e et f e* **HIJESHUES I.**

hijeshúes•e *ja² f sh e et vjet* Skllave a shërbëtores që kreh dhe zbukuron zonjën e vet.

hijetár e *mb* I hijezuar; me hije; që lëshon a bën hije.

hijetín•ë a *m sh a at art G* Riprodhim i fotografisë a i një figure çfarëdo në të cilën tonet e hirta ose ngjyrat përpunohen me pika të madhësive të ndryshme.

hijetór•e *ja f sh e et* Vend me hije; vend i mbrojtur nga dielli; sohi.

hijevrénjtur *mb (Fytyrë)* e vrenjtur; e ngryset.

hijezéz•ë a *f sh a at* Ajo që ndjell zi; ogurzezë.

hije•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Që ndjell zi; ogurzi; kobzi

hijezí u *m sh nj një* Njeri që ndjell zi, ogurzi, kobzi.

hijezínj t *m sh G >* **HIJEZI U.**

hijezínj të *m sh i* **HIJE•ZI ZIU.**

hijezím i *m sh e et*

♦ Mbulim i burimit të dritës për të krijuar hije.

♦ Krijim i hijeve në një pikturë, vizatim etj.

♦ *fig* Errësoj; e bëj të errët (*të ardhmen*).

hijez•óhet *vetv veta III (Hëna)* hahet.

hijez•ój óva úar

I kal

♦ Hijesoj; e bëj me hije; mbuloj për të zënë dritën.

♦ I bëj hijet (*vizatimit etj.*).

♦ *fig* Errësoj (*të ardhmen*).

II jokal veta III (Shpendi etj.) lëshon a bën hije tek fluturon.

hijezúar (i e) *mb*

♦ I vënë në hije; (*dritë*) e mbuluar për të bërë hije.

♦ (*Vizatim*) me hije.

híjěz a *f sh a at*

- ♦ Hije e lehtë.
- ♦ *vjet* Çadër dielli.
- ♦ *fig krahin* Ëndërr. **Gjumë me hijëza.**

hijím i m Djegje; shkrumbim.

hij•óhem *vetv óva (u) úar pës e HIJ•OJ¹.*

hij•óhet *vetv veta III dhe pës e HIJ•OJ.*

hij•ój¹ *kal dhe jokall óva úar* Lëshoj hije; bëj hije.

hij•ój² *kal óva úar* E djeg; e bëj hi.

hijór e mb libr (*Figurë*) e errët; që duket si hije.

hijós kal a ur

- ♦ Hijesoj; bëj me hije.

- ♦ Përhij.

hijós•et *vetv veta III (Vendi)* hijesohet; bëhet me hije.

hijósur (i e) mb

- ♦ I hijesuar.

- ♦ I përhitur.

híjshëm ndajf Në mënyrë të hijshme; me hijeshi. **Vishet (krihet) hijshëm. E rregulloi hijshëm. Flet (sillet) hijshëm.**

híjsh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ (*Njeri*) me tipare shumë të rregullta ose gërshtetim të këndshëm përmasash, përpjesëtimesh e ngjyrash; i këndshëm për syrin; i bukur. **Djalë (burrë) i hijshëm. Grua (vajzë) e hijshme. Me trup të hijshëm. Pamje e hijshme. Është i hijshëm.**

- ♦ Që është në pajtim me kërkesat e shijet e përgjithshme, që pëlqehet; që ngjall kënaqësi të madhe dhe admirim. **Sjellje e hijshme. Fjalë të hijshme. Në mënyrë të hijshme.**

hijúar (i e)¹ mb I bërë me hije; që ka hije.

hijúar (i e)² mb I djegur; i bërë shkrumb e hi.

hikárr i m sh e et G Kalli misri me kokrra të vogla.

hík•ë (me) jokall a ë G Iki; largohem.

hík•ël la m

- ♦ *bis anat* Fshikë e tëmthit.

- ♦ *bot* Fshikëz.

hík•ërr rra¹ f sh rra rrat bujq

- ♦ (*Polygonum fagopyrum*) Lloj drithi kokërrvogël, me cipë të murrme e përbrenda të bardha, që përdoren më shumë si tagji për kafshët; grurë i zi. **Bollgur hikrre. > HEJD•Ë A.**

- ♦ Bimë e egër barishtore ose shkurre e livadheve, me shumë lloje, me gjethe të dhëmbëzuara si të domates që bën kokrra të vogla të rrumbullakëta. **Familja e hikrrave.**

*

Rroj me hikrra Kursej shumë në të ngrënë; jam shumë dorështrenguar.

**

hikërr e kuqe bot Hikërr e shtrirë ose kacavarëse, që rritet deri 2-3 metra.

hík•ërr rra² f krahin G Lëng që lëshon kosi kur nuk është zënë mirë ose kur i kalon koha. > **HIRR•Ë A.**

hík•ërr rra³ *f veter* Sëmundje që u bie dhenve e dhive dhe që u prek kyçet e këmbëve, sytë dhe gjinjtë. > **HIKRRAQ I; NGALOS•Ë A.**

hikërr•óhet *vetv G* > **HIKËRR•UE (me u).**

hikërr•úe (me u) *vetv úe (u) úe veta III G (Kosi)* lëshon a zë hirrë.

hikërróre *t f sh bot* Familje e hikrrave.

hík•i *jokal krahin G* > **HIK•Ë (me).**

hikrráq e¹ *mb (Qumësht)* i prerë, i prishur, i bërë hirrë.

hikrráq e² *mb (Bagëti e imët)* e sëmure me ngalosë, hikërr.

hikrráq i *m veter* Sëmundje e dhenve e dhive që u prek kyçet e këmbëve, sytë dhe gjinjtë.

hikrr•óhem *vetv óva úar* Dobësohem; ligem.

hikrr•óhet *vetv úa (u) úar (Qumështi)* pritët; prishët; bëhet hirrë.

hikrr•ój *kal óva úar* E bëj hirrë; e prish; e pres (*qumështin*).

hikrrúar (i) *mb*

♦ (*Qumësht*) i prerë; i prishur; i kthyer në hirrë.

♦ (*Kos*) që ka lëshuar hirrë.

hikrrúar (i e) *mb* I dobësuar; i ligur; i ligshtë.

hikrrúem (i) *mb G* > **HIKRRUAR (i).**

hikrrúesh•ëm (i) me (e) *mb* I hikrruar.

hík•ë a f sh a at *krahin G* Lopë me brirë përpjetë.

híkun (i e) *mb krahin G* I ikur.

híkun it (të) *as G* Ikje. **Vihem në të hikun.**

hiláf *ndajf vjet krahin G* Në përmasa vigane të frikshme.

hiláf i *m nj vjet krahin G* Gjë e paparë dhe e padëgjuar.

hilallék u *m sh* Fes i stolisur me monedha ari, i qëndisur me tel ari e gurë të çmueshëm, që vënë nuset ditën e dasmës.

hilanjóz e *mb bis* Hileqar.

hilanjóz i *m sh ë ët bis* Hileqar.

hilanjóz•e ja f sh e et e **HILANJOZ I.**

hilé ja f sh - të > **HIL•E JA.**

híl•e ja f sh e et bis G > **HIL•E JA.**

hilé ja f sh - të Dredhi për të mashtruar dikë; dhelpëri; marifet; veprim mashtrues.

Njeri i hilesë hileqar. **Qumësht pa hile** qumësht i paprekur, pa ujë dhe i parrahur.

Mjaltë pa hile mjaltë natyror. **Mall pa hile** mall i mirë, i saktë. **Shtatë hile, një**

trimëri. I bëri hile e mashtroi. **Ia bëri me hile. I mësoi hiletë. Ka hile. I doli**

hileja. E kuptoi hilenë. I ra hilesë e kuptoi dredhinë. **E ka (ia ka) me hile. E do**

pa hile. Qesh pa hile. [A. Lord ka vënë re se në kuptimin e dyfishtë të termit

"narodna" tek popujt sllavë të jugut, ka një "hile" të madhe (ShS).]

*

Nuk kam as hile as mile *etn* Betim se do të them të vërtetën.

hilebás i *m sh ë ët G* Hileqar; ai që bën hile.

hilecák e *mb* Hileqar.

hilecák u *m sh ë ët* Njeri hileqar, që bën hile.

hilecák•e ja f sh e et f e **HILECAK U.**

hile•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri)* që bën hile.

hile•mádh i¹ *m sh mëdhéj mëdhéjt G* > **HILE•MADH MADHI².**

hile•mádh i² m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri që bën shumë hile.

hile•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e HILE•MADH MADHI².

hilemëdhá të f sh i HILE•MADHE MADHJA.

hilemëdhëj t G sh i HILE•MADH MADHI¹.

hileqár e mb

♦ Që bën hile; dredharak. [Ti moj skile hileqare, mos dil rrugës ashiqare (Pop)].

♦ Mashtrues.

hileqár i m sh ë ët

♦ Njeri hileqar.

♦ Kafshë hileqare.

hiletár e mb > HILEQAR E.

hiletár i m sh ë ët > HILEQAR I.

hiletár•e ja f sh e et f e HILETAR I.

Híl•ë a m shkurt i MËHILL I.

hilnár i m sh ë ët A

♦ Llambë me vajguri.

♦ Fener me kandil a llambë.

hilo- fjalëform Lëndë-.

hilogjenéz•ë a f fil Prejardhje e lëndës.

hil•ój óva úar

I kal Ia bëj me hile; i bëj hile (*dikujt*).

II jokal Bëj hile; mashtroj.

hilomorfik e mb libr I hilomorfizmit; që ka të bëjë me hilomorfizmin.

hilomorfiz•ëm mi m fil Doktrinë që njëjtëson lëndën me shkakun parësor të gjithësisë.

hiloteíst e mb fil I hiloteizmit; që ka të bëjë me hiloteizmin.

hiloteíst i m sh ë ët fil Pasues i hiloteizmit.

hiloteíz•ëm mi f fil Doktrinë sipas së cilës perëndia është e njëjtë me lëndën.

hílq•e ja f sh e et bot > ILQ•E JA; ILNJ•Ë A.

hílqem vetv hólqa hélqur A Tërhiqem; joshem; më tërheq.

hilúar (i e) mb Që ia kanë bërë me hile.

hillón•ë a f sh a at A Breg i lumit.

himalaján e mb gjeog I Himalajeve; që ka të bëjë me Himalajet.

Himaláje t f gjeog sh Vargmal rreth 2 400 km përgjatë kufirit të Indisë me Tibetin, ku ndodhet Mali Everest, me majën më e lartë të botës, 8 848 m.

himarjót e mb I Himarës; që ka të bëjë me Himarën, me banorët a vendësit e saj.

Këngë e valle himarjote.

himarjót i m sh ë ët Banor a vendës i Himarës. [Shumë kapedanë nga më të mirët ishin vrarë, nër ta edhe Anton Linjërosa, kumandari i Labërvet dhe i Himariotëvet. (AE)]

himarjót•e ja f sh e et f e HIMARJOT I.

himarjótçe ndajf

♦ Sipas mënyrës së himarjotëve; ashtu si e kanë zakon himarjotët.

♦ Në të folmen e himarjotëve.

himbájtës•e ja f sh e et

♦ Taketuke duhani.

♦ Vazo ku mbahet hiri i të vdekurit të djegur në kremator; hinore; urnë.

híme *si kallëzues*: **Bëhet hime** prishet; shkon dëm; nuk vlen më.

hím•e ja *f kryes sh e et*

♦ Krunde. **Hime gruri (misri). Përziej me hime. U jep (u hedh) hime pulave.**

♦ Gëzhuta. Hime gruri (orizi). U hedh hime lopëve.

♦ Pluhur sharre; tallash. **Hime sharre.**

*

Bëhet hime dikush a diçka del jashtë përdorimit, bëhet pa vlerë e i panevojshëm.

I ka hime trutë (mendtë) Nuk është i zgjuar; nuk ka mend për të qenë; është mendjelehtë.

I shtrenjtë në hime, i lirë në miell I kursyer në gjëra të vogla e pa ndonjë vlerë të madhe dhe dorëlibër në gjëra të mëdha e me vlerë.

himeégër *mb K (Miell)* i bluar trashë.

himén i m anat Cipëz e palosur që mbulon pjesërisht hyrjen në vagjinën e virgjëreshës. **Prerja e himenit.**

Himén i m mit gr Perëndi e martesës.

himenoptérë t m sh ent Rend kandrash me dy palë krahë si lëkurë; femra ka thumb; përfshin arëzën, bletën, mizën përdhese me krahë.

hím•e ja (e) f sh e et (të) *krahin G* Hyrje; fillim. **Në të hime të pranverës.**

hím•ë e (e) mb I përhimë; gri.

hímit (të) *as G* Hyrje. [**mbas të himit të Turqvet në Shqypní, «Kanuni i Lekës»** **ká hupë si formë kodi, e ást perdhosë si landë drejtsije.** (GjF)]

himn i m sh e et

♦ Këngë solemne që i kushtohet atdheut dhe mbahet si simbol i njësisë së kombit e të shtetit; këngë që një klasë a një grup shoqëror e ka si simbolin e vet. **Himni**

kombëtar. Himni shtetëror.

♦ Vjershë, poemë a këngë kushtuar një ngjarjeje të shënuar ose njeriu të shquar; vepër muzikore lirike që këndohet në kor; vepër e tillë me përmbajtje fetare. **Himni i fitores (dëshmorëve). Himn fetar (kishtar). I këndoj himne dikujt** i thur lavde dikujt

♦ *fig* Lëvdatë e lartë që i thuret dikujt a diçkaje.

himnizím i m sh e et Lavdërim; vlerësim i lartë.

himniz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIMNIZ•OJ.**

himniz•ój kal óva úar

♦ I bëj një himn (*dikujt a diçkaje*).

♦ *fig* Ngre lart (*diçka a dikë*); i thur lavde a i ngre himne (*veprës së dikujt*).

himnizúar (i e) mb I çmuar lart.

himnizúes e mb Që i thur lavde dhe i këndon një ngjarjeje të shënuar ose një njeriu të shquar; që ngre lart dikë a diçka.

himnizúes i m sh - it Ai që i thur lavde dhe i këndon një ngjarjeje të shënuar ose një njeriu të shquar; ai që ngre lart dikë a diçka. **Himnizues apo panagjerik?**

himnizúes•e ja f sh e et f e **HIMNIZUES I.**

himoník u m sh ë ët kopsht Pjepër.

hímtë (i e) mb > HIRTË (i e).

hinárdh i m sh ë ët bot (*Cynara scolymus*) Angjinare.

hinc et inde /hink et ín-de/ *shpr lt* Nga të dyja anët.

híndi *pandr dhe ndajf* gjuh Hindi.

hindíjës e mb > **HINDIAN E**.

hindík e mb Bojë llullaqe.

hindísht ndajf Në gjuhën hindishte.

hindísht•e ja f gjuh Një nga gjuhët zyrtare të Indisë; gjuhë e folur gjerësisht në Indinë veriore, me prejardhje nga sanskritishtja.

hindjá ja f vjet teks Basmë.

hinduíst e mb fet I hinduizmit; që ka të bëjë me hinduizmin.

hinduíz•ëm mi m fet Tërësi e vlerave fetare, besimeve dhe zakoneve të shoqërisë që mbizotërojnë në Indi, që përfshijnë besimin në rimishërim, faljen e shumë perëndive dhe ndarjen e shoqërisë në kasta.

Hindustán i m gjeog Krahinë e Indisë veriore.

hindustanisht•e ja f gjuh Formë e hindishtes me elemente nga gjuhë të tjera, që përdoret si lingua franca (*gjuhë komunikimi të përditshëm*) në pjesën dërrmuese të Indisë dhe Pakistanit.

híne mb bis: Pulë hine pulë hindi.

hínëz a f sh a at bot (*Celtis*) Carac.

hing: Hing më hing shpr ndajf (*mbush*) buzë më buzë; buzë për buzë.

hingájkë a mb krahin G (*Vajzë a grua*) e fuqishme e plot energji; e papërmbajtur.

hingájk•ë a f sh a at krahin G Vajzë a grua e fuqishme e plot energji, e papërmbajtur.

hingán mb krahin G (*Burrë*) që mbahet si i zoti e i pashëm.

hingán i m sh a at krahin G Burrë që mbahet si i zoti e i pashëm.

hingán•e ia f sh e et krahin G > **HINGAJK•Ë A**.

híng•ë a f sh a at > **HINK•Ë A**.

hingëllícë mb krahin G (*Grua*) llafazane; tarakaçe.

hingëllíc•ë a f sh a at krahin G Grua llafazane, tarakaçe.

hingëllí•j jokall va rë dhe ta tur

♦ *veta III* (*Kali, pela*) lëshon a nxjerr një britmë karakteristike. [**Hingëllin e s'mbahet kali/ që sjell mbretin' e Shqipërisë** (NF).]

♦ *keq* Thërras shumë; lëshoj një britmë të fortë; qesh fort e me ndërprerje.

hingëllím i m sh e et Bërtitje karakteristike e kalit dhe pelës.

hingëllím•ë a f sh a at Britmë karakteristike e kalit dhe pelës.

hingëllí•nj jokall ta tur A > **HINGËLL•IJ**.

hingëll•ój jokall óva úar > **HINGËLLI•J**.

híngëz a f G > **HINGZ•Ë A**.

hingëzím i m sh e et libr G

hingëz•óhet vetv veta III dhe pës e HINGËZ•OJ. > **HINGËZ•UE** (me u).

hingëz•ój kal G > **HINGËZ•UE** (me).

hingëz•úe (me) kal óva úe G Fut, shtie a lëshoj me përqendrim.

hingëz•úe (me u) vetv úe (u) úe G vetv veta III dhe pës e **HINGËZ•UE** (me).

hingëzúem (i) e (e) mb G (*Tingull etj.*) i lëshuar me përqendrim.

hingiríz jokall krahin G, K > **HINGIRIZ•Ë** (me).

hingiríz•em vetv krahin G, K > **HINGIRIZ•Ë** (me u).

hingiríz•ë (me) jokall i ë veta III krahin G, K (*Pela*) hingëllin.

hingiríz•ë (me u) vetv a ë krahin G, K

♦ *veta III (Qeni)* bërtet pa ndërprerje e përvajshëm; kuis.

♦ (*Pela*) hingëllin.

♦ *fig* Qahem e ankohe.

hingirízj•e a f sh e et krahin G, K

♦ Kuisje e qenit.

♦ Hingëllimë e pelës.

♦ *fig* Qarje; ankim.

hingiríz•ë a f sh a at K Grua që qesh vend e pa vend.

Hinglíz i m vjet gjeog Angli.

hinglíz e mb vjet Anglez; i Anglisë.

hinglíz i m sh - t vjet Anglez; banor i Anglisë.

hinglíz•e ja f sh -e et vjet f e HINGLIZ I.

hinglízçe ndajf vjet Anglisht.

hingllór e mb I fuqishëm e i papërmbajtur; plot energji.

hingllór i m sh ë ët Djalë i fuqishëm e i papërmbajtur; djalë plot energji.

hingll•ón jokall ói úar veta III A (Kali) hingëllin.

hingllór•e ja f sh e et Grua a vajzë e fuqishme dhe e papërmbajtur, plot energji.

hingríz jokall a ë krahin Ngërdheshem duke bërë hi-hi.

hingríz•em vetv a (u) ur Qesh me zë të hollë duke u ngërdheshur; zgërdhihem.

hingrízur it (të) as E qeshur me zë të hollë duke u ngërdheshur.

híngz•ë a f sh a at G Hinkë e vogël.

hínk•ë a f sh a at

♦ Enë e vogël konike, me gyp të hollë e të gjatë në fund, që përdoret për të shtënë nëpërmjet saj lëngje në shishe a në enë të tjera me grykë të ngushtë.

♦ Pjesë konike e një makinerie a mekanizmi që shërben për të pastruar vajrat ose për të derdhur diçka në një enë tjetër; send në trajtën e konit që përdoret për qëllime të ndryshme. **Hinkë ndarëse. Hinka e mullirit të blojës. Hinka e shumëzimit kopsht** teneqe në trajtë koni, e mbushur me dhe, që vihet në degët e disa drurëve frutorë për të nxjerrë rrënjë. **Flas me hinkë bis** flas me megafon.

♦ Gropë konike që bëhet në tokë nga fundosja e dheut, veprimi i ujërave të natyrës ose nga predhat a bombat; vend i ulët që rrethohet nga male me faqe të pjerrëta, të cilat i japin atij trajtën e konit. **Hinkat e kraterëve. Hinkë karstike.**

hínkët (i e) mb Në trajtë koni të përmbysur; si hinkë.

hínkëz a f

♦ *zvog e* **HING•Ë A.**

♦ *ark* Çikë e çatisë.

hinór•e ja f sh e et

♦ Vazo ku mbahet hiri i të vdekurit të djegur në kremator.

♦ Tavllë duhani. [**Në zyrën e tij hirnoret duhej të ishin plot me bishta cigaresh.**

(IK)]

hinterlánd i m sh e et Brendësi e vendit. [**Eposi ka për truall theqafjet e orteqeve, grykat e thella të maleve, pyjet e errët dhe, si rregull, hinterlande.**

(ShS)]

hinj jokall híjta hírë A Hyj.

hínjtë (i e) mb I hirtë; bojëhiri.

hip

I *jokal* > **HIPI**.

II *urdh e* **HIPI**. **Hipni shpejt! Hip këtu, të shohësh Durrësin (Stambollin)!**

hipalgjezi a *f mjek* Ndjesi e ulët ndaj dhimbjes.

hipalgjezik e *mb mjek* Që ka ndjesi të ulët ndaj dhimbjes.

hipalgji a *f mjek* > **HIPALGJEZI A**.

hipasinój e *mb ant ilir* I hipasinojve; që ka të bëjë me hipasinojtë. > **HEMASIN E**.

hipasinójtë t *m sh ant ilir* Fis brenda deramestëve. > **HEMASINË T**.

híp•enj kal dhe *jokal* a **ur** A Hipi; ngjitem (lart).

hiper- *fjalëform* Tej-; tepër-.

hiperaktív e *mb mjek* Tepër aktiv në shkallë patologjike.

hiperaktivité i *m libr* Të qenët hiperaktiv.

hiperalgjezi a *f mjek* Tejndjeshmëri, ndjeshmëri tepër e lartë ndaj dhimbjes.

hiperalgjezik e *mb mjek* Që ka ndjeshmëri tepër të lartë ndaj dhimbjes.

hiperbarík e *mb mjek*: **Dhomë hiperbarike** dhomë (metalike) me oksigjen të ngjeshur mbi 1 atmosferë.

hiperból•ë a¹ *f sh a at let* Figurë letrare e ndërtuar mbi bazën e zmadhimit tej mase të qenieve, sendeve, vetive, dukurive etj., zakonisht nëpërmjet krahasimit, për të theksuar më shumë një mendim a një ide dhe për të bërë përshtypje më të madhe te lexuesi. [...**hiperbola, simboli, fryma madhështore, personifikimi, metamorfoza, animizimi dhe figura të tjera të estetikës antike, sunduese në epikën legjendare shqiptare** (ShS).]

hiperból•ë a² *f sh a at gjeom* Lakore e përfutur nga prerja e një koni të dyfishtë me një rrafsh që shkon paralel me boshtin e konit.

hiperbolík e *mb let* I shprehur me anë të hiperbolës; i mbështetur në hiperbolë; që ka shumë hiperbola; me karakteristika të një hiperbole. **Satirë hiperbolike**.

Krahasim hiperbolik. [në ciklin e **Mujit e të Halilit** ka trimërira të mëdha dhe marrëzira të mëdha, besnikërira shembullore dhe pabesi nga më të papërfytyrueshmet, trimërira epike hiperbolike dhe dobësi njerëzore lirike. (ShS)]

hiperbolíkisht *ndajf* Me hiperbolë; në mënyrë hiperbolike.

hiperbolizím i *m sh e et*

♦ *let* Zmadhim hiperbolik.

♦ Zmadhim i tepruar; stërmadhim.

hiperboliz•óhet úa (u) úar *libr pavet dhe pës e* **HIPERBOLIZ•OJ**.

hiperboliz•ój kal óva úar

♦ *libr* Shpreh a karakterizoj në mënyrë hiperbolike (**një ide**).

♦ Zmadhoj në mënyrë hiperbolike; stërmadhoj.

hiperbolizúar (i e) *mb*

♦ *libr* I shprehur me hiperbolë. [Njeriu i sotëm ... e merr rapsodinë si një **realitet të hiperbolizuar, duke i dhënë vlerë simbolike**. (ShS)]

♦ I zmadhuar në mënyrë hiperbolike; i stërmadhuar.

hiperbolizúem (i) e (e) *mb G* > **HIPERBOLIZUAR** (i e).

hiperboloíd i *m sh e et gjeom* Figurë katërfaqëshe e përfutur nga rrotullimi i një hiperbole rreth boshtit të vet.

Hiperión i *m mit gr* Titan; perëndi e hershme e diellit; i ati i Heliosit.

hipermét•ër ri *m let (Varg)* me një a më shumë rrokje se vargu me metrikë të rregullt.

hipermetrík e *mb let* I hipermetrisë; që ka të bëjë me hipermetrinë.

hipermetróp i *m sh ë ët mjek* Ai mund të shohë shumë mirë larg, por nuk sheh mirë afër; dritëlargët.

hipermetropí a *f mjek* Dritëgjatësi; dritëlargësi.

hipermetropík e *mb mjek* I hipermetropisë; që ka të bëjë me hipermetropinë.

hiperón i *m sh ë ët fiz* Thërrmijë elementare e grupit të barionit, me masë më të madhe se protoni dhe neutroni.

hiperpireksí a *f mjek* Ethe tepër të larta.

hiperreál e *mb art, let (Përshkrim a portretizim)* me hollësi e imtësi të skajshme.

hiperrealíst e *mb art, let* I hiperrealizmit; që ka të bëjë me hiperrealizmin; i dhënë a përshkruar me realizëm të skajshëm.

hiperrealíz•ëm mi *m art let* Realizëm i skajshëm.

hipersoník e *mb fiz (Trup a mjet)* që lëviz me shpejtësi pesë herë më të madhe se shpejtësia e përhapjes së tingullit në ajër; që lëviz me shpejtësi të tillë ose mund të përdorë rryma të ajrit që lëvizin me këtë shpejtësi.

hipertensión i *m mjek* Tension tepër i lartë i gjakut, sidomos i gjakut arterial; gjendje e shoqëruar me tension të lartë të gjakut.

hipertermí a *m mjek* Ethe tepër të larta, të shkaktuara artificialisht për qëllime terapeutike.

hipertermík e *mb mjek* I hipertermisë; që ka lidhje me hiperterminë.

hipertiroidál e *mb mjek: Gjendje hipertiroidale* gjendje e shkaktuar nga tajitje të tepërta të gjëndrës tiroidale, që shoqërohet me rrahje të shpejta të zemrës dhe ngritje e metabolizmit.

hipertoní a *m mjek* Tension muskulator ose presion arterial tepër i lartë.

hipertoník e *mb*

♦ *fizio* Që ka tension muskulator ose presion arterial tepër të lartë.

♦ *kim* Që e ka trysinë osmotike më të lartë në dy tretësira.

hipertrofí a *f mjek* Zmadhim jokanceroz i një organi ose indi, si pasojë e rritjes së thjeshtë e jo si pasojë e shtimit të qelizave përbërëse.

hipertrofík e *mb mjek* I hipertrofisë; që ka lidhje me hipertrofinë.

hiperventílím i *m* Frymëmarrje tepër e shpejtë që shoqërohet me rënie të presionit të gjakut nga humbja e dyoksidit të karbonit.

híp•et *pavet e HIPI.*

híp•ë (me) *a ë G*

I *jokal*

♦ Hipi. [E prej vorrit Mujin ma ka qitë,/ E m'gjog t'vet Mujin ma ka hipë (CV).]

♦ *krahin* Vij; mbërrij.

II *kal vulg* Përdor (një femër) për seks.

híp•ënj *kal dhe jokal a ur* A Hipi; ngjitem (lart).

hípës i¹ *m sh e et*

♦ Shkallë.

♦ *vjet* Kalorës; njeri i hipur në kalë.

hípës i² *m sh e et krahin* Saç prej balte.

hip-hóp i m muz Muzikë me tipare të rapit dhe me sfond elektronik, me prejardhje nga zezakët dhe hispanikët e Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

híp•i a ur

I jokal

♦ Zhvendosem nga poshtë lart, shkoj e vendosem në një vend më të lartë nga ai ku jam; ngjitem; lëviz lart; bëj përpjetë duke iu ngjitur një shkallë a diçkaje tjetër.

Hipi në pemë (çati). Hipi me këmbë (ashensor).

♦ Ngjitem lart në hapësirë. **Hipi gjer në re.**

♦ *veta III (Bima)* rritet shumë; zhvillohet tej mase.

♦ *bis* Ngrihem në një detyrë më të lartë. **Hipi në përgjegjësi.**

♦ *veta III bis* Rritet; ngrihet; bëhet më i lartë. **Çmimet sot bien një lek, nesër**

hipin 10.

♦ *veta III fig* Bie në një gjendje shpirtërore të caktuar; më zë a më pushton një ndjenjë ose diçka tjetër; vij në një gjendje të caktuar për shkak të diçkaje. **Më hipën një dëshirë. Më hipën inati** zemërohem; inatosem. **Më hipën një e qeshur** më vjen për të qeshur. **Më hipën gjumi** kam gjumë. **Më hipën një dembeli** nuk më vjen të punoj.

♦ *veta III bis* Rritet diçka, arrin një shkallë më të lartë; vjen menjëherë e me shumicë. **Hipi temperatura (të nxehtë, vapa). I hipën ethet. I ka hipur shëndeti i lig. Hipi dimri. Ka hipur punë e madhe.**

II kal

♦ Ngjit (*shkallët etj.*); shkoj përpjetë duke iu ngjitur (*diçkaje*). **I hipi shkallët dy nga dy.**

♦ Zë vend në kurriz të (*kalit etj.*); zë vend në (*një mjet udhëtimi*). **I hipi autobusit urban. [Atje posht, nër ata ripa,/ Her' m'a hipe, her' t'a hipa! (Pop)]**

♦ E vë (*dikë a diçka*) në një vend më të lartë nga ç'është; e çoj a e ngjit në një vend të lartë (*diçka*). **I hipi vetë plaçkat deri në katin e pestë. E hipi ujin deri në rezervuarin e tarracës.**

♦ E vë (*dikë*) mbi një kafshë a në një mjet udhëtimi për ta dërguar diku. **E hipën nusen në kalë. I hipën ushtarët në tren.**

♦ E ngre ose e vë në një detyrë më të lartë; e ngre në përgjegjësi (*dikë*).

♦ *veta III bis (Lumi etj.)* del mbi (*brigje*).

♦ *bis (Mashkulli)* ia kërcen (*femrës*).

E hipi (ngre, çoj) në qiell E lëvdoj shumë; e mburr sa s'ka ku të shkojë më.

Hip e zdrop krahin G

♦ Duke hipur e zbritur vazhdimisht.

♦ *fig* Me ngritje e ulje të vazhdueshme në detyrë.

Hipi në barkë pa vela Eci me drejtim të pacaktuar; eci kuturu në jetë.

Hipi në fron U bë mbret.

Hipi në fuqi Erdhi në pushtet; mori pushtetin.

Hipi në gardh (kalë) G Më rritet mendja.

I hip në qafë (në zverk) diku E mposht a e nënshtroj dikë; e vë nën vete.

I hipën (i erdhën) orët diku U ndërkrye; u bë si i çmendur; i hipën xhindet.

I hipën (i kërcyen) kacabunjtë E zuri inati; u inatos; u nevrkos.

I hipën dreqnit G

♦ Nxehem.

♦ Më pushton një dëshirë për aventurë; më hipën trilli.

I hipi gjaku në fytyrë U skuq nga zemërimi.

I hipi kalit mbrapsht Hyj në rrugë pa krye; i bëj llogaritë gabim.

I hipi kalit të dreqit G Marr rrugë të mbrapshtë, aventurore.

I hipi mbi kokë diku Nuk i ndahem; i rri mbi kokë.

I hipi në shpinë (në kurriz) diku

♦ E shfrytëzoj dikë; e detyroj të mundohet a të punojë për mua.

♦ E nënshtroj dikë; e vë nën vete; i hipi në qafë.

I hipi përsipër diku a diçkaje

♦ E pushtoj; e nënshtroj dikë.

♦ Ia zë frymën; e bezdis tepër.

I hipi sqapit *krahin* G

♦ Pi shumë; bëhem tapë.

♦ Hyj në rrugë pa krye.

I ka hipur breshkës *iron*

♦ Ecën shumë ngadalë; vonohem shumë.

♦ Punon shumë ngadalë.

I ka hipur kalit lakuriq Ka zënë një vend a ka marrë një detyrë shoqërore pa e merituar; i është rritur mendja shpejt.

I ka hipur kalit mbrapsht (së prapthi) E ka nisur keq një punë, nuk e ka nisur për së mbari.

I ka hipur kalit qorr Ka nisur një punë që nuk do të ketë përfundime të mira; ndjek një rrugë që s'dihet se ku do ta çojë.

I ka hipur mendja në qiell I është rritur shumë mendja; është bërë mendjemadh; i pëlqen shumë vetja.

I kam hipur atij kali ia kam nisur një pune, për të cilën bëhet fjalë; e di atë punë.

Kur të hipë gomari (derri) në fik (majë fikut) Kurrë; asnjëherë.

Më hipën (kërceyën, kapën, zunë) xhindet (qipujt) Më kërceyën nervat; u tërbova fare; u xhindosa.

Më hipën mizat në kokë U shqetësova shumë për diçka; më zuri halli.

Më hipi (i kërceu) në kokë (në tru) diçka (për të bërë diçka) M'u ngul në tru; më ra në kokë; m'u mbush mendja për të bërë diçka dhe nuk hoqa dorë.

Më hipi (kërceu) gjaku në kokë (në tru) U inatosa; u zemërova shumë.

Më hipi (më kërceu, m'u ndez, m'u ngrit, më zuri) damari U inatosa; u zemërova; mora inat menjëherë.

Më hipi (m'u ngrit, më kërceu) delli i ballit

♦ U inatosa; u zemërova; mora inat menjëherë; më kërceu damari.

♦ M'u tek, më hipi në kokë për diçka.

Më hipi një avull në kokë

♦ Më hipën zemërimi; nxehem.

♦ Më shkrep në kokë.

Më hipi zemra në fyt U inatosa; u zemërova shumë.

Më ka hipur (hyrë, kërceyer) zekthi (miza)

♦ Nuk jam më i qetë, sepse kam parë a ka marrë vesh diçka; s'i rrihet më.

♦ Jam nxehur shumë; më ka hipur inati në kokë.

Më ka hipur në majë të kokës dikush a diçka Më ka mërzhitur e më rëndon shumë; mezi po e duroj; nuk e duroj dot më.

Nuk hipi në degë të hollë Veproj me shumë kujdes; nuk bëj gabime në jetë.

Nuk i hipën dot dardhës e i bie fikut *ff u* S'ka ç'i bën gomarit, i bie samarit; ia nxjerr inatin jo atij që duhet, por dikujt tjetër që nuk ka faj, gjetkë e ka inatin e gjetkë e nxjerr.

Ua hipi këmbëve Shkoj më këmbë, nisem për diku më këmbë.

hipí *m kryes sh - të* Ai që jeton në mënyrë liberale dhe kërkon liberalizëm në politikë.

hipí *a f sh - të*

♦ Mullar. **Hipi bari. Hipi me kashtë (grurë, dushk).**

♦ Stivë. **Hipi drush.**

hipík *e mb sport* I hipizmit; që ka të bëjë me hipizmin. **Garë hipike** garë me kuaj.

hipíz•ëm *mi m sport* Lloj sporti që zhvillohet me kuaj; tërësi e garave dhe e ushtrimeve me kuaj.

hípj•e *a f sh e et*

♦ Lëvizje drejt një vendi të lartë.

♦ Ngritje a ngjitje në pozitë, në fron etj.

hipno- *fjalëform* gjumë-.

hipnoanalíz•ë *a f psik* Analizë psikologjike e pacientit të vënë në gjendje gjumi.

hipnogoník *e mb psik* Që shkakton gjumë.

hipnogjenéz•ë *a f psik* Vënie në gjumë.

Hipnós *i m mit gr* Perëndi e gjumit. > **SOMNUS I.**

hipnoterapéut *i m sh ë ët psik* Specialist që përdor hipnozën si mjet terapeutik.

hipnoterapéut•e *ja f sh e et f e* **HIPNOTERAPEUT I.**

hipnoterapí *a psik* Përdorim i hipnozës si mjet terapeutik.

hipnotík *e mb*

♦ Që të sjell gjumë; që të vë në gjumë; gjumësjellës, gjumëdhënës. **Lëndë**

hipnotike. Ilaç (bar) hipnotik.

♦ I hipnozës; që ka të bëjë me hipnozën ose me hipnotizmin. **Gjumë hipnotik.**

Gjendje hipnotike.

♦ (*Njeri*) i vënë në gjendje hipnoze; që i nënshtrohet hipnozës; i hipnotizuar.

hipnotík *u m sh ë ët*

♦ Njeri i hipnotizuar, në gjendje hipnoze.

♦ Bar, ilaç që vë në gjumë.

hipnotíz•ëm *mi m* Studim ose ushtrim i hipnozës. **Përdorim i hipnotizmit në mjekësi.**

hipnotizím *i m sh e et* Vënie në gjendje hipnoze.

hipnotiz•óhem óva (u) úar pës e **HIPNOTIZ•OJ.**

hipnotiz•ój *kal óva úar* Vë në gjendje hipnoze (*dikë*).

hipnotizúar (i e) *mb* I vënë në gjendje hipnoze.

hipnotizúem (i) e (e) *mb G >* **HIPNOTIZUAR (i e).**

hipnotizúes *i m sh - it* Ai që hipnotizon.

hipnotizúes•e *ja f sh e et f e* **HIPNOTIZUES I.**

hipnotoíd *e mb (Gjendje)* gjumi a përgjumjeje.

hipnóz•ë *a f*

♦ Gjendje e afërt me gjumin, në të cilën mund të vihen njerëzit ose kafshët e larta me anë të sugjestionit për t'i mjekuar nga ndonjë sëmundje ose për të bërë që të sillen sipas vullnetit të dikujt; forcë e sugjestionit që i vë njerëzit a kafshët e larta në një gjendje të tillë, si edhe mjeshtëria e mënyrat që përdoren për këtë qëllim. **Ra në hipnozë. Doli nga hipnoza. Mjekim me anë të hipnozës.**

♦ *fig* Gjendje e njeriut të ndikuar aq fort nga diçka që i bën përshtypje të thellë, sa humb vullnetin dhe vepron në mënyrë të verbër.

hipo⁻¹ *fjalëform libr kalë*-.

hipo⁻² *fjalëform libr nën*-, poshtë.

hipodérm•ë *a f anat, bot* Ind qelizor poshtë lëkurës.

hipodermík *e mb* I hipodermës; që ka të bëjë me hipodermën. **Shiringë**

hipodermike.

hipodróm i *m sh e et* Fushë ku bëhen vrapime dhe ushtrime me kuaj.

hipofiz•ë *a f sh a at anat* Gjëndër e vogël endokrinale me dy vriguj, e vendosur në bazën e trurit, tajitjet e së cilës kontrollojnë gjëndrat e tjera endokrinale dhe ndikojnë në rritje.

hipofizór *e mb anat* I hipofizës; që ka të bëjë me hipofizën.

hipogást•ër ri *m anat* Pjesë e mesit të barkut, nën stomak.

hipogastrík *e mb mjek* Që ka lidhje me pjesën e më të poshtme nga tri pjesët e mesit të barkut.

hipoglicemí *a f mjek* Rënie e theksuar e nivelit të sheqerit në gjak.

hipoglicemík *e mb mjek* I hipoglicemisë; që ka të bëjë me hipogliceminë.

hipogríf i *m sh ë ët mit* Qenie si kalë me flatra dhe kokë shqiponje.

hipogjë u *m gjeol* Pjesë nëntokësore; nëntokë.

hipokámp i¹ *m anat* Secila nga dy kreshtat në ventrikulat anësore të trurit, që mendohet se veprojnë si qendra të kujtesës dhe emocioneve.

hipokámp i² *m sh ë ët*

♦ *mit* Përbindësh deti me këmbë të parme si të kalit dhe me bisht peshku.

♦ *ikt (Syngnathidae)* Lloje peshqish me kokë dhe qafë si të kalit, që notojnë me trupin pingul. > **KALË I DETIT; KALË DETI.**

hipoklorít *e m kim: Acid hipoklorit* acid i dobët i paqëndrueshëm, që ekziston vetëm si lëng dhe përdoret si zbardhës, oksidues, deodorant dhe dezinfektues.

hipokondrí *a f libr* Ankth kronik dhe anormal për simptoma dhe sëmundje imagjinare.

hipokondriák *e mb* Ai që vuan nga hipokondria.

hipokratík *e mb libr* I Hipokratit (460 - 377 para erës së re), që ka të bëjë me Hipokratin, mjekun e Greqisë së vjetër, babanë e mjekësisë. **Betim hipokratik.**

hipokrít *e mb ët (Njeri)* shtiracak; shtinjak; që shtiret si i mirë, i virtytshëm e i dashur. [Tradhëtori dinak, hipokrit e kusar/ Na u ngrit gjer në kulm, dhe u-bë kryetar (FN).]

hipokrít i *m sh ë ët* Njeri shtiracak; shtinjak; njeri që shtiret si i mirë, i virtytshëm e i dashur.

hipokrít•e *ja f sh e et f e* **HIPOKRIT I.**

hipokrizí *a f sh - të* Ves i atij që shtiret si i mirë, i virtytshëm e i dashur.

hipokrizísht *ndajf* Me hipokrizi.

Hipolít i *m* mit *gr* I biri i Tezeut me gruan e parë, Hipolitën; Fedra, gruaja e dytë e Tezeut e akuzoi për përdhunim të i shoqi; e vrau Poseidoni, me kërkesën e Tezeut.

Hipolít•ë a *f* mit *gr* Mbretëreshë e amazonave; gruaja e Tezeut.

hipológ u *m* sh ë ët *libr* Ai që merret me studimin e kuajve.

hipológ•e ia *f* e **HIPOLOG** U.

hipológj i *f* libr Studim i kuajve

Hipomén i *m* mit *gr* Bashkëshort i Atalantës, të cilën e mori për grua pasi e mundi në garë vrapimi duke hedhur mollë të arta, të cilat ajo ndalej për t'i mbledhur.

hiponím i *m* *gjuh* Emër i veçantë që përdoret në vend të emrave të sendeve që kanë përdorim thuajse të njëjtë, p.sh. **tryezë** në vend të **pjata, thika, lugë, pirunë** etj. që vihen në tryezë.

hipopotám i *m* sh ë ët *zool* (*Hippopotamus*) Gjitar amfib, barngrënës, lëkurëtrashë, pa qime, me turi të gjerë e gojë të madhe, me këmbë të shkurtra katërgjishtëshe; rron në viset moçalore e në lumenjtë dhe liqenet e Afrikës; arrijnë deri në 5 m gjatësi e peshojnë deri 4.5 ton.

hipostáz•ë a¹ *f*

♦ *fil* Thelb; esencë; lëndë.

♦ *fet* Thelb i tri pjesëve të Trinisë së Shenjtë.

hipostáz•ë a² *f* sh a at

♦ Fundërrësë; sediment.

♦ *mjek* Gjak i tepërt në një pjesë të trupit.

hipostíl i *m* sh e et *ark* Ndërtesë me çatinë të mbështetur në shtylla.

hiposulfít i *m* *kim* Kripë kristalore e prodhuar nga acidi hiposulfurik (H₂S₂O₄), që përdoret si fiksues në larjen e filmave dhe si zbardhës.

hipotáks•ë a *f* *gjuh* Varje e një fjalie nga një tjetër, pavarësisht llojit të fjalisë.

hipotekár e *mb* ek (*Kredi etj.*) e siguruar në hipotekë.

hipoték•ë a *f* sh a at

♦ E drejtë që i jepet huadhënësit për të marrë e për të shitur një pasuri të patundshme, të cilën huamarrësi e ka lënë si peng; marrja peng.

♦ Hua që një huadhënës i jep një huamarrësi, pasi ky ka lënë si peng një pasuri të patundshme që siguron shlyerjen e huas; zyrë që kryen këto veprime.

hipotekím i *m* sh e et Sigurim në hipotekë (*i kredisë etj.*).

hipotek•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIPOTEK•OJ.**

hipotek•ój *kal óva úar* Siguroj në hipotekë (*kredinë*).

hipotekúar (i e) *mb* I siguruar në hipotekë.

hipotekúes i *m* sh - it Ai që siguron huanë etj. në hipotekë.

hipotekúes•e ja *f* sh e et *f* e **HIPOTEKUES** I.

hipotensión i *m* *mjek* Presion i ulët i gjakut.

hipotenúz•ë a *f* sh a at *gjeom* Brinjë përballë këndit të drejtë në një trekëndësh kënddrejtë. **Katetet dhe hipotenuza.**

hipotermál e *mb* (*Trup*) me temperaturë nën normale.

hipotermí a *f* *mjek* Temperaturë nën normale e trupit.

hipotetík e *mb* (*Teori etj.*) e mbështetur më fort në hamendje se sa në të dhëna të mjaftueshme. [Por më e rëndësishme është të përballohen vetë çështjet

shkencore që kanë mbetur në formulime hipotetike dhe të paargumentuara përfundimisht (ShS).

hipotetikisht *ndajf* Në mënyrë hipotetike; me hipotezë; nisur nga një hipotezë.

hipotéz•ë a f sh a at Mendim i hedhur paraprakisht për të shpjeguar një dukuri etj., që shërben si pikënisje për hetime e hulumtime të mëtejshme. [**hipoteza si kjo mbeten gjithësesi "në kantier" e duhen çuar më tej** (GjSh).]

hipotoní a f fizio Gjendje hipotonike.

hipotoník e mb fizio

♦ (*Muskul*) me fortësi më të ulët se normalja.

♦ (*Lëng ndërqelizor*) me trysni osmotike më të ulët se një lëng tjetër.

hipso- fjalëform lartësi-.

hipsofobí a f psik Frikë se mos bie nga një vend i lartë.

hipsografí a f Degë e gjeografisë që merret me matjet dhe përgatitjen e hartave të lartësive mbi nivelin e detit.

hipsomet•ër ri m sh a at tek Aparat për matjen e lartësive mbi nivelin e detit.

hipsometrí a f gjeog Matje e lartësive mbi nivelin e detit.

hipsometrík e mb I hipsometrisë; që ka të bëjë me hipsometrinë.

hípun ndajf *G > HIPUR.*

hípun a (e) f sh a at (të) G

♦ **> HIPUR A (e).**

♦ *vulg* (*Femër*) e përdorur për seks.

hípunit (të) as G > HIPJ•E A.

hípur ndajf Duke qenë mbi diçka tjetër; ulur a shtruar mbi diçka; kaluar mbi një kafshë a ndenjor në një mjet udhëtimi. **Hipur mbi kalë. Hipur në biçikletë (makinë). Hipur majë murit. Rri (jam, qëndroj) hipur.**

*

Është hipur mbi kalë I ka punët në rregull, në vijë.

hípur a (e) f > HIPJ•E A.

hípur it (të) as A, J Të ngjiturit lart.

hiq¹ pasth G Thirrje në rast rreziku si lufta, fatkeqësi natyrore etj.

hiq² urdh e HEQ. Hiqi duart! Hiqmu këtej! Hiquni mënjane!

hiqajët i f bis vjet Ngjarje; histori; ndodhi.

híqem hóqa (u) héqur

♦ Shkoj nga një vend në një tjetër; zhvendosem e ndërroj vend; largohem nga vendi ku kam qenë. **Hiqem anash (mënjane, prapa). U hoq deri te dritarja (dera). Hiq andej! M'u hiq që këtu. Pa m'u hiq njëherë!**

♦ Kapem pas diçkaje e lëviz pa u ngritur peshë; tërhiqem, zvarritem. **Fëmija hiqej pas fustanit të nënës. Hiqej pas murit. Hiqen pas tokës. Hiqet si gjarpri. Hiqet zvarrë (rrëshqanë, barkas, ijas).**

♦ bis Shpërngulem nga një vend për t'u ngulur në një vend tjetër. **U hoqën nga qyteti (nga fshati). U hoq që këtej. Janë hequr andej prej shumë vjetësh.**

♦ *fig* Largohem nga diçka, i shmangem diçkaje; *veta III* del jashtë diçka, zhduket. **I hiqet sherrit. Hiqjuni asaj pune! mos u merrni me atë punë! Nuk më hiqet nga mendja. Hiqi nga koka këto ëndrra boshe!**

♦ *veta III bis* Përdoret, blihet a shitet shumë diçka; shkon; pëlqehet. **Rakia (birra, vera) hiqej shumë. Ky stof (kjo ngjyrë) hiqet më shumë. Mollët e thara nuk hiqeshin aq.**

♦ E mbaj veten për dikë; mbahem; e quaj veten; shtirem; bëj sikur. **Hiqej i zgjuar (i ditur). Hiqej për i madh (i zoti). Hiqej filozof. Hiqej i sëmurë. Hiqej si mik (shpëtimtar). Hiqej sikur punonte. Hiqet sikur i di të gjitha. Hiqet sikur nuk kupton. Pse më hiqesh kështu?**

♦ Dobësohem; tremem (*në fytyrë*). **Është hequr fëmija. Janë hequr bagëtitë. Në verë hiqet ca.**

♦ *veta III (Pela, lopa etj.)* ndërzohet; ndiqet.

♦ *krahin* Shkoj; eci; drejtohem diku. **Hiquni udhës lart! Hiqu e shih njëherë! II pjesë e HEQ. Hiqen nga shitja. Iu hoq dënimi. T'i hiqet ushqimi. U hiqen mundësitë.**

*

Asnjë ashkël nuk i hiqet Nuk shqetësohet fare; nuk bëhet merak.

Hiqem zvarrë (rrëshqanë)

♦ Veproj shumë ngadalë për të kryer diçka.

♦ Mezi mbahem; e kaloj jetën me vështirësi.

Hiqmu (shporrmu) sysh! Largohu nga unë e mos më dil përpara!

M'u hiq qafe (hiqmu qafe)! Largohu e mos më mërzit!; mos më shqetëso!; më lër rehat!

S'më hiqet nga rruga (nga udha) Më del gjithnjë si pengesë; më pengon; më ngatërron vazhdimisht.

S'të hiqet nga dera dikush Vjen shpesh e të mërzit; s'të ndahet.

hiqepiq i m sh a at ushq Byrek me petë të trasha; fërli; palanik.

híqmu (m'u hiq) urdh e HEQ.

híqni urdh Vraponi; turruni.

hir i m sh e et

♦ Mirësi, sjellje a diçka tjetër e mirë; qëndrim mirëdashës; përkrahje a ndihmë që i jepet dikujt; nder që i bëhet dikujt. **Për hirin tënd. Me shumë hire. I dha hir dikujt. I bëri hir dikujt. Gjeti hir nga dikush. E ka në hir dikë. Kërkon tjetër hir. Është rritur në hir. E shkoi jetën pa hire. I ka dalë nga hiri ka humbur përkrahjen ose besimin e dikujt. [...S'duem për hir/ të kalbsinave të vjetra që kërkojnë "shejtnim" (Mgj).] I ligu s'ka hir *ff u*.**

♦ Bukuri; hijeshi. **Hir i rrallë (i madh). Hiri i jetës. Me shumë hir. I jep hir. Ia shtoi hiret. Nuk ka hir. Është gjithë hir. Ecën (kërcen) plot hir. I ka rënë një tjetër hir.**

♦ Dëshirë; dashje; dashamirësi. **Hiri i burrit dhe i gruas (i çiftit). Me hirin tim. Me hir a pa hir (me hir a me pahir). Ia dha me hir. I ra (e theu) pa hir.**

♦ *fet* Mëshirë, ndihmë e përkrahje hyjnore. [...Prej kah rodh per ne gjith hiri (GjF).]

♦ *sh fet* Veshje, sende të veçanta etj., të mbetura prej një shenjti a oshënari të vdekur ose eshtrat e tij që ruhen si hajmali.

*

Për hir të... Për dikë a për diçka; për të ndihmuar a për të përkrahur dikë a diçka; për hatër të...

Me hir e pa hir (hir e pa hir) Dashur pa dashur; me dashje ose pa dashje; domosdo. [...E se gacat n'tokë të Shqyphtarvet/ Rrijn tu' i shti hiri e pa hiri

(GjF)]. [...**Të tjerët, me hir a me pahir, u shtruan përkohësisht nën grushtin e Bajazit Jilldërimit.** (AE)]

híra (të) *as J Vizita; vizitorë. Të hira e të dala.*

hírám i m sh a at vjet

- ♦ Çarçaf i endur me fije leshi.
- ♦ Shtrojë e hollë në vend të qilimit; plaf.
- ♦ Mbulesë e leshtë që hidhet krahëve.
- ♦ Cohë me të cilën mbulohen haxhinjtë në Qabe.

híras ndajf Me dashjen time; me dëshirën time.

Híre t f mit rom: Tre Híret tre bijat e bukura të Zeusit: Aglaja (*Shkëlqimja*), Eufrosina (*Gëzimja*) dhe Talia (*Gonxhja*).

hír•ë t f vjet Hajmali.

hírës i m bot Mikrokërpudha që dëmtojnë gjethet e hardhisë dhe duhanit.

hírës•e ja f sh e et krahin G

- ♦ Taketuke; tavllë duhani.
- ♦ Enë për hirin e vatrës a stufës.

hírësi a f sh - të

- ♦ Bukuri; hijeshi.
- ♦ Titull me të cilin i drejtohet peshkopit a kryepeshkopit. **Hírësia Juaj.**

hírësisht ndajf Me hir; me hijeshi.

hírës•óhet úa (u) úar pës e HIRËS•OJ.

hírës•ój kal óva úar

- ♦ *fet* Mëshiroj dikë; ia fal mëkatet (sipas botëkuptimit fetar).
- ♦ *dhe fet* E bekoj dikë, duke dhënë pëlqimin që ai të zërë një vend të lartë e të nderuar; e lartësoj. **E híretoi perandor. E híresuan shenjt.**

hírësúar (i e) mb

- ♦ (*Mëkat etj.*) i falur.
- ♦ I bekuar.

hírët (i e) mb > HIRTË (i e).

- ♦ I përhimë; bojëhiri.
- ♦ Çil.

híridhón e mb A I hirshëm; hirplotë.

híríl e mb K Ngjyrë hiri; i hirtë. **Lopë hirile.**

hírilëpíri ndajf J Pa një grosh në xhep.

hírím i m sh e et Urim për fat; përhirim.

híríps kal a ur A Ia di për nder (*dikujt*).

hír•ë a f sh a at Mantel i lehtë.

hír•mádh mádhe mb sh mëdhénj mëdhá

- ♦ (*Grua*) shumë e bukur; shumë e hirshme; hirplotë.
- ♦ (*Njeri*) shumë i dhembshur për të tjerët; i mëshirshëm. **Nënë hirmadhe.**
- ♦ *fet* I mëshirshëm; mëshirëmadh; që fal mëkatet. **Zoti hirmadh.**

hír•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

- ♦ Njeri shumë i hirshëm.
- ♦ Perëndi mëshirëmadhe.

hír•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e HIR•MADH MADHI.

hírmëdhá të f sh i HIR•MADHE MADHJA.

hirmëdhëj t *G sh i* **HIR•MADH MADHI.**

hirmëdhënj të sh i **HIR•MADH MADHI.**

hírnós kal a ur I jap ngjyrë të përhimë.

hírnós•em a (u) ur

I *vetv kryes veta III* Merr ngjyrë si të përhimë; zymtohem.

II pës e HIRNOS.

hírnósj•e a f sh e et Zymtim.

hírnósur (i e) mb I zymtë; i hirtë. [**Nën qiellin e hírnosur me erë/ kali i drunjtë përjashta priste në shi** (IK)].

híróhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ I falem; i lutem (*dikujt*).

♦ I lajkatohem (*dikujt*).

II pës e HIR•OJ.

hírój kal óva úar vjet

♦ E përkëdhel, e mikloj (*dikë*); i bëj lajka (*dikujt*); e lajkatoj.

♦ I uroj fat të mirë (*dikujt*); e përgëzoj (*dikë*).

hírolláv•ë a f sh a at bujq Ç Kunj që lidh sirtin me thikën e parmendës; dallëndyshe.

híromére t f sh ushq Pastërma; proshutë.

híroném i m e et A Qëndismë.

hírór•e ja f sh e et Enë ku mbahen relikte fetare, kryesisht të shenjtoreve.

Híroshím•ë a f gjeog Port në bregun perëndimor të ishullit të Honshusë, Japoni, ku aviacioni ushtarak amerikan hodhi bombën e parë atomike (*6 gusht 1945*).

hírpłótë mb poet (*Vajzë, pamje*) plot bukuri; me pamje shumë të bukur; shumë e hijshme. **Krijesë hirplotë. Buzëqeshje hir plotë.**

hírsh•ëm (i) me (e) mb Plot hir; me pamje të bukur; i hijshëm; plot hir; që sjell kënaqësi; i këndshëm. **Vajzë e hirshme. Fytyrë e hirshme. Me trup të hirshëm.**

Ecje (lëvizje) e hirshme.

hírtë (i e) mb Ngjyrë hiri. [**dhe Zoti nga ne ngrinte kokën e thínjtë/ mes tymit të hirtë dhe thoshte:** (DA). [...**Ftohur gjithnjë nën strehën e dyerve/ që s'na hapen/ shoh diellin përmbys në një varrezë të hirtë** (VO)].

hírt•ë a (e) f sh a at (të) Ngjyrë neutrale ose akromatike, ndërmjet të bardhës dhe të zezës.

hírúar (i e) mb I përkëdhelur; i mikluar.

hírúem (i) e (e) mb *G >* **HIRUAR (i e).**

hírúem it (të) as *G* Urim për fat të mbarë.

Hírúsh•e ja f folk Figurë e përrallave, që paraqitet si vajzë e vogël, e bukur, e urtë, punëtore dhe e dashur, e trajtuar keq nga njerka.

hírrák u m sh ë ët krahin G Përpeq me miell misri, vezë, djathë e hirrë.

hírráq e mb (*Qumësht*) i hollë e i lëngshëm si hirrë; (*kos*) që ka lëshuar hirrë.

hírr•ë a¹ f

♦ Lëng si ujë, në ngjyrë të gjelbër shumë të çelur, që del kur pritet qumështi a kur kullohet djathi i njomë ose që e nxjerr kosi pasi mpikset. **Hírrë e zier. Hírrë qumështi. Hírra e djathit (e kosit, e gjizës).** Është bërë si hirrë është holluar shumë; është bërë si ujë. [**Tjerët kanë me shkimun/ Edjen me hírrë;/ Ti, veç a mundesh/ Shampanjë e hírrë** (GjF)].

♦ *veter* Hirrëz, ngalosë. **Hirra e bagëtive. E zuri hirra.**

*

Hirrë breshke *keq (Gjellë)* me lëng të hollë e pa shije; qumësht me shumë ujë.

**

Bar hirre *bot*

♦ (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, Afrikës Veriore dhe Azisë, rreth 0.5 m e lartë, me lule të bardha në formë piramide dhe me gjethe si të frashërit.

♦ (*Achillea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura dhe lule të verdha; përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesit të bagëtive. > **BAR PËRDHESI.**

hírr•ë a² f bis *veter* Sëmundje ngjitëse që u bie bagëtive të imëta e ua pret qumështin si hirrë, ua zbardh sytë, i verbon dhe ua mahis kyçet e këmbëve e thundrat: hikrraq, ngalosë. > **HIRRËZ A.**

hírrëk•óhet *vetv veta III krahin G* > **HIKËRR•UE (me u).**

hírrëk•úe (me u) *krahin G*

♦ *vetv veta III (Kosi)* lëshon hirrë; pritet.

♦ *fig* Rrjedh a bëhem si i rrjedhur nga trutë.

hírrëkúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ (*Kos*) i prerë; i bërë si hirrë.

♦ *fig* I rrjedhur nga trutë.

hírrët (i e) *mb (Sy)* me ngjyrë gri të çelët.

hírrëtór i m sh ë ët *ushq* > **HIRRËTOR•E JA.**

hírrëtór•e ja f sh e et *ushq* Byrek me miell misri të përzier me hirrë qumështi a djathi, me gjalpë e me vezë përsipër.

hírrëz a f *veter* Sëmundje ngjitëse që u bie bagëtive të imëta e ua pret qumështin si hirrë, ua zbardh sytë, i verbon dhe ua mahis kyçet e këmbëve dhe thundrat. >

HIKRRAQ I; NGALOS•Ë A.

**

bar hírrëze *bot* > **BAR HIRRE.**

hírrëzím i m *krahin G* Formim i hirrës.

hírrëz•ón *jokal krahin G* > **HIRRËZ•UE (me).**

hírrëzúar (i e) *mb (Kos)* që ka lëshuar hirrë; kos shumë i hollë.

hírrním i m > **HIRRËZIM I.**

hírrëzúe ói úe *veta III krahin G*

♦ (*Djathi, kosi*) lëshon hirrë.

♦ (*Hirra*) pikon prej strajcës.

hírr•óhet *vetv veta III dhe pës e* **HIRR•UE (me u).**

hírr•ój *jokal dhe kal* > **HIRR•UE (me).**

hírr•úe (me) *óva úe krahin G*

I *jokal*

♦ *veta III (Djathi i njomë)* lëshon hirrë.

♦ *veta III (Dhallës)* i del e holla në krye.

♦ *veta III (Tretësira)* precipiton.

II *kal K*

♦ Kulloj (*shtalpin për t'i hequr hirrën*); i heq hirrën me kullim.

♦ I hedh hirrë (*djathit*) për ta forcuar.

hírrn•ón *jokal ói úar krahin (Djathit)* i del hirra përsipër; (*djathi*) lëshon hirrë.

hírrn•úer óre *mb vjet G* Si hirrë; i hollë si hirra.

hírrós kal a ur E pres, e bëj hirrë (*qumështin*).

hírrós•et *vetv veta III (Qumështi)* pritet; bëhet hirrë.

hírrósj•e a f Prerje e qumështit.

hírrósur (i e) *mb (Qumësht)* i bërë hirrë; i prerë.

hírrúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ (*Djathë i njomë*) i kulluar; që i është hequr hirra.

♦ (*Djathë*) i vënë në hirrë për t'u forcuar.

♦ I precipituar.

hisé ja f sh - të J > HIS•E JA.

hís•e ja f sh e et bis

♦ Pjesë që i bie dikujt kur ndahet një e tërë a një trashëgimi; pjesë. **Është hisja ime.**

♦ *bis* Herë. **Pesë hise më shumë. Dy hise qumësht, një hise ujë.**

♦ *etno* Fëmijë dhe e pasardhës të secilit djalë me gruan e vet brenda familjes së madhe patriarkale; bark. **Ia fiku hisen. [I mjeri û për ty e për at hise shkretue (Pop).]**

*

Më takon për hise Më bie fati. [E shkrivanat e sotshëm përpiqen me ngjallë keqardhje në publik tue tregue shortin e padrejtë qi i takoi për hise Koçi Xoxeve e Mehmet Shehave (AN).]

**

Vëlla pa hise Vëllam.

hisedár i m sh ë ët vjet

♦ Pjesëtar.

♦ Partner; ortak.

hiseharrúem *mb krahin G (Njeri)* pa trashëgimtar; hisehupun.

hiseharrúem e *mb krahin G* Njeri pa trashëgimtar.

hisehúpun *mb krahin G (Njeri)* pa trashëgimtar.

hisehúpun i m sh - it *krahin G* Njeri pa trashëgimtar.

hisemúshk *mb krahin G (Njeri)* i mbetur pa trashëgimtar; hisehupun.

hiseník u *m sh ë ët krahin G*

♦ Pjesëtar; ai që ka hise (*në një pronë*).

♦ *iron* Pjesëtar në krim a në punë të keqe.

hiseník•e ja f sh e et f e HISENIK U. [Serbët kërkojnë negociata, në thelb kërkojnë rikthimin e tyre në Kosovë si hisenik. (AXhf)]

hiseshkímun *mb krahin G > HISEHUPUN.*

hiseshkrétë *mb krahin G > HISEHUPUN.*

hiseshkretúem *mb krahin G HISEHUPUN.*

hisetár i m sh ë ët K Hisenik.

hís•ëll lli *m sh lla llat bot krahin (Urtica) > HITH•ËR RA.*

*

Jemi hislla për pras *bis* Nuk takojmë fare si kushërinj.

Mbjellin hisëll e duan të korrin *grurë ff u.*

hís•enj *kal a ur* A Gdhend.

hisk e mb krahin *G (Ka, lopë)* me brirë të mprehtë, përpjetë.

hisk u m sh ë ët krahin *G Ka* me brirë të mprehtë, përpjetë.

hísk•ë a f sh a at krahin *G Lopë* me brirë të mprehtë, përpjetë.

hisóp i m bot (*Hyssopus officinalis*) Mendërz; mendër e butë.

hispaník e mb libr Spanjoll; që ka të bëjë me vendet ku flitet spanjishtja dhe njerëzit me prejardhje nga Amerika Latine. **[nuk është e tepërt të flitet për një letërsi ballkanike, jo thjesht për letërsi të Ballkanit, ashtu siç janë pranuar si të tilla letërsia latino-amerikane, ajo hispanike, skandinave etj. (ShS)]**

hispaníst e mb I kulturës hispanike.

hisptaníst i m sh ë ët Studiues i kulturës hispanike.

hispaníst•e ja f sh e et f e HISPTANIST I.

hispaníz•ëm mi m sh ma mat libr Fjalë a shprehje spanjisht.

histamín•ë a f fizio Amin që nxit tajitjet gastrike dhe zgjeron enët e gjakut.

histerí a f sh - të

♦ *mjek* Sëmundje nervore te njerëzit shumë të ndjeshëm, e cila shfaqet me turbullimin e herëpashershëm të gjendjes shpirtërore e mendore dhe shoqërohet me britma, me të qeshura, me dridhma, me lot etj. **Çaste histerie. Krizë histerie. E kapi (e zuri) histeria. Qeshi si me histeri.**

♦ *Inat* i shfrenuar, tërbim i papërmbajtur. **Flet (sillet) me histeri.**

♦ *keq* Veprimtari e ethshme dhe e shfrenuar që zhvillohet në një fushë të caktuar të jetës shoqërore, në luftën kundër dikujt etj. **Histeria e fushatave zgjedhore.**

Histeri anti-islamike. Histeri shoviniste.

histerík e mb

♦ *mjek* I histerisë; që ka të bëjë me histerinë; (*njeri*) që vuan nga histeria; që shpreh histeri. **Gjendje histerike. Britma (ulërима, të qeshura) histerike.**

♦ *keq* I shfrenuar; i papërmbajtur; i tërbuar, si në gjendje histerie. **Propagandë histerike. Fushata histerike.**

histerík u m sh ë ët Ai që vuan nga histeria.

histerík•e ja f sh e et f e HISTERIK U.

histeríz•ëm mi m sh ma mat Të qenët histerik; gjendje a shfaqje histerie. **Krizë histerizmi. Qeshi (thirri) me histerizëm.**

histológ u m sh ë ët Specialist i histologjisë.

histolog•e ia f sh e et f e HISTOLOG U.

histologjí a f anat Degë e anatomisë që studion strukturat e vogla të indeve të gjalla.

histologjík e mb anat I histologjisë; që ka të bëjë me histologjinë.

historí a f sh - të

♦ *Njohuri* për të shkuarën e njerëzimit dhe të shoqërive njerëzore; disiplinë që studion të shkuarën dhe përpiqet ta rindërtojë; periudhë e njohur kryesisht nëpërmjet dokumenteve të shkruara. **Historia the prehistoria e njerëzimit.**

[Historija s'po prânë tue na diftue se shtete të përbâme prej popujsh të bashkuem me dhunë kundra dëshirave të tyne, shpërbâhen. (AN)] [Larg britmave të atyre që iu ka hyrë babëzia/ ta lënë këtë vend pa histori (JB).]

♦ *Kujtim* i ruajtur nga brezat për vepra dhe personazhe të së shkuarës dhe gjykime për ta. **[Ju që e prekët historinë/ Dhe n'histori u kthyet vetë (IK).]**

♦ Varg ngjarjesh e faktesh e personazhesh të së shkuarës dhe gjykimet lidhur me ata. **Historia e Skënderbeut.**

♦ *bis* Diçka që ndodh a përsëritet njësoj ose afërsisht si më parë; po ajo gjë. **E njëjta (po kjo, po ajo) histori. Kjo është histori e vjetër (tjetër). E kemi dëgjuar këtë histori.**

♦ Tregim për diçka që ka ndodhur; përshkrim i ngjarjeve; tregim i shkurtër me ndodhi a ngjarje të vërteta ose të rreme; ndodhi e papëlqyeshme. **Histori gazmore. Histori e lashtë (moçme). Histori e hidhur (papëlqyeshme). Histori e ngatërruar (koklavitur). Na trego ndonjë histori. Nisi nga historitë ky!**

*

U bë histori diçka *keq* U zgjat e u bë tërkuzë diçka, duke e marrë nëpër gojë dhe duke e mësuar të gjithë; u përsërit shumë herë.

Historia hesht për diçka Nuk ka asnjë të dhënë për një ngjarje a figurë historike, nuk dihet fare gjë për të.

Hyri në histori U bë i njohur; do të mbetet i paharruar.

Nuk e njeh historia As është parë, as është dëgjuar gjë për dikë a për diçka.

historia vitae magistra /história víte maxhístra / *shpr lt* Historia është mësuesja e jetës.

historiák u m sh ë ët Historian.

historián i m sh ë ët Studiues në fushën e historisë; ai që shkruan historinë e një

kohe a të një fushe të caktuar, historishkrues. [**i kushtohet figurës së Pal**

Engjëllit, si personalitet e bashkëkohës i Skënderbeut, si historian a biograf i tij (GjSh).]

historicíst e mb (*Qëndrim*) i mbështetur në kritere thjesht historike. [**Duke qenë si kundër trajtimit historicist të eposit, ashtu dhe kundër përjashtimit të çdo zëri të historisë në përmbajtjen e tij ...** (ShS).]

historicítet i m libr Karakter ngushtësisht historik i një veprë. [**Ky është problemi i historicitetit të epit.** (ShS)]

historiciz•ój kal óva úar libr E vë në kuadër a kallëpe të historisë dikë a diçka. [... **për të mos e historicizuar epopenë, pa rënë as në gabimin tjetër, të vjetërimit fiktiv (artificial) të saj** (ShS).]

historicizúar (i e) mb I vënë në kuadër a kallëpe të historisë.

historicizúem (i) e (e) mb *G >* **HISTORICIZUAR (i e).**

historí-gjeografí a f bis Degë e historisë dhe gjeografisë në një fakultet a universitet. **Studioi histori-gjeografi.**

historík e mb

♦ I historisë; që ka të bëjë me historinë. **Dëshmi (të dhëna) historike. Studime historike. Monument (dokument) historik. Periudhë historike. Shkaqet (rrënjët) historike.**

♦ Që dëshmohet se ka qenë me të vërtetë; që ka qenë i gjallë, i përgjigjet realitetit dhe nuk është i trilluar a i shpifur. **Fakt historik. Figurë historike. Personazh historik.**

♦ Shumë i rëndësishëm për shoqërinë; që vlen të mbahet mend e të përkujtohet; i njohur, i shënuar; që ka hyrë në histori si diçka e rëndësishme; që është i lidhur me një ngjarje të rëndësishme të historisë. **Datë (ditë, kthesë) historike. Përvjetor historik. Rol (mision) historik. Përvojë historike. Vende historike.**

♦ I mbështetur plotësisht a pjesërisht në ngjarje të historisë; që paraqit a përshkruan një figurë ose një ngjarje të rëndësishme të historisë. **Roman historik. Me subjekt historik. Këngë historike. Tablo me temë historike.**

♦ Që ndriçon rrugën e lindjes dhe të zhvillimit të pandërprerë të dukurive në etapa të ndryshme dhe në lidhje të ngushtë me kushtet konkrete; që studion historinë e zhvillimit të pandërprerë të fakteve e të dukurive të një fushe të specializuar.

Metoda historike e studimit. Vështrim historik. Analizë historike. Shpjegimi historik i dukurive. Gramatika historike.

♦ Që njihet e dëshmohet me anë të dokumenteve, në kundërvënje me prehistorinë. **Periudha historike. Koha historike dhe prehistorike e një populli.**

**

e tashme historike *gjuh* Përdorimi i kohës së tashme për të rrëfyer diçka që ka ndodhur në të shkuarën.

gjuhësi historike Studim i historisë së gjuhëve.

materializëm historik *fil* Teori marksiste sipas së cilës proceset historike dhe format e shoqërisë mbështeten në faktorë historikë.

historik u m sh ë ët Përshkrim i përmbledhur i vargut të ngjarjeve dhe i të dhënave për lindjen dhe zhvillimin e një veprimtarie në një vend, krahinë a njësi të shoqërisë. **Historiku i shkollës së parë shqipe.**

historik•e ja f sh e et Ngjarje historike; fakt historik. [...**raporti i historikes me legjendaren në epos.** (ShS)]

historik-etnik e-e mb Që ka të bëjë me faktin historik dhe faktorin etnik. [**Kjo paraqet aspektin historik-etnik të çështjes.** (ShS)]

historik-gjuhësor e-e mb Që ka të bëjë me faktin historik dhe aspektin gjuhësor. [**Ripërveçimi (renomination) është një dukuri historike-gjuhësore dhe letrare që ka ardhur deri në kohët moderne.** (ShS)]

historik-kulturor e-e mb Që ka të bëjë me faktin historik dhe faktorin kulturor.

[**Dëshira për t'i botuar të gjitha është krejt e shpjegueshme, po të mbahet parasysh konteksti i zhvillimit politik dhe historik-kulturor në Kosovë prej krijimit të shtetit shqiptar** (ShS).]

historikisht ndajf Nga pikëpamja historike ose ana historike; sipas historisë.

Brenda një kohe historikisht të shkurtër. Është vështruar (studiuar, gjurmuar) historikisht.

historiko-ekonomik e mb Që ka të bëjë me faktin historik dhe aspektin ekonomik.

historiko-gjeografik e mb Që ka të bëjë me historinë dhe gjeografinë (*e një vendi*).

historiko-kulturor e mb Që ka të bëjë me historinë dhe aspektin kulturor.

historiko-shoqëror e mb Që ka të bëjë me historinë dhe aspektin shoqëror (*të një vendi*).

historiograf i m sh ë ët Studiues i historisë së shoqërisë njerëzore. [**Se ku e kan pra katolikët vet "halen në pershesh", kët duhet ta e zbulojnë historiografët e ardhshëm dhe specialistë.** (KM)]

historiograf•e ja f sh e et f e HISTORIOGRAF I.

historiografi a f libr Shkencë që studion historinë e shoqërisë njerëzore, zhvillimin e dijeve historike dhe të metodave të studimit historik; tërësi e veprave historike për një periudhë të caktuar a për një problem ose figurë të veçantë. **Historiografia e Skënderbeut.** [**Është shumë vështirë me e përtrî mendjen e zvetënueme**

shqiptare prej klisheve të gjykimeve historike me të cilat e ka regjër për një gjysë shekulli pseudo-historiografija komuniste (AN).]

historishkrím i m libr Historiografi.

historishkrúes i m sh - it Ai që shkruan historinë e një periudhe a të një figure historike; ai që merret me historiografi.

historishkrúes•e ja f sh e et f e HISTORISHKRUES I.

historíz•ë a f sh a at

♦ *zvog e* **HISTORI A.**

♦ Ndodhi pa rëndësi.

♦ Tregim i shkurtër.

historíz•ëm mi m sh ma mat

♦ *nj* Teori sipas së cilës ngjarjet shoqërore e kulturore përcaktohen nga historia.

♦ Prije për të dhënë sa më shumë elemente nga e kaluara në një vepër artistike ose shkencore; *sh* elemente historike. **Ra në historizëm. E shkarkoj një tekst nga historizmat.**

♦ *gjuh* Fjalë a shprehje që ka dalë nga përdorimi i gjallë, sepse sendi a dukuria që shënon ajo i takojnë një periudhe historike të kaluar. **Dallimi i historizmave nga arkaizmat.**

hístrë t m sh ant ilir Fis i brigjeve të Venetisë, me lidhje dhe në kufi me ilirët.

histrioník e mb libr (Stil) tepër teatral ose dramatik.

histrioníz•ëm mi m sh ma mat libr Sjellje melodramatike për të tërhequr vëmendje.

hish pash (përdoret për të trembur shpendët) Shu; ish.

hit A kallëz e HI. Heq hit heq hirin.

hitá•s kal a ur > HITAT.

hitát kal a ur Nxiti; ngut; shtyj.

hitátës e mb Nxitës; shtytës.

hitátj•e a f Nxitje; shtytje.

hitátsh•ëm (i) me (e) mb I ngutshëm; i nxituar.

hitátur (i e) mb I nxitur; i shtyrë.

hití a¹ f sh - të krahin

♦ Ngutje; nxitim.

♦ Zell i tepruar.

hití a² f bis Lakmi; babëzi; pangopësi.

*

Të hyftë hitia mallk Të hyftë dreqi në bark.

hitítë t m sh hist Popull i lashtë i Sirisë dhe Azisë së Vogël. **Gjuha e hititëve** gjuhë e vdekur e grupit të gjuhëve anatolike, e zbuluar në dokumente me shkrim kuneiform.

hitó pash krahin G Nxito!

hit•ój krahin G

I jokal Nxitoj; ngutem.

II kal E nxitoj, e ngut (*dikë*).

hith i¹ m bot (Oidium) Sëmundje e bimëve e shkaktuar nga disa lloj mikrokërpudhash. > **HI RI.**

*

I ra hithi Vari turinjtë; iu prish qejfi.

hîth i² m sh a at bot G Hithër.

*

Asht zie me lang hithash Është shumë idhnak, zemërak.

Fshij buzët me hitha As mos të të shkojë mendja se do të bjerë ndër dhëmbë ajo që kërkon të hash.

Nuk vret reja në hitha Gjënë e keqe s'e gjen gjë; s'bie rrufeja në hale.

hithár i m sh ë ët bot (Lamium album) Bimë e familjes së mendrave, me gjethe si të hithrave, por pa push djegës.

híth•ë a f sh a at bot > HITH•ËR RA.

hithëbút•ë a f sh a at bot > HITHËRBUT•Ë A.

híth•ël la f sh la lat bot K Hithër.

híth•ër ra f sh ra rat

♦ *bot (Urtica)* Bimë një a shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 3 m të lartë dhe gjethe të veshura me push gjembak shpesh të mbushur me lëng djegës, e përhapur në Europë, Afrikën Veriore, Amerikën Veriore dhe Azi.

♦ *fig* Njeri i keq; njeri i prapë që nuk i lë të tjerët të qetë.

*

I daltë hithra në vatër! mallk Iu shkretoftë shtëpia!, mos i mbettë asnjeri gjallë!, iu shoftë pragu!

S'bie rrufeja në hithra Nuk bie e keqja mbi të keqin; s'vete e keqja tek i keqi; gjënë e keqe s'e gjen gjë.

Shtohet (është) si fara e hithrës (e sinapit, e lirit) Shtohet shumë shpejt.

**

hithër deti inv (Medusa) Kandil deti.

hithër djegës (Urtica diocia) Hithër e zakonshme.

hithër e butë bot (Lamium purpureum) Bimë barishtore me kërcell 5 - 20 cm të lartë, me gjethe si të hithrës nga forma por me ngjyrë të kuqërreme, që çel lule të vogla të purpurta thuajse gjatë gjithë vitit.

hithërák u m sh ë ët ushq > HITHËROR I.

hithërbút•ë a f sh a at bot Bimë barishtore me lule të verdha a të kuqe, me kërcell katërfaqësh; rritet në lëndina e ara.

hithërisht•e ja f > HITHËRISHT•Ë A.

hithërisht•ë a f sh a at Vend i mbushur me hithra.

*

Iu bë shtëpia hithërishtë Iu bë shtëpia germadhë; iu shkretua shtëpia; s'i mbeti asnjeri gjallë; iu shua pragu.

hithëror e mb bot (Bimë) e familjes së hithrave.

hithëror i m sh ë ët ushq Byrek me hithra.

hithëror•e t f sh bot Familje bimësh barishtore që përfshin hithrat dhe bimë të ngjashme me to.

híthës i¹ m sh a at bot Vidh me trung të lëmuar, gjethe të dhëmbëzuara e me majë, të mbuluara nga lart me push të ashpër, me lule të vogla pa bisht; druri i tij përdoret për lëndë ndërtimi.

híthës i² m a at (Urticaria) Reaksion ndaj disa ushqimeve a lëndëve, që shfaqet me fluska të kuqërreme në lëkurë, të cilat kruhen e djegin, por kalojnë shpejt.

híthëth i m sh e et Shami koke e zezë prej një nape të lehtë mëndafshi a prej krepit shumë të hollë; shami e mirë.

híthk•ë a f sh a at *bot krahin*

♦ > **HITH•ËR RA.**

♦ *bot (Laburnum alpinum)* > **AJDËS I.**

hithnák u m ushq K Byrek me hithra.

híths•ë a f sh a at > **HITHËS I.**

hivádh•e ja f sh e et inv Midhje e ngrënshme, me guaskë në trajtë erashke.

híxh•ër ra m fet Arratisja e Muhametit nga Meka në Medinë më 622, që shënon vitin e parë të kalendarit mysliman dhe fillimin e erës së myslimanizmit. >

HEGJIR•Ë A.

híz•ër ri m sh ra rat Njeri i drejtë në çështje feje.

hizmeqár, hizmét etj. J > **HYZMEQAR, HYZMET etj.**

hjarís•ënj kal a ur A Gjallëroj; i jap gjallëri.

hje ja¹ f sh - të A, Ç

♦ Hije.

♦ Pamje; dukë. > **HIJ•E A.**

hje ja² f mit Ç Figurë që besohet se shkakton sëmundjen e tokës dhe sëmundje të tjera të rënda. > **FLAM•Ë A.**

hjedh¹ kal dhe jokál G > **HJEDH•Ë (me).**

hjedh² kal hódha hjédhur A Hedh; gjuaj.

hjédhas ndajf krahin G Duke u hedhur.

hjédhë (me) kal hódha hjédhë G

♦ Hedh; rrëzoj. [...Me i topuz shkjan e ka gjue,/ dekun n'tokë shkjan e ka hjédhë. (CV)]

♦ Lëshoj; hedh (*shikimin*). [Cilido shqiptar që flet e lexon shqip, kupton menjëherë, mjaft t'i hjédhë një sý një libri ose gazete të botueme sot në Shqipëri se "gjuha e njësuar" është një pilav toskënisht i biberosun me gegënisht sa për sý e faqe. (APp)]

♦ Vërvit (*drithin*) në ajër që të pastrohet prej bykut.

♦ Gris, ha, holloj (*pantallonat*) nga fërkimi.

hjédhë (me u) hódha (u) hjédhë G vetv e **HJEDH•Ë (me).** > **HIDHEM.**

hjédh•ë a¹ f sh a at G Shark i tharë (*i kafshëve që e ndërrojnë lëkurën*).

hjédh•ë a² f sh a at G Byk i mbetur në lëmë kur hidhet gruri, thekra a elbi.

hjédhët (i e) mb G

♦ I hollë e shtatlartë.

♦ (*Mal*) i lartë.

hjédhun (i e) mb G I hedhur; i shkathët.

hjédhur (i e) mb A

♦ I hedhur.

♦ I ajruar.

hjea•kéq kéqi m sh këqíj këqíjt G > **HEKA•KEQ KEQI; HEQKEQËS I.**

hjék•ë a G f Mundim; përpjekje. [Hjékë të madhe paskan ba,/ shndosh e mirë aty janë da,/ ngryka-ngryka kenkan marrë. (CV)]

hjékë (me) kal dhe jokál hókqa - G > **HEQ.** [a me anarkista për të ba gjak, ase me hjekun dorë prej çashtjes kombtare (AN).]

hjákk (me u) hóqa (u) - G

I *vetv*

♦ > **HIQEM.**

♦: **Me u hjákë në dikë...** rrekem t'i bie diku; matem ta godas dikë.

I *pës e* **HJEK•Ë (me).**

*

Hiq e piq Shpesh.

Hiqet si qeni në verigë Kërcënon kot.

hjákkës i m sh - it *vjet* Pjesëmarrës në krim (K).

hjákkje a f sh e et *G* > **HEQJ•E A.**

hjekrr•óhet *vetv krahin* *G* > **HJEKRR•UE (me u).**

hjekrr•úe (me u) *vetv úe (u) úe krahin* *G (Kosi)* lëshon a zë hirrë.

hjáks•ë a f sh a at *bot (Equisetum arvense)* Bimë barishtore shumëvjeçare e tokave të lagështa, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë.

> **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

hjáksi a f sh - të *G*

♦ *sh* Rreziqe; kërcënime (K).

♦ Ndhmë për vjedhësin (a gjaksin) në kundërshtim me Kanunin.

hjáks•ój *jokal* *G* > **HJEKS•UE (me).**

hjáks•úe (me) *jokal óva úe* *G* Spiunohet për të ndihmuar vjedhësin a gjaksin.

hjáks•hëm (i)¹ me (e) *mb* *G* Që mund të hiqet.

hjáks•hëm (i)² me (e) *mb* *G (Vegël)* e përdorshme.

hjákkunit (të) *as* *G* Heqje, vuajtje.

hjáll *kal* *G* > **HEDH; HJEDH•Ë (me).**

hjállë (me) *kal hólla* **hjállë** Hedh; lëshoj; flak.

hjálltë (i e) *mb* *G* Shtatlartë; i gjatë e i hijshëm.

hje•nj *kal* **jta jtur** *A* Mbroj; i bëhem strehë diku.

hjeretís•ënj *kal a ur* *A* Përsëendet; ngjatjetoj (*dikë*).

hjerí *a f* *A* Shenjtëri.

hjerór•e *ja f sh e et* *A* Shenjtore; tempull.

hjárs•ë *a f sh a at* *A*, Ç Tokë djerr.

hjerúash•ëm (i) *me (e)* *mb* *A* Hyjnor.

hjes•óhem *vetv óva (u) úar* *A* Rri në hijesirë.

hjes•ónj *kal óva úar* *A* Hijesoj; i bëj hije; e mbaj në hije (*dikë, diçka*).

hjesúar (i e) *mb* *A* I hijesuar; i mbuluar me hije; i vënë në hije.

hjásh•ëm (i) *me (e)* *mb* *A* I hijshëm; plot hijeshi.

hjáshmëz (i e) *mb* *A* I hijshëm.

hjáshmëzet et f sh *A*: [Emërtim eufemik kanë edhe figurat e arbëreshëve, si:

"ato të hjeshmëzet", "ato të lumet". (ShS)]

hjet *a f sh a at* *A* Palë fiku.

hjét•ë *a¹ f sh a at* *A* Gërshet; bishtalec i thurur.

hjetím *i m* Ç Hijeshim; zburim.

hjet•óhem *vetv a (u) ur* Ç Hijeshohem; zbukurohem.

hjet•ój *kal óva úar* Ç Hijeshoj; zbukuroj.

hjetúar (i e) *mb* Ç I hijeshuar; i zbukuruar.

hjétull *lla¹ f sh a at* *teks* *A* Garzë.

hjétull lla² f sh a at A

♦ Shirit.

♦ Kordele.

hjetull•ónj óva úar A

I *kal* Gërshetoj; pleks (*flokët*).

II *jokal* Thur gërshet; i bëj flokët gërshet.

hjez•ónj kal óva úar A, vjet J

♦ > **HIJEZ•OJ.**

♦ Nderoj; respektoj.

♦ Lëvdoj; lavdëroj.

hjb•ë a f sh a at A Reze e derës a dritares.

hjidhem¹ vetv G > HJEDHË (me u).

hjidhem² hjódha (u) hjédhur *vetv A* Hidhem; sulem.

hjidhërim i m A Hidhërim.

hjidhëruam (i) e (e) mb A

♦ I hidhëruar.

♦ I zemëruar.

hjidhëruar (i e) mb A

♦ I hidhëruar.

♦ I zemëruar.

hjidhi a f sh - të A

♦ Pikëllim; hidhërim.

♦ Zemërim.

♦ Qarje; ankim.

hjidhis•em a (u) ur A

I *vetv* Pikëllohem; hidhërohem.

II *pës e* **HJIDHIS•ENJ.**

hjidhis•enj jokal a ur A Pikëllohem; hidhërohem.

hjidhis•ënj jokal a ur A Pikëllohem; hidhërohem.

hjidhisur (i e) mb A I pikëlluar; i hidhëruar.

hjlón•ë a f sh a at A Breg me zhur.

hjíma ndajf A Poshtë; nga poshtë.

hjimadhí a f sh - të Ç Merá; kullotë publike.

hjimatis•ënj kal a ur A

♦ I falem (*një shenjti*).

♦ Fetishizoj.

hjimatisur (i e) mb A

♦ I adhuruar.

♦ (*Idhull*) i adhuruar si hyjni; i fetishizuar.

hjímaz ndajf A Nga poshtë.

hjím•ë a f sh e et Ç Shpat; e tatëpjetë.

hjimén ndajf Ç Poshtë. **Djetë vjeç e hjimën.**

hjimësm•ë (i) e (e) mb Ç I poshtëm; që ndodhet poshtë.

hjimís•em vetv a (u) ur A Shkoj poshtë, teposhtë.

hjimís•ënj kal a ur A Lëshoj poshtë; ndihmoj (*dikë*) të zbresë.

hjimón•ë a f sh a at A Turrë e druve të zjarrit.

hjimós•em a (u) ur A

I *vetv* Përkulem; kërrusem.

II *pës e* **HJIMOS•ENJ.**

hjimós•enj kal a ur A Përkul; kërrus.

hjimósur (i e) mb A I përkulur; i kërrusur.

hjímtë (i e) mb Ç I teposhtë.

hji ravól i m sh e et A Grunar.

hjiromére t as A Dhjamë i bagëtisë.

hjiromérë t as A Dhjamë i bagëtisë.

hji roném i m sh e et A Qilim i qëndisur.

hji ropán•e ja f sh e et A

♦ Paçavure; leckë për të kapur enët e nxehta.

♦ Mësallë.

hjis jokál a ur Ç Zbres.

hjis i m A Gjips; allçi.

hjívull ndajf A Dobët; pa fuqi.

hjívull (i e) mb A I dobët; i pafuqishëm.

hji vúr i m sh e et A

♦ Vrimë.

♦ Zgarbë.

hktarr kal a ur bujq Ç Tëharr.

hktárrur (i e) mb bujq Ç I tëharrur.

hl shkurt i Hektolitër.

Ho kim shkurt i Holmium.

hoár•ë a f sh a at A Stinë.

hobé ja f sh - të > HOB•E JA.

hób•e ja f sh e et

♦ Copë lëkure a pëlhure, me dy lidhëse në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njëren lidhëse. >

BAH•E JA.

♦ *vjet usht* Makinë luftë për hedhjen e gurëve.

hobetár i m sh ë ët vjet usht Ai që lufton me hobe.

hób•ëz za f sh a at krahin G Mjet peshkimi me kosh, që ulet e ngrihet me levë.

hóbi m ang Aktivitet për kënaqësi, për qejf. **Merrej me pikturë për hobi.**

hoc anno /hok áno/ *shpr lt* Sivjet; këtë vit.

hoc erat demonstrandum /hok érat demonstrándum/ *shpr lt* U vërtetua.

hoc erat in votis /hok érat vótis/ *shpr lt* ajo çka dëshiroja.

hoc loco /hok lóko/ *shpr lt* Në këtë vend.

hoc sensu /hok sénsu/ *shpr lt* Në këtë kuptim.

hoçishtár e mb I Hoçishtit; që ka të bëjë me Hoçishtin, me vendësit a banorët e tij.

hoçishtár i m sh ë ët Vendës a banor i Hoçishtit.

hoçishtár•e ja f sh e et f e HOÇISHTAR I.

hod i m sh a at bis Mashkull me sjellje prej femre.

hodie mihi, cras tibi /hódie míhi kras tíbi / *shpr lt* Sot (jam) unë, nesër (do të jesh) ti.

holográf i *m sh ë ët fiz* Lakore, vektori i rrezes së të cilës përfaqëson shpejtësinë e lëvizjes së një pike.

hodomét•ër ri *m sh a at* Pajisje e montuar në një rrotë, që shërben për të matur largësinë e përshkuar.

hodoskóp i *m sh ë ët fiz* Pajisje që regjistron gjurmët e thërmijave me ngarkesë.

hódha *kr thj e* **HEDH.**

hódhë (i e) *mb J >* **HOLLË (i e).**

hof *jokal*

♦ Bëj hov; vrullem.

♦ Hidhem përpjetë.

hof i *m sh e et >* **HOV I.**

ho-hó *onomat* Tingull i të qeshurës.

hoj¹ *lidh bis Ç, J* Ose. **Hoj...**, **hoj...** ose... . . ose...

hoj² *pasth >* **MOJ.** [Ku këndon ky zog i ri, haj dado hoj (Pop).]

hoj³: **Hoj e broj** *si mb (Njeri)* që s'e vret mendje; kur rafsha mos u vrafsha.

hoj i *m sh e et >* **HOJ•E JA.**

hój•e ja *f sh je jet*

♦ Huall i zgjoit.

♦ Send në trajtë hualli.

♦ Qëndismë në trajtë rombi si hualli i bletës.

hój•ë a¹ *f sh a at* Huall i bletës.

hój•ë a² *f sh a at* Brinjë e pjerrët.

hójëz a¹ *f sh a at*

♦ Huall mjalti.

♦ *anat* Gropë e vogël në kockat e nofullave, ku ngulen rrënja e dhëmbit; alveolë.

♦ *anat* Gavërz; qelizë e mushkërisë që mbaj ajrin. >>>korrekturë

hójëz a² *f sh a at* Vrima e hundës. **Hojëzat e kalit. Iu hapën hojëzat.**

hojëzim i *m sh e et* Krijim i hojëzave.

hojëz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Formon hojëza; bëhet si hojëz.

II *pës e* **HOJËZ•OJ.**

hojëz•ój kal óva úar E bëj me hojëza (*diçka*).

hojëzór e *mb*

♦ Në trajtë hojëze.

♦ *anat* Alveolar; i alveolës.

hojëzúar (i e) *mb* I bërë me hojëza.

hójl•ë a *f sh a at* *G* Fjalë boshe.

hójm•ë (i) *me (e)* *mb*

♦ I ëmbël e me amëz të këndshme si të hojes së bletës.

♦ Shumë i ëmbël. **Fik i hojmë.**

hojnáj•ë a *f sh a at* *G* Fole grerëzash.

hojth i¹ *m sh a at* *G* Vrimë e hundës.

hojth i² *m sh a at* *G* Huall mjalti.

hokatár e *mb (Njeri)* gaztor; shakaxhi.

hokatár i *m sh ë ët* Ai që thotë fjalë për të qeshur; ai që bën shaka; ai që tall, shpotit a ngacmon të tjerët zakonisht pa të keq; gaztor; shakaxhi.

hokátár•e *ja f sh e et f e* **HOKATAR I.**

hokatarí *a f* Të qenët hokatar.

hokeist *i m sh ë ët* > **HOKEJIST I.**

hokéj *i m sport* Lojë që zhvillohet sipas rregullave të futbollit në një fushë me akull ose me bar, por me një top të vogël a me një paftë, që lojtarët e gjuajnë me shkop.

Disku (shkopi) i hokejit. Lojtar hokeji.

hokejíst *i m sh ë ët sport* Lojtar hokeji.

hokejíst•e *ja sport f e* **HOKEJIST I.**

hók•ë *a f sh a at* Fjalë që thuhet për të qeshur; shaka; tallje; shpoti zakonisht pa të keq. **Bën hoka.**

hokím *i m* Shpotitje pa të keq.

hokobáz *i m sh a at* krahin G Djalë.

hokóc *i m sh ë ët zoovet* Derr i patredhur. > **HAKOÇ I.**

hok•óhem *vetv óva (u) úar* Bëj shaka.

hok•ój óva úar

I *jokal* Bëj hoka; tallem pa të keq me dikë.

II *kal* Ngacmoj me shaka (*dikë*).

holandéz *e mb I* Holandës; që ka të bëjë me Holandën, me vendësit a banorët e saj.

holandéz *i m sh ë ët* Vendës a banor i Holandës.

holandéz•e *ja f sh e et f e* **HOLANDEZ I.**

Holánd•ë *a f gjeog* Monarki parlamentare në Europën Perëndimore, me dalje në Detin e Veriut; rreth gjysma e territorit është nën nivelin e detit.

holandísht *ndaif* Në holandisht. **Flas holandisht.**

holandísht•e *ja f* Gjuhë indoevropiane e grupit gjermanik që flitet në Holandë; gjuhë holandeze; gjuhë zyrtare e Holandës.

holás *jokal a ur Ç, J* Dëshpërohem.

holásj•e *a f Ç, J* Dëshpërim.

holásur (*i e*) *mb Ç, J* I dëshpëruar.

hól•e *ja f sh e et* Shtrat i ngrehur në shilarës a kolovajzë.

holíst *e mb* > **HOLISTIK E.**

holíst *i m sh ë ët fil, mjek* Pasues i holizmit.

holist•e *ja f sh e et fil, mjek f e* **HOLIST I.**

holistík *e mb fil* I holizmit; që ka të bëjë me holizmin.

holíz•ëm *mi m fil, mjek* Teori sipas së cilës pjesët e së tërës mund të kuptohen vetëm kur vendosen në marrëdhënie me të tërën.

holjasí *a f A* Zemërim; tërbim nga inati.

holmiúm *i m kim* Element deri diku i butë i grupit të tokave të rralla; shfaqet së bashku me itriumit dhe formon komponime të forta magnetike (*simboli Ho*).

holo- *fjalëform* tërë-; plot-.

holocén *i m gjeol* Epokë nga fundi i pleistocenit, para rreth 10 000 viteve deri në ditët e sotme.

holoceník *e mb gjeol* I holocenit; që ka të bëjë me holocenin.

halofít *e mb bio (Bimë)* që ushqehet plotësisht si bimët e gjelbra.

holofráz•ë *a f sh a at gjuh* Përdorimi i një fjale në vend të një fraze.

holofrastík *e mb gjuh* I holofrazës; që ka të bëjë me holofrazën.

holográf *i m sh e et libr drejt* Dorëshkrim nga ai që njihet si autor i tij.

holografí a m libr Studim ose prodhim i hologramave.

holografik e mb libr I holografisë; që ka të bëjë me holografinë.

holográ m sh a at fiz, fot Figurë me tre përmasa e përfutur nga ndërveprimi i rrezeve lazer ose burim tjetër drite.

holokáust i m

♦ Shkatërrim ose vrasje në masë.

♦ *hist* Vrasje në masë e çifutëve gjatë regjimit nazist në Gjermani (1941-1945).

♦ *fet* Kafshë fli që digjet plotësisht në altar.

holoptík e mb (Kandërr) me të dy sytë të vendosur në pjesën e përparme të kokës.

holl ndajf A: Holl e holl ngadalë; lehtë e lehtë.

holl i m sh e et Sallë e ndenjes ose pritjes në hotel.

hólla t (të)¹ f sh Para; para në njësi të vogla; të shkoqura. **Sa të holla ke? Ma bëj me të holla** ma thyej; ma bëj me të vogla a të shkoqura. [**nuk i shkon mendja me i dhanë uha ato të shkreta të holla, apor me i derdh në ndonjë kasë kooperative ... jo, sepse ka frikë, i mungon besimi!** (KM).]

hólla t (të)² f sh

♦ Veshje të brendshme; këmishë e të mbathura. **Rri (fle) në të holla.**

♦ Veshje të lehta për mot me vapë.

hólla t (të)³ f sh Maja degësh të thata ose shkarpa shumë të holla që përdoren për të ndezur zjarrin ose për të bërë flakë.

hólla t (të)⁴ f sh krahin Të lashta; drithëra që mbillen herët në vjeshtë e korren në fillim të verës.

hollák e mb

♦ (*Njeri*) me shtatin të hollë; i hajthëm; (*fytyrë*) e hequr. **Vajzë hollake.**

♦ (*Bimë*) me kërcell të hollë.

hollák u m sh ë ët Njeri me shtatin të hollë, të hajthëm.

hollák•e ja f sh e et Vajzë e hollë, e hajthme.

hóllaz ndajf > HOLLAZI.

hóllazi ndajf

♦ Hollë. **Pres hollazi.**

♦ *fig* Në mënyrë të varfër; me gjëra të pakta; me pak gjë. **E kaloj hollazi.**

hóll•e ja f sh e et Hulli; vijë.

holléc e mb G (Njeri) i gjatë e i hollë e pa lezet.

holléc i m sh ë ët G Njeri i gjatë e i hollë e pa lezet.

holléc•e ja f sh e et G f e HOLLEC I.

hóllë ndajf

♦ Me trup të ngushtë; me prerje tërthore shumë të vogël; me gjerësi të vogël; me majë të mprehtë. **E tjerr hollë perin. E punoj hollë telin. E mpreh hollë lapsin.**

♦ Në pjesë që kanë trashësi të vogël; në rripa të hollë si cipë a si petë. E preu hollë bukën (djathin).

♦ Me një shtresë a cipë të hollë. **E suvatoi murin hollë.**

♦ Me rroba të lehta; me veshje të holla. **I veshur hollë.**

♦ Në grimca, kokrriza a thërmija shumë të vogla; imët. **E bluan hollë grurin (misrin, kafënë). E shtyp hollë kripën. E sit hollë miellin.**

♦ Ujshëm; jo trashë. **Fëmija doli hollë.**

♦ Me mjeshtëri dhe kujdes të veçantë; me shumë shije e mprehtësi; me përpikëri.

Punon hollë. E ka qëndisur hollë. Shtie hollë qëllon mirë me armë.

♦ *fig* Sa mezi duket; sa dallohet me vështirësi; paksa; sa mezi kapet. **I buzëqeshi hollë.**

♦ Me zë të lartë. **Këndonte (ia mori këngës) hollë.**

♦ *fig* Me zgjuarsi e me mprehtësi; thellë; me shumë imtësi. **Iu përgjigj hollë.**

Gjykon (mendon) hollë. I sheh punët hollë. Të flasim më hollë! Sa hollë i ditka gjërat! Pret (tjerr) hollë është shumë i zgjuar e i mprehtë; i kap gjërat shpejt; flet me fjalë të mençura e të mprehta; bën fjalë për diçka që duhet ta kuptosh vetë; mendon e vepron me pjekuri e me mençuri. **I pret hollë mendja** është i zgjuar, i kap shpejt gjërat. [**pse edhe i urtë ai kishte ndodhë,/ me ia prë mendja fort hollë** (GjF).]

♦ *bis* Në gjendje të varfër; me vështirësi; ngushtë, në gjendje të keqe. **Jetoj hollë. Jam hollë nga gjendja (nga paratë). E ndiej veten hollë. Më zure hollë sot. E pashë veten hollë. Mbeta hollë.**

♦ *G (Lëroj tokën)* cekët.

hollë (i e) mb

♦ I ngushtë dhe i gjatë; me gjerësinë e trupit të vogël; me prerjen tërthore shumë të vogël; i hijshëm, i hajthëm; i mprehtë e me majë. **I hollë e i gjatë. Dru (lastar, shkop) i hollë. Shufër (purtekë) e hollë. Bar i hollë. Pe i hollë. Me qafë të hollë. Me gishta të hollë. Tipare të holla (të fytyrës). Me buzë (vetulla) të holla. Gjemb (sqep) i hollë. Gjilpërë e hollë. Akrepi i hollë i orës.** [Te dera e dhomës, e hollë dhe e gjatë për trembëdhjetë vjetët e saj, qe shfaqur Brikena (IK).] [**holl' e i gjatë porsi selvi/ n'rrugë nën gardh ish dukë një djalë**] (NM).

♦ (*Send*) me trashësi të vogël; që është si cipë a si petë; i bërë prej diçkaje jo të trashë ose që në llojin e vet është i imët, që nuk ka trashësi. **Letër (cipë, petë, lëvore) e hollë. Shtresë e hollë. Dërrasë (pllakë) e hollë. Xham i hollë. Çorape të holla. Perde e hollë. Jorgan (qilim) i hollë. Mur i hollë [...të dy cickat m'i dërsinje/ me shami të hollë i fshinje.** (Pop)]

♦ Që ka gjerësi të vogël; i ngushtë. **Brez i hollë. Rrip i hollë toke. Vijë e hollë uji.**

♦ I përbërë nga grimca, kokrriza a thërrmija shumë të vogla ose nga pika të imëta; me vrima shumë të ngushta dhe lë të kalojnë grimca a pikla shumë të imëta; i imët. **Rërë e hollë. Miell (sheqer) i hollë. Kripë e hollë. Sitë (kullore) e hollë. Shi i hollë (breshër) i hollë. Vesë e hollë.**

♦ I rrallë e i imët; që nuk është i dendur; i pakët e jo i ngjeshur; i rrallë e pak a shumë i tejdukshëm. **Pyll i hollë. Mjegull e hollë. Tym i hollë.**

♦ Shumë i lëngshëm; me shumë ujë. **Qumësht (kos) i hollë. Supë e hollë. Baltë e hollë.**

♦ I bërë me mjeshtëri e me kujdes të veçantë, nga që është shumë i ndërlikuar dhe ka pjesë shumë të vogla e të imëta; i punuar me shumë shije e mprehtësi; i përsosur e i përpiktë. **Punë e hollë. Punim i hollë. Mekanizëm i hollë. Prerje e hollë.**

Qëndisje e hollë.

♦ *fig* I paktë a i vogël sa mezi vërehet; që shquhet me vështirësi; që mezi dallohet; shumë i vështirë për t'u kapur a kuptuar. **Buzëqeshje (nënqeshje) e hollë. Dallime (ndryshime) të holla. Nuancat e holla të ngjyrave.**

♦ (*Tingull, zë*) i lartë; i mprehtë. **Fishkëllimë e hollë. Cicërima e hollë e zogjve.**

♦ I ftohtë që të pret; i mprehtë. **Thëllim i hollë. Fryn erë e hollë.**

♦ Shumë i lehtë e i këndshëm. **Parfum i hollë. Aromë (erë) e hollë.**

♦ *fig (Organ i shqisave)* shumë i ndjeshëm; që i kap edhe gjërat më të vogla a më të imëta; (*tip njeriu*) që preket shpejt nga diçka, që e ndien menjëherë atë. **Ka vesh (nuhatje, shije) të hollë. Ka ndjenja të holla. E ka hundën të hollë** i kap mirë erërat e ndryshme, ka nuhatje të fortë.

♦ *fig* Që i kap gjërat shpejt e si duhet; që depërton thellë deri në gjërat më të imëta; që vepron me shumë mprehtësi; i zgjuar, mendjemprehtë; që bëhet a paraqitet me shumë mprehtësi; shumë i thellë; që bëhet me shumë imtësi, i hollësishëm. **Njeri (vëzhgues, psikolog) i hollë. Përgjigje (pyetje, vërejtje) e hollë. Arsyetim (mendim) i hollë. Shaka (lëvdatë) e hollë. E ka mendjen të hollë** është shumë i zgjuar e i mprehtë.

♦ *bis dhe fig* I dobët, i dobësuar; i pazhvilluar; dorëhollë, i varfër. **Tokë e hollë. Bagëtitë dolën të holla nga dimri. Misrat ishin të hollë. Ishte në gjendje të hollë. Njerëzit kanë qenë të hollë.**

♦ (*Tokë*) e varfër; që jep prodhim të dobët.

♦ *Ç (Misër)* kokërrvogël.

*

Nuk hipën në degë të hollë Vepron me shumë kujdes; nuk bën gabime në jetë.

E kam hundën të hollë iron Nuk pranoj çdo gjë; zgjedh shumë e bëj naze.

I ka veshët të hollë Dëgjon shumë mirë; i ka veshët të mprehtë.

Ka nuhatje të hollë I parandien a i parashikon shpejt e mirë gjërat.

**

bagëti e hollë (e imët) Dhen e dhi.

kallamboqi i hollë bot Misër kokërrvogël.

para të holla Para në njësi të vogla.

ujët e hollë (e vogël) *euf* Urina.

vend i hollë *euf* Organ seksual i mashkullit; vetja. **I ra në vend të hollë.**

zorë e hollë anat Pjesë e aparatit tretës të njeriu a kafshëve, nga dalja e stomakut deri te fillimi i zerres së trashë.

hollë t (të)¹ as

♦ Ije; mes. **Të hollët e njeriut.**

♦ Kërciri i këmbës. **I ra në të hollët e këmbës.**

hollë t (të)² as Të fikët. **Thashë se më ra të hollët.**

holl•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Anë e hollë a e holluar e diçkaje. **Preje nga e holla.**

♦ Femër me shtat të hollë.

holl•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri me shtat të hollë. **I holli me të trashin.**

hollët (të)³ as G Hirrë. **Ndaj tëlynin nga të hollët.**

hollë-hollë ndajf

♦ Me hollësi të madhe, me shumë imtësi. **E shoshitin hollë-hollë. Po të shqyrtohet hollë-hollë... Në pyetshi hollë-hollë...**

♦ Me zë të hollë e me mjeshtëri. **Ia merr këngës hollë-hollë.**

hollërina t f sh krahin G Sende të imëta kinkalerie.

hollërt (të) as krahin G Bel; mes.

hollësi a f sh - të

♦ Të qenët i hollë; veti e diçkaje që është e hollë. **Hollësia e fijos (e leshit, e**

qimes). **Hollësia e zërit (e tingujve).**

♦ *fig* (*Arsyetim etj.*) i bërë me hollësi e mprehtësi.

♦ Të qenët i hollësishëm; imtësi. **E shoh me hollësi. E pyeti me hollësi. Foli (tregoi) me hollësi.**

♦ Hollësirë. **Hollësi të panevojshme. Lëri hollësitë.**

hollësir•ë *a f kryes sh a at*

♦ Pjesë shumë e vogël dhe e imët e diçkaje; gjë shumë e vogël dhe e imët që dallohet me vështirësi; imtësi. **Hollësirat e një sahati. Mekanizëm (aparat) me shumë hollësira.**

♦ *fig* Pjesë a gjë e hollësishme e diçkaje; e dhënë a rrethanë e hollësishme për një ngjarje a diçka tjetër. **Hollësirat e jetës. Pa hyrë në hollësira. [ma zori asht me i kuptue disa hollësina shpirtënore e disa msheftësina zemre ndër kombe të huej, se në kombin e vet. (KM)]**

hollësis•ëm (i) me (e) *mb* I dhënë me të gjitha hollësirat; që ka shumë të dhëna; i zbërthyer me hollësi; që bëhet me shumë hollësi e me imtësi; që hyn në hollësi.

[**Kolë Ashta i qaset shtruar shqyrtimit filologjik dhe përshkrimit të hollësishëm të brendisë e të formës gjuhësore të atij dokumenti (GjSh).**]

hollësisht *ndajf* Në mënyrë të hollësishme; me të gjitha hollësirat; imtësisht. **Flet (tregon, përshkruan) hollësisht. E zbërtheu (shqyrtoi, shoshiti) hollësisht.**

hollëishták *e mb krahin G* I hollë e i dobët.

hollëishták u *m sh ë ët krahin G* Njeri i hollë e i dobët.

hollëishták•e ja *f sh e et krahin G* Grua a vajzë e hollë dhe e dobët.

hollí *a f sh - të G* Hollësi; mprehtësi; zgjuarsí. **Hollësia e mendjes** mendjemprehtësi.

hollí a² f sh - të G Brazdë. > **HULLI A.**

hollí u *f fizio A* Vrer; lëng i hidhur i tëmthit.

hollím i *m sh e et*

♦ Heqje e një pjese nga diçka e trashë; mprehje. **Hollim me zdrukth. Hollim i majës së shkopit. Hollim i telit.**

♦ Dobësim.

♦ Ngushtim i një sendi të gjerë.

♦ Tëhollje e petëve të byrekut.

♦ I bërë i hollë duke i shtuar ujë. **Hollim i alko(o)lit.**

♦ *sh krahin* Petë byreku. **Hollimet e lakrorit (e byrekut).**

♦ *krahin* Mjeshtëri; shkathtësi.

♦ *vjet fig* Mprehtësi, zgjuarsí.

♦ *vjet fig* Hollësi; hollësirë; imtësi. **E punoi me hollim të madh.**

hollimtar *e mb*

♦ (*Njeri*) i zgjuar, që mendon hollë.

♦ *libr* Njeri që kapet për hollësirash; pedant.

hollisht *ndajf* Me vështirësi. **E nxjerr hollisht dimrin.**

hollisht•e ja¹ f sh e et kryes sh Degë të holla të krasitura në pemët frutore.

hollisht•e ja² f sh e et f e > **HOLLISHT•Ë A.**

hollisht•ë a f sh a at Pyll me drurë të hollë e të shkurtër; pyll i ri me shkurre.

Hollivúd i *m* Lagje e Los Anxhelosit, Kaliforni, SHBA; qendër kryesore e industrisë kinematografike. **Yjet e Hollivudit.**

hollivudján e mb kin I Hollivudit; që ka të bëjë me Hollivudin, me vendësit a banorët e tij; që ka të bëjë me mënyrën e jetesës së yjeve të kinematografisë.

hollivudján i m sh ë ët Vendës a banor i Hollivudit.

hollivudján•e ia f sh e et f e **HOLLIVUDJAN I.**

holljas•ënj kal a ur A Mërzitem.

holl•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *kryes veta III* Bëhet më i hollë në trup; bëhet më e hollë një pjesë e trupit. **Iu hollua trupi. I është holluar qafa. U zgjat e u hollua. Rritet e hollohet.**

♦ *veta III (Zëri)* bëhet i hollë a më i hollë. **[E kishte zërin ende të ngrohtë, si më parë, veç të fjala e fundit u duk se iu hollua e iu ngjir. (IK)]**

♦ *veta III* Bëhet më i lëngshëm, bëhet me më shumë ujë. Është holluar qumështi i bagëtive. I është holluar gjaku.

♦ *bis* Bëhem më i zgjuar; fitoj mprehtësi, zgjuarsi dhe shije më të mirë; zhvillohem.

Janë holluar njerëzit tani. Iu hollua mendja u bë më i zgjuar e më i mprehtë.

♦ *bis* Dobësohem, tretëm, ligëm. **Janë holluar bagëtitë. Është holluar shumë.**

♦ *bis* Varfërohem. **Ishte holluar shumë.**

II pës e **HOLL•OJ.**

*

M'u hollua gjaku U plaka; jam bërë më i ndjeshëm ndaj të ftohtit a ndaj një sëmundjeje.

M'u holluan kikëzat

♦ S'kam më fuqi; m'u pre fuqia.

♦ Nuk jam më në gjendje të mendoj e të gjykoj mirë.

♦ Nuk kam më atë autoritet e nderim që kisha; më ka rënë vlera a rëndësia.

hollohú ja f J Lagështirë.

holl•ój kal óva úar

♦ E bëj (*diçka*) më të hollë në trup; e bëj *diçka* më të mprehtë e me majë, e mpreh.

Holloj shkopin. Holløj telin. I holloi vetullat. Holløj majën e lapsit.

♦ E bëj më pak të trashë një send të rrafshët a të shtrirë, e bëj si cipë a si petë, e bëj (*diçka*) më të hollë; bëj petë, tëholl. **Holloj dërrasën (pllakën). Holløj petët. [e zanat kanë për t'i holluar thembrat/ në vallen e pafundme (VO).]**

♦ E bëj *diçka* më të ngushtë, e ngushtoj, e bëj më të hollë. **Holloj brezin (rripin).**

Holloj vijën.

♦ E bëj (*diçka*) më të lëngshme; i hedh ujë a një lëng tjetër. **Holloj qumështin (kosin). Holløj verën (alkoolin). Holløj gëlqeren (bojën, ngjyrat). E holloj me ujë (benzinë) *diçka*.**

♦ E bëj më të lartë, e bëj më të hollë (*zërin*).

♦ *veta III fig* Ia rrit ndjeshmërinë. **Ta hollon veshin (nuhatjen).**

♦ *veta III fig* E bën më të zgjuar a më të mprehtë; e bën më të përsosur; e fisnikëron. **Ta hollon mendjen. T'i hollon ndjenjat. Ta hollon shijen.**

♦ *bis* E dobësoj (*dikë a *diçka**); e bëj më të dobët; e bëj më të varfër (*tokën*). **E**

holloi sëmundja. I holloi dimri bagëtitë. E holloi shiu (kripa) tokën.

♦ *bis* Ia them *diçka* me hollësi, e sqaroj fill e për pe; e stërholloj. **Ia holloi**

ngjarjen. I kanë holluar shumë punët.

♦ *dhe fit* Bëhet më i tejdukshëm, më pak i dendur. **[Gota e errësirës - vetë errësira**

- me të cilën metaforizohet ai (*muzgu*), është e holluar (AÇ).]

♦ *fīg* E bëj më të kuptueshëm e më të qartë, bëj që të tingëllojë më bukur e më mirë; e bëj më të thjeshtë (*gjuhën, të folurit*).

*

I holloj duart (së fërkuari) *iron* Jam shumë i kënaqur për diçka; fërkoj duart nga kënaqësia.

hollójc•ë a f sh a at *G* Grua që tëholl petë; grua që i bën shumë mirë gatesat me petë.

hollójs•e ja f sh e et > HOLLUES•E JA.

hollokróqe *mb f krahin (Grua, vajzë)* mendjelehtë.

hollokróq•e ja f sh e et krahin Grua, vajzë mendjelehtë.

hollokúq i m sh - të bot (Daphne) Shkurre e ulët me gjelbërim të përhershëm, me lule të vogla jeshile, plot me erë, në trajtë ylli e pa petla; lloji që i ka lulet me petla në ngjyrë hashashi, që çelin në fund të dimrit e në fillim të pranverës.

hollónj kal A > HOLL•OJ.

hollosát i m sh ë ët J Gisht tregues.

hollozgúp i m sh ë ët Njeri kockëmadh e i kabashëm; gërdallë.

hollozgúp•e ja f sh e et f e HOLLOZGUP I.

hollsín•ë a f sh a at *G* Shtresë e hollë bore.

hollúam (i e) mb A > HOLLUAR (i e).

hollúar (i e) mb

♦ (*Send*) i bërë më i ngushtë në trup; i bërë më i hollë në gjithë gjatësinë e vet; i bërë më i mprehtë e me majë. **Shkop i holluar. Me vetulla të holluara. Me majë të holluar.**

♦ (*Send i rrafshët*) i bërë më pak i trashë; i bërë si cipë a si petë; i bërë më i hollë.

Dërrasë e holluar.

♦ I bërë më i lëngshëm; i shtuar me ujë a me ndonjë lëng tjetër. **Kos i holluar. Verë e holluar. Gëlqere (bojë) e holluar.**

♦ (*Zë*) i lartësuar e i bërë më i hollë.

hollúar it (të) as Hollim; dobësim.

hollúes e mb (Lëndë) që shërben për të holluar diçka.

hollúes i¹ m sh - it Tëhollës; petës.

hollúes i² m sh - it dhe kim, ind

♦ *tek* Pajisje e posaçme që përdoret për të holluar një lëndë. Holluesi i melasës.

♦ *tek* Lëndë që përdoret për të holluar shtresat e brendshme gjatë shpimit të puseve të naftës; lëndë që i shtohet një përzierjeje për ta holluar. **Holluesi i bitumit.**

hollúes•e ja f sh e et

♦ Grua që hollon petët; grua që i bën shumë mirë gatesat me petë.

♦ Punëtore që hollon brumin dhe i jep trashësinë e nevojshme për bukë; punëtore që punon për hollimin e një përzierjeje.

♦ Tëhollës; petës. > **HOLLUES I.**

hollúet (i e) mb *G* I hollë; me majë; i mprehtë. > **HOLLUAR (i e).**

hollúsh e mb përk I hollë; hollak. **Djalë (burrë) hollush. Grua (vajzë) hollushe.**

Me dorë (fytyrë) hollushe.

hollúsh i m sh ë ët Njeri i hollë, hollak.

hollúsh•e ja f sh e et Grua a vajzë hollake.

homázh i m sh e et Nderim i veçantë që i bëhet një njeriu ose kujtimin të tij; ceremoni që bëhet për këtë.

homeopát i m sh ë ët mjek Ai që ushtron homeopatinë.

homeopatí a f mjek Mjekësi plotësuese në të cilën sëmundjet mjekohen me doza shumë të vogla lëndësh natyrore, të cilat në një subjekt të shëndetshëm do të jepnin simptoma të sëmundjes.

homeopatík e mb mjek I homeopatisë; që ka të bëjë me homeopatinë; që ushtron homeopatinë.

homeriádë a f libr Vepra e Homerit e shikuar në tërësi. [**shkrimtarët rilindës ngulnin këmbë se shqiptarët doemos duhej të kishin "homeriadën" e tyre, që kishte mbetur e harruar kryesisht për faj të njerëzve të ditur të vendit, të pavëmendjes së tyre.** (ShS)]

homerík e mb

♦ *let* I Homerit; që ka të bëjë me Homerin dhe stilin e tij epik. **Qeshje (përpjekje) homerike.**

♦ (*Përpjekje*) epike; në shkallë të gjerë.

homerík u m sh ë ët Autor i kalibrit të Homerit.

homeríst i m sh ë ët Studiues i homeriadës. [**individë që merren me antikitetin, homeristë, bizantologë, ballkanistë, mediaevistë etj.** (ShS)]

homeríst•e ja f e HOMERIST I.

homí pasth bis Dale ta shikoj.

hominem non morbum cura /hóminem non mórbum kúra/ *shpr lt* Mjeko njeriun, jo sëmundjen.

hominoíd e mb antro (*Superfamilje*) që përfshin primatët hominoidë.

hominoíd i m sh ë ët antro Primat i një grupi që përfshin njerëzit, paraardhësit e tyre (fosile) dhe majmunët e mëdhenj.

homme de lettres /om də létr/ *shpr fr* Njeri i letrave.

hómo m antro Gjini primatësh përfaqësues të të cilëve sot janë njerëzit.

homo- fjalëform I njëjtë.

hómo ja f keq Homo(seksual).

homo sapiens /hómo sápiens/ *antro* Specie e njeriut të sotëm, e vetmja nga familja e primatëve hominidë.

homo unius libri (timeo) /hómo uníus líbri tíméo/ *shpr lt* Kam frikë nga njeriu me një libër (që ka lexuar vetëm një libër).

homocentrík e mb fiz, gjeom (*Figura, forca*) me qendër të përbashkët.

homofilí a¹ f Prije e individëve për t'u shoqëruar a lidhur me individë të ngjashëm.

homofilí a² f libr Ngjashmëri për shkak të prejardhjes së njëjtë.

homofób e mb (*Njeri*) me paragjykime ndaj homoseksualëve.

homofób i m sh ë ët Njeri me paragjykime ndaj homoseksualëve.

homofób•e ja f e HOMOFOB I.

homofobí a f Paragjykim ndaj homoseksualëve dhe homoseksualizmit.

homofón i m sh e et gjuh Fjalë me shqiptim të njëjtë por me kuptime dhe grafi të ndryshme.

homofoní a f gjuh Shqiptim i njëjtë i fjalëve me kuptime dhe grafi të ndryshme.

homofoník e mb gjuh I homofonisë; që ka të bëjë me homofoninë.

homogamí a f

♦ Martesë brenda llojit.

♦ *bio* Kryqëzim brenda llojit.

homogamík e mb bio I homogamisë; që ka të bëjë me homogaminë.

homográf i m sh e et gjuh Fjalë që shkruhen njëloj por me kuptime të ndryshme.

homogjén e mb

♦ I të njëjtit lloj; i së njëjtës farë; i njëllotë; njëfarësh. **Lëndë homogjene.**

Gjymtyrë homogjene të fjalisë.

♦ I përbërë nga elemente të njëjta.

♦ *fiz (Rrezatim)* me gjatësi vale ose me energji kuantike të pandryshueshme.

homogjenetík e mb bio Homogjen.

homogjenéz•ë a f bio Mënyrë riprodhimi në të cilin pjella është si prindi dhe kalon nëpër të njëjtin cikël të jetës.

homogjenësí a f libr Të qenët homogjen.

homogjenitét i m libr > HOMOGJENËSI A.

homogjenizím i m

♦ Dhënie e trajtës homogjene.

♦ *ind* Prodhim i qumështit me anë të përzierjes së përbërësve të tij.

homogjeniz•óhet úa (u) úar vetv dhe pës e HOMOGJENIZ•OJ.

homogjeniz•ój kal óva úar

♦ I jap trajtë homogjene (*diçkaje*).

♦ E bëj (*qumështin*) më të tretshëm duke shpërbërë grimcat e gjalpít.

♦ *ind* Prodhoj (*qumësht*) duke përzier përbërësit e tij.

homogjenizúar (i e) mb

♦ Që ka marrë trajtë homogjene.

♦ (*Qumësht*) i prodhuar nga përzierja e përbërësve të tij.

homogjenizúes i m sh - it ind Lëndë që homogjenizon qumështin.

homokromatík e mb libr (Send) me ngjyrë të ngjashme me një tjetër.

homokromatíz•ëm mi m bio Ngjyrim mbrojtës.

homól•ë a f sh a at krust (Homola barbata) Gaforre deti e thellësirave.

homológ e mb

♦ *bio (Organe)* me prejardhje të njëjtë por me përdorime deri diku të ndryshme.

♦ *zyr (Post shtetëror a qeveritar i një vendi)* që i përgjigjet të njëjtit post në një vend tjetër.

homológ u m sh ë ët zyr Post shtetëror a qeveritar i një vendi që i përgjigjet të njëjtit post në një vend tjetër. **Ministri i financës takoi homologun e tij grek.**

homológ•e ia f sh e et zyr f e HOMOLOG U.

homologím i m sh e et

♦ *drejt* Sanksionim me vendim gjyqi.

♦ Provë; verifikim.

homolog•óhet úa (u) úar) dhe drejt pavet dhe pës e HOMOLOG•OJ.

homolog•ój kal óva úar

♦ *drejt* Sanksionoj me vendim gjyqi.

♦ Provoj; verifikoj.

homologúar (i e) mb

♦ *drejt* I sanksionuar me vendim gjyqi.

♦ I provuar; i verifikuar.

homologúem (i) e (e) *mb dhe drejt G >* **HOMOLOGUAR (i e).**

homologjí a m Të qenët i njëjtë në strukturë dhe prejardhje, por jo në formë a përdorim.

homologjík e mb I homologjisë; që ka të bëjë me homologjinë.

homomórf i m sh ë ët Gjë a send me të njëjtën formë si një tjetër.

homomorfík e mb libr (Gjë a send) me të njëjtën formë si një tjetër.

homomorfíz•ëm mi m mat Shndërrim i një grupi në një grup tjetër që i ruan marrëdhëniet midis elementeve të grupit të parë.

homoním e mb libr Që ka të njëjtin emër a titull me një tjetër. **Drama homonime. Romani homonim.**

homoním i m sh e et gjuh Fjalë që tingëllon njësoj me një tjetër, por ka kuptim tjetër (*p.sh. verë* stina e verës; *verë* pije e prodhuar nga rrushi); një nga dy, a më shumë njësi të ndryshme gjuhësore që përputhen nga ana tingullore. **Homonime të plota. Homonime leksikore (gramatikore).** [Homonimi "kreshtë", në kuptimin "pishë e lartë", që përdoret në viset veriore të vendit, dhe që gjithashtu pretendohet të jetë burim i emrit të heronjve, gjithashtu është pranë domethënies "njeri i bjeshkës", "luftëtar i maleve". (ShS)]

homonimí a f gjuh Përputhje tingullore e dy a më shumë njërive të ndryshme gjuhësore. **Homonimi e mirëfilltë (plotë). Homonimi leksikore (gramatikore).**

homonimík e mb

♦ *gjuh* Që tingëllon njësoj me një tjetër, por që ndryshon nga kuptimi. **Fjalë homonimike. Prapashtesa (parashtesa) homonimike.**

♦ *libr* Që ka të njëjtin emër a titull me një tjetër.

homoseksuál e mb (Lidhje, bashkëjetesë, martesë) midis dy njerëzve të një seksi.

homoseksuál i m sh ë ët Mashkull i prirë për t'u shoqëruar a jetuar si partner me një mashkull tjetër.

homoseksuál•e ja f sh e et Femër e prirë për t'u shoqëruar a jetuar si partner me një femër tjetër.

homoseksualíz•ëm mi m Të qenët homoseksual; dëshirë a prirje për të pasur marrëdhënie seksuale me një njeri të të njëjtit seks; marrëdhënie homoseksuale.

homosfér•e a f meteo Pjesë e poshtme e atmosferës së ndarë në dy pjesë.

homosociál e mb Që ka të bëjë me ndërveprimet midis njerëzve të të njëjtit seks, sidomos meshkujve.

homotíp i m sh e et bio Pjesë e një organi me strukturë dhe prejardhje të njëjtë si një tjetër, por me funksion tjetër.

homotipí a f bio Veti e një organi që ka strukturë dhe prejardhje të njëjtë si një tjetër, por që kryen funksion tjetër

homotipík e mb bio I homotipit ose homotipisë; që ka të bëjë me homotipin dhe homotipinë.

hon mb I zbrazët, bosh. I mbeti barku hon.

*

M'u bë zemra hon U pikëllova shumë; m'u bë një zbrazëti në zemër; u zemërova fort.

hon i¹ m sh e et

♦ Gropë e thellë me anë të thepisura; greminë; humnerë; e çarë e thellë në një shkëmb. **Honet e përroit: Buzë një honi. Ra në hon. U fut (zbriti) në hon.** [Një

fill Ariane që më ndjell thellë honesh (GB).] [Në s'gjetsha hon ku të të hedh/ do gjej një fushë a një lulnajë (IK).] [Më hidh në zjarr, në det, në ferr!/ Më hidh në baltë me hidh në hon! (NGj)]

♦ *dhe fig* Mjedis i zbrazët dhe i errët; hapësirë e panjohur; errësirë e thellë; zbrazëti shpirtërore që vjen nga një shqetësim i madh a nga një pikëllim i thellë. **Honet** qiellore. Në honet e natës. Nëpër honet e kohërave. Në honin e vdekjes. Në gjoks ndiente një hon. Kishte një hon në zemër.

♦ *krahin* Hinkë. **Honi i vajit. E mbush shishen me hon.**

hon i² *m sh e et* Shtrat i fëmijës; an i fëmijës; mitër.

hónd•ër ra *f kryes sh* Fije e trashë e me kokla, që nxirret në fillim ose në dorën e fundit nga fshikëzat e mëndafshit; glytër. **Punim me hondra.**

hondróm•ë a *f Ç* Bar që thahet vetiu verës në livadhe e fusha.

Hondurás i *m gjeog* Republikë në Amerikën Qendrore, me dalje në Detin e Karaibeve dhe Oqeanin Paqësor; kryeqyteti Tegusigalpa.

hondurián e *mb* I Hondurasit; që ka të bëjë me Hondurasin, me vendësit a banorët e tij.

hondurián i *m sh ë ët* Vendës a banor i Hondurasit.

hondurián•e ia *f sh e et f e* **HONDURIAN I.**

honéps *kal bis*

♦ Tret, bluaj; *veta III* pranon (për ushqimet). Nuk i honeps fasulet. S'e honepsi ushqimin. Nuk ma honeps stomaku.

♦ *fig* (zakonisht me pjesëzën mohuese **nuk** ose s') Pëlqej; duroj, pranoj. **S'e honeps dot atë. S'e honepsin njëri-tjetrin.**

honéps•et *veta III bis pës e* **HONEPS.** Durohet. **Nuk honepset ai njeri.**

honépsj•e a *f*

♦ Tretje e ushqimit.

♦ Të honepsurit.

honést•ër ra *f sh ra rat* Gorgë; grykë e ngushtë; gorré.

hôn•ë a (e) *f krahin G E* hënë; e hanë. [Deri të hōnen na të presim,/ Virgjineshat per krahi i qesim!"] (Pop)]

Hongkóng u *m gjeog* Ish koloni e kurorës mbretërore Britanike, deri më 1997 në brigjet jugore të R.P. të Kinës; me kryeqendër Viktorian. **Bursa e (porti i)**

Hongkongut.

honí a *f sh - të*

♦ Gropë; hendek.

♦ Ç Hinkë.

honingím i *m sh e et tek* Mprehje.

honing•ój *kal óva úar tek* Mpreh.

honingúar (i e) *mb tek* I mprehur.

honingúes•e ja *f sh e et tek* Makinë mprehëse, kryesisht për brisqe.

honónk i *m sh ë ët krahin G C* jap për mbarë, për ndërzim.

Honolúlu ja *f gjeog* Kryeqytet i Havait.

honorár i *m sh ë ët libr* Shpërblim në para që u jepet autorëve, shkencëtarëve etj.

Honorarët e avokatit.

honoris causa /honorís káuza/ *shpr lt* Gradë shkencore që i jepet dikujt në shenjë vlerësimi.

Honshú i m gjog Ishulli më i madh i Japonisë.

honxhobónxho ja m sh - t shar Njeri i pavlerë e pa ndonjë cilësi të mirë morale, njeri pa ideale të larta. **Shtet honxhobonxhosh.**

hóoj pasth Urdhëro (moj).

hop¹

I pasth Përdoret si thirrje, kur flitet për një veprim të menjëhershëm ose kur një lëvizje bëhet shpejt e me vrull; përdoret si thirrje nxitëse a shoqëruese, kur kërcej më nga një vend në një vend tjetër ose kur shtyj diçka me vrull. **Hop këtu e hop atje. Hop, u ngrit në këmbë! Kërcen (hidhet) hop e hop. [Limo Labinoti hop në kalë/ hop në kalë bashkë me çingjinë (DA).] [Kurse ti, po të duash... Të shkrep në kokë... tri-katër hapa dhe hop matanë... (IK).]**

II ndajf bis Menjëherë e papritur. **Ata, hop, ndaluan! Kur, hop, i doli përpara! Ajo, hop, u zgjua!**

*

Është hop, top Është njeri i lëvizur; nuk rri fare në një vend.

Ja hop, ja top (hop, top) Të bëhet ç'të bëhet; të dalë ku të dalë; ja fitoj, ja le të humbas.

Mos bëj hop pa e kapërcyer (hedhur) gardhin! *fj u* Mos u gëzo përpara kohe!

hop² jokai krahin G > HOP•Ë (me).

hop i¹ m sh e et

♦ Kohë shumë e shkurtër a copë e vogël kohe, kur ndodh diçka; copë here; çast; herë. **Një hop më parë. Në atë hop. Qëndroi (priti, u mendua, heshti) një hop. Mbeti një hop pa folur. Për një hop u step. Pas një hopi mori rrugën. Qëndroi për disa hope më këmbë. U mbështet një hop te dera. Këtë hop nuk do të vijë.**

♦ Lëvizje e menjëhershme përpara a lart duke u hedhur; kërcim i menjëhershëm përpara. **E arriti me katër-pesë hope. E hodhi hendekun me një hop.**

♦ *fjg* Rritje e vrullshme; zhvillim i menjëhershëm; përparim i madh e i dukshëm.

Hop i madh (i vrullshëm, i shpejtë). Hop i ri cilësor. Bëri një hop të madh (të dukshëm) përpara.

♦ *fil* Ndryshim rrënjësor i menjëhershëm i cilësisë së një sendi a të një dukurie, si formë e përgjithshme e kalimit nga një gjendje cilësore e vjetër në një gjendje cilësore të re. **Hop i menjëhershëm (me shpërthim). Hop pa shpërthim.**

Zhvillim me hop.

♦ *sh* Gjallërim i kohëpaskohshëm i një pune; zhvillim me ngritje e me rënie, me ndalesa e me ndërprerje, përparim jo i njëtrajtshëm në një punë a veprimtari. **Punon (mëson) me hope. E bën diçka me hope. Luan me hope.**

*

Hop për hop

♦ Nga çasti në çast; herë pas here.

♦ Tani për tani, hë për hë.

hop i² m sh e et Pjesë e vogël dhe e ngushtë e një trualli; copë e vogël toke. **Një hop vend.**

hop i² m krahin Pikë në lojën me rrasa.

*

E bëri hopin e përmbushi të tijën.

hópa¹ ndajf bis (E mbaj) në krahë a në duar. **Mbaj foshnjën hopa.**

hópa² *pasth* Hop. **Hopa, kapërceje!**

hópa-hópa *ndajf* Me kërcim; duke u hedhur me hopa.

hopakálas *ndajf* > **BREZAHYPTHI.**

hopangóp *ndajf* (*Eci*) duke hedhur me vështirësi herë njërën këmbë herë tjetrën (*përmes borës a baltës*).

hoparásh e mb *K* I papërmbajtur; i rrëmbyeshëm; kryekcyem.

hoparásh i m sh a at *K* Njeri i papërmbajtur, i rrëmbyeshëm.

hoparásh•e ja f sh e et K f e **HOPARASH I.**

hópazi *ndajf* (*E mbaj*) në krahë a në duar.

hópçe *ndajf* *K* (*E marr fëmijën*) hopa.

hop-çóp *ndajf* (*Eci*) me nxitim.

hop-hóp *ndajf* *J*: **Qep hop-hop** qep rrallë.

hópe-hópe¹ *ndajf*

♦ Herë-herë. **Hope-hope qante, hope-hope qeshte.**

♦ Me ndalesa a me ndërprerje; herë me ngritje e herë me rënie. **Punoj hope-hope.**

hópe-hópe¹ *ndajf* *krahin G*: **Luaj hop-hope** luaj duke hedhur e pritur me dorë radhazi disa gurë.

hóp•ë (me) *jokal a ë krahin G* Lëviz vendit; bëj hop.

hópla *pasth* Hop.

hoplít i m ant gr Luftëtar këmbësor.

hopnít *jokal krahin G* > **HOPNIT•Ë (me).**

hopnít•ë (me) *jokal a ë krahin G* Bëj hop; marr vrull; hidhem me të gjitha forcat për të bërë diçka.

hopnít•e a f sh e et *krahin G* Hedhje me vrull.

hópti-hópti *ndajf* *A* (*Kali shkon*) me galop.

hópe-hópe¹ *ndajf* Duke kërcyer me një këmbë.

hópe-hópe² *ndajf* (*Marr dikë*) në krahë; në duar.

hoptíje mb *krahin* (*Femër*) e pamoralshme.

hoptíje•e a mb *krahin* Femër e pamoralshme; piciferrë.

hópthi *ndajf*

♦ Duke u hedhur me një këmbë. **Eci (kërcej) hopthi.**

♦ Hopa. **E ngre (mbaj) hopthi.**

hopthikálas *ndajf* > **BREZAHYPTHI.**

hópthi-tópthi *ndajf* Duke kërcyer a hedhur përpjetë.

hopurán e mb *krahin G* (*Njeri*) I rrëmbyeshëm; që merr zjarr për pak gjë.

hopurán i m sh a at *krahin G* Njeri i rrëmbyeshëm; që merr zjarr për pak gjë.

hopurán

hóqa *kr thj e* **HEQ.**

hor a f sh a at *A* Horë.

hor i m sh a at *J* > **HORR I.**

Hor i m mit egj Perëndi-fajkua i diellit.

horáks *jokal a ur Ç* Gërhas.

horár i m sh e et *vjet* Orar.

hóras *ndajf* Në kor.

horasán i m ndërt *vjet*

♦ Llaç; suva.

♦ Gëlqere.

horatár i *m sh* ë ët Orëpunues; orëndreqës.

horát•ë a *f sh a at* G Shaka.

hórd•ë a *f sh a at* A Shpatë.

hordolék u *m sh* ë ët G Kufomë; trup i të vdekurit.

hordóp i *m sh* ë ët Gropë e madhe që mbushet me dëborë në pjesët e larta të maleve.

hórdhe t *m sh* Vezë peshku.

hordhí a *f sh* - të

♦ *hist* Bashkim shtetëror i krijuar pas copëtimit të shtetit mongol të Çengiskanit; bashkim shtetëror i fiseve endacake turke në mesjetën e hershme.

♦ Ushtri e madhe barbare e këtyre shteteve. **Hordhitë mongole (turke).**

[Skënderbeu, që përjashta, s'i linte të qeta hordhitë turke as ditë as natë. (AE)]

♦ *fig* Ushtri e madhe e mizore e pushtuesit; bandë e egër gjakatare. **Hordhitë osmane. Hordhitë fashiste (naziste). Hordhitë e armikut.** [nuk do të na presë hordhi e egër romake (AP).] [E sulmuan trenin që mora më pas hordhitë/ jashtëtoksorët, po unë e çava rrethimin. (VZh)]

hordhís *jokal a ur* Sillem rëndë; bëhem i mërzitshëm.

hordhísj•e a *f* Sjellje e rëndë.

hór•e ja *f sh e et* J > **HORR•E JA.**

horë si *ndajf* Si zjarr, si flakë; me flakë të madhe. U dogj horë shtëpia. U ndez horë zjarri. U ndez horë fëmija. E kishte horë trupin.

*

I ndez zemrat horë Ngjall gëzim të madh; i ngre zemrat peshë.

Më digjet zemra horë Kam dëshirë të flaktë për diçka.

Më mori horë (flakë) shpirti M'u ndez flakë (*nga një ndjenjë e fuqishme*); m'u ndez zemra.

hór•ë a¹ *f sh a at* A Vendi banuar, qendër banimi, qytet a fshat.

*

Marr horat Shkoj në vend të largët.

hór•ë a² *f bis*

♦ Bar i keq që del nëpër ara, të cilin zakonisht e shkulin dhe e djejin.

♦ *sh a at* Dordolec prej bari a prej kashte që e djejin në arë.

♦ Zjarr, flakë. **Mori horë kasollja.**

hór•ë a³ *f krahin* G Valle; vallëzim.

horiát i¹ *m sh* ë ët A Fshatar.

horiát i² *m sh* ë ët Kurnac; cingun.

horiát•e ja *f sh e et* A *f e* **HORIAT I¹.**

horizónt i *m sh e et*

♦ *nj* Vijë ku duket sikur puqet qielli me tokën ose me sipërfaqen e ujërave; pjesë e qiellit që duket mbi këtë vijë. **Vija e horizontit. Deri në horizont. Del (duket) në horizont.**

♦ *nj astr* Rreth i përfytyruar që e ndan hapësirën qiellore përqark Tokës në dy gjysmërruzuj të barabartë, të cilët kanë si pole zenitin dhe nadirin. **Horizont i dukshëm (i padukshëm). Horizont i vërtetë.**

♦ Hapësirë e gjerë që mund të rrokët me sy në një drejtim të caktuar; hapësirë sa sheh syri së largu. **Horizont i hapur (i gjerë). Anët (pikat) e horizontit.** [Ja

horizonti i bardhë i dimrit (IK).] [O sikur të mundja,/ guackat e maleve t'i çaja/ dhe horizontet t'i shtyja/ e tek ti të vija! (BXh)]

♦ *nj fig* Rreth i dijeve a i njohurive; gjerësi, shkallë a nivel i këtyre dijeve. **Njeri me horizont** njeri i ditur.

♦ *sh fig* Fushë veprimi a mundësi që hapen në një drejtim të caktuar. **Horizonte të gjera (të pakufishme, të hapura). Çelen horizonte të mëdha (të reja).**

♦ *gjeol* Shtresë toke që mban pasuri nëntokësore, ujë etj. dhe që matet sipas lartësisë mbi nivelin e detit. **Horizont i ndërmjetshëm. Horizont naftëmbajtës.**

♦ *hidr* Lartësi që arrin uji në një lumë, rezervuar etj. dhe që matet për qëllime të caktuara. **Horizont ujëmbajtës.**

*

horizont matematik *astr* Vijë e ndërprerjes së sferës qiellore në rrafshin e horizontit.

horizontál e mb

♦ Që shtrihet sipas drejtimit të vijës së horizontit; që është në të njëjtin rrafsh me vijën e horizontit. **Prerje horizontale. Drejtim horizontal. Lëvizje horizontale. Sharrë (presë) horizontale.**

♦ *gjeom (Vijë, rrafsh)* që formon kënd të drejtë me vijën pingule ose me planin pingul.

horizontál•e ja f sh e et Vijë e hequr në drejtim të vijës së horizontit.

horizontalisht ndajf Në drejtimin horizontal; në mënyrë horizontale. **Shtrihet horizontalisht. Zhvillohet (rritet) horizontalisht. E preu horizontalisht.**

horját i m sh ë ët A Fshatar.

horjátí a f sh - të G Shtrenjtësi.

horjátk•ë a f sh a at A Fshatare.

horllë•k ku m sh qe qet J > HORLLË•K KU.

hormón i m sh e et fizio Lëndë që prodhohet nga gjëndrat me sekrecion të brendshëm dhe që ushtron një ndikim të rëndësishëm në proceset e ndryshme të organizmit. **Hormonet seksuale. Hormoni i burrit (gruas). Hormonet e gjëndrës tiroide.**

hormonál e mb fizio I hormoneve; që ka të bëjë me hormonet.

hormóq i m sh ë ët bot (Picea abies) Bredh i viseve të Europës Qendrore e Lindore, deri 55 m i lartë me hala të imëta dhe boçe 10 - 20 cm gjatësi; përdoret për lëndë druri dhe si pemë zbukurimi për Krishtlindje.

horobók•ë a f sh a at krahin G Shportë e punuar me lëvozhga pishe.

horografi a f Mjeshtëri e orëbërësit.

hor•óhem vetv óva (u) úar > HORR•OHEM.

hor•ój kal óva úar > HORR•OJ.

horók u m sh ë ët G Cjap në moshë për të mbarsur dhitë.

horologjí a f Studim i kohës; matje e kohës.

horologjík e mb libr I horologjisë; që ka të bëjë me horologjinë.

horomé ja f ushq A Lloj sallami.

horós i m sh a at G Purtekë e gjatë; shtyllë e hollë.

horoskóp i m sh ë ët

♦ Hartë e trupave qiellorë në orën dhe ditën e lindjes së dikujt, me të cilën astrologët parathënë të ardhmen e tij.

♦ Parashikim i fatit të dikujt me horoskop. **I lexoi horoskopin.**

horoskopík e mb I horoskopit; që ka të bëjë me horoskopin dhe interpretimin e tij nga astrologu.

hors de combat /or də kombá/ *shpr fr* Jashtë luftimit.

Hors i m mi sll Perëndi e diellit dimëror, e shërimit, ngadhënjimit të shëndetit mbi sëmundjet.

horst i m gjeol Bllok i gjatë dhe i ngritur midis dy thyerjeve në koren e Tokës

hortikultúr•ë a m > KOPSHTARI A.

hortikulturíst i m sh ë ët > KOPSHTAR I.

horú ndajf G Pa lëvizur; mbërthyer.

horû ne mb G Kokëfortë; kryeneç.

hórz•ë a f sh a at inv Shumëkëmbësh.

horr si kallëzues: E bëj horr dikë e shaj rëndë dikë; e turpëroj dhe e poshtëroj; e bëj rezil.

horr e si mb (Njeri) veskeq, me shumë vese. **Femër horre.**

horr i¹ m sh a at bis

♦ Njeri me vese të këqija që sillet keq, pi ose luan kumar; njeri pa cipë e pa nder; rrugaç. **Horr i horrave** horr shumë i keq. [Fundja s'ishin klientë të këqinj, ...

kush ta bënte këtë nder asokohe, të ndiqte nëpër natë një horr që u kish vjedhur rrobat. (ED)] [Prej këtij shpirti ikni, o horra, shfryu me vete. (IK)]

♦ *vjet* Njeri i varfër e i këputur, ai që s'kishte asnjë dysh në xhep dhe e siguronte jetesën me të ardhura fare të pakta e të rastit.

♦ *përçm* Pasanik dorështrënguar e zemërngushtë; kamës që jo vetëm nuk u jep gjë të tjerëve, por edhe vetë rron keq.

horr i² m sh a at A Keqkuptim.

horr i³ m sh e et A Ndarje; divorc.

hórras ndajf bis Si horr; pa cipë; pa nder.

hórr•e ja f sh e et bis shar f e HORR I.

horr-hórri m shar Njeri horr që s'ka ku shkon më i keq.

horribile dictu /horíbile díktu/ *shpr lt* (Është) e tmerrshme sa s'thuhet.

horrjás•ënj kal a ur A E luaj mendsh (*dikë*).

horrját e mb krahin G (Tokë) e pagratshme; e varfër.

horrlé•k ku m sh qe qet bis

♦ Punë a veprime të një njeriu të lig e me vese; veprim i poshtër që bëhet nga një njeri i pacipë e i pander; sjellje prej horri. **I dolën horrlëqet.**

♦ *vjet* Varfëri e madhe; kohë zie.

horr•óhem óva (u) úar

I vetv Bëhem, sillem, veproj si horr.

II pës e HORR•OJ.

horr•ój kal óva úar bis E bëj horr (*dikë*). **Po të shkosh me horrin, horri do të horrojë.**

hos kal a ur Ç

♦ Fut a shtie brenda.

♦ Varros; shtie në varr.

hos i m krahin G Vrull; hov.

hosák•ë a f sh a at bot Ç (*Phomis fruticosa*) Shkurre e viseve mesdhetare, me degë të holla e të dendura, me gjethe heshtake, poshtë me push, me lule të verdha të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. > **BELIN•Ë A; BEZG•Ë A; SFAK•Ë A.**

hosaná *pasth* Thirrje "lavdi Perëndisë".

hosaná ja f kryes sh Thirrje për lavdi të perëndisë që përdoret që nga kohët biblike, në judaizëm dhe kristianizëm.

hosí a f Erë e këndshme, erë e mirë që lëshojnë disa bimë ose disa ushqime.

hosmár i m ushq > **HOSHMAR I.**

hospitaliér i m sh ë ët *fet, hist*

- ♦ Pjesëtar i një vëllazërie bamirësish për të sëmurët në spital.
- ♦ Kalorës i urdhrit të Shën Gjonit, ose ndryshe i urdhrit të Rodit dhe në fund i urdhrit të Maltës, që ndërtuan një spital për pelegrinët e Jeruzalemit.

hostén i m sh ë ët

- ♦ Shkop i gjatë me thumb në majë, që përdoret për të ngarë qetë, buajt etj. **Hosteni i qeve. Maja (pallëza) e hostenit. E shpoi me hosten. Nuk fshihesh dot prapa hostenit** *ff u* është përpjekje e kotë për t'u fshehur.
- ♦ Sfurk me bisht të gjatë e me dy dhëmbë të drejtë, që përdoret për të gjuajtur peshk në ujëra të cekëta.
- ♦ Masë gjatësie rreth dy-tre metra. **Një hosten vend. Dy hostenë i gjerë. Dielli është ngritur tre hostenë lart.**

*

E mbaj (vë) në (nën) hije të hostenit dikë Kujdesem shumë për dikë; e mbaj në pëllëmbë të dorës.

E shtyj me hosten dikë E nxit dikë të bëjë diçka; e shtyj me zor.

Nuk hyn (nuk futet, nuk fshihet) hosteni (minarja) në thes *ff u* Nuk mund të fshihet një e vërtetë që duket sheshit.

Punoj me hosten prapa Punoj me të shtyrë; punoj me pahir.

hostenár i m sh ë ët Bujk që shtyn qetë me hosten.

hosh *pandr*: **Bëj hosh** bëj nder; bëj një të mirë.

hosháf *mb bis* (*Fytyrë*) e rrudhur dhe e tharë.

hosháf i m sh e et ushq Ëmbëlsirë që bëhet me pemë të thata (zakonisht me kumbulla), të ziera me ujë e me sheqer; pemët e thata që përdoren për të bërë këtë ushqim. **Hoshaf kumbullash (mollësh, dardhash, thanash). Hoshaf me pala** pala fiku të ziera me ujë e me sheqer. **Hoshaf me rrush të thatë.**

hosháf•ë a f sh a at Kumbull e zezë gjatore, që thahet e përdoret për hoshaf.

hoshmár i m ushq

- ♦ Gatesë me miell misri, gjalpë e djathë të njomë.
- ♦ Gatesë me bukë misri të grirë, gjalpë e djathë të njomë.

hoshnú *mb J I* kënaqur.

hoshtím•ë a f sh a at > **USHTIM•Ë A.**

hot *lidh Ç* Ose.

hotdóg u m sh ë ët ushq Paninë e gjatë me salsicë.

hotél i m sh e et Ndërtesë me shumë dhoma të pajisura me shtretër e me orendi, ku flenë për një kohë jo të gjatë njerëz të ardhur nga vise të ndryshme ose që janë në udhëtim; bujtinë. **Hotel me pesë yje. Hotel turistik. Hotel ditor. Hotel me mëngjes. Dhomë hoteli. Përgjegjës i hotelit. Zë hotel. Fle në hotel.**

**

hotel-káshta *shak*

♦ Hotel i keq.

♦: **Fle në hotel-kashta** fle jashtë.

hotel-pension i m sh e et Hotel me dhoma që lëshohen me afat të gjatë.

hotel-restorant i m sh e et Hotel me restorant.

hotelerí a f Njohuri ose aftësi për drejtimin e hotelit.

hoteliér i m sh ë ët > HOTELIST I.

hotelier•e ja f sh e et f e HOTELIER I.

hotelíst i m sh ë ët

♦ Ai që punon në hotel; përgjegjës hoteli.

♦ Pronar hoteli.

hotelíst•e ja f sh e et f e HOTELIST I.

hotelxhësh•ë a f sh a at f e HOTELXHI U.

hotelxhí a m sh j jt krahin G > HOTELXHI U¹.

hotelxhí u m sh j jt G > HOTELXHI U¹.

hotelxhí u m sh nj njtë Përgjegjës hoteli.

hetelxhínj të sh i HOTELXHIU U.

hetelxhí•e ja f sh e et f e HOTELXHIU U.

hotentót e mb Grup etnik në Afrikën Jugperëndimore.

hotentótë t m sh etn Grup etnik me këtë emër (që ua ngjiten imigrantët europianë) në Afrikën Jugperëndimore, me prejardhje nga Afrika Qendrore.

hótk•ë a f Vend i humbur.

hotrók u m G Kovë e vogël.

hov jokál a ur

♦ Kërcej me vrull e me shpejtësi përpjetë; hidhem diku, kërcej në një drejtim. **Hovi përpjetë (lart, përpara, anash). Hovi nga karrigia. Hovi në ujë. Hovte nga gëzimi. Gjoksi i hovte përpjetë nga emocioni.**

♦ Turrem me vrull diku, sulem, vërsulem. **Hovi jashtë. Hovi në rrugë. Hovni, o burra!**

♦ Shkoj shpejt nga poshtë lart; kërcej në një vend më të lartë nga ai ku jam, ngjitem me vrull diku; ngjitem; hipi. **Hovi në çati (kalë, makinë (në tren)).**

♦ Kaloj a kapërcej. **Hov këndej** hidhu këndeje (gardhit, murit).

♦ *fíg* Rritet a zhvillohet shpejt; bën përpjetë menjëherë, ngrihet, çohet lart. **Hovi gruri (misri). I hovi shumë shtati.**

II kal

♦ I hidhem me vrull e shpejtësi (*dikujt*). **Më hovi në qafë** m'u hodh në qafë. **I hovi ndër këmbë i ra ndër këmbë.**

♦ I ngjitem a i hipi (*kalit, makinës etj.*). **I hovi pemës. I hovi shkallët dy e nga dy.**

♦ E kaloj (*diçka*) me vrull e i dal matanë; e kapërcej. **E hovi gardhin (murin). E hovi hendekun (lumin). Nuk e hovi dot.**

*

Hov përpjetë nga diçka Prekem menjëherë; nuk e duroj dot diçka dhe kundërveproj aty për aty.

I hovi (i hidhet) zemra (gjoksi) përpjetë Është gëzuar pa masë.

hov i m sh e et

♦ Lëvizje e shpejtë dhe e menjëhershme e dikujt a diçkaje; vrull e forcë e dikujt a e diçkaje që lëviz me të shpejtë. **Me hov të madh. Hovi i ujit (i erës). Mori hov. E rriti (e shtoi) hovin. E ndali hovin. U hodh me hov. Bëj hov** sulem, sulmoj.

[Esad Toptani me nizamë,/ **Ka marr hovin qysh m'Tiranë** (Pop).]

♦ *fig* Zhvillim shumë i shpejtë, rritje e vrullshme; përparim me të gjitha forcat, lulëzim i madh; vrull. **Hov i madh (i pandalshëm, i fuqishëm). Hov rinor (djaloshtar). Hov krijues. Hovi i ekonomisë (i industrisë, i teknikës, i shkencës). Ka marrë hov pema (gruri, misri). Ka marrë hov nga shtati. I jap hov diçkaje. Ia pres hovin dikujt. [me hovin tonë, e të ndezun peshë (Mgj).]**

♦ *bis* Herë, hop. **Në atë hov atëherë. Me një hov menjëherë. Me këtë hov me këtë rast. Rrimë një hov. Me dy (tre) hove. E hëngri një fërlik në një hov. [Kur jemi te Rugova, me këtë hov po theksojmë një mendim tonin se ky toponim duhet të rrjedhë nga apelativi i shqipes rrugë, zgjeruar me fjalën turke ova 'fushë' ose prapashtesën mbiemërore -ova (AK).] Aty e m'at hov** aty për aty (K).

hovardá *mb bis* Zemërbardhë; bujar; dorëlëshuar; dorëlibër. **Është (u tregua)**

hovarda.

hovar•dá *daí m sh dhénj dhénjtë* Njeri bujar, zemërgjerë, dorëdhënë.

hovardallék *u m sh qe qet bis* Bujari; zemërgjerësi.

hovardhá *ndajf* > **HOVARDA.**

hovardhár *e mb* Bujar; dorëdhënë.

hovardhénj *të sh i* **HOVAR•DA DAI.**

hóvas *ndajf* Me të shpejtë e menjëherë; me vrull; me hov. **E shtyu hovas. Kërceu hovas.**

hovdhénës *e mb libr* Që jep hov; energjik.

hóve-hóve *ndajf* Herë-herë; heraherës. **Hove-hove dëgjohen zëra. Shiu bie hove-hove.**

hóv•em *vetv a (u) ur* Marr vrull para se të hidhem.

hovérkráft *i m sh e et det* Mjet transporti me jastëk ajri, i aftë të lëvizë në ujë, tokë, akull e baltë, në sajë të forcës së rrymës së ajrit të drejtuar poshtë.

hóvj•e *a f sh e et* Hov; të hovurit; vrull; kërcim.

hóvm•e *ja f sh e et G* > **HOVJ•E A. Me të hovme** duke u hedhur me vrull.

hovól *i m Ç* Prush; thëngjill i ndezur.

hóvshëm *ndajf* Me hov; me vrull; me të shpejtë e menjëherë.

hóvshëm (i) me (e) *mb* I shpejtë; që vepron me hov e menjëherë; që zhvillohet me vrull. [Camaj citon Xhuvanin, simbas të cilit gjuha shqipe e përbashkët duhej të dilte prej afrimit të dy dialekteve në mënyrë evolucionare me kalimin e disa breznive, mbasi "Marksismi nuk pranon shpërthime të hovëshme në zhvillimin e gjuhës" (Stalin). (APp)] [Kjo është periudha e një zhvillimi të hovshëm të kulturës ilire në përgjithësi dhe e rritjes së ndikimit dhënës të saj në thesarin e kulturave metropolitane. (ShS)]

hoxhallárë *t sh i* **HOXH•Ë A.**

hoxhësh•ë *a f sh a at* Grua e hoxhës.

hóxh•ë *a m sh allárë allárët*

♦ Titull i klerikëve myslimanë; ai që ka këtë titull, që vishet me xhybe e me çallmë dhe kryen shërbimet. U bë hoxhë.

*

Ali Hoxha, Hoxhë Aliu I njëjti njeri; po ajo gjë; e njëjta gjë.

E këndoftë hoxha (prifti)! mallk vjet Vdektë!

E bën hoxhën (priftin, dheshpotin) me barrë tall Trillon diçka krejt të paqenë e të pamundshme.

I fol të hoxha (prifti)! mallk, vjet Vdektë!

Ia thëntë hoxha (prifti) në vesh mallk, vjet Vdektë!

Kush ha djathë nga të hoxhës, pëlçet për ujë *ff u* Mos prit të mirë nga hoxha.

Ngrihu prift të ulet (të rrijë) hoxha! Ia heq një të drejtë njërit dhe ia jap një tjetri që është njësoj me të, pa ndonjë arsye të shëndoshë e pa dobi për punën.

Shkoi pa hoxhë dikush a diçka *iron vjet* Shkoi kot; shkoi dëm.

hoxhallarë t sh i HOXH•Ë A. [njerëz që, për vlerat e tyre atdhetare dhe kulturore, peshojnë rëndë në historinë e kombit shqiptar, dhe me një peshë të ndryshme prej asaj të Shehlerëvet dhe Hoxhallarëvet të Stalinizmit shqiptar (APp).]

hoxhég u m sh ë ët Shkop i gjatë për të trazuar zjarrin në furrën e bukëve ose për të nxjerrë tepsitë nga furra; shtagë.

hpútur (i e) mb A > KËPUTUR (i e).

hréllë (i e) mb A I hollë; i thyeshëm.

hróa ja f sh - t A

♦ Pikturë.

♦ Fotografi.

hroáz•ë a f sh a at A > HROA JA.

hrushovián e mb hist pol Që ka të bëjë me mënyrën e qeverisjes së BRSS-së nga Nikita Hrushovi.

hrushovián i m sh ë ët Pasues i Hrushovit.

hrushovián•e ia f sh e et f e HRUSHOVIAN I.

HSINHUA ja f Kina e Re (*agjencia e lajmeve e Republikës Popullore të Kinës*).

hthen i m sh a at bot A Pishë.

hu mb fig (Njeri) i trashë nga mendja e i pagdhendur. **Është hu (nga mendja). E ka mendjen hu.**

hu ja f G Hua. [**Kau në hu** kau i dhënë hua (K).]

hû ni¹ m G

♦ > **HU RI.** [**E ka nxjerrë një hu të gjatë,**/ **T'gjith me rend vorrin tuj ja rrahë** (CV).]

♦ *euf* Organ seksual i mashkullit.

hû ni² m sh j jt vjet G

♦ Masë drithi nga 80-150 kg.; barrë.

♦ *nj* Shpërblim në drithë për atë që lëshon me hak a me qira një kafshë pune, shtëpi, dyqan etj.

♦ *fig* Turmë; mizëri njerëzish.

hu ri m sh nj një

♦ Dru i fortë, i gjatë e me majë, që ngulet në tokë dhe shërben për të mbajtur gardhin ose që të mbështetet diçka në të; shkop i trashë e i gjatë; dajak. **Është i gjatë si hu. E qëllloi (e goditi, e rrahu) me hu. I ra me hu kokës. Nuk mbahet gardhi me një hu** *ff u*.

♦ *fig* Njeri i trashë nga mendja e i pagdhendur, njeri që s'merr vesh, budalla, gdhe.
Hu gardhi. Hyri hu e doli dru.

*

Bredh hu më hu *keq*

♦ Bredh lart e poshtë, shkon ku të mundë.

♦ Bredh kot më kot, pa një qëllim të caktuar.

I doli huri në majë të kokës Është njeri i paturpshëm; nuk ka fare cipë.

I hurit e i litarit Kriminel; mizor; keqbërës i papërmbajtur.

Më sa rri sorra më dy hunj Asnjëherë; kurrë; kurrën e kurrës.

Ngul hunj e shkul hunj

♦ Bëj një punë të kotë, pa vlerë.

♦ Tallem me të gjithë; thumboj shumë.

Nuk lidhem në një hu Jam i lëkundshëm; marr herë një anë e herë anën tjetër; jam i paqëndrueshëm.

Ose hu ose thupër *ff u* Ose i mirë, i fortë e me vlerë ose i keq; i dobët e pa vlerë.

Rri (mbetem) si hu (gardhi) Shastisem krejt nga që s'kuptoj se ç'thuhet a ç'bëhet; s'di të them një fjalë a si të veproj.

Sot i bën hunjtë, nesër i djeg Nuk e mban fjalën, e ha fjalën, është i paqëndrueshëm; të ha në fjalë.

Tre hunj e një thupër *keq* Shkel e shko.

húa ja f sh - t

♦ Para që merren për një kohë të caktuar nga dikush dhe që duhet t'i kthehen; diçka (send ushqimor, vegël pune etj.) që merret nga dikush përkohësisht dhe që duhet t'i kthehet. **Mori (dha) hua. Kërkoi hua. E ktheu (e shleu, e lau) huan. E ka marrë hua diçka. I ka hua dikujt. Nuk mbahet shtëpia me miell hua** *ff u*.

♦ Para që shteti merr nga qytetarët ose nga shtete të tjera, i derdh në buxhetin kombëtar për të mbajtur më këmbë aparatit e tij të administrimit dhe që i kthen sipas kushteve të caktuara; para që shteti merr nga qytetarët duke u lëshuar atyre obligacione të barasvlershme, i derdh në buxhetin e tij për zhvillimin e ekonomisë e të kulturës dhe i shlyente kohë pas kohe. **Hua e brendshme (e jashtme). Huaja shtetërore. Huaja e parë (e dytë). Obligacionet e huas shtetërore. Hua me afat të shkurtër (të gjatë).**

*

Ta paça hua! *urim* Ta shpërblefsha të mirën me një të mirë!

Marrin miell hua

♦ Kanë marrëdhënie të mira në mes tyre; janë miq të mirë.

♦ (*Dy fshatra etj.*) janë shumë afër njëri me tjetrin.

huadhënës e mb Që i jep dikujt hua. **Bankë huadhënëse.**

huadhënës i m sh - it Ai që i jep dikujt hua.

huadhënës•e ja f e HUADHËNËS I.

huadhëni•e a f sh e et Dhënie e huas.

húaj kal ta tur

♦ I jap hua (*dikujt*). **I huajti një shumë të madhe. Më huaj ca para deri ditën e rrogës.**

♦ Marr hua (*diçka*); e marr prej dikujt tjetër. **Huajti para (drithë). Ia huajti vëllait.**

♦ *gjuh* Huazoj. Çdo gjuhë ka huajtur fjalë nga gjuhë të tjera. [(termi *eopos*) është huajtur dy herë prej të njëjtit burim helen, por, me sa duket, me ndërmjetësinë e gjuhëve neolatine, nën ndikimin e një tradite terminologjike perëndimore. (ShS)]

huaj (i e) mb

♦ (*Send, gjë, mall*) që është pronë e një tjetri; që i përket dikujt tjetër; që është bërë nga dikush tjetër. **Gjë (plaçkë) e huaj. Sende të huaja. Mall i huaj. Tokë (arë, kullotë) e huaj. Shtëpi e huaj. Dora e huaj s'di të kruajë *ff u*.**

♦ (*Fëmijë*) i lindur nga një tjetër; që është pjellë e dikujt tjetër; që nuk është i barkut tim.

♦ Që është jashtë rrethit familjar ose miqësor; që nuk bën pjesë në këtë rreth dhe që nuk e afron gjë me të; pa kurrfarë lidhjeje me një grup njerëzish, të cilët punojnë a janë të lidhur bashkë; që është i jashtëm për ta. **Njeri i huaj për ne. Ndalohet hyrja për njerëzit e huaj.**

♦ Që është nga një vend a nga një shtet tjetër; që është pjesëtar i një popullsie tjetër; që është jashtë vendit tim; që i përket një vendi a një popullsie tjetër; që është bërë jashtë; që nuk është i vendit; që është marrë nga një gjuhë tjetër; i huazuar.

Zgjedha e huaj. Gjuhë e huaj. Letërsia e huaj. Kapitali i huaj. [Dhe mbeta këtu,/ i huaj,/ si qen,/ në vendin tim,/ të babës tim. (DhP)] [se ne të huaj jemi te ky dhe (ZS).] [Vjen njeri i huej e ju rri n'votër,/ Me ju turpnue me grue e motër (VPSH)].

♦ Që është i panjohur për të tjerët; që nuk dihet prej tyre; që nuk është i zakonshëm. **Njeri i huaj. I tingëlloi si një zë i huaj. Për të gjithçka ishte e huaj.**

♦ *fig* Që nuk është i afërt e i përzemërt si zakonisht; që nuk është i ngrohtë; që qëndron larg të tjerëve; që nuk afrohet me ta; i ftohtë. **Vështrim i huaj. Sillej si i huaj me të.**

♦ I bërë me diçka tjetër; me veti krejt të tjera; i dëmshëm për bimët përreth.

Përzierje e huaj. Pastroj arën nga bimët e huaja.

♦ *fig* (*Kulturë, mënyrë jetese etj.*) pa lidhje me atë të një vendi tjetër.

*

Hyj në livadh të huaj Hyj në një punë që s'më takon; shkel të drejtat e tjetrit.

Kali i huaj (i botës) të lë në mes të udhës *ff u* Mos i var shpresat tek të tjerët.

Kryeplak në fshat të huaj Kërkoj të jap urdhra atje ku s'më takon; fut hundët në punë, për të cilat nuk më ka ngarkuar njeri.

Me xhepin e huaj Me paratë a me shpenzimet e një tjetri.

Miell nga thesi i huaj (i botës) iron Është punë a vepër e tjetërkujt; s'është vepër origjinale e dikujt; fjalë, mendim etj., që është marrë nga të tjerët.

Në derë të huaj Në shtëpinë e tjetrit; jo në familjen time a tek të afërmit e mi.

**

mish i huaj

♦ *mjek* Tumor që zhvillohet në pjesët e sëmura të organizmit.

♦ *fig* Diçka ose dikush që nuk pajtohet me mjedisin ku është futur dhe bëhet pengesë për punën ose zhvillimin e përgjithshëm.

trup i huaj

♦ *mjek* Diçka që ka hyrë në organizëm nga mjedisi i jashtëm dhe ka zënë vend në indet, organet ose zgavrat e trupit.

♦ *fig* > **MISH I HUAJ.**

húaj a (e) *f sh a at*

♦ Grua nga një vend i huaj.

♦ Gjë a dukuri e huaj për vendin.

huaj i (i) *m sh - t*

♦ Njeri jashtë rrethit familjar a të miqve; njeri me të cilin s'më lidh asgjë.

♦ Njeri nga një vend tjetër.

húajt•ë (me) *kal, jokal a ë G > HUAJ.* [Këto janë tiparet gegënishte që "gjuha e njësuar" ka huajtë nga gegënishtja. Vetëm këto? do të pyesë lexuesi me habi.

Auktorja përmendë edhe disa cikrrime tjera (APp).]

húajtës e mb (*Palë*) huadhënëse.

húajtës i m sh - it Huadhënës. **Ia ktheu huajtësit gjithë sa i detyrohej.**

húajtës•e ja *f sh e et f e HUAJTËS I.*

huajtím i m Ç Pëllitje e lopës që kërkon viçin.

huajt•ón *jokal ói úar Ç (Lopa)* pëllet për të kërkuar viçin.

húajtj•e a *f sh e et* Marrje hua.

huajt•óhet *vetv úa (u) úar vetv dhe pës e HUAJT•OJ.*

huajt•ój *kal óva úar* Tëhuaj; tëhuajsoj.

huajtuar (i e) *mb I* tëhuajsuar.

húajtur (i e) *mb*

♦ I marrë hua prej dikujt; që nuk është imi; që është i dikujt tjetër. **Ide të huajtura.**

Para (mjete) të huajtura. Mall i huajtur.

♦ *gjuh* I huazuar. **Fjalë e huajtur.**

húajthi *ndajf* Si i huaj; në mënyrën si veprojnë të huajt.

húall mb Shumë i ëmbël. **Qenka huall ky pjepër.**

húall i m sh hóje hójet Zgavër e vogël prej dylli, që bëjnë bletët për të grumbulluar mjaltin në zgjoin e tyre ose grerëzat për të vendosur vezët; pjesa e dylltë me zgavra të vogla në radhë të rregullta, që u shërben bletëve për mjaltin ose si fole; pite dylli.

Huall bletësh. Hojet e pites. Hoje grerëzash. Hoje me mjaltë. Mjaltë hojesh.

huamárrës e mb Që ka marrë hua prej dikujt. **Palët (vendet) huamarrëse.**

huamárrës i m sh - it Ai që ka marrë hua prej dikujt. **Pa huamarrës s'ka huadhënës.**

huamárrës•e ja *f sh e et f e HUAMARRËS I.*

huamárrj•e a *f sh e et* Marrje e një huaje (në të holla).

huapërdórj•e a *f fin* Lëshim me hua për përdorim.

Huanhé ja *f gjeog* Lumi i Verdhë në Kinën Veriore.

húa•nj kal jta jtur A, vjet J Huazoj; jap hua; marr hua.

húar (i e) *mb I* marrë a dhënë hua.

húas i m sh - it Ai që jep hua.

húas•e ja *f sh e et f e HUAS I.*

húashtas *ndajf* Në mënyrë të ndërsjellë; ndërsjelltas; ndërsjelltazi; herë njëri, herë tjetri.

húaza *ndajf* Herë duke ndodhur diçka e herë jo; herë po e herë jo; herë pas here; kohë pas kohe; në mënyrë të dyanshme. **Ndërron huaza moti. Vjen huaza.**

Përdoret huaza.

húazash *ndajf* Huazi.

huázës e mb *G* I ndërsjellë; i huashëm.

húazi ndajf Herë duke marrë e herë duke dhënë; duke i huajtur diçka njëri-tjetrit. **E bëjnë huazi. I përdorin huazi.**

huazím i m sh e et

♦ Dhënie hua. **Marrëveshje huazimi midis bibliotekave.**

♦ *gjuh* Fjalë a njësi tjetër gjuhësore, që është marrë prej një gjuhe tjetër dhe përdoret në gjuhën amtare. [**Pothuajse në të gjitha rapsoditë e librit dallohen qartë dy grupe huazimesh sllave.** (ShS)]

huazísht ndajf > **HUAZI.**

huaz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e HUAZ•OJ.*

huaz•ój kal óva úar

♦ Marr diçka hua prej dikujt; huaj. [**Poezia e Marinajt është një poezi "e lindur në mundime prej guri", do të thojë duke huazuar një varg të Camajt.** (AÇ)]

♦ *gjuh* Marr prej një gjuhe tjetër (*fjalë a njësi të tjera gjuhësore*) dhe i përdor në gjuhën amtare.

huazúar (i e) mb libr

♦ Që është marrë hua prej dikujt; i huajtur. **Mjete të huazuara. Pikëpamje e huazuar.**

♦ *gjuh* Që është marrë prej një gjuhe të huaj dhe përdoret në gjuhën amtare, që nuk është e brumit të gjuhës amtare. **Fjalë (prapashtesë) e huazuar.**

huazúes e mb (*Palë*) që merr hua.

huazúes i m sh ë ët *Palë* që jap hua.

húazsh•ëm (i) me (e) mb *G* I ndërsjellë; huazës.

hubabahú pasth Thirrje e atij që luan me kupë balte kur i fryn para se ta përplasë në rrasë guri.

Hubéi m gjeog Krahinë në pjesën jugore-qendrore të R.P. të Kinës.

hubí a f sh - të krahin

♦ Dëm i madh; humbje e rëndë. **Ngrica u solli hubi të madhe pemëve.**

♦ *fig përmb* Njerëz a kafshë që bëjnë dëm të madh ose që sjellin humbje të rënda.

Hubia e prishi misrin shpendët dëmtarë e prishën misrin.

hublín•ë a f sh a at *G* Bimël.

hubudér e mb krahin *G* (*Njeri*) i trashë nga mendja, që s'di ç'flet.

hubudér i m sh a at krahin *G* *Njeri* i trashë nga mendja, që s'di ç'flet.

hubudér•e ja f sh e et krahin *G f e* **HUBUDER I.**

húcel ndajf krahin *G* Duke u ngritur a kërcyer lart e shpejt.

húd•ër ra f sh ra rat krahin > **HUDH•ËR RA.**

húdërz a f sh a at krahin *G* Thundër kali.

hudíc•ë a f sh a at *G* Shpellë; hepe.

hudíz•ë a f sh a at *G* Rudinë; vend pa lisa (*në faqe të malit*).

hudl•óhem óva (u) úar *vetv, pës e HUDL•OJ.*

hudl•ój kal óva úar Hutoj; ngatërroj.

hudlúar (i e) mb I hutuar; i ngatërruar.

hudój i m sh a at krahin *G* Sfurk për të bajtë duajt.

hudréc e mb (*Njeri*) thatim e me kokë majuce si hudhër.

hudréc i m sh a at krahin *G* *Njeri* thatim e me kokë majuce si hudhër.

hudréc•e ja f sh e et krahin *G f e* **HUDREC I.**

hudrósh•e ja f sh e et krahin G Enë për shtypjen e hudhrave.

Hudsón i m gjeog: Gjiri i Hudsonit Det i mbyllur në Kanadanë Veriore.

hudúd i m sh e et vjet Kufi; megjë.

*

E vë (sjell) në hudud dikë E vë në binarë; e sjell në vete dikë; ia mbledh rripat dikujt.

hudút ndajf krahin Vetëm. **I mbetur hudut.**

hudút i m sh e et vjet

♦ > **HUDUD I.**

♦ *fig* Kufi normal i sjelljes.

húdh•ë (me) kal a ë G > HEDH.

húdhë (me u) vetv a (u) ë G > HIDHEM.

húdh•ëm (i) me (e) mb G I guximshëm. > **HEDHUR (i e).**

húdhër si ndajf Shumë (*i keq, i egër*).

húdh•ër ra f sh ra rat

♦ *bot (Allium cepa, A. sativum)* Bimë barishtore njëvjeçare me kërcell e me gjethe si të preshit, që lidh nën tokë një kokë me thelpinj të bashkuar, që ka erë të fortë dhe shije djegëse; përdoret si ushqim dhe si bimë mjekësore. **Hudhër e njomë (e thatë). Kokë (thelb) hudhre. Një varg (një tufë) hudhrash. Shtypëse hudhrash. Gjellë (kos) me hudhër. Qëronte hudhra. Vjen erë hudhër.**

♦ *fig* Njeri i lig; njeri i keq. **Hudhra hudhrën do fji u.**

*

Bulmet hudhrash iron Punë e kotë; punë boshe; diçka pa vlerë.

E qëroi si hudhër dikë E shfrytëzoi shumë; ia hëngri a ia përvetësoi të gjitha ato që kishte.

Flet hudhër në kungull Flet kot më kot e pa u menduar, flet kodra pas bregut.

E ka gojën hudhër Thotë fjalë të këqija, përdor fjalë që i lëndojnë e i fyejnë të tjerët.

Ngul qepë e shkul hudhra Bëj një punë të padobishme, krejt të kotë; më shumë prish sesa ndreq.

Nuk hahet as me hudhra

♦ Është njeri shumë i keq; nuk durohet dot.

♦ Nuk besohet fare; është gjë e pabesueshme; nuk ta pranon arsyeja.

Për një kokë hudhër Për diçka shumë të vogël, për hiçgjë.

Po nuk hëngre hudhër nuk bie erë fji u Po nuk pate bërë vërtet faj, nuk mund të të bëjnë fajtor.

**

hudhër arinjsh bot (Allium ursinum) Bimë barishtore me gjethe të mëdha të shndritshme dhe lule të bardha që bien erë hudhër.

hudhër e buçit bot Bimë me kokë si qepë dhe bishta të hollë.

hudhër e egër bot (Allium schoenoprasum) Bimë barishtore njëvjeçare e ngjashme me hudhrën; mbin në kullota.

húdhj•e a f sh e et > HEDHJ•E A.

húdhm•e ja¹ f sh e et G Kërcim; hedhje.

húdhm•e ja² f sh e et G Mashttrim; e hedhur.

hudh•ój kal óva úar J Tëholl (*petë byreku*).

hudhrím i m sh e et Kërcim a hedhje përpjetë; zbritje me vrull.

hudhr•óhem G > HUDHR•UE (me u).

hudhr•ój kal G > HUDHR•UE (me).

hudhr•úe (me) kal óva úe G Hedh a flak me vrull.

hudhr•úe (me u) G

I vetv Kërcej a hidhem përpjetë; hidhem; lëshohem me vrull.

II pës e **HUDHR•UE (me).**

hudhrúem (i) e (e) G I hedhur a flakur përpjetë; i lëshuar me vrull.

hudhrisht•ë a f kopsht krahin G Lehe e mbjellë me hudhra.

hudhr•óhem, hudhr•ój > HUDHËR•OHEM, HUDHËR•OJ.

húe hóni¹ m sh hóne hónet G Huall i bletës.

hú•e (me u) vetv ha (u) ë krahin G Tëhuhem; tëhuajsohem.

húe hóni² m sh hóne hónet G Flegër e hundës.

húe lli m sh j jt G Huall i bletës.

hue(-)búe ndajf G Me shumë rrëmujë.

húej (i e) mb G I huaj. [n'daç t'jetë Krajl a Mbret i huej (GjF).]

húej a (e) f sh a at (të) G f e HUEJ I (i).

húej i (i) m sh - t (të) G > HUAJ I (i).

huh kal G > HUH•Ë (me).

húh•em G vetv dhe pës e HUH. > HUE (me u).

húh•ë (me) kal a ë G > HUKAT.

hú•hem¹ ajta (u) ajtur

I vetv Hyj borxh; marr borxh.

II pës e **HUAJ.**

hú•hem² G vetv dhe pës e HU•E (me u).

húhj•e a f G Tëhuajsim.

huhní a f sh - të vjet G Spiunllëk.

huhnít kal G > HUHNI•Ë (me).

huhnít•ë (me) kal dhe jokall a ë G Përgjoj.

huhnítës i m sh - it G Përgjues.

huhnítës•e ja f sh e et G f e HUHNITËS I.

huhnítj•e a f G Përgjim. > **HUHNI A.**

hu-hú¹ pasth Thirrje për të trembur shpendët; shu.

hu-hú² onomat Zhurmë e hukatjes.

húhun (i e) mb krahin G I tëhuajsuar.

hugenót i m sh ë ët hist fet Protestant francez i shek. XVI - XVII, i përndjekur nga katolikët. **Përndjekja e hugenotëve.**

huj i¹ m G

♦ Huq; ves. **Njeriu me huj, mërzia e gjithkuj ff. u.**

♦ Kunj; inat; zemërim; mllef; mëri. [**Këndeje huji i tij kundër kostallarëvet...** (APp).]

♦ Idhnim; mllef.

Baj huj Mbaj inat për një kohë të gjatë.

Gjak për huj Vrasje jo për të marrë gjak, por për inat, për të vënë në vend një cënim a padrejtësi.

Marr huj Mbaj mëri.

Vrasje për huj > GJAK PËR HUI.

huj i² *m sh e et G*

♦ Neps për të ngrënë. **E kam hujin të madh.**

♦ *fīg* Dëshirë; qejf; parapëlqim. **Kur të më bjerë huji.**

*

Shkoj hujin

♦ Shuaj dëshirën ose nepsin.

♦ *iron* I vij hakut (*dikujt*); e ndëshkoj keq (*dikë*).

huj t G sh i HÛ NI^{1,2}.

hujá të *f sh Ç, J* Buzë e qëndisur e shamisë së kokës.

hujáks *kal a ur vjet* Marr mësysh; ha me sy.

hujáks•em *vetv a ur* Më zë syri i lig; bie mësysh; mësyshem.

hujáksj•e a f vjet Marrje mësysh.

hujáksur (i e) *mb vjet* I marrë mësysh.

hújda *pasth* Thirrje për të trembur hutinin kur bie në pula.

hújdas *ndaif krahin G: Luejm hujdas* luajmë symbyllurazi.

húje-húje *mb G (Njeri)* me huje të ndryshme.

hujém i *m sh e et*

♦ Pjesë e mullisit për çdo masë drithi të bluar në mullirin e tij. > **UJEM I.**

♦ Komision; përqindje e komisionit.

hujís *kal G > HUIJIS•Ë (me).*

hujís•em *vetv G > HUIJIS•Ë (me u).*

hujís•ë (me) *kal a ë G* Zemëroj; idhnoj; i mbaj gjatë inatin (*dikujt*).

hujís•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Zemërohem; idhnohem.

hujísun (i e) *mb G I* zemëruar; i idhnuar.

hujísun it (të) *as G* Zemërim; idhnim.

hujít *kal G > HUIJIS.*

hujítj•e a f G Zemërim; idhnim.

hujítshëm *ndaif G* Si i hutuar; hutueshëm; hutimthi.

hujítun (i e) *mb G I* hutuar.

hujítun it (të) *as G HUIJITJ•E A.*

hujlí *e mb bis G (Njeri)* me huqe; idhnak.

hujlí u m sh j jtë Njeri me huqe; njeri idhnak, që mban mëri.

hujlí•e ja f sh e et G f e HUIJLI U.

hujlíshëm¹ *ndaif G* Me huj; me inat; me mllef.

hujlíshëm² *ndaif G* Me neps; me ëndje.

hujlísh•ëm (i) me (e) *mb G (Njeri)* idhnak; që idhnohet për pak gjë. > **HUIJNIK E.**

hújme t f sh Huq; ves.

hujnáj•ë a f sh a at a f sh a at Rrethim me hunj; kasolle e ngritur mbi hunj.

hujník *e mb G* Idhnak; njeri që idhnohet për pak gjë; hatërmadh.

hujník u m sh ë ët G Njeri idhnak.

hujník•e ja f sh e et G Grua a vajzë idhnake.

hujnísh•e ja f sh e et > HUIJNAJ•Ë A.

hukállí *ndaif* Fill; fill i vetëm.

hukám•ë a¹ f sh a at Frymë që del nga goja kur hukat; frymëmarrje e thellë; zhurmë që dëgjohej kur hukat a kur marr frymë thellë. **Hukamë e rëndë. Hukama e njeriut. Hukama e kafshëve. Ndjeu hukamën. Ecën me hukamë.**

hukám•ë a² f sh a at G

- ♦ Erë e fortë.
- ♦ Zhurmë e erës së fortë.
- ♦ *fjg* Jehonë; ushtimë.

huká•s kal ta tur > HUKAT.

hukát¹ ta tur

I *jokal* Nxjerr frymë nga goja duke fryrë; nxjerr frymën me vrull. **Hukas nga lodhja. Hukat në pasqyrë (në xhamin e dritares).**

II kal

- ♦ Hukat (*duart*) për t'i ngrohur.
- ♦ I fryj (*diçkaje*) për ta pastruar. **U hukati xhamave të syzeve.**
- ♦ *vjet* I fryj (*dikujt a diçkaje*) për ta yshtur; shitoj. **E hukati nusja e lalës (gjarpri). E ka hukatur zana. I hukatën kreshnikët e i bënë gurë.**
- ♦ Përzë shpendët duke gërthitur 'hu-hu'. **Hukati ato pula!**

hukát² kal a ur krahin Psherëti.

hukát³ jokal i ur veta III (Qyqja) bën ku-ku.

hukát•em vetv a (u) ur

- ♦ Nxjerr frymën me vrull nga goja prej lodhjes. **Fëmijët po hukateshin.**
- ♦ Hap gojën dhe nxjerr frymë me forcë kur më vjen gjumë. **Hap gojën dhe hukatem.**

hukát•et vetv - (u) ur veta III (Qyqja) hukat; bën ku-ku.

hukátj•e a¹ f sh e et

- ♦ Nxjerrje e frymës me vrull.
- ♦ Ngrohje e duarve me frymën e gojës.
- ♦ *vjet* Yshtje; shitim.

hukátj•e a² f sh e et Zë që lëshon qyqja.

huk•ón jokal veta III G > HUK•UE (me).

hukubél e mb keq (Njeri) gjatahul; shtatmadh e kaba.

hukubél i m sh ë ët keq Njeri gjatahul, shtatmadh e kaba.

hukubél•e ja keq f e HUKUBEL I.

hukubét ndajf Si mos më keq.

hukubét e mb keq

- ♦ Shumë i shëmtuar; i shëmtuar sa të shtie frikën.
- ♦ Shumë i pazoti; qullash; coftan.

hukubét i m sh e et bis

- ♦ E keqe; mundim; pocaqi; picir. **Pashë hukubet me sy** hoqa keq.
- ♦ Njeri shumë i shëmtuar, i shëmtuar sa të shtie frikën.

hukubetáj•e a f sh a at krahin G Grua a vajzë shumë e shëmtuar.

hukubetán mb m krahin G

- ♦ (*Njeri*) i shëmtuar.
- ♦ (*Njeri*) i pazoti; i paaftë.

hukubetán i m sh a at krahin G

- ♦ Njeri i shëmtuar.

♦ Njeri i pazoti, i paaftë; mjeran.

hukubet•óhem *krahin G vetv dhe pës e* **HUKUBET•OJ.** > **HUKUBET•UE** (me u).

hukubet•ój *kal krahin G* > **HUKUBET•UE** (me).

hukubétsh•ëm (i) **me** (e) *mb*

♦ I pocaqisur; i munduar; si mos më keq.

♦ I përbindshëm; shumë i keq.

hukubet•úe (me) *kal óva úe krahin G* E katandis si mos më keq; e bëj hukubet.

hukubet•úe (me u) *óva (u) úe krahin G*

I *vetv* Bëhem hukubet.

II *pës e* **HUKUBET•UE** (me).

hukubetújë *mb f krahin G* (Grua a vajzë) e shëmtuar.

hukubetúj•ë *a f sh a at krahin G* Grua a vajzë e shëmtuar.

huk•úe (me) *jokal ói úe veta III G* Këlthet. [edhë huti tue hukue, edhë ujku tue ulrue, çakalli tue lehë (GjF).]

hul e mb bis I babëzitur; i pangopur; i zijosur.

hul i m sh ë ët bis Njeri i babëzitur; babëziar.

húla ose húla-húla *f muz* Valle grash polineziane, me lëkundje të vitheve, lëvizje mimetike të duarve dhe krahëve, dhe zakonisht e shoqëruar me daulle dhe këngë.

huláj•ë *a f sh a at vjet* Sharrë dyshe; sharrë e druvarit.

huláçk•ë *a f sh a at krahin* Lavire; piciferrë.

hulahúp i m sh ë ët Rreth plastik, që sillet rreth belit duke tundur vithet.

hulájç•ë *a f sh a at krahin* Shilarës.

huláj•ë *a¹ f sh a at K* Shilarës.

huláj•ë *a² f sh a at krahin* Lavdërim; lajkë.

hulán e mb krahin G I hutuar; i habitur; huta; hutaq.

hulán i m sh a at krahin G Njeri i hutuar, hutaq.

hulá•s *kal ta tur* > **HULAT.**

hulát *kal a ur* Tund; përkund si në shilarës.

hulátj•e *a f sh e et* Tundje, përkundje në shilarës.

hulátur (i e) *mb* I tundur, i përkundur në shilarës.

húl•e *ja f sh e et bis f e* **HUL I.**

hulëmtím, hulëmt•ój *etj.* > **HULUMTIM I; HULUMT•OJ etj.**

hulí *a f G* Krizë; shtrëngicë; zi; qesat.

huligán i f sh ë ët Njeri pa edukatë, ngatërrestar e gojëndyrë.

huligán•e ia f sh e et f e **HULIGAN I.**

huliganíz•ëm *mi m* Sjellje a veprim prej huligani.

hulín•ë *a f sh a at*

♦ Bëzhdile e vogël; halë e imët; byk. **Hulinë gruri** (misri, bari). Ndaj grurin nga **hulinat.**

♦ *fjg* Send a njeri pa vlerë, fundërrinë; zgaq.

hulm i m sh e et Sasi e vogël lëngu në fund të gotës; gllënjë.

hulubéc i m sh ë ët K Vend i lartë që e rreh era.

hulumtáč *e mb krahin* (Njeri) që rrëmon nëpër shtëpi për të ngrënë.

hulumtáč i m sh ë ët krahin Njeri që rrëmon nëpër shtëpi për të ngrënë.

hulumtí *a f libr* > **HULUMTIM I.**

hulumtím i m sh e et

- ♦ Gjurmim, ndjekje e gjahut pas erës.
- ♦ Vëzhgim a gjurmim në kërkim të diçkaje.
- ♦ Punë kërkimore për të zbuluar a gjurmuar diçka.
- ♦ Vepër . [me gjithë hulumtimet në vend në vjetin 1955 nuk qe e mundunë me marrë vesht mirë se i cili fakt a shkak e ka çue pesh popullsinë katolike të Perzerendit kundra "Vergjineshave" që paraqiten në kangë. (KM)]

hulumt•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e HULUMT•OJ.*

hulumt•ój kal óva úar

- ♦ *veta III (Qeni, zagari)* gjurmon (*diçka*) duke nuhatur; shkon pas erës për të gjetur (*diçka*).
- ♦ Vëzhgoj për të gjetur a për të parë (*diçka*); kërkoj diku me imtësi; gjurmoj, hetoj; kontrolloj mirë në një vend. **Hulumtoj vendin. Hulumtoj lëvizjet e dikujt. S'ka lënë vend pa hulumtuar.**
- ♦ Kërkoj (*diçka*) të panjohur për ta zbuluar, gjurmoj (*diçka*) për ta mbledhur a për ta studiuar; shqyrtoj një çështje, bëj kërkime për (*diçka*). **Hulumtoj burimet vendase (krijimtarinë popullore).**

hulumtúar (i e) mb I gjurmuar, studiuar a hetuar mirë.

hulumtúes e mb I hulumtimit; që ka të bëjë me hulumtimin. **Punë hulumtuese** punë që i shërben hulumtimit të diçkaje; punë kërkimore.

hulumtúes i m sh - it Ai që bën kërkime e studime në një degë të caktuar të shkencës, gjurmues, studiues. **Hulumtuesit e gjuhës shqipe. Hulumtues dhe mbledhës i visarit popullor.**

hulumtúesh•ëm (i) me (e) mb libr (*Çështje*) që mund të hulumtohet.

hull kal krahin G > HULL•Ë (me)^{1, 2}.

hullájkë mb K E hutuar.

hullán e mb K I hutuar.

hullár•e ja f sh e et *krahin* Hulli; lavër e parë e arës.

hullavíc•ë a f sh a at K Grua a vajzë e trashë nga mendja.

hullávtë (i e) mb K (*Njeri*) i trashë nga mendja.

húll•em vetv *krahin G* **HULL•Ë (me u).**

húll•ë (me)¹ a ë *krahin G*

I *kal* Afroj; sjell pranë shtëpisë (*drutë e dimrit*).

II *jokal* Afrohem.

húll•ë (me)² a ë *krahin G* Hedh; flak.

húll•ë (me u)¹ vetv a (u) ë *krahin G* Afrohem; qasem.

húll•ë (me u)² a (u) ë *krahin G*

I *vetv* Hidhem.

II *pës e* **HULL•Ë (me).**

hullí e mb Bosh; i zbrazët.

hullí a f sh - të

- ♦ *bujq* Vijë e hapur në arë me plor etj.
- ♦ Pjesë e arës që shënohet me dy vija plori dhe punohet njëherësh.
- ♦ Vijë e thelluar në një pjesë të trupit a të fytyrës; rrudhë e thellë. **Hullitë e ballit** rrudhat e ballit.
- ♦ *krahin G* I çarë; i plasaritur. **Dërrasë me hulli.**

♦ Brez; shirit (*drite*).

♦ *fīg* Drejtim në të cilin ecën ose duhet të ecë e të zhvillohet një dukuri, ngjarje etj., rrugë që ndjek zhvillimi i diçkaje; vijë a udha që ndjek dikush drejt një qëllimi.

[Per ndryshe ligja del dhënë e jo hulli jete (GjF)]. [I tillë është "Infiniti: një ravnim në hullinë e krijimit poetik, ku përqasen koncepte estetike, etike, sociale, politike etj. : (AÇ)]. [konflikti mes kunderthanievet antagoniste dhe jo-antagoniste (në dramën e Paçramit) - janë në hullinë e Revolucionit Kulturor Maoist. (APp)].

hullí e *mb* I zbrazët; bosh.

hullihápës•e ja *f sh* e *et* *bujq* Vegël si plori etj. që shërben për të hapur hulli.

hullí-hullí *mb* (*Arë*) e punuar me hulli.

hullím *i*¹ *m sh* e *et* Hapje e hullive në arë.

hullím *i*² *m* A Hollim; tëhollje.

hullimbúshës e *mb* *bujq* (*Ai*) që mbush hullinë.

hullimbúshës i *m sh* a *at* *bujq* Ai që mbush hullitë pas hedhjes së farës në to.

hullimbúshës•e ja *f sh* e *et* *f e* **HULLMBUSHËS I.**

hullizák e *mb* I bërë a gërmuar si hulli.

hulliz•ë a *f sh* a *at* Hulli e cekët.

hullizím i *m sh* e *et* Hapje e hullive.

hulliz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* (*Ara*) punohet hulli-hulli.

II pës e HULLIZ•OJ.

hulliz•ój *kal óva úar* Bëj hulli në arë me plor; hap hulli në (*arë*).

hullizúar (i e) *mb* I punuar me hulliza.

húllna t *f sh* *vjet* Dredha; lakadredha.

húllm•e ja (*e*) *f sh* e *et* *krahin G*

♦ Kërcim; hedhje.

♦ Mashttrim.

húllna t *f sh* *vjet* Dredha; spërdredhje.

hull•óhem *vetv óva úar* A Hollohem; dobësohem; hiqem.

hull•ój¹ *jokal óva úar* Hap vija në arë me plor; bëj hulli.

hull•ój² *kal* Tëholl (*petë*).

hull•ónj¹ *kal óva úar* A, *vjet J* Tëholl (*petë*).

hull•ónj² *kal óva úar* A Dobësoj.

hullór e *mb* I punuar me kanale (me hulliza).

hullóz•ë a *f sh* a *at* *krahin G* Salcë me qumësht, djathë, tëlyen etj. për të ngjyer piten.

hullúar (i e)¹ *mb* (*Arë*) e punuar me hulli.

hullúar (i e)² *mb* (*Brumë*) i tëhollur si petë.

hullúar (i e)² *mb* A I dobësuar; i hequr.

húllun (i e) *mb* *krahin G*

♦ I hedhur; i flakur (*lart, larg etj.*).

♦ (*Dru zjarri*) të afruar pranë shtëpisë për dimër.

hullúsh e *mb* Ç I hollë; hollak.

hulluvéqk•ë a *f sh* a *at* > *orn* **KUKUVAJK•Ë.**

hum *kal dhe jokal bis G* > **HUMB•Ë** (*me*).

hum i¹ *m sh e et G* Hekur i plorit të parmendës.

hum i² *m G* Det me dallgë.

hum i³ *m sh e et G* Kopan.

humái a *f Ç* Kambrik.

humák u *m sh ë ët G*

♦ Llom; shklllop.

♦ Baltovinë.

humakúsh i *m sh ë ët orn (Struthio camelus) > STRUC I.*

human e *mb* Njerëzor. [njerëzimi është tepër ireal, i çmendur,/ që barazia

humane të njomë buzët e çdo njeriu (GjM)]. [infinitin qiellor të një hapësire të kaltër përfytyrimi poetik, një infinit dramatik shqetësimesh tokësore dhe një infinit human mesazhesh fisnike. (AÇ)].

humaníst e *mb* I humanizmit; që ka të bëjë me humanizmin ose humanistët.

Dijetarët (shkrimtarët) humanistë. Artist humanist. Frymë humaniste. Idetë humaniste. Lëvizja humaniste. Njeri humanist.

humaníst i *m sh ë ët*

♦ Përfaqësues a përkrahës i humanizmit. **Humanistët e Rilindjes. Studimet (veprat) e humanistëve.**

♦ Ai që mban qëndrim njerëzor e fisnik, tregon dashuri të thellë ndaj njerëzve dhe kujdeset për mirëqenien e tyre; ai që u është kushtuar ideve të humanizmit.

humanist•e *ja f sh e et f e HUMANIST I.*

humanitár e *mb*

♦ Që mban qëndrim njerëzor e fisnik; që tregon dashuri të thellë dhe kujdes për njerëzit; që punon për të mirën e njerëzimit; që bëhet për të mirën e njeriut, që synon t'ia lehtësojë jetën njeriut. > **NJERËZOR E; NJERËZISH•ËM (i) ME (e). Njeri humanitar. Vepër (sjellje, shoqatë) humanitare. Për qëllime humanitare.**

♦ I shkencave që studiojnë historinë e kulturën e një populli, si edhe botën shpirtërore e mendore të njeriut. **Shkencat humanitare dhe shkencat e natyrës.**

humaníz•ëm mi *m*

♦ Lëvizje përparimtare e kohës së Rilindjes, e drejtuar kundër shtypjes feudale e errësirës kishtarë dhe luftonte për mbrojtjen e të drejtave, të lirisë së mendimit e të personalitetit të njeriut. **Humanizmi i Rilindjes. Epoka e humanizmit. [Një rishfaqje të shkëlqyer njohu mendimi dhe estetika mitologjike gjatë periudhës së ndritur të humanizmit të Rilindjes Europiane. (ShS)]**

♦ Ndjenjë e lartë e fisnike dhe dashuri e thellë ndaj njerëzve; kujdes për mirëqenien e njerëzve; qëndrim njerëzor.

húmas *ndajf bis G > HUMBTAS.*

humb a ur

I kal

♦ Mbetem pa (*diçka a dikë që e kam pasur*). **Për pak e humba një sy. Humb ndjenjat. Humb durimin.** [Një gjuhë e tillë ishte praktikisht e padëmshme, sepse ajo, ashtu si një grua me mitër të hequr, humbte aftësinë për të pjellë vjersha, tregime, legjenda. (IK). [Dallgët si marinarë që s'kanë më asgjë për të humbur (GjM).] [Ndoshta kët' mbrëmje Prilli/ krrokatja e korbit mbi Kullë/ t' kujton dhe ty/ çka humbëm përgjithmonë!!! (EP)]

♦ Harroj ku e kam lënë (*diçka*). **S'e di si e ku e humba.**

♦ Nuk gjej (*drejtimin nga të shkoj*). **Humb udhën.**

♦ Ma merr (*një gjë*) dikush; nuk është më imja; s'e kam më pronë a pasuri timen.

Humbi rrogën në bixhoz (kumar).

♦ Mbetem pa (*një pjesë të trupit*); nuk e kam më (*një pjesë a një organ të tij*); më ikën a më prishet fare (*diçka*) që ka lidhje me trupin. **Humbi krahun (këmbën) në luftë. Humbi një sy. Humbi shumë gjak. Humbi shëndetin** u dobësua.

♦ (*Gruaja*) nuk e mban dot (*barrën*);(*gruas*) i shket (*barra*). **E humbi në të gjashtin.**

♦ Më ikën fare (*një shprehi a aftësi*); nuk e kam më (*një veti ose cilësi trupore a shpirtërore*); mbetem pa (*një tipar a veçori që kam pasur*); bie a ulet krejt (*shkalla e forca e diçkaje*); dobësohet a shuhet dalëngadalë. **Humba zërin (shikimin). I humbi të parët (dëgjimi). Humb sytë** u verbua, u qorrua, nuk sheh më. **I humbi ngjyra (era). Humbi bukurinë (gjallërinë). Humb kujtesën (arsyen, gjykimin). Humb besimin (durimin).**

♦ Nuk e arrij dot (*trenin etj.*). **E humba trenin për 1 minutë.**

♦ Dal i mundur; mundem; dal me dëm; pësoj një dëm. **Humb dy ndeshje radhazi. Humb bastin. Humb një betejë, por fitoj luftën.**

♦ (Më) vdes (*dikush*); nuk e kam më (*dikë*). **I humbi prindët që i vogël.**

♦ *bis* Shfaros; zhduk. **E humbën krejt malarien.**

♦ *bis* Vras; asgjësoj. **Për pak ia humbën djalin.**

♦ E shkoj kot; e çoj dëm (*diçka*). **Pa humbur kohë. Mos i humb fjalët kot me të. [Pa humbur kohë, një tjetër përngjau zërin e një asllani (FK).]**

♦ *fig* Nuk e mbaj parasysht. **Humb qëllimin.**

♦ Ma merr kundërshtari (*topin, një figurë shahu*); më del jashtë loje. **Humb damën (kalanë, një ushtar).**

♦ Bie në një gjendje, në të cilën nuk më bën përshtypje asgjë e nuk kundërveproj, s'di si të sillem a nuk e përmbaj dot veten (*nga hutimi, nga frika, nga dëshpërimi, nga një tronditje shpirtërore, nga uria a nga ndonjë vuajtje e madhe trupore etj.*). **E humbi fare (krejt). Pse e ke humbur kështu? E humb për hiçmosgjë. S'e humb kurrë ai. E humba toruan.**

II *jokal*

♦ Nuk di nga të vete; s'e gjej dot rrugën. **Humba në pyll.**

♦ Pakësohet; bie. **Humb në peshë.**

♦ Shuhet; nuk dëgjohet; nuk shihet më. **Kënga humbi dalëngadalë në largësi.**

♦ I bie forca, bukuria etj. **Ka humbur në përkthim një vepër.**

♦ *veta III* Shkon dëm; prishet; dëmtohet. **Humbi për mendtë e kokës. Humbi si sëpata pa bisht.**

♦ Dal i mundur; mundem; pësoj humbje. **[Nga fjala humbën Judë e Pilatë/ Strategë e mbretër me mbretëri (DA).**

♦ *fig* Jepem shumë pas diçkaje. **Humb pas punës.**

♦ Zhytem brenda në diçka; futem diku a pas diçkaje; fshihem dhe nuk dukem më. **Humbi në ujë (në det, në rrërë, në dhe). Humbi në pyll. Humbi këmba në baltë (në llucë). Burimi humb në tokë (nën shkëmb). Humbi dielli *bis* perëndoi dielli. Humb në mjegull. [Ah, të kisha humbur mes Shilles dhe Haribës (GB).] [...Sa shpejt nga sytë atdhe më humbe (BXh).]**

♦ Zhdukem; nuk dukem gjekundi; nuk shkoj tek të tjerët; nuk dal ndër njerëz. **Na humbi nga sytë. Ku humbe kështu? Ku ke humbur kaq ditë? Humbi si kripa në ujë (pa nam e pa nishan).**

♦ *veta III* Del jashtë përdorimit; del nga qarkullimi; nuk gjendet më. **Fjalë që kanë humbur dikur e janë kthyer prapë në përdorim.**

♦ Shuhem. **[si të humbte jeta - çdo gja u nxi, u zhduk (MC).]**

*

E humb (humbas) udhën në oborr

♦ Jam hutaq i madh; ngatërrohem shpejt.

♦ S'jam i zoti për asnjë punë; jam fare i paaftë.

E humb davanë S'fitoj gjë; nuk ia arrij qëllimit; dështoj.

E humb fillin (fijen) E humb toruan; hutohem.

E humb fillin e lëmshtit Hutohem fare; e humb fillin e mendimeve.

E humb gojën

♦ Bëhem memec, nuk flas dot.

♦ Pushoj së foluri për diçka, nuk flas më, nuk ndihem më nga që e shoh se s'kam të drejtë ose nga që nuk guxoj.

E humb mendjen (fiqirin) Jam dhënë aq shumë pas dikujt a pas diçkaje sa s'jam më në gjendje të gjykoj në mënyrë të shëndoshë; s'jam më në vete.

E humba barkun Më ra barku; u dobësova.

E humba lojën Dështova në diçka; e humba davanë.

E humba pusullën Nuk jam në gjendje të gjykoj drejt; u hutova dhe e humba fillin krejt.

E humba si Xhaferi simiten U hutova shumë; e humba fillin fare.

E humba toruan U hutova fare; u shastisa; e humba pusullën.

E humba vulën U hutova; e humba toruan.

E humbi derën E harroi dikë dhe nuk i vete prej shumë kohësh në shtëpi; nuk i shkon më dikujt.

E humbi rrumbi kambanën Është bërë rrëmujë e madhe; nuk e merr vesh i pari të dytin.

E ka humbur (fare) yzengjinë dikush Nuk përmbahet; nuk pyet njeri; është shthurur fare.

E ka humbur rrumbin e këmborës

♦ E ka humbur fillin e mendimeve.

♦ Ka rënë nga gjendja e mëparshme.

Humb (shkoj, e pësoj) për mendtë e kokës Shkoj kot; humb prej budallallëkut, nga pakujdesia; e pësoj për hiçgjë.

Humb dritën e syrit (e syve)

♦ Verbohem; u qorrohem; nuk shoh më.

♦ Humb fëmijën e vetëm.

Humb flamurin *libr* Nuk e mbaj dot atë që kam fituar; më ikën një fitore.

Humb në sytë e dikujt Më bie vlera përpara dikujt; nuk gëzoj më atë nderim që kam pasur nga dikush.

Humb në vaj e fitoj në presh Më shumë humb sesa fitoj; s'fitoj gjë.

Humb tokë *libr* Më detyron dikush të tërhiqem ca nga një qëndrim i caktuar, nga diçka që kam fituar etj.

Humb vetëdijen *libr*

♦ Më bie të fikët; humb ndjenjat.

♦ Nuk jam më i vetëdijshëm për diçka.

Humb zemrën Nuk kam më guxim.

Humbi (treti) mendtë e kokës E la mendja, doli mendsh, shkalloi; u shastis nga diçka e papritur, e jashtëzakonshme, shumë e bukur etj.

Humbi jetën Vdiq, u vra.

Humbi kokën e pyet për flokët *ff u* Humbi qetë e pyet për brirët.

Humbi pa shenjë (e pa dukë) U zhduk pa lënë asnjë gjurmë.

Humbi qetë e pyet për brirët *ff u* Ka humbur diçka të madhe e kryesore dhe shqetësohet për gjëra të vogla.

Humbi si fasulja në vegsh Humbi pa gjurmë; s'u pa më.

Humb si guri në ujë Zhdukem pa lënë gjurmë.

I humb pikët para dikujt Nuk e meritoj më besimin që kam pasur; më bie vlera, nuk e gëzoj më atë nderim që kam pasur.

I humbi (i treti, nuk i duket) boja Nuk shihet ose nuk gjendet më asgjëkundi; u zhduk.

I humbi (iu shua, iu tret) fara dikujt a diçkaje S'gjendet asgjëkundi; u zhduk fare.

I humbi (mbuloi, fshehu) gjurmët I fshehu, i mbuloi të gjitha shenjat, që mund të zbulonin një veprim jo të mirë që ka kryer.

I humbi filli i lëmshit U hutua fare; e humbi fillin e mendimeve.

I humbi krakëllima U largua e nuk i dëgjohet më zëri; nuk dihet më se ku është; u zhduk pa lënë gjurmë.

I humbi pisha U zhduk pa lënë gjurmë.

I humbi vula dikujt U zhduk pa lënë gjurmë; u shua; u fik; s'i gjendet as nami as nishani.

I humbi zëri U zhduk; nuk ndihet gjëkundi.

I humbtë (iu shoftë, i daltë) fara! mallk U shoftë nga faqja e dheut; mos lëntë fëmijë pas.

I humbtë (iu shoftë, iu harroftë) emri! Vdektë!

I humbtë mandata! mallk U zhduktë e u harroftë përgjithnjë!; mos qoftë!; mos iu duktë fytyra!

I humbtë varri e dërrasa! mallk U zhduktë pa lënë gjurmë; u shoftë me gjithë çka; mos i mbettë as nami as nishani.

I humbtë vula (nami, nishani)! mallk Vdektë e mos u përmendtë më!

I ka humbur guri dikujt Nuk është në vete, e ka humbur fillin, e ka humbur toruan.

I ka humbur rrumbi dikujt I shkon puna keq nga që i mungon diçka e domosdoshme ose për një arsye tjetër; mbeti batall.

I ka humbur triva diçkaje Nuk i gjendet as nami as nishani; ka humbur fare.

Ia humb gjurmët diçkaje E fsheh a e zhduk diçka që të mos e gjejnë a zbulojnë.

Ia humbi (ia shoi, ia treti) farën E zhduku me rrënjë; e shfarosi dikë a diçka.

Ka humbur rripin e këmborës Flet e vepron pa u menduar.

Kali humbi, gomari s'duket *ff u* Është rrëmujë e madhe; nuk e merr vesh i pari të dytin.

Kam humbur lidhjet me dikë Jam shkaputur nga dikush për një kohë të gjatë ngaqë s'e di se ku është.

Më humbi batha U hutova; e humba fillin.

Më humbi fjala nga goja U habita shumë; u hutova fare sa s'mund të flisja; m'u pre goja; m'u mpi gjuha.

Nuk humbi (s'u shua) pazari për gjilpëra *ff u* Nuk është gjë që s'e gjen dot.

Për një gozhdë (thumb) humbi (shkoi) potkoi *ff u* Shkoi dëm një gjë e madhe,

me vlerë etj. për diçka të vogël, për hiçmosgjë; për një plesht u dogj jorgani.

Për të humbur mendjen Për ta larguar mendimin a vëmendjen nga diçka a nga dikush; për ta harruar diçka duke u marrë me diçka tjetër.

U humbi (s'u gjendet) nishani Nuk ka mbetur asnjë; nuk ka mbetur as edhe një i vetëm.

húmba *ndajf krahin* > **HUMBAZI**.

humbadér•ë *a m sh a at krahin G* Lypës; përderës.

humbahém *e mb G (Palë)* humbëse; që del e mundur.

húmba-húmba *mb I* mbushur me humbësira, gremina, hone.

humbájk•ë *a f sh a at krahin G f e* **HUMBAN I**.

humbák *u m sh ë ët*

♦ Vend i butë a me llucë, ku zhytet këmba po të shkelësh në të.

♦ Kënetë a moçal me baltë që të thith.

humbaménd *e mb* Mendjelehtë; i humbur.

humbaméndas *e mb krahin G* Mendjelehtë; humban.

humbaméno *ja f sh - t bis J* Njeri i humbur; që s'është i zoti.

humbalák *e mb keq (Njeri)* i humbur; që s'është i zoti.

humbalák *i m sh ë ët* Njeri i humbur; që s'është i zoti.

humbaláq•e *ja f sh e et f e* **HUMBALAQ I**.

humbán *e mb krahin G (Njeri)* i humbur; humbalaq.

humbán *i m sh a at krahin G* Njeri i humbur, humbalaq.

humbán•e *ia f sh e et krahin G f e* **HUMBAN I**. > **HUMBAJK•Ë A**.

humbarák *e mb keq* > **HUMBALAQ E**.

humbarák *u m sh ë ët* > **HUMBALAQ I**.

humbarák•e *ja f sh e et f e* **HUMBARAK U**.

húmbas¹ *ndajf* Nën ujë. **Notoj humbas.**

húmbas² *ndajf* Hutueshëm; përhumbshëm.

humb•ás *kal, jokal* > **HUMB**. [e gjer në brez,/ e përmbi brez,/ humbas/ me gaz/ në grurin tim,/ të dheut tim (DhP).]

humbashprés•ë *a f libr* Pesimizëm.

humbátj•e *a f sh e et vjet* Fundosje; mbytje e anijes.

humbaúj•ë *a f sh a at krahin G* Humbishtë; vend ku humbet uji në tokë.

humbávtë *(i e) mb krahin G I* humbur; i pazoti.

húmbazi *ndajf*

♦ Pa ia marrë përsëri diçka që i kam dhënë dikujt, falas. **I dha paratë humbazi. Ia dha drithin hua, po i doli humbazi.**

♦ Pa pasur asnjë përfitim; dobi a shpërblim; kot. **I shkoi mundimi humbazi. Ka bërë kaq të mira humbazi.**

humbéll•ë *a f sh a at* Gropë e madhe dhe e thellë që bëhet nga fundosja e tokës; shembëtirë.

humbéllsh•ëm *(i) me (e) mb I* groposur; i thellë si humbellë. [- **Ishin plot alarm dhe të tendosur nga çdo lëvizje që bëhej në hollin e televizionit - shqiptoi me zë po aq të humbellshëm.** (YP)]

húmb•em *vetv a (u) ur A* Humb.

húmb•enj *kal a ur A* Humb; humbas.

húmb•ë a¹ f sh a at Gropë; hon; humbellë. **Janë mbushur humbat e malit me dëborë.**

húmb•ë a¹ f sh a at Baltë, botë; tokë e varfër, jopjellore. **Humbë e bardhë (kuqe).**

húmb•ël la f sh a at J > HUMBELL•Ë A.

húmbës e¹ mb I mundur në ndeshje a lojë. **Pala (skuadra) humbëse.**

húmbës e² mb G (Gurrë) e fshehur nën bimësi.

húmbës i m sh - it Ai që mundet në një ndeshje a lojë.

húmbës•e ja f sh e et f e HUMBËS I.

humbësír•ë a f sh a at

♦ Hon, greminë.

♦ Vend i largët e i harruar, vend i humbur, humbore. **E dërguan për riedukim në një humbësirë.**

♦ *përb* Njeri krejt i paaftë; njeri i humbur; humbalaq. **Ç'pret nga një humbësirë.**

húmbët ndajf A, G Thellë; në thellësi.

húmbët (i e) mb G

♦ > **HUMBUR (i e).**

♦ (*Vend*) i largët; i thellë; i paarritshëm.

humbëtár e mb J Humbalaq.

humbëtír•ë a f sh a at > HUMBËSIR•Ë A.

húmbëz a f sh a at K Deltinë e bardhë.

humbím i m sh e et

♦ *gjeol* Gropësirë.

♦ Fundosje.

humbís•em vetv a (u) ur J Marr, bëj një sy gjumë; dremit.

humbísj•e a f sh e et

♦ Humbje; zhdukje.

♦ Fundosje.

humbísht•ë a f sh a at K

♦ Vend shumë i pjerrët; hon; greminë.

♦ Vend ku futet e rrjedh përroi a lumi nën tokë. **U zhduk përroi në humbishtë.**

húmbj•e a f sh e et

♦ Lënie e diçkaje diku pa e pasur mendjen.

♦ Pamundësi për të gjetur rrugën a drejtimin e duhur, për të mbajtur drejtpeshimin, për të ruajtur qetësinë etj.

♦ Pakësim, rënie a zhdukje e plotë e aftësisë për të bërë diçka. **Humbja e dëgjimit (zërit, durimit etj.).**

♦ Rënie e nivelit të diçkaje në një sistem. **Humbje e gjakut.**

♦ Pamundësi për ta mbajtur dikë a diçka. **Humbje e fetusit.**

♦ *ek* Pjesë e të ardhurave që nuk sigurohet sipas planit. **Doli me humbje.**

♦ Dëm që pësoj; dëm që kam kur nuk fitoj në diçka. **E shita me humbje.**

♦ Sasi e mallit të që shkon dëm gjatë përpunimit. **Humbje gjatë korrje (shirjes) së drithit.**

♦ Mundje në luftë, ndeshje, lojë etj.; dëm që pëson i mundur ose pala e mundur.

♦ *kryes sh* Të vrarë, të plagosur ose të zënë rob në një betejë; armë dhe mjete të tjera luftarake që shkatërrohen ose që dalin jashtë përdorimit.

♦ *fig* E keqja që i bie njeriut kur i vdes një i afërm; shok a mik.

♦ Gjendje e njeriut të zhytur thellë në diçka e s'di ç'bëhet përreth; kllapi. **Ishte (ra) në humbje.**

♦ Gjendje përhumbeje a kllapie.

♦ *bis* Vend i largët. **E çuan djaln në humbje.**

humbllím i m *G* Zhdukje.

humbll•ó j *jokal G > HUMBLL•UE (me).*

humbll•úe (me) *jokal óva úe G* Zhdukem.

humbllúem (i) e (e) *mb G I* zhdukur.

humbllúem it (të) *as G > HUMBLLIM I.*

humbnér•ë a f sh a at > HUMNER•Ë A.

humb•óhem *vetv óva (u) úar* Lëshohem; dorëzohem; jepem.

humb•ó j¹ *jokal óva úar*

♦ Fundosem a zhytem nga shembja e dheut; bie diku a kridhem brenda në diçka.

Më humboi këmba në dëborë.

♦ *veta III* Shembet; humbet; vithiset. **Humboi i gjithë fshati.**

humb•ó j² *jokal G > HUMB•UE (ME).*

humbór•e ja f sh e et K Vend me shtigje të ngatërruara; labirint.

húmbshëm *ndajf* Si i humbur; humbtas.

húmbtas *bis*

I *ndajf*

♦ (*Notoj*) nën ujë.

♦ Humbshëm; pa shenjë.

II *mb (Not)* nën ujë; pa e nxjerrë asnjë pjesë të trupit mbi ujë.

húmbtit (të) *as A*

♦ Thellësi.

♦ Humbëtirë.

humbúar (i e) *mb*

♦ I fundosur a i kredhur në baltë, ujë etj.

♦ (*Vend*) i shembur a vithisur.

humb•úe (me) *kal óva úe krahin G E* bëj me gunga (*kovën etj.*) duke e përplasur.

humbúem (i) e (e) *mb krahin G (Kovë etj.) e* guguar; me gunga nga përplasjet.

humbúem it (të) *as krahin G* Gungim nga përplasjet.

humbullím i m

♦ Fundosje.

♦ *fíg* Zhdukje pa lënë gjurmë.

humbullúar (i e) *mb*

♦ I fundosur.

♦ *fíg* I zhdukur pa lënë gjurmë.

húmbur *ndajf* Pa dobi; kot; dëm. [Përpjekjet e bëra në gjysmën e dytë të shekullit XIV dhe sidomos n'atë të XV-in me Skënderbën për bashkimin e Shqipërisë në një shtet të pavarur, u duk sikur shkuan humbur për gjithmonë. (AE)]

húmbur (i e) *mb*

♦ (*Send*) që më ka humbur dhe nuk e di se ku e kam; që e kam lënë diku dhe s'e gjej më; që nuk e llogarit më si timin; që ia kam dhënë dikujt dhe nuk shpresoj më të më kthehet. **Gjë e humbur. Quaja të humbura paratë që ia dhe borxh atij soj**

njeriu.

♦ Që prej shumë kohësh nuk gjendet më në atë vend ku rri zakonisht, që s'e dinë ku është; i larguar a i zhdukur diku. **Djalë i humbur. E dinin (e quanin) të humbur prej kohësh.**

♦ (*Punë, djersë, kohë etj.*) e shkuar kot; pa ndonjë vlerë a dobi; e vajtur dëm; që nuk është shfrytëzuar fare ose që nuk është përdorur aq sa duhet. [- **Ishte një punë e humbur. Ishte një tmerr që nuk i shmangeshe dot.** (IK)]

♦ Që ka përfunduar me humbje, që nuk është fituar prej dikujt. **Betejë (luftë, lojë) e humbur.**

♦ *fig* I shushatur e i hutuar; krejt i pazoti. [**kurrë gjumë më të rëndë nuk kanë fjetur netët/ dhe gratë më të humbura, më të zbrazura** (MA).]

♦ (*Vend*) shumë larg e i veçuar nga qendrat e banuara; i panjohur; fare i vogël e pa rëndësi; i pashkelur prej kohësh prej të tjerëve. **Vend (fshat) i humbur. Rrugica të humbura. Edhe në skajin (këndin) më të humbur.**

♦ I futur përbrenda nga dobësia ose lodhja e madhe; i rrufitur; i dobët e i thatë. **Me fage të humbura. I ka sytë të humbur. Me atë trup të humbur.**

♦ I vrarë; i shkatërruar ose i nxjerrë jashtë luftimit. **Njerëzit e humbur. Forcat e humbura.**

♦ Fare i pafuqishëm; shumë i dobët; që shuhet dalëngadalë, që mezi dëgjohet. **Zë (rënkim) i humbur.**

♦ I zhytur aq thellë në diçka sa s'di ç'bëhet përreth; i përqendruar shumë diku. **Me vështrim të humbur. Me pamje të humbur. E dëgjonte i humbur.**

húmbur a (e) mb f e HUMBUR I.

húmbur i (i) m sh -it (të)

♦ Njeri i zhdukur prej shumë kohësh, që nuk gjendet dot.

♦ Ai që del me humbje nga një ndeshje, betejë etj.

♦ Ushtar etj. i vrarë në luftë.

humdím i m sh a at A I dashur; dashnor.

humerín•ë a f sh a at krahin G Humbellë.

húm•ë (me) kal dhe jokál bis G > HUMB.

húm•ën na f sh a at krahin G Humbëtitirë.

húmës i m sh a at krahin Plug.

húmëz a f Deltinë që përdoret si sapun.

hum-húm onomat Klithmë e qenit kur leh.

humín•ë a f Mbetje nga kalbëzimi i lëndëve organike.

humísht•ë a f sh a at krahin G Tokë humusore.

huml•éj kal G > HYML•YE (me).

huml•ýe (me) kal éva ýe G Fshij; heq me furçë etj.

humlýem (i) e (e) mb G I fshirë; i hequr me furçë etj.

humlýem it (të) as G Fshirje; heqje me furçë etj.

humnér•e ja f > HUMNER•Ë A.

humnér•ë a f sh a at

♦ Gropë e thellë me anë të thepísura, zakonisht në male; hon, greminë. **Në fund të humnerës.** [**Humnera/ Kokërriza zalli, sy të plasur malli** (GB).]

♦ *fig* Errësirë e thellë; vend i vuajtjeve e i mundimeve të mëdha; vend mjerimesh prej nga s'del dot.

*

Në buzë të humnerës (greminës) Në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

humner•óhet *vetv úa (u) úar veta III*

♦ Humb; bie si në humnerë.

♦ Merr trajtë humnere.

humner•ón *jokal óva úar* Shfaqet si humnerë; ka trajtë humnere.

humnérs•hëm (i) me (e) *mb I* humnerës; që ka të bëjë me humnerën.

humnerór e *mb I* humnershëm.

humnértë (i e) *mb I* humnershëm; që është si humnerë.

hum•ón *jokal veta III krahin G > HUM•UE (me).*

humór i¹ m

♦ Aftësi për të kuptuar dhe për t'u kënaqur me qesharaken dhe gazmoren.

♦ Shaka dashamirëse e thumbuese. **Humor i gjallë (i lehtë). Humori popullor. Ka (bën) humor. Flet (tregon) me humor. Ka ndjenjën e humorit** di të bëjë humor dhe ta vlerësojë humorin. **[Nuk e kupton (nuk e duron) humorin. [me humor të huaj/ me një gaz të hidhur (ASh).**

♦ Gjendje shpirtërore e njeriut për një farë kohe pak a shumë të gjatë. **Jam në humor të mirë (keq). Ia prisha humorin. Më iku humori.**

♦ *art, let* Paraqitje e sendeve, dukurive dhe veprimeve të njerëzve që vënë në lojë të metat e dobësitë e duke e bërë lexuesin a shikuesin të qeshë; vepër letrare ose artistike ku përdoret kjo formë paraqitjeje. **Humor muzikor. Humori dhe satira.**

♦ *vjet* Secili nga të katër lëngjet në trupin e njeriut a kafshës, që përcakton katër temperamentet (*flegmatik, kolerik, sanguin dhe melankolik*).

humorés•k•e a f sh e et muz

♦ Pjesë e shkurtër, e këndshme e plot gjallëri.

♦ Kapriço.

humoríst i m sh ë ët

♦ Ai që shkruan pjesë humoristike.

♦ Ai që luan pjesë humoristike.

humoríst•e ja f e HUMORIST I.

humorístík e *mb I* humorit; (*shaka, fjalë e thënë*) për, me humor. **[Nuk ka konflikt ndërmjet kreshnikëve dhe sulltanit. Një këngë e vetme që i bashkon ata ka më shumë sens humoristik. (ShS)]**

humoríz•ëm mi m sh ma mat libr Të qenët me humor; natyrë humoristike.

húmtas *ndaif bis G > HUMBTAS.*

hum•úe (me) *jokal ói úe veta III krahin G (Dheu, toka)* bëhet e butë dhe e shkoqur; bëhet si sfungjer.

humúem (i) e (e) *mb krahin G (Dhe, tokë)* e bërë e butë dhe e shkoqur; e zbutur si sfungjer.

húmus i¹ m sh e et bujq Pleh i formuar nga kalbëzimi i bimëve dhe gjallesave të ngordhura.

húmus i² m ushq Salcë e trashë për të lyer bukën, e bërë me qiqra dhe fara susami të shtypura, vaj ulliri, limon dhe hudhër.

humusór e *mb libr (Tokë)* me përmbajtje të lartë humusi.

hun e mb

♦ *hist* I hunëve; që ka të bëjë me hunët, me fiset endacake që u dyndën nga Azia në Europë në shek. IV.

♦ *keq* Gjerman.

Hunán i m *gjeog* Krahinë në pjesën juglindore të Kinës qendrore.

hunáp i m *bot* (*Elaeagnus angustifolia*) Ullastër; ulli i egër me degë gjembake, që lidh kokrra shumë të vogla, të zeza e pa shije.

hunapóre t f sh *bot* Familje e ullinjve të egër.

hunc i m sh a at *K* Urë zjarri.

hundác e mb > **HUNDAÇ** E.

hundác e mb

♦ (*Njeri*) me hundë të madhe, të shtypur ose të ngritur përpjetë.

♦ (*Njeri*) që flet me hundë.

♦ (*Tingull*) që del nga hunda, që shqiptohet me hundë.

♦ *fig* Hundëpërpjetë; mendjemadh.

hundác i m sh ë ët

♦ Njeri hundëmadh.

♦ Njeri hundështypur.

♦ Njeri hundëpërpjetë.

♦ Njeri që flet me hundë.

♦ *fig* Njeri hundëpërpjetë, mendjemadh.

húnda-húnda ndajf *krahin G* Hundë më hundë; ballëpërballë.

hundák e mb

♦ > **HUNDAÇ** E.

♦ *gjuh* (*Tingull*) hundor. **Zanore hundake.**

hundallít e mb *Ç* Hundëpërpjetë; kryelartë.

hundarák e mb *keq* Hundëmadh.

hundát e mb *Ç* > **HUNDALLIT** E.

hundç e mb (*Theks*) hundor.

hundç i m *përk* Hundë e vogël.

hundçýç e mb Hundështypur.

hundé ja f sh - të

♦ Pjesë e kapistrës, me të cilën u lidhen nofullat hajvanëve.

♦ Hundëz; turizë. **I vuri hunde viçit.**

hundebúzë ndajf (*Bie, rrëzohem*) me fytyrë të përplasur keq përtokë; në hundë e në buzë; hundëzaj.

hundéc e mb Hundaç.

hundelefánt mb (*Njeri*) me hundë shumë të madhe.

hundér i m sh ë ët *krahin G* Hundëse; hundëz.

húndë si mb (*Njeri*) i fortë; i vendosur; që nuk lëshon rrugë a pe.

húnd•ë a f sh ë ët

♦ Organ i nuhatjes; pjesë e dalë e fytyrës mbi gojë e nën sy, me dy vrima, nëpër të cilat kalon ajri gjatë frymëmarrjes. **Hunda e njeriut (kafshëve). Vrimat (maja) e hundës. Kurrizi i hundës. Shami hundësh. Shfryj hundët. Marr frymë me hundë. Më shkon gjak për hundësh. Bie me hundë (me hundë e me buzë). Para hundës (mu te hunda) shumë afër; para syve. [Kështu zyrtarët u zemëruan,/ me syzet ulur mbi hundë,/ fshehur pas perdeve të rënda (PJ)].**

- ♦ *bis* Nuhatje e fortë, shumë e mprehtë. **S'kam hundë fare.**
- ♦ *bis* Krenari.
- ♦ *bis* Sasi e diçkaje që thithet njëherësh a i mbahet erë vetëm një herë. **Një hundë burnot.**
- ♦ Pjesë e përparme dhe e dalë e diçkaje, që vjen me kurriz e duke u ngushtuar; kiç. **Hunda e anijes (vaporit, lundrës). Hunda e malit (shkëmbit). Hunda e çekanit (plorit). Këpucë me hundë** këpucë me majë të hollë.
- ♦ *bis* Lëfyt. **Hunda e ibrikut. Enë me hundë.**
- ♦ *bis gjeog* Kep. **Hundë deti. Hundë dheu. Hunda e Karaburunit.**
- ♦ Ç Bregore e malit.

*

*

Breshri e rreh e hunda me majë iron Kërkon shumë më tepër nga ajo që i takon, edhe qeros edhe qibar, dhi e zgjebosur e bishtin përpetë.

Çon (ngre) hundën (përpetë) Bëhem mendjemadh.

E bëj hundë me buzë E bëj shumë shpejt.

E heq (e tërheq) për hunde (për hundësh) dikë E sjell vërdallë; e bëj të sillet si dua; e mashtroj.

E heq (tërheq) për hunde dikë E sjell vërdallë; e bën të sillet si dua; e mashtroj.

E ka hundën në lis Është mendjemadh; mbahet shumë me të madh.

E ka hundën të gjatë (të madhe) Është mendjemadh, fodull.

E kam hundën të hollë

♦ I kap mirë aromat; ka nuhatje të fortë.

♦ Nuk pranoj çdo gjë; zgjedh shumë e bëj naze.

E kam në hundë dikë Më është neveritur shumë; nuk e shoh dot me sy.

E kam në majë të hundës dikë a diçka

♦ Jam shumë i inatosur.

♦ Nuk e duroj dot, më është neveritur.

E mban (e ka) hundën lart (përpetë) Mburret shumë; mbahet me të madh.

E mban hundën në qiell Mbahet me të madh; vras lart.

E nxjerr hundën jashtë Hidhem në veprim; nuk qëndroj në pritje dhe i mbyllur diku.

E pi me hundë E pi me shumë dëshirë, pa u përmbajtur (*duhanin, rakinë etj.*).

E pres me (tërë) hundë (me hundë e buzë, me turinj) E pres keq e rëndë, shumë ftohtë dikë; e pres me këmbët e para.

E shoh nën hundë dikë E shoh me përbuzje a përçmim dikë.

E ul hundën Heq dorë nga krenaria e mburrja e kotë; pushoj së krekosuri; bëhem më i shtruar.

Ec drejt hundës!

♦ Shih punën tënde; mos u përziej në punët e të tjerëve.

♦ Mbaj drejt.

Është për të zënë hundët (me dorë) Bie erë shumë të keqe.

Flas me hundë

♦ Flas duke e nxjerrë pjesën kryesore të ajrit nga hundët.

♦ Flas me zemëratë e me inat; sillem keq me të tjerët; u qëndroj rëndë të tjerëve.

Flas nën (nëpër) hundë Flas në mënyrë të paqartë; mërmërit.

Flas nëpër hundë Flas në mënyrë të paqartë; mërmërit.

Fut hundët (hundën, turinjtë) në diçka Ndërhyj në një çështje që s'më takon; përzihem në një punë, në të cilën nuk duhet të përzihem.

Hëngra sa më doli për hundësh (nga hundët) Hëngra tepër sa nuk më nxinte më barku.

Hunda e burrit Njeri me veti a tipare burrërore.

Hunda e thiut *G* Njeri kokëfortë, trim e i vendosur.

Hunda në lis, morri në kurriz; hunda majë lisit, morri kurrizit *ff u*

Mendjemadhësia sjell gjithmonë të këqija, mendja e madhe e zeza e të zotit.

Hundë e buzë Shumë i mërziur e i pezmatuar; i zemëruar; me qejf të prishur; me buzë të varura.

Hundë më hundë

♦ Shumë pranë njëri-tjetrit; fare afër; ballë për ballë; sy për sy.

♦ Përpara syve.

I arrijnë sytë gjer te maja e hundës Nuk sheh përtej hundës së vet.

I asht tërë laku i hundës *G* Është dobësuar a hequr shumë.

I bëj hundë (buzë) diçkaje Nuk e pëlqej, nuk e përfill; i bëj naze (*ushqimit*).

I duket hunda dyfek I duket vetja trim; është mendjemadh.

I është rritur hunda (mendja) dikujt Është bërë mendjemadh.

I hyj ndër hundë dikujt

♦ I afrohem shumë dhe e pengoj dikë; e bezdis.

♦ I hyj e i përzihet dikujt në punët e tij.

♦ *J* Ia ha kokën me të mirë; e bind.

I ka kuqë laku i hundës *krahin G* Është shumë mirë me shëndet.

I ka rënë hunda në dhe (përdhe) Është zemëruar shumë.

I kullot hunda lart Është mendjemadh; e mban veten shumë lart.

I rri me grushte hundëve dikujt R kërcënoj hapur dikë; nuk e lë të ngrejë kokë.

I rri me hundë (me turinj, tërë hundë, tërë turinj, hundë e buzë) dikujt I rri gjithë inat dikujt; i rri i ngrysur e me zemërim.

I rri me hundë e buzë dikujt I rri gjithë inat dikujt; i rri ngrysur e me zemërim dikujt.

I var (lëshoj, lëvar) hundët (buzët, turinjtë) një pëllëmbë

♦ Shpreh pakënaqësi për diçka; tregoj me shprehjen e fytyrës se diçka nuk më pëlqen.

♦ U zemërova shumë; u pezmatova; u ngrysa në fytyrë.

Ia bëj hundët (turinjtë, kokën) përshesh dikujt E godit rëndë dhe e gjakosi në fytyrë, ia thyej turinjtë dikujt; e dërrmoj.

Ia mbyll derën përpara hundës Nuk e pranoj dikë të hyjë brenda; e përzë me inat.

Ia nxjerr krimbin e hundës dikujt

♦ E ngacmoj a provokoj keq dikë sa të detyrohet të lëshojë fjalë që nuk duhen thënë.

♦ E mundo tepër dikë; ia vë lakun në fyt dikujt.

Ia nxjerr (qit) nga hundët (nga hunda, për hundësh) diçka

♦ Ia marr me zor diçka.

♦ Bëj që të mos e gëzojë atë që kishte fituar.

Ia përshesh hundët (turinjtë) dikujt E godit rëndë në fytyrë dhe e gjakosi; ia

dërrmoj hundët; ia thyej hundët; i thyej turinjtë.

Ia sjell në majë të hundës diku! E mërzi te mase dikë.

Ia shkrep në hundë (fytyrë, turi) diku! Ia them haptas, në fytyrë.

Ia shkyej hundët diku! G

♦ E mundoj shumë dikë.

♦ E vë keq përpara dikë.

Ia thyej (dërrmoj) hundën (dhëmbët, brinjët, turinjtë, nofullat) diku!

♦ E rrah paq; e rrah mirë; e shqep në dru.

♦ Ia tregoj vendin; ia mbledh mirë; s'e lë të shesë mend; ia ul hundën.

Ka ngritur hundën me dikë Është zemëruar me dikë.

Ka ulur pak hundën, por ka ngritur sqepin S'ka hequr dorë nga krenaria e kotë; vazhdon të mbahet më të madh përpara të tjerëve.

Kam hundë

♦ Kam nuhatje shumë të mirë.

♦ E kuptoj a nuhat menjëherë gjendjen.

♦ Jam qibar.

♦ Jam krenar.

♦ Jam shumë i prekshëm.

♦ Jam kokëfortë.

Kam hundë (turinj)

♦ I kap shpejt gjërat; i parandiej e i kuptoj; i nuhat shpejt.

♦ E mbaj veten lart; jam mendjemadh.

Ke hundë e buzë!? Ke guxim!?!; ke sy e faqe!? (të bësh diçka).

Ma do buza, por s'më lë hunda

♦ E dëshiroj shumë diçka, por s'kam mundësi që ta marr.

♦ E dëshiroj shumë diçka, por s'më lë krenaria ta kërkoj.

Ma do hunda diçka Më pëlqen diçka.

Ma heq hunda diçka E parandiej, e nuhat diçka.

Ma heq hunda E parandiej, e nuhat diçka.

Ma pruri (ma solli) shpirtin në majë të hundës Më mërzi te mase, sa s'e duroj dot më; më zemëroi shumë.

Ma zë hunda diçka E ndiej diçka; e nuhat; e kap, e kuptoj shpejt.

Marr hundë për diçka Guxoj të nis a të bëj diçka.

Me hundë (me turinj, me buzë) varur (të varur) I vrenjtur; i ngrysur; i zemëruar; i pakënaqur e i mërziur.

Me hundën përpjetë Me mendjemadhësi; me fodullëk.

Më bie hunda

♦ E ndiej veten të fyer; zemërohem; hundohem.

♦ Më bie krenaria; më bien pendët.

Më bie në hundë diçka E nuhat; e ndiej; e marr vesh.

Më del për hunde E paguaj shtrenjtë diçka; nuk e gëzoj atë që marr.

Më doli nga hundët (për hundësh) diçka E pagove shtrenjtë diçka që mora a që fitova; në të vërtetë nuk përfitova, por u dëmtua; nuk e gëzova atë që mora.

Më erdhi (shpirti) në majë të hundës (në fyt) U mërziu shumë nga dikush a nga diçka; vuajta shumë; më plasi shpirti.

Më hanë (kruhen) hundët Kërkoj sherr me dikë.

Më ka ardhur qumështi i nënës në majë të hundës Jam lodhur shumë; jam mërzitur tej mase; jam zemëruar sa s'ka ku të vejë më; më ka ardhur shpirti në majë të hundës.

Më kruhet laku i hundës

♦ Lakmoj fort të ha ose të pi diçka.

♦ Kërkoj sherr; më kruhet kurrizi.

Më kullot hunda lart Kam kërkesa a pretendime të mëdha.

Më ra hunda

♦ E ndjeva veten të fyer, u zemërova; u hundova.

♦ Më ra krenaria; më ranë pendët.

Më ra në hundë diçka E nuhata; e ndjeva; e mora vesh.

Më vjen në majë të hundës Mërzitem shumë; s'duroj dot më.

M'u ça (iu hap) hunda (për duhan) Nuk duroj dot më pa pirë duhan.

M'u zverdh hunda

♦ U tremba shumë.

♦ U inatosa keq; u tërbova nga inati.

Nën hundën e mjekrën e dikujt Mu përpara syve të tij, para hundës së tij.

Nuk di të fshijë hundët Nuk është i zoti për asgjë; është fare i humbur.

Nuk flet hunda për buzën *ff u* Të afërmit e ruajnë njëri-tjetrin.

Nuk i bie hunda në shesh dikujt Nuk bie keq; nuk zihet ngushtë.

Nuk ka hundë (turinj) për dikë a për diçka *mospërf* Nuk e meriton dikë a diçka; nuk është (i denjë) për të.

Nuk shoh më larg (më tutje) se hunda (përtej hundës) Jam i mbyllur në punët e mia; nuk kam horizont; jam dritëshkurtër; nuk jam i zgjuar.

Përpara hundës së dikujt Duke qenë i pranishëm edhe ai vetë (*sidomos kur dikush vepron pranë tij dhe e dëmton, por ai nuk e sheh ose bën sikur nuk sheh*).

Qesh nën hundë (nën mustaqe) Qesh me qesëndi a me të tallur.

Rri me një pëllëmbë hundë Rri i zemëruar; rri gjithë inat.

Rrudh hundët (turinjtë, buzët) Lëviz buzët ose shtrembëroj fytyrën për të shprehur pakënaqësi, mospërfillje a përbuzje për diçka.

S'e ul hundën Vazhdojnë të mbahem me të madh; nuk afrohem e nuk pajtohem me dikë a me diçka; nuk i bindem dikujt.

Sikur e ka nxjerrë (e ka qitur) nga hunda (për hundësh) I ngjet shumë; ngjan shumë me dikë. **Sikur e ka qitur i ati për hundësh** ngjan shumë me të atin.

S'më lë hunda të haj (të kullot) bar *tall* Jam mendjemadh; e vras lart dhe kjo më dëmton.

Shpohem në hundë E them me bindje të plotë diçka; jam shumë i sigurt; pres kokën.

Ta kapësh për hunde i del shpirti Është shumë i lodhur e i rënë; e rrëzon me një frymë.

Ta vjedh hundën midis (në mes të) syve është vjedhës i regjur; e qëron të bardhën e syrit.

Tall hunda buzën Shaj dikë për një të metë që e kam edhe vetë.

Të çan hundët Ka erë të fortë; të shpon hundët.

Ul hundën

♦ Nënshtrohem.

- ♦ Bindem; shtrohem; nuk kundërshtoj.
- ♦ E ndiej veten ngushtë; turpërohem.
- ♦ Heq dorë nga mendjemadhësia ose krenaria e kotë.

Zgjat hundët Përzihem në punët e dikujt tjetër; fut hundët në çështje që nuk më përkasin.

**

kaptell i hundës *G* Kurriz i hundës.

hundëbrí ri *m sh -rë rët*

- ♦ *zool* Gjitar lëkurëtrashë, barngrënës i viseve të nxehta të Afrikës dhe Azisë, me dy brirë që shkojnë përpjetë nga rrëza e hundës, me peshë nga 1 600 deri 2 400 kg, deri 5 m i gjatë dhe afër 2 m i lartë. > **RINOQERONT I**.

- ♦ *ent* (*Oryctes rhinoceros*) Brumbull i madh i viseve tropikale, me ngjyrë të murrme; mashkulli ka një bri në kokë dhe një tjetër në gjoks.

hundëcicirúq e mb (*Njeri*) me hundë të vogël.

hundëçíp e mb

- ♦ (*Njeri*) me hundë të vogël, majuce. **Djalë hundëçíp. Vajzë hundëçipe.**
- ♦ *keq* Mendjemadh; hundëpërpjetë.

hundëçíp i m sh a at *Njeri* me hundë të vogël, majuce. **Nga e psonise këtë hundëçíp?**

hundëçíp•e ja f sh e et f e **HUNDËÇIP I.** Erdhi hundëçipja.

hundëçútërr *mb krahin G* Hundështypur.

hundëdášh *mb* Me majën e hundës të varur mbi buzë.

hundëdérr *mb shar*

- ♦ (*Njeri*) me hundën të kthyer nga jashtë; me hundë të ngritur si të derrit.
- ♦ *shar* Kokëfortë.

hundëdérr i m sh a at *shar*

- ♦ *Njeri* me hundën të kthyer nga jashtë; me hundë të ngritur si të derrit.
- ♦ *shar* *Njeri* kokëfortë.

hundëdérr•e ja f sh e et f e **HUNDËDERR I.**

hundëdréjtë *mb* (*Njeri*) me hundë të drejtë.

hundëféçkë *mb shar* (*Njeri*) me hundë të gjatë si feçkë.

hundëgrópë *mb K* (*Njeri*) me hundë të shtypur, si me gropë.

hundëgrrémç e mb (*Njeri*) me hundë të kthyer si grremç; hundëkërrut.

hundëgjátë *mb* (*Njeri*) tepër kureshtar; që kërkon të futë hundët në çdo gjë.

hundëgját•e i m sh ë ët

- ♦ *ent* Kandërr brejtëse si buburrec, me turi të gjatë, që është në disa lloje dhe që dëmton bimë të ndryshme. **Hundëgjati i panxharit (hardhisë, lakrës, jonxhës, pemëve, ullirit, grurit, lëvores).**

- ♦ *fig* *Njeri* tepër kureshtar, që kërkon të futë hundët në çdo gjë.

hundëgjérë *mb* Me hundë të gjerë. **Majmun hundëgjérë.**

hundëhéqur *mb* (*Njeri*) hundën të hollë e të gjatë; me hundë të hequr.

hundëhóllë *mb*

- ♦ Hundëmprehtë.
- ♦ *fig* Nazemadh në të ngrënë; buzëhollë.

hundëkalém e mb poet (*Vajzë*) me hundë të bukur e të drejtë.

hundëkaqép e mb

- ♦ Hundësqep.
- ♦ *fig* Kokëfortë.
- ♦ *fig* Tekanjoz.

hundëkamáre *mb* Hundëmadh.

hundëkaqép e *mb* Me hundë si sqep.

**

hundëkaqep e mendjeplep Fodull e mendjemadh.

hundëkërrábë *mb* (*Njeri*) me hundë të kthyer si kërrabë.

hundëkërrútë *mb* (*Njeri*) me hundë të shtypur.

hundëkmésë *mb krahin G* Hundëgrremç.

hundëkúkës e *mb* (*Njeri*) me hundë të kthyer, që e ka hundën me kurriz.

hundëkúq e *mb* (*Njeri*) me hundë të kuqe.

hundëkúq i *m sh - të*

- ♦ *Njeri* me hundë të kuqe.
- ♦ *fig* Burrë trim; torrovel.

hundëkúq•e ja f sh e et krahin G: Këndoj hundëkuqen nuk vras mendjen për pasojat e veprimeve të mia të dhunshme; bëj pallë; bëj qejf se i kam punët në terezi.

hundëkurríz *mb* (*Njeri*) Që e ka hundën me kurriz.

hundëlësh e *mb*

- ♦ Që e ka hundën me lesh.
- ♦ *fig* I fortë e kokëkrisur, trim e i krisur.

hundëlësh i *m sh ë ët*

- ♦ *Njeri* që e ka hundën me lesh.
- ♦ *fig* *Njeri* i fortë e kokëkrisur; trim i krisur. **Has (bie) në hundëlesh.**

hundëllúllë *mb krahin G* Hundëshytë.

hundëllúq e *mb* Hundështypur.

hundëmajúc e *mb* Që e ka hundën me majë.

hundë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha* (*Njeri*) me hundë të madhe.

hundë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* *Njeri* me hundë të madhe.

hundë•mádh•e mádhja f sh mëdhá mëdhátë Grua a vajzë me hundë të madhe.

hundëmëdhá të sh i HUNDË•MADHE MADHJA.

hundëmëdhéj t G sh i HUNDË•MADH MADHI.

hundëmëdhénj të sh i HUNDË•MADH MADHI.

hundëmpréhtë *mb*

- ♦ (*Njeri*) me hundë të hollë e të mprehtë.
- ♦ *fig* (*Njeri*) me nuhatje të mprehtë, që i nuhat shpejt e mirë gjërat.

hundënalláne *mb keq* (*Njeri*) me hundë tepër të gjerë.

hundënallán•e ia f sh e et *Njeri* me hundë tepër të gjerë.

hundëngréhtë *mb*

- ♦ (*Njeri*) me hundën të hequr e me majë.
- ♦ *fig* (*Njeri*) hundëpërpyetë; krekaçor.

hundëngrénë *mb* (*Njeri*) që i është ngrënë hunda, zakonisht nga sifilizi. .

hundëngrén•ë i m sh ë ët *Njeri* që i është ngrënë hunda, zakonisht nga sifilizi.

hundëpác e *mb* (*Njeri*) hundështypur.

hundëpaplúc e *mb krahin G* (*Njeri*) hundështypur.

hundëparrúc e mb krahin G (Njeri) hundëvogël.

hundëpatáte mb shar Me hundë të trashë e të shëmtuar tërë xhunga.

hundëpatúc e mb K (Njeri) hundështypur.

hundëpatëllxhán mb (Njeri) me hundë të madhe e të trashë.

hundëpërgjakur mb (Njeri) që i është përgjakur hunda (nga një goditje etj.).

hundëpërpjetë

I mb

♦ (Njeri) me hundë përpjetë.

♦ keq (Njeri) mendjemadh.

II ndajf Me mendjemadhësi.

hundëpicigjátë mb krahin G (Njeri) me hundë të gjatë e të shëmtuar.

hundëpicigjátë a f sh a at krahin G Grua a vajzë me hundë të gjatë e të shëmtuar.

hundëpicigjátë i m sh ë ët krahin G Njeri me hundë të gjatë e të shëmtuar.

hundëpicirúk e mb (Njeri) me hundë të hollë.

hundëpíks e mb krahin G (Njeri) që fut hundët në punët e të tjerëve.

hundëpíks e mb krahin G Njeri që fut hundët në punët e të tjerëve.

hundëpíkth e mb (Njeri) me hundë me majë.

hundëpjerrák e mb krahin G (Njeri) m hundë të kthyer anash; hundështrembër.

hundëprítë mb (Njeri) me hundë të gjatë e të kthyer.

hundëpshësh e mb (Njeri) që i janë bërë hundët përshesh; i rrahur; i mundur.

hundëqép e mb (Njeri) me hundë si sqep.

hundëqepróse mb K (Njeri) me hundë si sqep rose.

hundëqirí mb Me hundë të drejtë e të hollë.

hundëqúrre mb shar Me hundët tërë qurra.

hundëqúrrkë mb krahin Qurravec.

hundëqúrrko mb krahin Qurravec.

hundërim i m

♦ Turfullim.

♦ Shqiptim a e folur me hundë.

hundër•ó jokal

♦ veta III (Kali) turfullon lehtë.

♦ Shqiptoj me hundë.

hundërrúar (i e) mb (Tingull) i shqiptuar me hundë.

hundërrénc i m sh a at krahin G Mashkull me organin seksual të vogël.

hundërrjépur mb (Njeri) që i është rrjepur hunda

húndës i m sh - it Ai që flet me hundë, që i shqipton tingujt me hundë.

hundësamar e mb (Njeri) me kreshtën e hundës të ngritur.

húndës•e ja f sh e et

♦ Hundëja e kalit.

♦ Hundëz e viçit.

hundëspéc e mb shar

♦ (Njeri) me hundë të kuqe.

♦ fig Që kërkon sherr; grindavec.

hundëspéc e mb shar

♦ Njeri me hundë të kuqe.

♦ fig Njeri që kërkon sherr; grindavec.

hundëspátë *mb (Njeri)* me hundë të madhe e të mprehtë.

hundësqép e *mb shar (Njeri)* me hundë të hollë e me majë të kthyer si sqep.

hundëqóçkë *mb (Njeri)* hundëpërpjetë e kokëfortë.

hundëshkábë *mb (Njeri)* me hundë të kthyer e të bukur; hundëshqiponjë.

hundëshpatúk e *mb krahin G* Hundështypur.

hundëshqipónjë *mb* > **HUNDËSHKABË.**

hundështrémber *mb (Njeri)* me hundë të shtrembër.

hundështýpur *mb (Njeri)* me hundë të shtypur.

hundëshýt e *mb (Njeri)* me hundë të shtypur e rrumbullake.

hundëtráshë *mb (Njeri)* me hundë të trashë.

hundëthí *mb m G*

♦ Hundëderr.

♦ *fig* Kokëfortë; i vendosur.

hundëthnéshë *mb f G f e* **HUNDËTHI, HUNDËDERR.**

hundëthýer *mb*

♦ Që e ka hundën a kockën e hundës të thyer.

♦ *fig* Që ia kanë thyer mendjemadhësinë a kapadaillëkun.

hundëvárur *ndajf* Me pamje të mërzitur e të pezmatuar, me hundët varur. **Mbeti**

(iku, rrinte) **hundëvarur.**

hundëvégsh e *mb K* Që e ka hundën të madhe e me flegra të mëdha.

hundëvjérrët *mb G (Njeri)* i mërzitur; hundëvarur.

hundëvógël *mb (Njeri)* me hundë të vogël.

húndëz a¹ f sh a at

♦ Rreth hekuri me thumba të gjatë ose shportë e vogël prej teli, që u vihet kafshëve në gojë për të mos pirë qumësht nga nënat, për të mos kullotur ose për të mos kafshuar. **I vë (i heq) hundëzën qenit (viçit).**

♦ *tek* Lëfyti i një mjeti a i një mekanizmi. **Hundëza ndezëse. Hundëza e pompës së gazit. Makinë me hundëz.**

♦ Hundëja e kalit.

♦ *zvog e* **HUND•Ë A.**

húndëz a² f sh a at Ç Copë; thembër (*buke etj.*).

húndëzaj *ndajf (Bie, rrëzohem)* me hundë e me buzë përtokë.

hundím i m sh e et Fyerje; zemërim me dikë që më fyen.

hundí•s kal ta tur > **HUNDIT.**

hundít kal a ur Hundëroj; flas me theks hundor.

hundlúq e *mb* Hundështypur.

hund•óhem óva (u) úar

I vetv E ndiej veten të fyer; zemërohem a hidhërohem me dikë. **Pse po hundoresh kot?**

II pës e HUND•OJ.

hundój *mb m (Burrë)* i fortë e trim; hundëlesh.

hundój i m sh a at Njeri i fortë e trim; hundëlesh.

hund•ój¹ kal óva úar E fyej; e zemëroj; e hidhëroj (*dikë*).

hund•ój² jokal óva úar

♦ *veta III (Kali)* Turfullon.

♦ Flas me hundë; i shqiptoj zanoret me hundë.

hund•ónj *kal óva úar* A E tërheq për hunde (*dikë*).

hundór e *mb*

♦ (*Tingull*) i shqiptuar me hundë, duke kaluar ajri nëpër zgavrat e hundës. [**Duhet vu në dukje se zanorja ë e theksueme toskënishte ká në disá të folme toske një timbër hundor.** (APp)] [**Ahmeti qeshi lehtë, me një zë hundor.** (ED)]

♦ (*Zgavër*) e hundës. **Flegrat hundore.**

hundór•e ja¹ f sh e et Zanore hundore. [**Kristoforidhi, te *Katër Ungjillat* (1872), shënon me makron të gjatat, me circumfleksin hundoret, dhe me të dy këta shenja zanoret që janë njëherit të gjata dhe hundore** (APp).]

hundór•e ja² f sh e et K

♦ Hundëz e biçit.

♦ Thurje si shportë që u vihet qeve të të mos kullosin kur janë në lavër.

hundorësi a *f gjuh* Cilësi hundore e një tingulli. [**Në anën tjetër, pikërisht në këtë periudhë historikisht pak të errët, në kulturën shqiptare ndodhën shndërrime cilësore: kalimi prej ilirishtes në shqip, rotacioni, dukuria e hundorësisë, dallimi i dy dialekteve kryesorë.** (ShS)]

hundorëzim i *m gjuh* Shqiptimi hundor i tingujve. **Hundorësia e zanoreve.**

Zhdukja e hundorësisë në shqipen jugore.

hundorëz•óhet *gjuh pavet dhe pës e* **HUNDORËZ•OJ.**

hundorëz•ój *kal óva úar gjuh* Shqiptoj me hundë (*një tingull*).

hundorëzúar (**i e**) *mb gjuh* (*Tingull gojor*) i kthyer në tingull hundor.

hundós *kal a ur* E fyej; e zemëroj; e inatos (*dikë*).

hundós•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Fyhem; zemërohem; inatosem.

♦ *J* Var turinjtë.

II *pës e* **HUNDOS.**

hundós•je a f Fyerje; zemërim; inatosje.

hundósur (**i e**) *mb*

♦ I fyer; i zemëruar; i inatosur.

♦ *J* (*Njeri*) që rri me turinj varur.

hundósh e mb > **HUNDAK E; HUNDAÇ E.**

hundëpáçe *mb* Hundështypur.

hundréç i *m sh a at* *G* Turizë e kafshës.

hundréç i *m sh ë ët* Ngojëz; mëgojëz (*e kalit*).

hundrím i *m*

♦ E folur me inat.

♦ Zemërim; inatosje.

hundr•ój *jokal óva úar*

♦ Flas me inat.

♦ Zemërohem; inatosem.

hundról i *m sh ë ët* Ç Ulli i zi kokërrmadh.

hundúar (**i e**) *mb* I fyer.

hundúçkë *mb f J* Mendjemadh; arrogant; përbuzës.

hún•ë a f sh ë ët *bis G* > **HUND•Ë A.**

hun•ë t m sh hist Populli endacake që u dynd në Europë në shek. IV.

hungaréz e mb I Hungarisë; që ka të bëjë me Hungarinë, me vendësit a banorët e saj.

hungaréz i m sh ë ët Vendës a banor i Hungarisë.

hugaréz•e ja f sh e et > HUNGAREZ I.

Hungari a f gjeog Republikë në Europën Qendrore.

hungarísht ndajf Në gjuhën e hungarezëve.

hungarísht•e ja f Gjuhë ugrofine, që flitet në Hungari dhe nga 2.5 milion veta në Rumani; gjuhë zyrtare e Hungarisë.

hungëri•j jokall va rë > HUNGËR•OJ.

hungërim i m sh e et > HUNGËRIM•Ë A.

hungërim•ë a f sh a at

♦ Zë i ndërprerë, therës e i përvajshëm, që lëshon qeni a ujku kur e kërcënojnë, e godasin etj.; zë që nxjerrin nëpër dhëmbë qentë ose disa kafshë të tjera. **Hungërimë e fortë (e mbytur). Hungërima e qenit (ujkut, ariut). U dëgjua një hungërimë.**

♦ Britmë e ndërprerë, therëse a kërcënuese, që nxjerr njeriu kur ka diçka përbrenda.

♦ Zhurmë e ndërprerë, e fortë e therëse, që bëjnë disa sende. **Hungërima e makinës (e motorit).**

hungërit jokall a ur > HUNGËR•OJ.

hungëritj•e a f sh e et > HUNGËRIM I, HUNGËRIM•Ë A.

hungër•ój jokall óva úar

♦ *veta III (Qeni, ujku, ariu.)* nxjerr një britmë të ndërprerë, therëse e të përvajshme; ulërin duke e nxjerrë zërin nëpër dhëmbë.

♦ Nxjerr një britmë të ndërprerë, therëse a kërcënuese, kur kam diçka përbrenda; nxjerr një hungërimë. [Ahmeti i vuri veshin gjithësisë. Kjo hungëronte, por nga larg, si ato bishat që masin me sy viktimën para shqyerjes së fundit (ED).]

♦ *veta III* Nxjerr një zhurmë të ndërprerë, të fortë e therëse, të ngjashme me hungërimën e qenit. **Hungëronte makina (motori).**

hungërués e mb (Zë) që i ngjan hungërimës; i ndërprerë dhe therës si hungërimë.

hungerím, hung•rué (me) G etj. > HUNGËRIM; HUNGËR•OJ etj.

húngj•e ja f sh e et Turizë; rrjetë metalike në turi të viçit, të qenit.

húnx•ë a f sh a at Majë pene; penë.

hunj të sh i HU RI.

húnjas ndajf

♦ (*Rrihemi, goditemi*) me hunj.

♦ *fíg* Duke u grindur e zënë.

húnjaz ndajf > HUNJAS.

húnje t A sh i HU RI.

hunj•óhem krahin G pës e HUNJ•OJ. > HUNJ•UE (me u).

hunj•úe (me) óva úe krahin G

♦ Shqep në dru.

♦ *fíg* Qortoj rëndë; i jap një dru të mirë (*dikujt*).

hunj•úe (me u) óva (u) úe G pës e HUNJ•UE (me).

hunj•úem (i) e (e) mb G

♦ I shqepur në dru.

♦ *fíg* I qortuar rëndë.

hup¹ kall a ur

♦ Ngjesh; rras.

♦ *fīg* Rrah paq; shqep në dru.

hup² kal G > HUP•Ē (me).

hup *pasth krahin G* Ik; zhduku; qërohu.

hupájk•ë a f sh a at G f e HUPAN I.

hupán i m sh a at G

♦ Njeri i zhdukur, i humbur, që s'dihet ku është.

♦ *fīg* Njeri shumë i varfër, që s'ka gjë pas shpirtit.

hupc e mb K: Pare hupce para që i jepen shkuesit e që quhen të humbura.

hupç e mb krahin G Shëndetlig; i dobët.

hupç i m sh a at krahin G Njeri shëndetlig, i dobët.

húpç•e ja f sh krahin G f e HUPÇ I.

húp•em vetv G > HUP•Ē (me u).

húp•et vetv - (u) ur krahin

♦ (Buka nuk vjen; (brumi i bukës) mbetet qull.

♦ Trashet; mpikset; lidhet.

húp•ë (me) a ë G

I kal

♦ Humb. **Ban e hup, jo ban e merr fī u.**

♦ E zhduk, asgjësoj, qëroj (*dikë, diçka*).

♦ Tret; lë në një vend prej ku nuk kthehet.

*

Buka s'të len me hupë fī u Bujaria shpërblehet.

E hup ditën

♦ E kaloj ditën diku.

♦ E shkoj kohën kot.

Hup kryet Lë kokën; vdes.

Hup kuvend I shmangem qëllimisht temës së bisedës.

Hup me gur në pus (ujë)

♦ Marr rrokullimën.

♦ Dështoj.

I hupi fija; i hupi jo fija, po lamshi krejt U zhduk pa lënë gjurmë.

I hupi kryet Vdiq; i vra.

I hupi pisha > I HUPI FIJA.

Ia hup fijen dikujt

♦ E zhduk pa gjurmë dikë.

♦ Ia prish fillin e mendimit dikujt.

húp•ë (me u) - (u) ë G

I vetv

♦ > **HUP•ET.**

♦ Humbet. [Para se t'hupet kështu Shqypnia (VPSH).]

II pës e HUP•Ē (me).

húp•ë a f sh a at K

♦ Vend që fundoset vazhdimisht.

♦ Humnerë.

húp•ël la f sh la lat *orn krahin G* Zog shtegtar me pendë të kuqe e sqep të gjatë.

hupës e mb G

- ♦ (Njeri) që ka humbur diçka.
- ♦ (Njeri) që s'di nga të shkojë.
- ♦ (Njeri) krejt i pazoti.

húpës i m sh - it G

- ♦ Ai që ka humbur diçka.
- ♦ Njeri i vrarë, të cilit nuk i merret gjaku nga njerëzit e tij sipas kanunit; gjakhupës.
- ♦ Ai që humbet rrugën e s'di nga të shkojë.
- ♦ Njeri krejt i pazoti.

hupës•e ja f sh e et G f e HUPËS I.

húpët (i e)¹ mb

- ♦ (Bukë) e gatuar e pjekur shumë kohë më parë, që nuk është e butë a e shkrifët; e ndenjtur; bajat.
- ♦ (Borë) e ngjeshur a e fortë; e ngurtë; e ngrirë.

húpët (i e)² mb G

- ♦ I humbur; që quhet i humbur. **Borxh i hupët.**
- ♦ Bosh; pa gjë brenda; i zgavërt.
- ♦ I pa ngjeshur mirë, që nuk është rrasallitur; i imët e i butë. **Pambuk (dhe, miell)**

hupít kal G > HUPIT•Ë (me).

hupít•ë (me) kal a ë G Përlaj; përpj.

hupítj•e a f G Përpjirje; gllabërim; përlarje.

hupítunit (të) as G > HUPITJ•E A.

húpj•e a f sh e et G

- ♦ Humbje.
- ♦ Shfarosje.

hupmél•ë a f sh a at bot (Vicia sativa) Bimë barishtore zvarritëse e kacavarëse me kërcell të degëzuar, me gjethe çift e me lule ngjyrëmanushaqe ose të verdha, që lidh bishtaja me fara të zeza dhe që dëmton drithërat e sidomos grurin, por është ushqim i mirë për bagëtinë; secila nga kokrrat e bishtajave të kësaj bime. >

GRASHIN•Ë A.

húpni pasth G Zhdukuni; ikni.

húpsa t f sh K Para të ndërmjetësit, që quhen a zihen të humbura.

húpsht•ë a f sh a at G Vend i fundosur.

húptë (i e) mb G > HUPËT (i e).

húpun (i e)¹ mb G

- ♦ I humbur.
- ♦ I hedhur si gjë pa vlerë.
- ♦ I lënë në një vend të shkretë prej ku s'kthehet dot.

húpun (i e)² mb G

- ♦ I ngjeshur.
- ♦ (Truall) i fundosur.

húpun it (të) as G Humbje.

huq¹ ndajf bis

- ♦ Pa mundur ta godas ose ta prek; kot; bosh (kur qëlloj dikë a diçka). **I doli pushka huq. I shkoi shigjeta huq. Nuk i vajti asnjë e shtënë huq.**
- ♦ *fig* Kot; pa arritur gjë; bosh. **Më doli huq (shterpë)** më shkoi mundimi kot.

huq² jokal G > HUQ•Ë (me).

huq i¹ m sh e et bis Qëndrim a zakon i veçantë; shprehi e keqe a ves që i është bërë zakon dikujt. **Huq i mirë. Huq i keq ves. Kalë me huqe. Më është bërë huq.**

Mësoj huqe. Pres një huq. /H).]

*

Marr huq Zemërohem.

huq i² m Lëvizje bosh kur qëlloj dikë a diçka. **Çfarë huqi i doli kur gjuajti topin!**

huqát jokal G > HUQAT•Ë (me).

huqát•ë (me) jokal a ë G Dihat; marr frymë me vështirësi (nga lodhja).

huqátj•e a f G Dihatje; frymëmarrje me vështirësi (nga lodhja).

huqátun it (të) as G > HUQATJ•E A.

huqellësh•ë a f sh a at Grua a vajzë me huqe.

huqellí e mb (Njeri) Njeri me huqe.

huqellí u m sh - jtë Njeri me shumë huqe.

huqellínj të sh i HUQELLI U.

huqe•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri, kalë etj.) Me shumë huqe.

huqe•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri, kalë etj. me shumë huqe.

huqe•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e HUQE•MADH MADHI.

huqemédhá të sh i HUQE•MADHE MADHJA.

huqemédhéj t G sh i HUQE•MADH MADHI.

huqemédhénj të sh i HUQE•MADH MADHI.

húq•ë (me) a ë G

I jokal

♦ Dal huq.

♦ Dështoj.

II kal Humb; ngatërroj (rrugën, drejtimin).

huqít kal dhe jokal krahin G > HUQIT•Ë (me).

huqít•ë (me) kal dhe jokal a ë krahin G > HUQ•Ë (me).

huqítj•e a f sh e et krahin G

♦ Dalje huq.

♦ Dështim.

huqítun (i e) mb krahin G

♦ I dalë huq.

♦ I dështuar.

huq•ój jokal G > HUQ•UE (me).

huqtár e (Njeri etj.) me huqe; me vese. **Kalë huqtar.**

huqtár i m sh ë ët Njeri etj. me huqe, me vese.

huqtár•e ja f sh e et f e HUQTAR I.

huq•úe (me) jokal óva úe G Shemoj; ofshaj; fshaj.

hurb kal a ur E pi (një lëng a diçka të lëngshme) me hurba; e gjerb. **Hurb kafenë (rakinë, qumështin e nxehtë). Hurb vezën** rrufit vezën.

húrba-húrba ndajf Me hurba të vogla.

hurbá•s kal ta tur > HURBAT.

hurbát kal ta tur > HURB.

húrbë mb (Vezë) e zier aq sa mund të pijet, të rrufitet. **Vezë hurbë** vezë surbull.

húrb•ë a f sh a at Një gllënjë e një lëngu, që pihet me një të gëlltitur; gërrqe. Një

hurbë ujë. Pi me hurba të mëdha (të vogla). Pi një hurbë.

húrbur a (e) f sh a at (të) > HURB•Ë A. E piu me dy të hurbura.

hurdúp i m sh a at K Vend me shumë gropa të thella.

hurdh i m sh e et Bar që mbështillet rreth pemëve.

hurdhatak e mb vjet Moçalik.

húrdh•e ja f sh e et bot (Hedera) Shkurre kacavarëse, më kërcell të bardhë në të verdhë, me gjethe gjithmonë të gjelbra e me bisht të gjatë, me lule të vogla, të verdha në të blertë, që bën kokrra të vogla sa një qiqër dhe rritet si bimë zbukuruese. > **URTH I.**

hurdhél•e ja f sh e et Hurdhë vogël; pellgaçe.

húrdhë ndajf krahin G (Lagem, bëhem) qull.

húrdh•ë a f sh a at

♦ Pellg i vogël me ujë të ndenjtur; gropë me ujë; vend i thellë në rrjedhën e qetë të një lumi. **Hurdha e mullirit. Zë peshk në hurdhë. Ra në hurdhë.**

♦ *fig* Vend rreth e rrotull; pellg. **Hyn në hurdhë të huaj.**

♦ *G* Shpatinë në bjeshkë, pa pyje, me bar të imët e qumështor.

*

Ai i hurdhës euf Shejtani.

Është hurdhë e pagjuajtur (pyll i pagjuajtur) Është në gjendje të mirë ekonomike; është vend i begatë a pjellor.

hurdhíq e mb I lagur; i bërë qull.

hurdhór•e ja f sh e et Vend me hurdha.

hurm kal a ur > HURB.

hurm a f sh a at > HURB•Ë A.

húrma-húrma ndajf Me hurba (gllënjka të vogla).

hurma ja f sh - të bot > HURM•Ë A.

húrm•ë a¹ f sh a at bot

♦ (*Diospyros*) Dru deri 10 m i lartë i familjes së palmave, me gjethe të vezake, me lule të bardha në të verdhë, që bën kokrra të tulta si mollë, të cilat kur piqen janë të verdha në të kuqe dhe ëmbëlsohen; rritet në vise të nxehta e të ngrohta. **Hurmë me fara** hurmë që hahet edhe pa u pjekur plotësisht.

♦ *krahin* Vadhëviçe.

**

hurme Arabie (Phoenix dactylifera) Palmë frutore e vendeve të nxehta të Azisë e të Afrikës, me gjethe si pendë të zgjatura e lule të grumbulluara në vile, që bën kokrra sa një arrë, të tulta e me ngjyrë të verdhë në gështenjë, të cilat, kur piqen, zbuten dhe ëmbëlsohen shumë; kokrrat e kësaj palme. **Hurma të thata.**

hurme deti (Diospyros kaki) Dru i ngjashëm me hurmën e vendit; bën kokrra të mëdha në ngjyrë portokalli më të verdhë; fryti i pjekur ka tul të butë, të lëngshëm e të ëmbël.

hurme Qabeje > HURMË ARABIE.

hurme vendi (Diospyros lotus) Dru i përhapur në vise të buta; bën kokrra të vogla sa një lajthi, me shumë bërthama.

húrm•ë a¹ f sh a at Hurbë; surbë; gllënjë e vogël (*kafeje etj.*).

húrmj•e a f Pirje e çajit, kafes etj. me gllënjka të vogla.

húrp *kal a ur* Pi me gllënjka të vogla; surb; rrufit. > **HURB**.

hurp i m sh a at krahin G > **HURB•Ë A; GLLËNJK•Ë A**.

húrpa-húrpa *ndaif (Pi)* me hurba a gllënjka.

hurpám•ë a f sh a at krahin G

♦ Hurbë; surbë; gllënjke.

♦ Zhurmë e hurbjes a rrufitjes së kafes etj.

húrpas *ndaif* Me hurba; me gllënjka.

hurpá•s kal ta tur > **HURPAT**.

hurpát¹ kal a ur

♦ Hurb; pi me hurba.

♦ Thith sipër e sipër (*kafen etj.*).

♦ *euf* Pi; ma do mideja (*pijen*).

hurpát² kal a ur Dobësoj shumë.

hurpátj•e a¹ f sh e et Pirje me hurba; rrufitje.

hurpátj•e a² f sh e et Dobësim.

hurpátur (i e)¹ mb (Lëng) i pirë me hurba; i rrufitur.

hurpátur (i e)² mb I dobësuar.

hurpáv kal a ur Pi me gllënjka të mëdha.

hurpáv•em vetv a (u) ur Dobësohem shumë.

hurpávtë (i e) mb I dobësuar shumë.

húrp•em vetv a (u) ur Hiqem në fytyrë; tretem.

hurpepshësh *ndaif krahin G*: **Më del hupepshesh** më del e më tepron.

hurp•ë a f sh a at > **HURB•Ë A**.

hurt (i e) mb A I urtë.

hurtsí a f A Urtësi.

hurth i¹ m sh a at zool (Talpa) > **URITH I**.

hurth i² m sh a at bis mjek Tumor.

hurth i³ m bot (Hedera helix) Shkurre kacavarëse me gjelbërim të përhershëm, që bën kokrra të zeza; rritet si bimë zbukuruese. > **URTH I¹; LERTH I**.

hurún i m sh ë ët

♦ Koprrac.

♦ *K* Njeri me teka.

huruvéjk•ë a f sh a at

♦ *orn krahin (Athene noctua)* > **KUKUVAJK•Ë A**.

♦ *f sh* Grua tekanjoze.

huruvéjkët (i e) mb

♦ I çuditshëm; tuhaf.

♦ Tekanjoz.

hurxh i¹ m sh a at bot Kulpër.

hurxh i² m sh a at bot Urth.

hurrp *ndaif krahin G (Pi)* duke rrufitur.

hurruvéjkët (i e) mb > **HURUVEJKËT (i e)**.

hust *pasth* Thirrje për të nxitur kaun në lavër.

hush *pasth* Ç Thirrje për të nxitur gomarin. > **USH**.

hushkúlur mb *keq (Njeri)* që bredh poshtë e lart dhe nuk ngulet për të banuar në një vend; endacak; që s'ka një vend të përhershëm banimi.

hushkúlur a f sh a at f e HUSHKULUR I.

hushkúlur i m sh - it Njeri që bredh poshtë e lart dhe nuk ngulet për të banuar në një vend; endacak; njeri pa një vend të përhershëm banimi.

hushkúlur a f sh a at f e HUSHKULUR I.

hushqás jokall krahin G > HUSHQAT•Ë (me).

hushqát•ë (me) jokall a ë krahin G Psherëtij; shemoj.

hut ndajf krahin Shumë mirë, si s'ka më mirë. **Ia kaloj hut.**

hut jokall krahin G > HUT•Ë (me).

hut e mb (Njeri) i trashë nga mendja; i shushatur; matuf.

hut i m sh a at

♦ *orn (Asio otus)* Shpend grabitqar si bufi, deri 35 cm i gjatë, që rron në pyje dhe këndon natën.

♦ *shar* Njeri i trashë nga mendja, i shushatur, matuf.

**

hut me veshë orn (Bubo bubo) Buf me veshë.

hután e mb (Njeri) i hutuar; hutaq.

hután i m sh ë ët Njeri i hutuar; hutaq.

hután•e ia f sh e et f e HUTAN I.

hutáq e mb I hutuar; që harron shpesh, harraq.

hutáq i m sh ë ët Njeri i hutuar, që harron shpesh; harraq.

hutáq•e ja f e HUTAQ I.

hutaqórr i m sh a at orn (Glaucidium passerinum) K Hut që jeton nëpër shkëmbinj e këndon natën.

hutbúkur a f sh a at zool krahin G Nusëmirë; nusëlalë.

hutés•ë a f Të qenët i hutuar; hutim. **E ka nga hutesa.**

hút•ë (me) jokall a ë krahin G Fundosë; humb. **Huti krejt** u fundos fare.

hút•ë a¹ f sh a at

♦ *orn f e HUT I.*

♦ *orn (Aegypus)* Shpend grabitqar me qafë të rrjepur, me kthetra të forta; ushqehet me kërmë. [Me këto fjalë ... s'e kemi mendën me bam tregti ndër qarqet intelektuale të Shqipërisë, ku shkojnë e vijnë mendimet e thella si hutat në Athinë. (KM)]

♦ *fig* Grua a vajzë mendjelehtë.

**

hutë deti orn (Larus canus) Shpend deti me krahë të gjatë e këmbë me cipë notuese, që ushqehet me peshq.

hutë e bardhë (Aegypius monachus) Shpend grabitqar me ngjyrë të murrme, me qafë të rrjepur; ushqehet me kërmë.

hutë e zakonshme orn (Buta buteo).

hút•ë a² f sh a at vjet Armë me një grykë. [Kërset huta si rrëfe,/ Huta e Kulit për gjithë frangi (Pop).]

hút•ë a³ f sh a at krahin G Dhi me veshë shumë të vegjël.

hútër: Me hatër e hutër shpr ndajf me përkrahje të padrejtë.

hút•ër ra f sh ra rat krahin G Hudhër.

hutërr•óhem vetv óva (u) úar Hutohem.

hutërr•ój kal óva úar Hutoj.

hutërró•ë *a¹ f sh a at orn (Aegypus) > HUT•Ë A¹.*

hutërró•ë *a² f sh a at krahin Grua (vajzë) hutaqe.*

hutí a *f Hutim.*

hutím i *m sh e et*

♦ Humbje e vëmendjes a përqendrimit; turbullim i mendjes.

♦ Habitje; shastisje.

♦ *krahin* Gabim a shkarje e gjuhës.

hutímthi *ndajf* Në gjendje hutimi; duke qenë i hutuar; me mendje të turbulluar. .

hutín i¹ *m sh ë ët orn > HUT I. [gjel'n e huej a ha hutini (Pop).] [Hutini i*

shkambit n'agim/ dhe guri n'ujë përpijnë tingullin/ e kuvendit të keq: (MC).]

hutín i¹ *m sh a at bot K* Kungull lëvorehollë e me tul të shijshëm, që hahet i pjekur a i zier; kungull Misiri; kungull Stambolli.

hutl•óhem *vetv G > HUTL•UE (me u).*

hutl•ój *kal G > HUTL•UE (me).*

hutl•úe (me) *kal óva úe G*

♦ E mashtroj.

♦ **> HUT•OJ.**

hutl•úe (me u) *vetv óva (u) úe G*

♦ **> HUT•OHEM.**

♦ Shastisem; mbetem pa mend.

hutlúem (i) e (e) *mb G I* shastisur; i mbetur pa mend.

hutnéj të sh i **HUTNE NI.**

hutné ni *m orn krahin G* Hutin.

hut•óhem¹ *vetv*

♦ E humbas vëmendjen a nuk përqendrohem në diçka; nuk kuptoj se ç'bëhet e s'di ku jam; më turbullohet mendja; më merren mendtë përpara dikujt a diçkaje; e humbas toruan; trullosem. [**S'e di ku po eci. Jam hutuar nga lodhja** (VZh).]

♦ Habitem shumë përpara dikujt a diçkaje, shastisem.

hut•óhem² *vetv krahin G > HUT•UE (me u).*

hut•ój¹ *óva úar*

I kal ♦ E bëj (*dikë*) të mos përqendrohet në diçka; ia turbulloj mendjen, ia marr mendtë; e trullos. **E hutoi me fjalë. Mjaft, se më hutove!**

♦ E habit shumë; e shastis.

II jokal krahin Lajthit, gaboj.

hut•ój² *kal krahin G > HUT•UE (me).*

hutrráq e *mb G*

♦ I hutuar; i papërqendruar; i turbulluar; i trullosur.

♦ I habitur; i shastisur.

hutrráq i *m sh ë ët G* Njeri i hutuar.

hutrráq•e ja *f sh G* Grua a vajzë hutaqe.

hutrrím i *m G* Hutim; ngatërrim.

hutrr•óhem *vetv G > HUTRR•UE (me u).*

hutrr•ój *kal G > HUTRR•UE (me).*

hutrró•jë *mb (Njeri)* i hutuar; hutaq.

hutrró•jë a *f sh a at G* Njeri i hutuar, hutaq.

hutrr•úe (me) *kal óva úe G* Hutoj; ngatërroj.

hutr•úe (me u) vetv óva (u) úe *G* Hutohem.

hutrúem (i) (e) mb *G* I hutuar; i ngatërruar.

hutúar (i e) mb

♦ I papërqendruar; që nuk kupton se ç'bëhet e s'di ku është; i marrë mendsh nga dikush a diçka; që e ka humbur toruan; i trullosur. [**Avionët kthehen pas të hutuar/ nëpër mjegull nate** (VZh).]

♦ I habitur shumë përpara dikujt a diçkaje, i shastisur. **Mbeti i hutuar.**

hutúar it (të) as Hutim.

hut•úe (me) kal óva úe *G*

♦ > **HUT•OJ.**

♦ Vonoj.

hutúe (me u) vetv óva (u) úe *G*

♦ > **HUT•OHEM.**

♦ Vonohem.

hutúem (i) mb e (e) G

♦ > **HUTUAR (i e).**

♦ I vonuar.

hutúes e mb I habitshëm; që të huton.

hutúeshëm ndajf Si i hutuar; në gjendje të hutuar. [**Miket më braktisin dhe bares hutueshëm** (GB).]

hutúesh•ëm (i) me (e) mb I hutuar.

huturí•n jokál u rë > **UTURI•N.**

huxhúm i m bis vjet Sulm.

huxhút i m bis vjet

♦ Trup.

♦ Fuqi; forcë; vuxhut.

hy u m sh j jt Zot; perëndi. [**Në viset veriore gjendej deri vonë hyu i pyllit, Bindi, me emrin e të cilit lidhet idioma e sotme "u bind dynjaja", në kuptimin që "u tmerrua bota" ose fjala "përbindësh", me të njëjtën ngarkesë emocionale.** (ShS)]

hy (me) jokál na - G > **HY•J.**

hybríd e mb > **HIBRID E.**

♦ *bio* (*Bimë, kafshë*) e dalë nga kryqëzimi i dy llojeve a i dy racave të afërta.

♦ *fig* I përftuar me anë të kryqëzimit. [**Dhe pamë gjithashtu se, simbas tij, shqipja është një gjuhë hybride.** (APp)]

hybríd i m sh e et bio Bimë a kafshë me tipare të veçanta, që del nga kryqëzimi i dy llojeve a racave të afërta.

hýdh•e ja f sh e et ark fet Vend në xhami prej ku hoxha këndon lutjet.

hý•het - (u) rë pavet e HY•J.

hy•j

I jokál

♦ Shkoj e futem diku; futem në një vend të mbyllur a të rrethuar. **Hyj pa u ndier** (papritur). **Hyj me vrap** (forcë, zor). **Hymë në shpellë.** **Hyj në oborr** (kopsht, stadium, fushë). **Hyj në pyll** (kopsht, vresht). **Vapori hyri në port.** **Hynë rrezet e diellit.** **Hyj nga dera** (dritarja). **Në barkë kishte hyrë shumë ujë.** **Era hynte tejmbanë.**

- ♦ Zhytem diku në thellësi, bie brenda në diçka. Hyj në ujë (në lumë, në det, në liqen, në pus). Hyri në baltë. Hyri thellë deri në gju.
- ♦ *veta III* Ngulet në thellësinë e diçkaje; futet brenda në diçka; arrin të futet e të vendoset brenda në diçka, e merr a e nxë diçka. **Hyri thellë gozhda. I ka hyrë plumbi në mish. Ka hyrë në tokë (huri, urithi). I ka hyrë një gjemb Thoi ka hyrë në mish. Nuk hyn në xhep s'e nxë xhepi.**
- ♦ Futem e zë vend midis njerëzve a sendeve; ndërhyj për dikë a për diçka. **Hyri në mes (ndërmjet tyre). Hyri si pykë. Hyri ndërmjetës (dorëzanë, lajmës). Kjo çështje nuk hyn këtu. Mos hyr në punët e tij.**
- ♦ Futem a depërtoj në një vend ose në një hapësirë, e prek, e shkel a e pushtoj. **Hynë në qytet (në fshat). Partizanët hynë në lagjet e jashtme (në prapavijat e armikut). Aeroplani hyri në hapësirën ajrore. Anija hyri në ujërat territoriale.**
- ♦ *fig* Futem diku, prek një çështje të fshehtë a të panjohur, arrij te diçka e mbyllur; futem thellë në diçka, depërtoj thellë, zhytem. **Hyri në të fshehtat e dikujt. I hyj në botën e brendshme dikujt. Hyri në temë (në thelbin e çështjes). Hyri në hollësira. Ka hyrë shumë në atë punë. Hyri në mendime të thella.**
- ♦ *fig* Bie në një gjendje të caktuar; më kap diçka, më zë dhe vij në një gjendje të veçantë shpirtërore a trupore. **Hyri në rrezik. Hyri në sherr (në grindje). Hyri borxh (në borxh) mori hua. I hyri frika u frikësua. I hyri lakmia. I hyri merakui për dikë a për diçka u merakos. Na hyri të ftohtët kemi të ftohtë. I hynë të dridhurat (nga të ftohtët, nga frika).**
- ♦ *veta III* Ulet, bie, fundoset. **Ka hyrë toka. Kanë hyrë themelet. I kanë hyrë faqet (sytë). I ka hyrë gjoksi brenda.**
- ♦ Jam a bëj pjesë diku; *veta III* përfshihet brenda diçkaje, është diku. **Hyri në radhë. Hyri në listë. Në këtë përmbledhje hyjnë disa tregime. Kjo fjali ka hyrë thellë në gjuhë. Sa herë hyn pesa te njëzeta?**
- ♦ Bëhem anëtar a pjesëmarrës i diçkaje; marr pjesë diku. **Hyj në parti (në organizatën e rinisë, në organizatën e bashkimeve profesionale). Hyri në kooperativë.**
- ♦ *veta III fig* Futet thellë te dikush a te diçka, përvetësohet nga dikush. **I ka hyrë (i është futur) në gjak. Ka hyrë në jetën e përditshme. Hyn në jetë diçka bëhet e zakonshme në jetën a në punën e përditshme. Ka hyrë në modë është bërë e modës.**
- ♦ *fig* Filloj a nis të marr pjesë në diçka; filloj të merrem me një punë, nis të bëj diçka; vendos e nis të veproj, i futem a i përvishem diçkaje. **Hyj në punë. Hynë në luftë. Hyj në garë. Hynë në bisedime (në kuvend, në marrëveshje). Hyri në lidhje. Hyj në valle. Hyn në përdorim. Ia hyj një punë. Ia hyri me dru nisi ta rrihte. Hyri në vegjë (në tezgjah) nisi të punonte në vegjë. Hyri në govatë nisi të lante rrobat. Hyri në magje filloi të gatuate bukë etj. Ia hyri me drapër nisi ta korrte. I hyri me kazmë nisi ta gërmonte. Hyn në fuqi (një ligj).**
- ♦ *fig* Filloj një periudhë të re kohe; *veta III* nis një kohë e caktuar. **Hyri në të tetin (hyri për tetë) ka filluar moshën tetë vjeç. Hymë në një epokë (në një fazë, në një periudhë) të re. Kemi hyrë në vitin jubilar. Hyri prilli (mars). Hyri dimri.**
- ♦ *veta III* Tkurret a mblidhet diçka, zvogëlohet, shkurtohet. **Kanë hyrë rrobat nga të larët. Ky dok nuk hyn në ujë. Hyn për së gjati (për së gjeri).**
- ♦ *veta III bis* Perëndon. Hyri dielli (hëna).

II kal I ndërhyj; i futem. **I hyj me të dyja këmbët** *sport*.

III pavet e HYHET. Nuk hyhet atje. Delet andej nga hyhet.

*

E nxorën nga dera, hyri nga deriçka (nga dritarja) E dëbuan dikë a e hodhën poshtë diçka botërisht, por u kthye përsëri pa rënë në sy duke përdorur dredhi a mënyra të stërholluara.

Hyj (futem) në valle (ia hyj valles) I hyj një pune të mundimshme; i hap telashe vetes.

Hyj (futem) si pykë Futem atje ku nuk duhet, fut hundët edhe aty ku s'më takon.

Hyj (bie) në lak (në grackë) Bie në kurthin e ngritur nga dikush.

Hyj në jetë

♦ Rritem e nis të punoj.

♦ Mësohem në jetë; marr pjesë gjallërisht në jetë.

Hyj në livadh të huaj Hyj në një punë që s'më takon; shkel të drejtat e dikujt.

Hyj në lojë Hyj në një punë të vështirë, të rrezikshme a të ndërlikuar; hyj në valle.

Hyj në pazar me dikë Nis të merrem vesh me dikë për të arritur një marrëveshje.

Hyj në thikë *bis* U operua.

Hyj në vathë Bashkohem me gjithë të tjerët dhe u bindem urdhrave të dikujt.

Hyj në zgjedhë Nënshtrohem.

Hyj nën udhë Marr drejtim të shtrembër; nuk eci në rrugën e drejtë; kërkoj e zbatoj mënyra veprimi jo të rregullta.

Hyj nëpër lakra Përzihem kot në një punë të ngatërruar a në diçka që nuk më takon.

Hyjmë e dalim me dikë Kemi marrëdhënie të mira; shkojmë e vijmë.

Hyn derri e dosa Hyn e del gjithkush si në një shtëpi pa zot; është han me shtatë porta.

Hyn me mend e del pa mend diku Mahnitesh nga ato që sheh këtu; lë mendjen.

Hyn në një thes me dikë a me diçka Barazohet me dikë a me diçka tjetër; merret si i njëjtë a quhet i njëllotë me dikë a me diçka tjetër.

Hyn në pus e del pa u lagur Është njeri shumë dinak; di të bëjë dredha dhe t'ua hedhë të tjerëve.

Hyr e dil e tund peshqirin S'bën asgjë; vjen rrotull pa punë; tund derën.

Hyra (rashë) në gojë të dikujt Më merr dikush në gojë për keq; më përgojon.

Hyri (doli) nga deriçka Hyri (doli) fshehurazi.

Hyri (fut) në bri të kaut (buallit) U fut në një vend shumë të fshehtë, ku s'e gjente dot asnjëri.

Hyri (shkoi) shul e doli (erdhi) lloz Nuk mësoi asgjë; s'përfitoi fare nga një mësim, përvojë etj., si hyri doli; si vajti erdhi.

Hyri mish e doli peshk Nuk mësoi asgjë; nuk zuri mend.

Hyri në dhe

♦ Vdiq; mbaroi.

♦ U fsheh nga turpi; u zhduk nga sytë.

Hyri në histori U bë i njohur; do të mbetet i paharruar.

Hyri në këtë derë, doli në atë derë Nuk mori vesh se ç'u bë; nuk kuptoi asgjë.

Hyri në pus Ra në një gjendje shumë të vështirë, u gjend ngushtë.

I hyj (i futem) brenda diçkaje E kuptoj, e kap, e marr vesh mirë; njoh thelbin e

një çështjeje.

I hyj dorë

♦ I ia nis një pune; i futem me vrull, i përvishem mirë punës.

♦ Nis dhe e rrah shumë dikë.

I hyj ndër hundë dikujt

♦ I afrohem shumë dhe e pengoj dikë; e bezdis.

♦ I hyj e i përzihem dikujt në punët e tij.

I hyj në gji (ndër petka) dikujt Ia di mirë hallin; ia kuptoj gjendjen.

I hyj në hak dikujt Ia ha të drejtën dikujt.

I hyj në hesap dikujt

♦ Përzihem në punët e dikujt.

♦ Marr a përvetësoj diçka që i takon dikujt; përfitoj në kurriz të dikujt.

I hyj në llaf dikujt

♦ Hyj në muhabet me dikë.

♦ E kuptoj ku a ka fjalën.

I hyj në pjesë dikujt Ia marr pa të drejtë diçka dikujt.

I hyj pyllit I hyj një pune të ngatërruar a të vështirë që nuk dihet si do t'i vejë filli.

I hyj me laps diçkaje E llogarit mirë një punë.

I hyj në fjalë dikujt E kuptoj; e marr vesh.

I hynë pleshtat (në trup) Filloi të shqetësohej e ta hante meraku; i hynë mizat.

I hyri në kokë (në krye) diçka Iu ngul në mendje; i hipi një dëshirë.

I hyri në krah dikush Dikush e ndihmoi, iu bë krah.

I hyri uji (ujët) nën rrogos (hasër) Ra në një gjendje të keqe; ra ngushtë nga diçka e papritur.

I ka hyrë (është futur) mirë rolit *libër* E përvetësoi mirë një detyrë të re; është mësuar me një gjendje të re.

I ka hyrë (i është futur) me gjithë opinga diçkaje Është futur i tëri në një punë; i është kushtuar krejtësisht diçkaje.

I ka hyrë (i ka hipur, i ka kërcyer) zekthi (miza)

♦ Nuk është më i qetë, sepse ka parë a ka marrë vesh diçka, s'i rrihet më.

♦ Është nxehur shumë; i ka hipur inati në kokë.

I ka hyrë djalli (dreqi, shejtani, macja, maçoku) në bark Është bërë zemërlig e i djallëzuar, është bërë smirëzi e keqdashës.

I ka hyrë fitili

♦ E ka zënë dashuria; ka rënë në dashuri me dikë.

♦ *bis* E ka zënë tuberkulozi.

I ka hyrë frika në palcë (bark, mish) Është frikësuar shumë; i ka hyrë lepurit në bark.

I ka hyrë lepurit në bark (ka lepurin në bark) Është frikësuar shumë.

I ka hyrë në shpirt dikush a diçka Ka filluar ta dojë shumë.

I ka hyrë tenja Po e bren sëmundja nga brenda; i ka hyrë sëmundja.

I ka hyrë vetja në qejf I pëlqen vetvetja; i vlerëson tepër lart aftësitë e cilësitë e veta; i është rritur mendja; mbahet më të madh.

I kanë hyrë në kokë miza të këqija dikujt Është bërë si i shkalluar a si i tërbuar; s'është fare në të.

I kanë hyrë në torishtë (punët etj.) I ka në rregull punët; i ka ndrequr punët; i ka

vënë në vijë.

I kishte hyrë (e brente, e hante) krimbi

♦ E ka zënë sëmundja; është kalbur.

♦ Ka filluar ta shqetësojë diçka; i ka hyrë dyshimi për diçka.

Ka hyrë në një rabush me dikë keq Është futur në një radhë a në një grup me dikë, ka filluar të bashkëpunojë me dikë.

Ka hyrë në rrugë pa krye I ka hyrë një pune, por nuk di si do t'i vejë filli; fillon një punë, së cilës nuk di ose nuk mund t'ia dalë mbanë.

Ka hyrë në rrugë të shtrembër Ka marrë rrugë të keqe; ka hyrë në rrugë të gabuar.

Këtej më hyri këtej më doli Nuk kuptova asgjë fare, nuk mora vesh asgjë nga ato që dëgjova.

Ku hyn dielli nuk hyn mjeku *fj u* Vendi që e zë dielli është i shëndetshëm.

Lëre lëngun e hyr në thela! Thuaje copë!, mos i bjer anës e anës!

Me sa hyn bualli në veshin (në vrimën) e gjilpërës Kurrë; asnjëherë; është e pamundur të bëhet.

Më hyn në një vesh e më del nga tjetri (nga një vesh më hyn, nga tjetri më del) Nuk kuptoj, nuk marr vesh asgjë.

Më hynë ferrat Fillova të shqetësohem; më hyri krimbi.

Më hyri (ra, shkoi, erdhi) në vesh diçka E dëgjova diçka rastësisht; e mora vesh diçka.

Më hyri gjembi M'u ndez dëshira ose kureshtja për diçka; më hyri krimbi.

Më hyri veremi për dikë a për diçka

♦ U merakosa shumë për dikë a për diçka.

♦ E desha aq shumë dikë sa u sëmura.

Më ka hyrë (vuajtur, shkuar) thika (gjer) në kockë Është në gjendje shumë të rëndë e në hall të madh; ka arritur në një gjendje që s'mund ta durojë më.

Më ka hyrë në qejf dikush a diçka Më pëlqen.

Më hyri zjarri (në shtëpi) M hyri grindja e përçarja në shtëpi.

Mos hyrë (mos u fut) në atë qull! Mos u përziej në një punë me ngatërresa e jo shumë të pastër!; mos u fut në atë baltë!

Nuk hyn në hesap dikush a diçka Nuk llogaritet fare; s'vlen.

Nuk hyn në kallëp dikush a diçka Nuk është i përshtatshëm.

Nuk i ka hyrë ferrë (gjemb) në këmbë Nuk ka vuajtur fare nuk ka hequr keq në jetë; nuk ka pësuar asgjë s'ka pasur asnjë humbje.

Nuk më hyn gjë në xhep Nuk fitoj asgjë; nuk kam asnjë përftim.

Nuk më hyn në qese (në trastë, në kut) diçka Nuk më duhet diçka, s'kam punë me të.

Si hyri doli dikush S'përfitoi asgjë; nuk mësoi asgjë.

S'më hyn gjë në thes S'më përket mua; s'është puna ime; s'përfitoj gjë unë.

S'më hyn në kokë (krye) S'arrij ta kuptoj a ta mësoj.

S'më hyn në punë

♦ S'më nevojitet, s'më vlen për diçka, nuk më duhet.

♦ S'më intereson.

S'më hyn në sy dikush a diçka

♦ Më duket pa vlerë e pa rëndësi; nuk ma mbush mendjen se ka ndonjë vlerë a

rëndësi.

♦ Askush, asgjë nuk mund të ma zëvendësojë humbjen e një njeriu a të diçkaje shumë të shtrenjtë.

U ka hyrë bukla U ka ardhur njeriu që duhej dhe i ka kapur një e nga një në faj, ua ka zbuluar fajet.

Hyj i m Zot; Perëndi.

hyjdec•ë a m inv Yll deti.

hýje t sh i HY•LL LLI.

hyjesí a f sh - të Të qenët hyjnor.

hyjesím i m sh e et > HYJNIZIM I.

hyjes•ój kal > HYJNIZ•OJ.

hyjesúar (i e) mb > HYJNIZUAR (i e).

hyjffjalësi a vjet Teologji.

hyjlíndës•e ja f fet Shën Mëri.

hyjnderím i m vjet Adhurim i hyjve.

hyjnësh•ë a f sh a at

♦ Perëndeshë. [**Dihet se në qytetërimin e lashtë grek Hestia, hyjnesha e vatrës, e bija e Kronit dhe e Reas, gëzonte një respekt të madh. (AK)**]

♦ *poet* Vajzë a grua shumë e bukur, që është për t'u adhuruar.

hyjní a f sh - të Perëndi. **Hyjnitë** pagane. [**Më buzëqeshnin/ Por unë e dija/ Buzëqeshja e hyjnive ka brenda mashtrim (GB).**]

hyjním i m sh e et > HYJNIZIM I.

hyjnisht ndajf Në mënyrë hyjnore; si hyjni. [**prej zbulimit të një zemre të përbashkët që dashuron po aq hyjnisht kudo dhe gjithmonë (VZh).**]

hyjnivrásës e mb Që vret hyjni.

hyjnivrásës i m sh - it Ai që vret hyjni.

hyjnivrásës•e ja f e HYJNIVRASËS I.

hyjnivrásj•e a f Vrasje e hyjnisë.

hyjnizím i m sh e et

♦ Ngritje në shkallë hyjnore.

♦ *fig* Lavdërim; ngritje në qiell për vetitë e larta; adhurim. [**...hyjnizimi i ndjenjave njerëzore (ShS).**]

hyjniz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e HYJNIZ•OJ.

hyjniz•ój kal óva úar

♦ E quaj perëndi ose e vë në një radhë me perënditë; e shoh si qenie hyjnore me fuqi të mbinatyrshme. [**...Cikli shqiptar i kreshnikëve hyjnizon kryemëvetësinë, një fazë mjaft më e hershme historike se ajo e kalorësisë në shërbim të aristokratëve (ShS).**]

♦ *fig* E ngre lart a e lëvdoj shumë, duke e quajtur të përkryer; e ngre në qiell; i thur lëvdata të mëdha një njeriu të shquar; e adhuroj.

hyjnizúar (i e) mb

♦ I quajtur perëndi; i vënë në një radhë me perënditë.

♦ *fig* I ngritur e lëvduar në shkallën më të lartë.

hyjn•óhet úa (u) úar pës > HYJNIZ•OHET.

hyjn•ój kal óva úar > HYJNIZ•OJ.

hyjnór e mb

♦ I hyjit; që ka të bëjë me hyjin ose me hyjinë; që ka cilësitë e hyjit a të hyjnisë; që vjen nga Zoti a perëndia; i shenjtë. **Fuqi (frymë) hyjnore. E drejta hyjnore.**

Bekim hyjnor. [...**Rapsodët anembanë përhapën/ versionin fals të gjarpërinjve hyjnorë** (IK).]

♦ Fetar; kishtar. **Predikuesit hyjnorë.**

♦ *fig* I mrekullueshëm; shumë i mirë e shumë i bukur; i pashembullt. **Fytyrë hyjnore. Zë hyjnor. Valle hyjnore.**

hyjnór•e *ja f sh e et krahin G* Vend i shenjtë.

hyjnorí a f Të qenët hyjnor; cilësi hyjnore.

hyjnúar (i e) mb > **HYJNIZUAR (i e).**

hyjnúes e mb Që hyjnizon dikë a diçka; hyjnizues.

hyjnúesh•ëm (i) me (e) mb Hyjnor.

hyjnueshmërí a f Fuqi hyjnore.

Hyjplím•e *ja f astr bis* Kashta e Kumtrit.

hyjsím i m sh e et Hyjnizim.

hyjs•ój kal óva úar Hyjnizoj.

hyjsúar (i e) mb I hyjnizuar.

hyjtár e mb I perëndishëm.

hyjtím i m sh e et Adhurim i hyjit.

hyjt•óhet pës e HYJT•OJ.

hyjt•ój kal óva úar Adhuroj si hyj.

hyjtór e mb vjet *G* Yjor. **Vjetë hyjtore** vit yjor.

hyjtúar (i e) mb I adhuruar si hyj.

hýjtur it (të) as A Hyrje.

hyjzím i m sh e et Zbukurim me yje ose yllëza.

hyjz•ój kal óva úar Zbukuroj me yje ose yllëza.

hyjzúar (i e) mb I zbukuruar me yje ose yllëza.

hyll i¹ m sh j jt Perëndi; hyjni. [dhe të këthejë prap te na - se hyjt ta kanë zili (Mgj).] [Ma ndalni zhurmën e një hapi/ ta ndriçoj me dritën/ e hyllit të një kumti të vetëm, (AÇ)] [Me daljen e "Hyllit të Dritës" ... fillon faza e tretë e pohimit të vlerave të epikës legjendare shqiptare dhe e njohjes shkencore të saj. (ShS)]

hyll i² m sh j jt > **YLL I.**

hýll•em vetv a (u) ë K

♦ I hyj një pune pa u menduar mirë.

♦ Turrem, lëshohem në sulm.

hyllësh•ë a f sh a at Hyjneshë.

hyllësí a f sh - të Yjësi; grup yjesh; konstelacion.

hýllëz a f sh a at bot Anemonë.

hyllórë t f inv Grup jokërbishtorësh si ylli i detit.

hylltúfz•ë a f sh a at libr vjet astr Kometë.

hýllur (i e) mb I futur në një punë pa u menduar mirë.

hýllz•ë a f sh a at bot (Asperula odorata) Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të ngushta që dalin rreth kërcellit, me lule të bardha, të vogla erëmirë, që përdoret si erëz.

hýme (të) G as > **HYRË (të).**

hym•e ja (e) *f sh e et (të)* *G* > **HYR•Ë A (e)**.

hymé•ll lli *m sh j jtë* Tokë kripore, me përmbajtje të lartë kripe.

hýmj•e a *G f sh e et* > **HYRJ•E A**.

hymn, hymnizój, hymnór *etj.* > **HIMN, HIMNIZ•OJ, HIMNOR** *etj.*

hýmun it (të) *as G* Hyrje.

hýmuna t (të) *as G* Të hyra; hyrje; të ardhura; arkëtime.

hýna t (të) *f sh G* Hyrje; të ardhura; arkëtime. **Të hynat e përvitshme** të ardhura vjetore.

hynadálas *ndajf vjet G* Në lëvizje të vazhdueshme, duke hyrë e duke dalë.

hynér *mb vjet G (Njeri)* trim.

hynér i¹ *m sh ë ët vjet G* Njeri trim.

hynér i² *m sh ë ët vjet*

hy•nj *jokal A, J* > **HY•J**.

hýpa-zdrýpa *ndajf G*: **Lojë hypa-zdrypa** lojë në të cilën njëri grup shtron kurrizin deri sa bie njëri nga lojtarët e grupit tjetër që u ka hipur kurriz.

hýp•ë (me) *kal, jokaj a ë G* Hipi.

hýpj•e a *G f sh e et* > **HIPJ•E A**.

hýpm•e ja (e) *G f sh e et (të)* > **HIPUR A (e); HYPUN A (e)**.

hýpun *ndajf G* > **HIPUR**.

hýpun (i e) *mb G* > **HIPUR (i e)**.

hýpun a (e) *f sh a at (të)* *G* > **HIPUR A**.

hýpun it (të) *as G* Hipje.

hyq i *m sh e et krahin* > **HUQ I**.

hýq•ëm mi *m vjet bis* Pushtet; fuqi; autoritet. **Kërkon të bëjë hyqëm në shtëpinë e tjetrit.** [Thotë Veçili: "Me më nigue,/ Se kom hyqmin me i mallkue, (Pop)]

hyqymdár e *mb vjet I* pushtetshëm; i fuqishëm. [Ky veçili hyqymdar/ Shikion punët të gjithë mbarë, (Pop)]

hyqymét i¹ *m vjet* Çudi e madhe; mrekulli; mister.

hyqymét i² *m vjet* Shtet; institucione shtetërore; qeveri.

hyqm•ój *kal óva úar vjet* Sundoj; qeveris.

hýna *G kr thj e* **HY (me)**.

hýra *kr thj e* **HYJ**.

hýra t (të) *as sh* Hyrje; arkëtime. **Të hyrat e të dalat e kompanisë.**

hýrë t (të) *as* Fillim. **Në të hyrë të vjeshtës.**

hýr•ë a (e) *f sh a at (të)*

♦ > **HYRJ•E A**.

♦ Gropë a vend i thelluar. **Mur me të hyra e të dala.**

♦ Gropës e faqes së njeriut.

hýrës e *mb*

♦ Që hyn a që futet diku. **Pjesa hyrëse e një vegle.**

♦ Që bëhet a që vlen si hyrje për diçka; që nis a që hap diçka; i hapjes. **Bisedë hyrëse.** [Punimi i parë që zë edhe vendin e kreut hyrës të vëllimit (GjSh).]

♦ *vjet* Paraprak. **Përgatitje hyrëse.**

hýrës i *m sh - it* Dhëndër në shtëpinë e nuses; kollovar.

Hýri *f shkurt i* Hyrije.

hýrí a *f sh - të vjet*

♦ Vajzë shumë e bukur, që parafytyrohet sikur rri në parajsë për të bërë më të lumtur shpirtrat e njerëzve; virgjëresha e parajsës sipas besimit të myslimanëve.

Hyrinë e xhenetit.

♦ *folk* Figurë e përrallave e paraqitur si vajzë a grua e bukur dhe e mirë. **Hyrinë e detit** figurë e përrallave, e përfytyruar si gjysmë peshk e gjysmë grua.

♦ *fig* Vajzë a grua me bukuri të pashoqe.

hyrj•e a f sh e et

♦ Vajtje a futje diku brenda; futje në një vend të mbyllur a të rrethuar. **Biletë hyrjeje.** Ndalohet hyrja. [më 30 mars 1999/ në një lug mali/ në hyrje të Shqipërisë/ kosovarja LIRÍ/ lindi një foshnjë - djalë! (ShM)]

♦ Futje pa leje në një vend. **Hyrje me dhunë.**

♦ Vend i hapur, nëpër të cilin hyjmë diku; derë, portë. **Hyrje kryesore.**

♦ Vizitë ose ardhje miqsh në shtëpi. **Kam shumë hyrje e dalje.**

♦ Studim i shkurtër ose shënime të tjera që vihen në krye të një vepre letrare a shkencore. [Kjo na kthen edhe një herë tek ajo që prekëm në hyrje (GjSh).]

♦ *fin* Sasi e të hollave që futen në arkë a e të ardhurave që futen në buxhet kur bëhen llogaritjet. Hyrjet dhe daljet e arkës.

♦ *bis* Banesë e veçantë për një familje në një ndërtesë me shumë banorë.

*

E bëj hyrje *fin* Bëj veprimet për të futur mall në magazinë.

Hyrje e dalje Vajtje e ardhje të vazhdueshme ndërmjet familjesh; pritje e përcjellje; hyrje-dalje.

Hyrje e fshehtë

♦ Hyrje që mund ta përdorë vetëm ai që e di se ku ndodhet.

♦ Hyrje vetëm për persona të caktuar.

Kam hyrje të lirë diku Hyj lirisht diku; nuk më pengon njeri të futem; veproj pa pasur ndonjë pengesë.

hyrjedalje *si mb*: **Vizë hyrjedalje.**

hyrjedalj•e a f kryes sh e et

♦ Hyrje diku dhe dalje prej andej; lëvizje që bëhet ër të hyrë diku dhe për të dalë prej andej. **Hyrje-daljet e njerëzve. Hyrje-dalja e ajrit.**

♦ Vizitë a ardhje miqsh në një shtëpi; hyrje e dalje te njëri-tjetri në shtëpi; marrëdhënie miqësore midis familjesh; vajtje-ardhje. **Ka shumë hyrje-dalje. Ka hyrje-dalje me të.**

♦ *fin* Kryerje e veprimeve për futjen e mallit në magazine dhe nxjerrjen prej saj.

hyrybél e mb Gjatosh; gjatahul.

hyrybésh e mb > **HYRYBEL E.**

hyrráps kal dhe jokál krahin G > **HYRRAPS•Ë (me).**

hyrráps•ë (me) kal dhe jokál a ë krahin G Pi a gëlltit me zhurmë; pi me hurba të mëdha e me zhurmë.

hyrrápsun it (të) as krahin G Gëlltitje me zhurmë e lëngjeve.

hys kal G > **HYS•Ë (me).**

hýs•ë (me) kal a ë G E kam tmerr (*dikë; diçka*).

Hýs•ë a m shkurt i Hysni; Hysen.

hysmët i m bis vjet Shërbim. > **YZMET I.** [katërqind e s'di sa vjet/ janë qi i bájme Mbretit hysmet (GjF).]

hysht *kal* > **YSHT**.

hýsht•ër *ra f sh ra rat bot (Forsythia europaea)* Shkurre deri 2 m e lartë, me gjethe vezake me pak push, me lule të verdha. > **BOSHT•ËR RA**.

hyxhét *i m sh e et vjet bis* Trashëgim.

hyxhym *i m sh e et bis vjet*

♦ Sulm.

♦ Vrull. **Marr hyxhym** marr vrull.

hyzmeqár *i m sh ë ët vjet* Shërbëtor. **Hyj hyzmeqar** *te një familje*.

hyzmeqár•e *ja f sh e et* Shërbëtore. **Mori një hyzmeqare**.

hyzmeqárk•ë *a f sh a at J* Shërbëtore.

hyzmét *i m sh e et bis* Shërbim; kujdes(je). **U bënte hyzmet** *pleqve*.

*

Ia bëj hyzmetin një pune *bis* Kujdesem që ta kryej një punë a një detyrë me përpikëri e me të gjitha mundësitë, në mënyrë që të mos e humbas e të kem sa më shumë përfitim prej saj.

hyzmetçësh•ë *a f e* **HYZMETÇI** $U^{1,2}$.

hyzmetçi *a m sh j jt krahin G* > **HYZMETÇI** U^2 .

hyzmetçi u^1 *m sh j jt G* > **HYZMETÇI** U^2 .

hyzmetçi u^2 *m sh nj një vjet* Shërbëtor.

hyzmetçij•e *a f* **HYZMETÇI** U .

hyzmet•ój *kal vjet G* > **HYZMET•UE** (me).

hyzmet•úe (me) *kal óva úar* Shërbej; i bëj shërbim (*dikujt*).